

ENCICLOPÈDIA CASTELLERA

Història II: del 1939 al 2016

ENCICLOPÈDIA CASTELLERA

ENCICLOPÈDIA CASTELLERA

Director: Xavier Brotons Navarro

VOLUM II Història 2. Del 1939 al 2016

Alexandre Cervelló Salvadó • Eloi Miralles Figueres •
Josep Bargalló Valls • Santi Terraza de Valicourt •
Joan Beumala Castells • Jordi Suriñach Perdigó

Cossetània
EDICIONS

[publicacions]
urv

Amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

Comitè executiu:

Primera edició en paper: desembre del 2017

ISBN: 978-84-9034-698-3

© del text: els autors

© d'aquesta edició:

9 Grup Editorial / Cossetània Edicions

C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls

Tel. 977 602 591

cossetania@cossetania.com • www.cossetania.com

1a edició digital: octubre de 2023

ISBN: 978-84-1365-119-4

Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili

Av. Catalunya, 35 • 43002 Tarragona

Tel. 977 558 474 • publicacions@urv.cat

www.publicacions.urv.cat

Llibre sota una llicència Creative Commons BY-NC-SA

Índex

REPRESA I ESTANCAMENT (1939-1968) 10

ALEXANDRE CERVELLÓ SALVADÓ

- La lenta represa durant la postguerra. La unió fa la força (1939-1946) 10
- La lluita pel domini casteller. Reapareix la pluralitat (1947-1954) 28
- Anys de crisis transitòries (1955-1963) 49
- Corrents de canvi? Una tímida expansió (1964-1968)..... 59

► La qüestió econòmica a Valls. ALEXANDRE CERVELLÓ SALVADÓ 26

LA RECUPERACIÓ DELS FOLRES I ELS INICIS DE L'EXPANSIÓ CASTELLERA (1969-1980)..... 66

ELOI MIRALLES FIGUERES

- Amb el pilar de 6 a l'horitzó 69
- Valls *versus* el Vendrell: una cursa sense fre per l'hegemonia castellerà 69
- Els primers folres del segle XX..... 71
- 1970: el concurs de Tarragona marca el zenit del moment 74
- Els Castellers de Vilafranca entren en escena..... 79
- 1974: les tres colles capdavanteres descarreguen la torre de 8 amb folre 83
- 1975-1980: el 2 de 8 amb folre, cada vegada més escadusser..... 83
- Una dècada llarga d'expansió castellerà constant 84

DEL PRIMER CASTELL DE 9 A LES PORTES DE LA GAMMA EXTRA (1981-1992)..... 92

JOSEP BARGALLÓ VALLS

- Li van dir Segona Època d'Or: els primers castells de 9 del segle XX 92
- Santa Úrsula del 1981: la Vella obre un nou món 95
- Del 1982 al 1985, el monopoli de la Vella 101
- L'embolic de l'agulla 102
- 1986: la Joves, colla de 9 108
- Del 1987 al 1989: Vilafranca i Minyons també són de 9 111
- Quatre *versus* tres, dones als castells i altres tòpics: la tradició esberlada..... 115
- Els primers noranta: a l'espera de l'esclat..... 120

Arriba la televisió (i el reconeixement institucional).....	123
1992: l'any de les tripletes màgiques	125
Barcelona 92: castells olímpics.....	129
El nombre de colles: una lenta i accidentada progressió	131
▶ Món Casteller, una enciclopèdia en fascicles. JOSEP BARGALLÓ VALLS.....	98
▶ Una dècada de sequera pilanera. JOSEP BARGALLÓ VALLS	118
L'EXCEL·LÈNCIA (I): 1993-2009. L'ERA DE LA GAMMA EXTRA.....	134
SANTI TERRAZA DE VALICOURT	
El 2 de 9 amb folre i manilles: la dimensió desconeguda.....	134
L'època de la gamma extra.....	140
El <i>boom</i> : creació de colles, expansió territorial, mitjans de comunicació... ..	151
La culminació de l'excel·lència: el castell de 10 i el 4 de 9 sense folre.....	154
2001: l'odissea de la història	169
Estancament al cel i noves conquestes	176
La nova era en seguretat i prevenció	187
L'EXCEL·LÈNCIA (II): 2010-2016. ELS CASTELLS ENTREN AL SEGLE XXI.....	198
JOAN BEUMALA CASTELLS	
2010: un abans i un després	201
2011: es manté el creixement.....	209
2012: una collita excepcional	219
2013: el progrés no es pot aturar.....	228
2014: una temporada per emmarcar	236
2015: l'any dels «tres reis».....	249
2016: el millor any de la història... ..	261
▶ La torre de 8 neta. JOAN BEUMALA CASTELLS.....	208
▶ La conquesta del 4 de 10. JOAN BEUMALA CASTELLS.....	256
▶ El concurs del 2016. JOAN BEUMALA CASTELLS	272
ELS CONCURSOS CASTELLERS	274
JORDI SURIÑACH PERDIGÓ	
Història dels concursos de castells	281
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.....	295
Llibres, articles i web	295
Arxius consultats	297
Premsa consultada	297

ENCICLOPÈDIA CASTELLERA

Història 2

Del 1939
al 2016

Represa i estancament (1939-1968)

Alexandre Cervelló Salvadó

La lenta represa durant la postguerra. La unió fa la força (1939-1946)

Finit el conflicte armat, la societat catalana estava aruïnada, hi havia manca d'aliments i va continuar el racionament, la desnutrició estava molt estesa, igual que les malalties infeccioses, quedava un país ple d'orfes, de vídues i de famílies trencades. Llavors Franco encara reforçà la maquinària repressiva de l'Estat, on els falangistes i el clergat controlaven la població tant en l'àmbit públic com en el privat. Tothom era sospitós i, per tant, podia ser detingut.

Amb la voluntat de trobar bocs expiatoris d'una situació que ells mateixos havien creat amb el sollevament, es va iniciar una caça de bruixes contra qualsevol persona desafecta al règim per poder detenir els qui els tribunals militars reclamaven. El govern va publicar el 2 de febrer del 1939 la Ley de Responsabilidades Políticas que, amb caràcter retroactiu des del 1934, cercava perseguir i castigar els que havien defensat el règim legal del país.

Amb aquest panorama, el simple fet de ser acusat de qualsevol acte implicava l'encausament, fins al punt que les autoritats militars van quedar desbordades per l'allau de denúncies, i van haver d'exigir que els denunciants les

signessin amb noms i cognoms, fet que les reduí automàticament.

El conflicte, com era lògic, afectà també intensament els castellers. En aquest sentit, una vegada acabada la Guerra Civil, les autoritats franquistes locals tenien la necessitat de mostrar una certa normalitat i van decidir utilitzar el fet casteller, que no es va plantejar mai com una afirmació de la identitat catalana, sinó únicament i exclusivament com una tradició local pròpia de l'Alt Camp, el Tarragonès i el Penedès.

Al cap de poques hores d'haver ocupat la ciutat, un diari franquista que notificava el fet ja feu una clara mostra de la utilització del fet casteller: «No podemos silenciar un deporte típico de esta ciudad, que desde ayer es de España. Nos referimos a los intrépidos ejercicios de los Xiquets de Valls, que levantan torres humanas que a veces llegan a la altura de nueve hombres puestos en pie unos encima de otros. Es un espectáculo único en el mundo» (*ABC Sevilla*, 15/01/1939).

Tenint en compte aquest aspecte simbòlic, no ens ha d'estranyar que, pocs dies després, l'alcalde es poses en contacte amb Ramon Barrufet Fàbregas, *el Blanco*, antic cap de la Colla Nova dels Xiquets de Valls, per tal que organitzés una colla castellera que participés, el dia 23 de gener, a la diada de commemoració de la «Fiesta de la Liberación». Aquesta es constituí amb els elements que quedaven de les dues colles d'abans de la guerra (la Vella

i la Nova) (Català i Roca 1981: I, 472), i això ens permet pensar que molts s'hi van presentar per deixar-s'hi veure, ja que calia mostrar obediència al nou règim.

La convocatòria que feu l'Ajuntament el 21 de gener fou la següent: «Se advierte a todos los “castellers” de las collas “Vella” y “Nova”, que, mañana, domingo, a las ocho, tienen de comparecer al “Hort dels Alls” para colaborar con los castells que se levantarán con motivo de la fiesta que ha de celebrarse en presencia del Excmo. Sr. General Jefe del Cuerpo de Ejército de Navarra, al Paseo de Capuchinos. Si algún “casteller” no pudiera concurrir, antes ha de manifestar los motivos a esta Alcaldía, de lo contrario incurrirá en sanciones» (Català i Roca 1981: I, 472).

Per força, com pot apreciar-se, s'aconseguí la unificació d'ambdues colles i va tenir lloc la primera actuació conjunta de la Colla Xiquets de Valls, però no tenim constància ni de com es produí la celebració ni dels castells que s'hi van aixecar.

Josep Nolla Batista, membre de la Colla Vella, explicava:

En tornar a Valls, el set de febrer del trenta-nou, venint d'Aiguafreda, em vaig trobar que l'Ajuntament havia cridat en Ramon Barrufet, el Blanco, perquè organitzés una colla de castells amb la gent que havia quedat d'una i l'altra colla, i ja havien fet una actuació. Quan van tornar a cridar a la gent, als pocs dies, per fer una altra actuació vaig anar a trobar l'alcalde, el Sr. Cusidó, i li vaig recriminar que s'hagués fet aquest pas sense tenir en compte gent de la Colla Vella.

Ell em contestà que si teníem possibilitats de fer-la que endavant, però jo li vaig dir que faltant només vint-i-quatre hores per l'actuació ens era molt difícil.

Llavors, donà la solució de desfer el contracte ja que només estava pactat amb el Blanco i que al vespre hi passéssim una altra vegada que en signariem un altre per les dues parts.

Així fou com quedà definitivament constituïda la colla dels Xiquets de Valls, [...] on actuàvem cadascú amb la camisa de la pròpia colla. (*La Veu de la Colla Vella*, juny del 1981)

Aquesta unió revela la manera de fer de les autoritats franquistes, ja que el seu model de societat no permetia ni el pluralisme ni l'oposició, i l'únic que practicaven era l'«orden y mando». A més, hi havia la voluntat d'utilit-

► 3 de 7 de la colla unificada dels Xiquets de Valls al Pati de Valls per la festa major de Sant Joan del 1939, el 24 de juny, mesos després que s'acabés la guerra. (Foto: Agustí Guri Bros / Arxiu Municipal de Valls)

◀ *Pilar caminant a Tarragona el dia de la Mercè de l'any 1939 realitzat pels Xiquets de Tarragona. (Foto: Valkvé / Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu)*

zar els elements folklòrics per tractar de fer creure que allò era la normalitat del dia a dia.

La voluntat de les autoritats franquistes era utilitzar els castells com a símbol de raça i cohesió, tal com s'apreciava al discurs que protagonitzà el secretari provincial del Movimiento, Felipe Sanz, a Valls:

Camaradas españoles: En nuestras salidas por pueblos y ciudades de la Provincia venimos a recoger el fruto de la actuación callada de los dirigentes locales, y a impulsar la organización de lo que es y ha de ser nuestro Movimiento.

En Valls, vemos de qué manera tan pujante y decidida ha surgido nuevamente nuestra organización.

Habéis aplicado el ejemplo que yo he visto en los «Xiquets de Valls», al construir plataformas humanas, apiñadas y compactas. Así nosotros tenemos que construir el pedestal del nuevo Estado, que será como ha dicho el Jefe Local, un Estado de todos, y no el de unos privilegiados como antes.

Pero una plataforma organizada requiere unidad. Y sobre esta base decidida y firme, levantaremos el edificio de la España que nace y cumpliremos los postulados de nuestro Movimiento. (*Diario Español*, 14/03/1939)

Malgrat la instrumentalització que intentà fer el franquisme dels castells, també eren una de les poques coses

que, per sobre de la política, identificaven els vallencs de tots els colors polítics del ventall ideològic. A més, era una distracció esplèndida. A poc a poc la gent reconegué els castells com a signe d'identitat col·lectiva i alhora servien d'evasió per als moments difícils que es vivien.

A Valls s'observà que, tot i la insistència del règim, la voluntat unificadora ja va generar discrepàncies. El dia 27 de juny, Ramon Barrufet va enviar una carta a l'Ajuntament de Sitges per veure si estaven interessats que la colla hi actués: «Pláceme manifestar a esta Comisión que las Collas dels Xiquets Nova y Vella, hemos hecho una sola grande y fuerte, igual como deseamos todos los Españoles de buena fe Una España Grande Libre» (AMS, 27/06/1939).

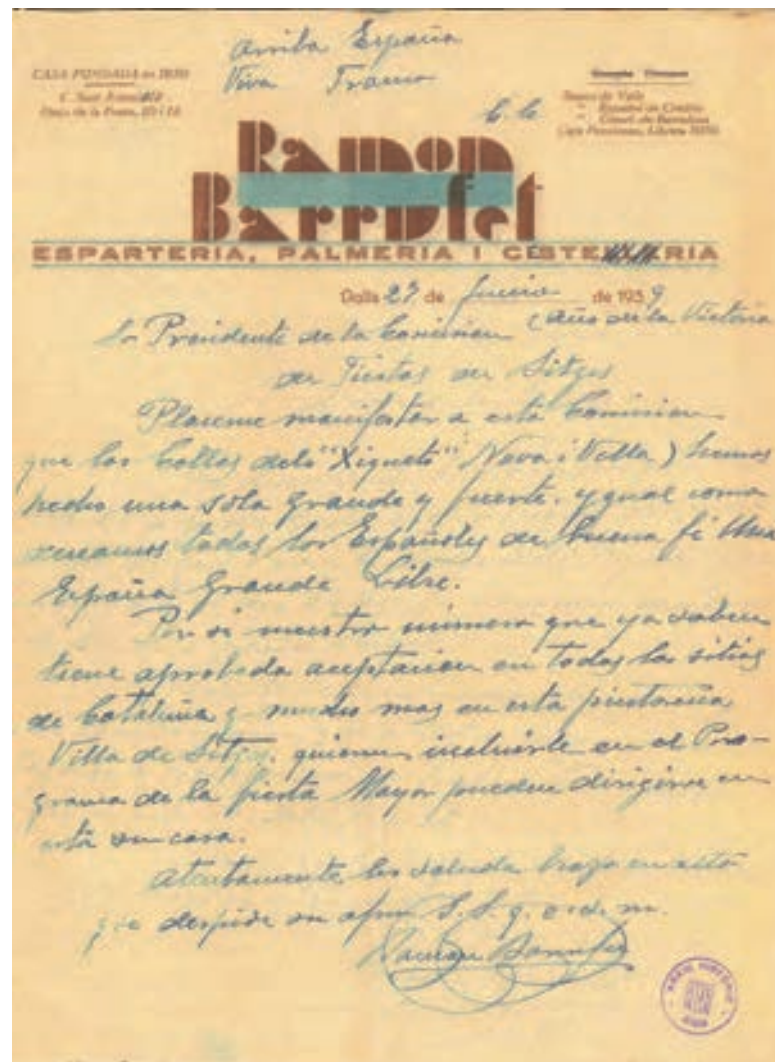
Tot i que Barrufet donava a entendre que la unificació havia estat voluntària per tal d'aconseguir una colla més forta i capaç, en realitat havia estat una unificació forçosa i sobre la qual, des del primer moment, la Colla Vella havia mostrat discrepàncies.

Finalment, hi van actuar. Segons el rebut, però, aquella pretesa unitat ja naixia amb esclatxes: «En nombre de LOS XIQUETS DE VALLS, he recibido la cantidad de dos mil trescientas cinco pesetas por la actuación de las dos COLLAS REUNIDAS durante el día de hoy, según contrata [...]. El Jefe de las Collas» i el signaren Ramon Barrufet i Lluís Montserrat (Arxiu Municipal de Sitges, 24/08/1939).

El que en aquest moment eren tensions incipients entre els membres de la Vella i la Nova a poc a poc s'anaren convertint en greus conflictes interns, que en un futur van suposar, en diverses ocasions, el canvi de cap de colla i, finalment, el trencament de la colla unificada.

Així, essent clara la politització de les dues colles costa d'entendre que les noves autoritats no afavorissin la Colla Vella. I aquí és quan entrà en joc la ideologia franquista i la seva manera de veure la política, i és que el model corporativista propi del feixisme italià que impregnà el franquisme abans del 1945 pretenia, amb l'objectiu de negar la lluita de classes, l'harmonia social. I creia que aquesta s'havia d'imposar per la força, negant sistemàticament el pluralisme com s'evidencià al Decreto de Unificación de FET y de la JONS del dia 20 d'abril del 1937, quan Franco posà en marxa el partit únic. La llei assenyalava:

ARTÍCULO PRIMERO. Falange Española y Requetés, con sus actuales servicios y elementos, se integran, bajo Mi Jefatura, en una sola entidad política de carácter nacional que, de momento, se denominará Falange Española Tradicionalista y de las JONS. [...] Son originariamente, y por propio derecho, afiliados

▲ Carta de Ramon Barrufet a l'alcalde de Sitges (27/06/1939) sobre l'actuació a realitzar en aquesta població. (Font: AMS. Caixa Festa Major 1939-1955. Expedient 1939)

de la nueva organización todos los que en el día de la publicación de este Decreto posean el carnet de Falange Española o de la Comunion Tradicionalista, y podrán serlo, previa admisión, los españoles que lo soliciten. Quedan disueltas las demás organizaciones y partidos políticos. [...]

ARTÍCULO TERCERO. Quedan fundidas en una sola Milicia Nacional las de Falange Española y de Requetés, conservando sus emblemas y signos exteriores. A ella se incorporarán también, con los honores ganados en la guerra, las demás milicias combatientes (BOE, 20/06/1937).

Amb aquesta nova manera de fer, les autoritats franquistes van anar deixant de banda molts dels antics carlins, que durant la guerra havien jugat un paper molt important, però que, un cop consolidat el nou Estat, divergiren sobre el model i sistema polític. L'objectiu de la unificació

◀ *Dos pilars de quatre de la colla Xiquets de Valls (unificada), al Pati, en l'exaltació del Club Deportivo Valls, després de beneir-ne la bandera a l'església de Sant Joan, el 24 de març del 1940. (Foto: Agustí Guri Bros / Arxiu Municipal de Valls)*

no era realitzar el programa carlí d'instaurar una monarquia tradicional.

Aquell 1939 els castellers vallencs, a banda de les actuacions en pròpia plaça —ja fossin de caràcter tradicional o polític—, també van actuar a Vilanova i la Geltrú, Sitges, l'Arboç, Vilafranca, Torredembarra —on van descarregar el 4 de 8— i Montblanc. La unificació forçosa havia aconseguit l'objectiu de mantenir el nivell casteller d'abans de la guerra, però l'actuació a Montblanc va servir per visualitzar les tensions i, segons Josep M. Rodon, alguns antics membres de la Colla Vella van pressionar fins que el Blanco va dimitir. Els motius de les pressions foren que «alguns castellers de l'antiga Vella no acceptaven un cap de colla de l'antiga Nova» (*Foc Nou*, juny del 1985). Per intentar solucionar aquella crisi s'optà per una direcció col·legiada: Josep Nolla passava a ser el cap de colla i Ramon Fontanilles i l'Esbert de Parés col·laboraren amb ell.

Josep Bargalló relatà el que succeí a Tarragona per les festes de Sant Magí:

Es començaren a fer castells poc després del final de la guerra, però només hi subsistí una colla, anomenada tan sols Xiquets de Tarragona i que aplegava, bàsicament, la majoria dels components de l'antiga Vella —de fet molta gent continuava coneixent-la popularment com la Vella i Esteve Pomerol n'era el seu cap—, tot i que també s'hi ajuntaren alguns de l'altra. Els de la Nova, amb tot, intentaren recompondre la seva colla, però no ho aconseguiren [...].

I encara, i no pas anecdòticament, el canvi de règim comportà, també, i de manera obligatòria, una certa mutació en el color de la camisa de l'antiga Vella: el color blau passà a ser una mica més fort, tal com era, no cal oblidar-ho, el color de la Falange. Els nous governants feren saber als membres de la colla, com en-

cara recorden castellers d'aquells anys, la conveniència d'adoptar el nou color —i en aquells moments això havia d'entendre's com una ordre d'obligat compliment. (1990: 102)

Tampoc no hi ha massa detalls del que succeí al Vendrell en referència a la unificació de les colles locals. El cas és que per la festa major, celebrada del 25 al 28 de juliol, hi van participar els Nens del Vendrell, dirigits per Pau Figueras i Salvador Gual. Recordem que l'antic cap de colla dels Xiquets del Vendrell, Jan Julivert, fou empresonat per les seves idees polítiques fins al 1944.

El 1940 s'iniciava amb les tres colles consolidades. Els vallencs actuaren en pròpia plaça per la «Fiesta de la Liberación», per Pasqua de Resurrecció i per Sant Joan, i només es desplaçaren a l'Arboç i Vilafranca —on provaren,

sense èxit, el 4 de 8. La premsa tarragonina es va referir a l'actuació vallenca per la celebració de «la Liberación» i mostrava la utilització que el règim feia d'aquella activitat:

Las típicas torres, símbolo de nuestra fortaleza, se levantaron airoso en estas fiestas de liberación como fiel resurgimiento de nuestra raza. [...] Aquel tres de siete levantado y bajado con toda pulcritud no igualada se nos antojó ya como un reflejo de lo que pueden ser en adelante los «Xiquets de Valls», que lucharán de día en día con ansias de superación para dar una gloria perenne a lo que tenemos de más típico en nuestra ciudad. Se levantaron otras torres, como el 4 de 7, el 2 de 6 y el castillo de 5.

Vaya para estos bravos vallencs, flor de la raza, nuestra más cordial felicitación. (*Diario Español*, 18/01/1940)

▲ Actuació castellera dels Xiquets de Tarragona en ocasió de les festes de Santa Tecla de l'any 1941, amb el 4 de 7 amb l'agulla. La façana de l'Ajuntament llueix tota la parafernàlia franquista de l'època: «el yugo y las flechas» i diversos rètols d'exaltació. (Foto: Vallvé / Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu)

Al Vendrell, el castell més important que s'aconseguí aquell any fou el 3 de 7 per baix. Mentre que a Tarragona, on també es vivien moments difícils per als castells, «hi havia molt poques actuacions, menys assaigs [...] i semblava que el límit insuperable [...] era el castell de set» (Bargalló 1990: 103).

En línies generals s'aprecia clarament la voluntat de les autoritats d'utilitzar els castells com un element de legitimitació del règim i que també pretenien mostrar una certa normalitat política. Així, en la popularització de la festa i en la permeabilitat del discurs polític, manipular el fet casteller era imprescindible, ja que era una qüestió transversal socialment i aglutinava tota la ciutat.

A Valls, per exemple, l'Ajuntament encarregà la realització d'un documental sobre castells. I a Tarragona se'ls encoratjava a superar-se amb l'objectiu que la festa major fos ben lluída i se'ls va prometre una recompensa si feien el 4 de 8. Segons el *Diario Español*: «Primero ejecutaron con gran precision el cinc de set y después al segundo intento el tres de set. Luego intentaron el quatre de vuit que después de dos conatos desafortunados quedó reducido en un cuatro de siete, pese a lo cual, por su valentía y tesón, les fue concedido el premio en metálico» (24/09/1941).

Hem de tenir present que aquell any, a Valls, es va tornar a produir un canvi en la direcció de la colla, que passà novament a ser dirigida pel Blanco, el que vol dir que el «rum-rum» de la unificació forçosa tornava a grinyolar. Tot i això, hi hagué una conseqüència clara: que des que la colla tornà a ser dirigida pel Blanco, assolí un nivell molt més alt. Així, per les Decennals i per Sant Joan les actuacions van ser modestes com a Vilafranca, mentre que només quatre dies després de canviar de cap de colla van aconseguir dos castells d'importància a Torredembarra: el 4 de 8 i el 2 de 7.

Per la seva banda, els Nens del Vendrell van seguir amb les construccions que anaven realitzant, però, a més, van carregar el 2 de 7.

Les tres colles gaudien d'un nivell força similar i van ser convocades a un concurs que es feu a Valls, el 26 d'octubre, al camp d'esports de la Xamora. El certamen estava patrocinat pel governador civil i el jurat, totalment polititzat, «formado por los Excelentísimos señores Gobernadores Civil y Militar de la provincia y Presidente de la Diputación, y los Camaradas Jefe y Secretario provincial de Propaganda, Jefe local y Alcalde de Valls y Director de Radio Tarragona, quienes presidirán tan interesante y emotiva manifestación del más soberbio de los deportes y exhibiciones folklóricas» (*Diario Español*, 25/10/1941).

Finalment, vallencs i vendrellencs van empatar en la primera posició després de carregar el 2 de 7, mentre que els tarragonins quedaren tercers.

El 1942 es va seguir la dinàmica de l'any anterior. Els Xiquets de Tarragona van actuar per Santa Tecla, on «contando únicamente con elementos tarraconenses, han levantado las torres humanas más ambiciosas y estuvieron a punto de dar cima al famoso “cuatre de vuit”, pues llegaron a colocarse “els dosos” si no hubiese malogrado el intento la repentina marcha atrás de los “xanetes” temerosos de subir». Sí que van descarregar el 4 de 7 amb el pilar, el 3 de 7, el 3 de 6 per baix i el pilar de 5» (*Diario Español*, 25/09/1942).

Dels del Vendrell no en tenim cap referència, mentre que a Valls la temporada s'inicià molt aviat, el 30 de gener. El dia abans les autoritats franquistes locals van fer pública l'ordre següent: «Todos los que desde la liberación acá han pertenecido a la colla de “Xiquets de Valls” deberán personarse, sin pretexto, el viernes a las 4 de la tarde en el Bar Bota para actuar con motivo del paso por esta del Generalísimo Franco» (ACA).

En una dictadura, al no tenir legitimitat democràtica el cap de l'Estat, es necessita una dosi molt elevada de coerció sobre els ciutadans per tal que el que no fan els electors ho facin les masses, tot oferint al visitant un bany de multituds. Per això les mobilitzacions populars mai no van ésser, durant el franquisme, espontànies. L'amenaça sobre els ciutadans que disposaven de mitjans de transport, sobre els funcionaris, especialment sobre els mestres, etc., feia que el dictador aparegués enmig d'una gernació de gent, tractant sempre —mitjançant la censura— que semblés que era espontània, quan en realitat era un acte assajat, en el qual les pancartes i les consignes eren fornides per l'Organització Provincial de FET y de las JONS.

A banda d'aquesta actuació atípica, també van participar en les festes majors de Vilanova i la Geltrú, Igualada, l'Arboç —on van carregar el 4 de 8— i Vilafranca —on van intentar-lo de nou, sense èxit, juntament amb el 5 de 7 i el 2 de 7 carregat.

Tot i que mantingueren un cert nivell, els vallencs seguien immersos en tensions, com evidencia el *Diario Español* del 30 de juliol: «Felicitamos sinceramente a nuestros bravos “castellers”. Sólo lamentamos y lo anotamos a sus efectos, que por la incomprensión de algunos elementos que hasta antes del Glorioso Movimiento integraron las “collas” que entonces existían y que resisten prestar su colaboración en estos momentos, no hubiésemos tenido

ya la suerte de ver cumplido, en su primera actuación, este alarde de seguridad en montar las más difíciles y atrevidas torres.»

El 1942, els Xiquets de Tarragona van realitzar els tràmits pertinents per legalitzar la colla, tal com manaven les ordenacions franquistes. Segons Carme Oriol i Albert Pallarés, els tràmits van anar així: «La colla, a través d'una instància signada per Agustí Arasa Ventura, va sol·licitar al Govern Civil l'autorització del reglament. El governador va trametre la petició a la Delegación Nacional de Deportes de la FET y de las JONS, que es va inhibir de decidir res perquè no hi havia reglamentació esportiva sobre castells. El governador llavors va trametre la petició al Ministeri de Governació, el qual va autoritzar la constitució de la colla Vella Xiquets de Tarragona. Així, la colla va quedar inscrita al Registre d'Associacions com una entitat lligada a Educación y Descanso, l'organització franquista que tenia com a objectiu la realització d'activitats de lleure. El governador civil encara va fer una darrera gestió i va demanar un informe a la comandància de la Guàrdia Civil sobre “el grado de adhesión al régimen” dels membres de la junta» (D.A. 2008: 184).

Segons la documentació que es guarda a l'Arxiu Històric de Tarragona l'aprovació definitiva arribà el 28 de juliol del 1942, quan el governador civil signava la següent diligència:

Queda legalizada esta asociación, que regirá su vida por el presente reglamento con la modificación de aquellos de sus artículos que hacen referencia a la designación de todos los cargos de dirección, administración o representación, ya que este Centro recaba para sí, en uso de las facultades que le confiere el artículo 3º del decreto de 25 de enero de 1941, la designación de los mismos a propuesta de esa sociedad.

Queda registrada al nº doce del Registro de Asociaciones que se lleva en este Gobierno al que deberá enviarse mensualmente la oportuna relación de Altas y Bajas y semestralmente el estado de sus cuentas. (AHT, Fons Govern Civil)

En realitat, aquesta diligència impedia que el cap de colla i els membres de la junta fossin escollits democràticament pels castellers, ja que això contradeia l'autoritarisme del règim.

Alguns dels articles més destacats d'aquests Estatuts eren:

Art. 1º: Con el nombre de la «Colla Vella Xiquets de Tarragona», se constituye una agrupación, cuyo

▲ 2 de 7 dels Nens del Vendrell al camp de futbol del Casinet, a la Xamora, amb motiu del concurs de castells que es va fer a Valls el 26 d'octubre del 1941. (Foto: Agustí Guri Bros / Arxiu Municipal de Valls)

objeto será fomentar y divulgar «Els Castells», estableciendo la enseñanza de los mismos por cuantos medios estén a su alcance y estimulando a sus componentes con ensayos, que sirvan para la clasificación de los mismos.

Art. 9º: Todo componente activo queda obligado a tomar parte en los castillos que acuerde la Junta, así como el desplazamiento fuera de nuestra capital.

Art. 10º: Ningún componente podrá ayudar ni adquirir compromisos en ninguna «COLLA» cuando a la que pertenece tenga que actuar el mismo día, pudiendo hacer solamente, cuando la misma a que pertenece carezca de compromiso y con el beneplácito de la Junta.

Art. 13º: Los cargos se proveerán por mitad anualmente, mediante elección en Junta General ordinaria y se considerarán reelegibles.

Art. 18º: El Jefe convocará y presidirá todas las juntas, autorizará los pagos acordados por las mismas y ostentará la representación oficial de la Agrupación.

Art. 20º: Será función del Secretario llevar un libro de registro de los componentes de la Agrupación, con sus respectivos domicilios el libro de actas y la correspondencia.

Art. 21º: El Tesorero llevará el libro de Caja, efectuará los pagos acordados por la Junta y extenderá los recibos para el cobro.

Art. 23º: La Junta queda obligada para invertir la cantidad necesaria de lo recaudado en la curación, en caso de haberse lesionado algún componente en la confección de castillos.

Art. 24º: Si con lo recaudado no hubiera suficiente para la curación del lesionado la Agrupación pondrá a su disposición hasta el CINCUENTA (50) % de los fondos que tenga la misma.

Art. 26º: Los lesionados percibirán del fondo de la Agrupación en caso de accidente como gratificación, los hombres DIEZ (10) pesetas diarias y a los niños CINCO (5).

Art. 34: Los componentes de la Agrupación deberán observar tanto en los ensayos, como en las ejecuciones la más severa disciplina bajo inmediata autoridad del Jefe, absteniéndose de gritar, blasfemar y discutir entre sí, guardando en todo momento la más exquisita corrección, por propio decoro para el enaltecimiento de la Agrupación «Colla Vella Xiquets de Tarragona» al que cada uno representa.

Aprobado en Junta General celebrada el día 18 de Noviembre de 1941 (AHT, Fons Govern Civil).

Els estatuts, tot i el control de l'autoritat i la moral catòlica que desprenien, eren força moderns, si més no pel que fa a l'assistència dels lesionats i a potenciar el fet casteller.

El 1943 les tensions en la direcció dels castellers vallencs es van mantenir. De fet, per les negociacions que es van realitzar a l'Arboç sabem que la colla era encapçalada per Albert Parés i Ramon Fontanilles, per la qual cosa intuïm que es pretenia posar pau entre els castellers de les dues colles d'abans de la guerra (Cervelló 2015: 56). Les construccions més detacades van ser el 4 de 7 amb el pilar, el 5 de 7, el 3 de 7 i el 4 de 7, i no van actuar a Vilafranca.

A la capital de l'Alt Penedès aquell any foren contractats els Nens del Vendrell, i hi van fer el 5 de 7, el 4 de 7 amb el pilar i van intentar el pilar de 6, que, segons *Món Casteller*, va caure quan l'enxaneta tenia el genoll sobre una espatlla del quint i un peu sobre l'altra (1981: I, 484).

A Tarragona els castellers van actuar per la festa major, on, el segon dia, van aconseguir portar el pilar caminant des de la Catedral fins a l'Ajuntament.

El 1944 va portar bones notícies per als Nens del Vendrell. El *Jan Julivert* sortia de la presó i esdevenia el cap de colla. No sabem els castells que van assolir per la festa major local ni la de Torredembarra, on feia dos anys que no hi actuava cap colla, i els veïns, la mateixa matinada de Santa Rosalia, els van anar a buscar.

A Tarragona també hi va haver canvis. Aquell any, es van constituir en societat «con las ventajas de todo orden que esto supone». Pel que fa a les construccions, van assolir el 3 de 7 per baix, el 3 de 6 sense crosses, el 4 de 7 amb el pilar i van intentar el 2 de 7 i el 5 de 5 (Català i Roca 1981: I, 486).

Pel que fa al moment que passaven els vallencs, la premsa ho resumí després de la festa major de la Bisbal del Penedès:

La excelente exhibición efectuada en la Bisbal ha tenido la virtud de animar a los decaídos y de aunar voluntades, consiguiéndose un resurgir de esta manifestación folklórica, tan nuestra y tan querida.

Lo registramos con sumo placer y sería de desear que el pueblo contribuyera, también, a retornar el ambiente de antaño, ayudando a nuestros castellers, formando con ellos una piña y una masa compacta alrededor y al pie de sus torres humanas. Es así, como esto tan típicamente vallense podría adquirir de nuevo el esplendor y el carácter que años atrás tenía.

Nos suplican que hagamos presente el ruego de los caps de colla, que hacemos nuestro, dirigido a los em-

presarios en el sentido de que no pongan dificultades para que el miércoles puedan desplazarse a Vilafranca los castellers, que presenten servicio en sus fábricas o talleres. (*Juventud*, 26/08/1944)

Aquest text demostra que la situació de la colla no passava pel seu millor moment. A més, el fet de suplicar perquè els castellers tinguessin festa encara refermava més aquestes dificultats.

A Vilafranca el 1944 es van referir així a l'actuació castellera: «Valientes los “xiquets” de Vendrell, que superaron a la famosa colla de Valls» (*Panadés*, 02/09/1944). Aquest fet qüestionava, curiosament, la fi de la supremacia vallenga.

La pèrdua d'aquesta superioritat enfront la colla del Vendrell feu que la premsa local vallenga, des de llavors, a més de les actuacions, fes contínues crides a la participació, al suport i, en definitiva, a la recuperació de la supremacia i l'orgull dels Xiquets de Valls com una cosa pròpia.

A Valls s'apel·lava que Santa Úrsula fos un èxit, i afegeien:

También confían que Valls, del que son testimonio de su hombría y noble ambición, no les regateará su calor y prestación para que este resurgir de esta manifestación folklórica, tan genuinamente vallenga, adquiera el ambiente que antaño tenía [...].

Por nuestra parte afirmamos que pueden estar seguros de ello, nuestros bravos Xiquets de Valls. (*Juventud*, del 07/10/1944)

És a partir d'aquí, quan les autoritats franquistes locals mostraren un canvi en la seva manera de fer, que de moment només s'apreciava a través dels articles publicats a *Juventud*, però que responia a la voluntat expressa de les autoritats, ja que no hem d'oblidar que tant l'alcalde com el secretari de l'Ajuntament de Valls van ser directors i redactors d'aquesta publicació. Així, les informacions aparegudes en aquest setmanari sobre els castells i les tensions que se'n derivaven eren utilitzades per la dictadura per desviar l'atenció de problemes més grans i potenciaven un localisme que era intranscendent (Cervelló 2015: 62).

Pel que fa a les actuacions castelleres pròpiament dites, cal destacar que en línies generals la Colla va passar mals moments. La dificultat per fer castells importants, amb l'assoliment només dels de set, les tensions en la direcció, la falta de suport i la derrota a Vilafranca suposaren un cop dur per a la moral dels de Valls.

Hem de tenir present que llavors els castells eren una eina més del poder local i que eren utilitzats al seu gust.

De fet, la documentació mostra que hi havia una doble direcció: el cap de colla i l'Ajuntament. Aquesta dualitat no era contradictòria, ja que el primer decidia sobre les construccions i el segon en treia partit, ja fos per potenciar la rivalitat, per la publicitat o el prestigi (Cervelló 2015: 62).

A partir del 1945 s'inicià la lluita directa entre els Nens i els Xiquets. I d'aquell any destacarem tres actuacions:

Sant Fèlix fou la primera. A la plaça s'hi van trobar les tres colles i s'hi van disputar un premi de 1.000 pessetes per a la colla que fes el 4 de 8 o el 2 de 7. I els vencedors foren els Nens del Vendrell, que assoliren la torre, i superaren així per primera vegada els Xiquets de Valls.

L'1 de setembre *Juventud* publicà:

Hemos de destacar, a propósito, el calor con que, por ejemplo, la «colla» de Vendrell cuenta en su pueblo. Nos dicen que fueron incontables los que de allí se trasladaron a Vilafranca para acompañarles y hacer «piña» bajo los «castells», hasta el extremo de que muchos establecimientos, nos dicen, cerraron para permitir tal desplazamiento.

No desconocemos la circunstancia de que la vecindad de ambas poblaciones facilitó el repetido traslado. Pero ello hace destacar más la mezquindad de algunos empresarios locales que negaron su permiso a «castellers», mermando así las posibilidades de un triunfo, que pertoca [*sic*] a Valls y debemos siempre querer para Valls.

También todo ello destaca la apatía nuestra y la resistencia de formar «piña» bajo los «castells». Sin este calor, poco, por mucha buena voluntad que tengan, y tienen, los bravos «castellers» podrán hacer. Es preciso volver a los tiempos aquellos en que era todo el pueblo que los sostenía y animaba. Los «Xiquets de Valls» son una cosa nuestra y merecen todo el apoyo y el entusiasmo. Y ha de ser así.

És evident que l'actuació dels vallengs no va ser bona, ja que no van aconseguir els castells que puntuaven per tal d'aconseguir el premi. A més, en l'article també apareix la queixa recurrent sobre la falta de suport en les diferents actuacions, i fins i tot ho comparà amb l'afició del Vendrell, on s'havien tancat establiments. Aquesta manera de fer ens permet intuir que el clima que es respirava entorn del fet casteller a Valls no era el més idoni, ja fos per la davallada de l'afició o per tensions internes. De totes maneres, la denúncia que es feu des del setmanari d'aquesta manera d'actuar no deixa dubte que les autoritats municipals no hi estaven gens d'acord.

Pocs dies després es produí la segona actuació que ens interessa, a Torredembarra, on els Nens del Vendrell van carregar el 4 de 8.

L'ambient casteller que havia quedat després de l'actuació a la capital de l'Alt Penedès i la clara supremacia que estaven mostrant els del Vendrell van propiciar la convocatòria d'un concurs al Vendrell, per Santa Teresa, el 14 d'octubre, amb la clara voluntat de guanyar sobre els de Valls.

La celebració d'aquest concurs responia clarament al bon moment dels Nens del Vendrell, que veien com la superioritat vallenca podia ser qüestionada. La realitat, però, fou que els vallencs es replegaren per mantenir el prestigi i vanceren. Jordi Jaria ho apuntava: «Els Xiquets vallencs van anar al Vendrell a defensar “el prestigio local” i “la gloria de Valls y sus Xiquets”, tal com ho venia la revista *Juventud*. Sorprenentment, si més no per tal com havia anat la temporada, els Xiquets de Valls aconseguiren la victòria en aquest concurs gràcies a haver descarregat el quatre de vuit (el primer des del 1941) i haver carregat el dos de set, a banda d'altres castells. Els vendrellencs, per la seva banda, tot i que descarregaren el dos de set, maldaren pel quatre de vuit, la qual cosa els feu acotar el cap davant la colla vallenca, que tan clarament havien superat a Vilafranca. Els Xiquets tarragonins van quedar tercers a molta distància de les dues primeres colles perquè havien fracassat en dues ocasions amb el dos de set» (1996: 28).

En conclusió, aquell any va ser per als vallencs el de més activitat des que s'acabà la guerra, amb algunes actuacions força dolentes, amb pocs castells i que a més mostraren les tensions viscudes en el si de la colla. En moments en què els del Vendrell es veien clarament superiors, i sobretot, en què els vallencs se sentien amenaçats. Amb tot, l'any acabava de manera immillorable amb els Xiquets de Valls com a capdavanters, circumstancials, amb dos 4 de 8 descarregats i el 2 de 7 només carregat, mentre que els del Vendrell havien recuperat el nivell d'abans de la guerra tot descarregant la torre de 7 i carregant dos 4 de 8.

El 1946 va estar marcat per algunes polèmiques, que veurem més endavant. Pel que fa als castells, els tarragonins van actuar els dos dies de la festa major local, i hi va destacar el 4 de 7 net que van bastir.

El Nens del Vendrell, a banda d'actuar per la festa major local, també ho van fer a Igualada i els dies de Sant Fèlix a Vilafranca. Fou a la capital de l'Alt Penedès quan es van trobar a la plaça amb els Xiquets de Valls. Segons *Món Casteller*: «Aquest dia fou una victòria completa i sense precedents. A més de descarregar l'enyorat quatre

de vuit i el dos de set, cal afegir-hi el goig que els seus contrincants de Valls no descarregaren ni l'un ni l'altre.» I Lluís Solsona precisava: «Aquest és el primer any de la història castellera que els vallencs no dominen plenament» (Català i Roca 1981: I, 499 i 500).

En definitiva, els aficionats de Vilafranca havien vist descarregar per primera vegada des del final de la Guerra Civil el 4 de 8. Però què els passava als vallencs?

Vegem-ho. En aquell moment ja era del tot evident l'ús que les autoritats feien dels castells. D'una banda, mantenien el caràcter popular; de l'altra, s'utilitzaven totes les ocasions festives per enaltir el règim i mostrar una imatge de força i unitat. Per això, els castells no sols no van ser reprimits, sinó que com a element folklòric dins de *la diversidad en la unidad* el règim els feu servir de símbol de *peculiaridad regional*. Però aquesta voluntat, tot i la unificació forçosa, no va servir per acabar amb les tensions que, en lloc de reduir-se, van anar creixent fins a arribar al punt més àlgid l'any 1946, quan un grup de joves es desmarcà de la colla oficial tot convertint-se en l'embrió de la Colla Vella.

Tot indica que inicialment les autoritats ho van veure amb certa gràcia, però amb el pas del temps, i quan antics membres de la Colla Vella dels Xiquets de Valls s'hi van anar unint, van aparèixer les preocupacions. A més, entre els castellers que s'unien al grup de jovent hi havia destacats membres carlins, cosa que feia molt més difícil prohibir-los l'activitat.

L'Ajuntament va reaccionar ràpidament creant el Patronat dels Xiquets de Valls, que com a primer òrgan públic pretengué protegir i potenciar els Xiquets. En realitat només pretengué fer-ho amb la colla oficial i va intentar controlar el grup dissident.

Segons la premsa:

Está ya formado, en substancia, el Patronato de los Xiquets de Valls, esperándose sólo la aceptación de alguno de sus componentes, entusiastas vallenses y amigos de los «Xiquets», para hacerlo público. [...]

Como hemos dicho, se pretende que éstos queden al cubierto de todo riesgo y además que no estén su-peditados en sus actuaciones a la eventualidad de una subvención si no que sea una cosa fija y firme.

Además se quiere adherir la organización que salga a la Obra Educación y Descanso, gran impulsadora de toda manifestación folklórica y tradicional, de la que se espera también la otorgación de ventajas y beneficios, buenos estimulantes siempre, en especial para la gente joven, que en los «castells» es tan necesaria.

► Primer 4 de 8 descarregat dels Nens del Vendrell, per la festa major de Sant Fèlix del 1946, a Vilafranca del Penedès. (Foto: Col·lecció Lluís Solsona Llorens)

Caja Nacional de Seguro de Accidentes del Trabajo
(Creada por el Instituto Nacional de Previsión, en virtud de la Ley de 8 de octubre de 1932)
Aparato de Correos 420 - Avenida del Generalísimo, 14 - Madrid - Teléfonos 53939 y 68110

PROPOSICIÓN GENERAL DE SEGURO
CONTRA LOS RIESGOS DE ACCIDENTES DEL TRABAJO

INSTRUCCIONES PARA CONTESTAR A ESTE CUESTIONARIO

1. Es indispensable, para la interpretación exacta de la proposición de seguro, contestar las preguntas impresas a continuación, en la forma más detallada y concisamente posible.
2. Para evitar el inconveniente de preguntas e interrogatorios complementarios, se al caso en que la Caja aprecie que las respuestas dadas sean incompletas o insuficientes, se indicará, ante todo, las precisiones que convenga, con objeto de darse pronto cuenta de su extensión y contenido.
3. Todas las preguntas deberán ser contestadas, excepto aquellas que no guarden relación con el seguro propuesto; las que, en la parte correspondiente a la respuesta, se continúan con las palabras usadas.
4. Las contestaciones deben referirse a las condiciones normales de la explotación.
5. Conviene que el proponente extienda este documento por duplicado, conservando un ejemplar en su poder hasta la extinción del contrato correspondiente.

CUESTIONARIO

Constante B: **PATRONATO "XIQUETS DE VALLS" adherido a DELEGACIONES Y PESCADEROS.**
Calle: **P. Mártires**
Ayuntamiento de: **VALLS** Provincia: **TARRAGONA**

PREGUNTAS	RESPUESTAS						
1. Riesgos a asegurar. (Otras facultades especiales a asegurar o excluir, si las hubiere.)	Seguro completo SIN.						
2. Trabajo, industria o comercio que sea o sea objeto del seguro. (Indicar en cada caso el tipo de trabajo, industria, actividad o comercio que se realice en los establecimientos.)	No es un trabajo industrial o comercial sino de carácter folklórico local que consiste en levantar torres humanas, como individuos denominados "Xiquets de Valls", agrupación antiquísima de esta ciudad que actúa en las festividades.						
3. Situación del riesgo o riesgos a cubrir, su Valla y lugares donde los contratares.	<table border="1"> <thead> <tr> <th>LUGARES</th> <th>LOCALIDAD</th> <th>INDICAR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	LUGARES	LOCALIDAD	INDICAR			
LUGARES	LOCALIDAD	INDICAR					

OBREROS QUE HA DE COMPRENDER EL SEGURO

Empresas o talleres	Nº de obreros	Salarios percibidos en el mes	Salarios percibidos en el trimestre	Salarios percibidos en el semestre	Salarios percibidos en el año	Salarios percibidos en el quinquenio	Salarios percibidos en el decenio	Salarios percibidos en el quinquenio	Salarios percibidos en el decenio
Seculares	10	20	60	120	240	1200	2400	12000	24000

Total de salarios anuales que han de considerarse para emitir la Póliza: Ptas. 24000

22. Fecha en que el proponente desea que comience el seguro: en la fecha que se indicará
Mes: Día: Mes: Año: 1946

23. Duración del contrato: POR ANOS: 24. Forma de pago de la prima:
Mensualmente

25. Fecha de entrada de la proposición en la Delegación Agraria: 04/07/1946
Mes: Julio Día: 4 Mes: Julio Año: 1946

DECLARACIONES PARTICULARES DEL PROponente

1. Actúan solamente unas doce veces por año.
2. Agrupación folklórica local antiquísima que no tiene carácter de explotación industrial sino simplemente festiva y de exhibición.
3. Actúan unas 5 veces.
4. El riesgo de accidentes es muy limitado, solo por ser torres en torres.
5. El riesgo de accidentes es muy limitado, solo por ser torres en torres.
6. Se formalizará la póliza si el ofrecimiento se prima es aceptable.

El que suscribe, después de haber leído las respuestas correspondientes a las preguntas que anteceden, que sirven de base y fundamento para la emisión de la póliza, declara que dichas respuestas son veraces y que en su caso ha incluido el presupuesto detallado que puede incluir a su vez a la Caja Nacional de Seguro de Accidentes del Trabajo en la explotación de los riesgos cuya seguro propone.

Valls 4 de Julio de 1946

INFORME
Gestionado por el Agente en Valls: *José Martínez*
El Presidente: *[Firma]* El Secretario: *[Firma]*

▲ Primera i última pàgina del qüestionari de la Caja Nacional de Seguro de Accidentes de Trabajo respost pel Patronat dels Xiquets de Valls, 04/07/1946. (Font: Arxiu personal Jordi Gasque)

En fin, la cosa por ahora va marchando y no dudamos que el éxito será rotundo tanto por la acogida que le dispensen los «castellers» como la de sus amigos y entusiastas por ser una cosa tan nuestra y tan característica de Valls. (*Juventud*, 25/05/1946)

En definitiva, l'aparició del grup esmentat i la pressió exercida des del Vendrell sembla que van ser motius suficients per crear aquest ens, que poc després tramità la primera assegurança castellera de la qual tenim constància i que cobria uns 50 castellers amb un jornal de 25 pessetes al dia i unes dotze actuacions anuals.

Poc després, els vallencs es van desplaçar a Montblanc per fer-hi castells on, tot i que *Juventud* s'hi referia afirmant que hi van assolir un «notable triunfo» (14/09/1946), sabem que, en realitat, s'hi van produir enfrontaments entre els dos bàndols: «Entre castellers de la Vella i la Nova es va produir una violenta discussió que va acabar amb els ànims prou encrespats i amb alguna cara nafrada. Allò va acabar de decidir als castellers de la Vella, que encara

dubtaven si es podia reorganitzar la Colla, a fer-ho» (Pena 1999 I: 12).

Amb aquest panorama, a la festa major de Cabra del Camp aquell grup de joves que anava assajant i diversos castellers de la Colla Vella van fer-hi el 2 de 6, el 4 de 7, el 3 de 7 i el pilar de 5.

El 12 d'octubre *Juventud* publicà:

¿Qué pasa con los «Xiquets?»

Este año, hemos sido vencidos. —¿Debemos hacer un esfuerzo para terminar la temporada con dignidad o debemos permitir que la intriga, la envidia y la pequeñez de espíritu hagan que esta temporada los de Valls no lleguen donde han llegado los otros?— Llamada al patriotismo y al sentido común.

Hemos sido vencidos

Decimos hemos sido vencidos porque los Xiquets no son los de fulano ni los de mengano, sino que son los de Valls y por lo tanto nosotros nos contamos entre sus filas porque en definitiva Valls es un todo, Valls

- *3 de 7 a Cabra del Camp, el 15 de setembre de l'any 1946, realitzat pels membres de la Colla Vella i jovent vallenc. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)*

es una colla y cuando por las circunstancias que sean una colla, o la que sea, siempre que sea de Valls, reciba la humillación de ser superada por una colla forastera, sin tradición, sin la historia y sin que en definitiva sean xiquets y si simplemente unos imitadores cuyo entusiasmo y disciplina les ha puesto a un nivel superior a los propios imitados. [...]

Las circunstancias no responden siempre según nuestros deseos y así los Xiquets de Valls no han podido igualar a los de Vendrell [...].

... y esperábamos dar la réplica

Recientemente el Ayuntamiento estableció la costumbre de contratar a los Xiquets por Santa Úrsula, lo que antes no se venía haciendo. El motivo de tal iniciativa fue el de dar ocasión a que los Xiquets se exhibieran ante los vallenses a final de temporada cuando estos llevaran el entreno de todo el verano [...]. Recibido el natural disgusto de ser derrotados por los vendrellenses, esperábamos que en un arranque de genio de los castellers y de la población, por Santa

Úrsula [...] se realizara la gesta y nos evitaremos la vergüenza de que en la historia dels castells, se pueda decir que en el año 1946 los de Valls eran inferiores a los otros. [...]

... pero algunos castellers no lo han querido

Hay que conocer algunos castellers para saber de sus cosas y he aquí que, por un quítame estas pajas, se han provocado una serie de confusionismos para impedir que se lleve a cabo lo que se debía hacer. Que si fulano ha dicho esto, que si tal me miró mal, que tal no quiere que mande, que yo también quiero mandar, que si este se llevó un duro, que si yo quiero subir en tal sitio, que si yo voy a hacer que se queden sin enxaneta porque por algo les doy de comer, que si le prometí tanto al otro enxaneta y así los marearemos, etc., etc.: pobreza de espíritu [...] Nos importa coronar el Castell; allí deben ser todos un alma: la de la ciudad.

Lo de las dos «colles»

Si hay dos «colles» de Xiquets y con ello podemos lograr superar a las collas forasteras, nuestra enhorabuena. Si con dos «colles» hemos de quedar peor, entonces, recomendamos que los organizadores se queden en casa. No obstante ello, con probarlo no se pierde nada. Ahora bien, veríamos las dos «colles» con simpatía si se hubieran organizado las dos al empezar la temporada o cuando ya hubiéramos hecho el quatre de vuit, pero en lo que va de año, antes que tomar nuevas iniciativas, antes de hablar, hacer y organizar, primero hay que quitarles el pabellón a los de Vendrell.

Hacer lo contrario es querer que no se haga el quatre de vuit, porque no tratan los organizadores de sumar, sino de restar. Si se quisiera hacer una nueva colla con personal disponible, encantados; pero si se trata de que el personal se lo quiten la una a la otra [...].

Aún más, todo Valls, todos los castellers, deben poner su empeño el día 20 para quitarnos la espina, y, al día siguiente, que cada uno haga lo que quiera, este es nuestro parecer, y que se organicen tantas collas como se quiera. [...]

El día 20

Los Xiquets levantarán sus castillos, torres y pilares el día 20. Este es el día del desquite para arrebatarse el pabellón a los del Vendrell. Si con todos los

esfuerzos no podemos lograrlo, a nadie le debemos pedir cuentas, pero si no se logra el empeño por culpa propia, sea de quien sea, al fin y al cabo vallense, con la vergüenza de la que seremos presa, anotaremos los nombres de sus causantes para la historia de los Xiquets de un año que se dejaron vencer: el de 1946.

Quedava clar que la situació no era bona. D'una banda, amb la creació del Patronat dels Xiquets de Valls, hi devia haver l'esperança de recuperar la supremacia castellera d'una manera molt clara, mentre que la realitat va ser totalment diferent, sobretot amb la derrota a Vilafranca. A més, les tensions internes eren molt importants. Com es diu a l'article, hi havia enveges per manar i per ocupar els llocs més importants als castells, tensions pel sou que cobraven i per si algú robava. Es prenen la canalla d'una colla a l'altra. Totes aquestes tensions impedièren guanyar. I, segons la seva opinió, que hi hagués dues colles era negatiu per a la ciutat.

Tot i les crides constants a l'honor, la colla unificada, per Santa Úrsula, només va poder carregar el 4 de 8 i descarregar el 3 de 7 per baix, el 5 de 7 i el 4 de 7 amb el pilar.

I de nou la premsa es referí al que succeí amb el carro gros: «Si la “enxaneta” hagués pogut ser la “enxaneta” que no se deixéu subir, el èxit hagués sigut ruidós. Però el “quatre de vuit” se hizo y, si no se deshizo, a la pesadez natural de aquell pequeño valiente que se prestó hacer de “enxaneta”, se debe.» I continuava dient: «No nos sentimos completamente desquitados de la derrota de Vilafranca, pero sentimos el gozo de saber que contamos aún con la raza de nuestros antiguos “xiquets”» (*Juventud*, 26/10/1946).

En definitiva, el 1946 va fer evidents les tensions internes dels Xiquets de Valls. Amb tot, les disputes que es vivien no només responien a la competència dels del Vendrell, sinó que des del febrer hi havia a Valls una altra colla. Aquesta dualitat, juntament amb la pèrdua de supremacia dels Xiquets, cristal·litzà amb la creació del Patronat dels Xiquets de Valls que, segons Pere Ferrando, es feu «amb unes directrius pioneres i avançades en el temps i que han servit de model per a posteriors iniciatives semblants a altres municipis: divulgar els castells, crear socis protectors, signar una assegurança d'accidents, editar un butlletí intern, etc.» (2010: 343).

4 de 8 de la colla Xiquets de Valls (unificada) a la plaça del Blat, per la fira de Santa Úrsula. Possiblement es tracta de l'any 1945.
(Foto: Agustí Guri Bros / Arxiu Municipal de Valls)

La qüestió econòmica a Valls

Alexandre Cervelló Salvadó

Podem afirmar que els castellers sempre van cobrar un salari. Aquí només analitzarem el que succeí a Valls entre 1939 i 1960, però es pot fer extensiu a la resta del món casteller de l'època.

En un moment en què les condicions de vida eren extraordinàriament difícils, els castellers sempre van

valorar positivament el fet de poder guanyar un complement salarial. De fet, el jornal sempre va estar molt present i va generar diverses tensions entre membres d'una mateixa colla.

El jornal que cobraven per fer castells va anar augmentant al llarg dels anys i, si s'inicià a l'entorn de les 15 pessetes, molt aviat es va establir en les 25. Fou a mitjans de la dècada dels anys cinquanta quan, en algunes actuacions, arribaren a cobrar des de 30 fins a 70 pessetes, en funció de si era dia laborable o festiu. De fet, els ingressos dels castellers es veien incrementats amb el llevat de taula, que, en alguns casos, podia arribar al jornal que es guanyava treballant una setmana. A més, quan feia falta, l'alcalde Fàbregas ajudava econòmicament alguns castellers, sobretot la canalla, que també cobrava el seu jornal, la qual cosa representava una significativa aportació per a l'economia de les seves famílies.

A banda dels diners que rebien els castellers, la colla també cobrava per les actuacions. Amb aquests diners, s'havien de pagar els desplaçaments, l'allotjament, el menjar, la roba, els accidents, l'assegurança i qualsevol altra despesa que hi hagués. Durant el període estudiat, el cost de contractar els Xiquets de Valls va anar en augment, igual que les despeses. A continuació podem veure l'evolució del que van cobrar els Xiquets de Valls per participar a la diada de Sant Fèlix de Vilafranca del Penedès.

Com s'aprecia en el quadre de la pàgina següent, es va produir un augment progressiu, que responia a l'increment del nivell de vida. Els anys 1942, 1947 i 1956 van cobrar més pel fet que s'hi va actuar dos dies i es va haver de fer front a l'allotjament i al menjar dels castellers. Dels dos darrers anys no hi ha constància del que van cobrar.

Una altra manera de recaptar diners per part dels Xiquets va ser aixecar castells al davant de les cases de les personalitats del lloc on actuaven per tal que aquests els lliuressin donatius.

Detall de la llista de castellers dels Xiquets de Valls que van actuar per la festa major de l'Arboç. (Arxiu personal Jordi Gasque)

Llista de Castellers 25 agosto 1944	
Juan Costa	25
Pedro Quabine	25
Juan Clarus	25
Juan Fiqueras	25
Antoni Padme Juan	25
José Estella	25
José Borrás	25
J. Borrás	25
V. Fabre	25
Fedoo Tuboc	25
José Goya	25
José Goya	25
Xisí Yori	25
M. Yori	25
P. Aachs	25
M. Esteve	25
Juan Garcia	25
P. Achi	25
Pedro Cudquó	25
Antoni Aquilat	25
Enrique Rief 3	75
Xiquetsos 5	125
Romualdo Camp	25
José Fito	25
Paula Fito 2	75
Ramon Serra	25
Maldia Martellero	25
Juan Collet	25
Juan Escuder	25
P. Fiqueras	25
Lluís Vidal	25
P. Mallosquí	25
José Fito	25
P. Juli Escubau	25

▲ Detall de la llista de castellers dels Xiquets de Valls que van actuar per la festa major de l'Arboç. (Arxiu personal Jordi Gasque)

DETALL DEL QUE VAN COBRAR ELS XIQUETS DE VALLS A VILAFRANCA DEL 1939 AL 1959

ANY	COLLA	IMPORT COBRAT EN PESSETES	GRATIFICACIÓ
1939	Colla Unificada	2.500	
1940	Colla Unificada	4.000	500
1941	Colla Unificada	7.500	
1942	Colla Unificada	11.000	1.000
1943			
1944	Colla Unificada	4.500	
1945	Colla Unificada	4.750	
1946	Colla Unificada	5.500	
1947	La Muixerra	16.650	
1948	La Muixerra	8.000	1.250
	Colla Vella	7.500	300
1949	La Muixerra	9.250	
1950			
1951			
1952	Colla Vella	9.000	
1953	La Muixerra	10.750	
1954	Colla Vella	9.000	
1955	La Muixerra	10.000	
1956	Colla Vella	20.000	
1957	Colla Vella	12.000	
1958	Colla Vella		
1959	Colla Vella		

Font: Cervelló 2015: 421.

La lluita pel domini casteller. Reapareix la pluralitat (1947-1954)

El 1947 es podria considerar l'inici d'una nova dinàmica. Així, a Valls, per primera vegada des del final de la guerra, es presentà una temporada amb dues colles.

Els Xiquets de Valls, els oficials, seguiren amb les seves actuacions, mentre que l'altra colla actuà el dia 16 de gener a la Societat Agrícola. Després, per les festes de la Candela, la Colla Vella apareixia per primera vegada en públic, però sense la presència de les autoritats. Considero que és a partir d'aquest moment que se la pot considerar la Colla Vella reorganitzada, pel fet que ells mateixos s'hi van definir en un article titulat: «Reaparece la Colla Vella de los Xiquets de Valls», publicat a *El Correo Catalán*, del 13 de febrer.

El fet de tenir les autoritats locals en contra, i tot i això poder actuar i normalitzar la seva situació, va ser possible gràcies a la intervenció d'alguns carlins, com Joan Guinovart. D'altra banda, Josep Nolla s'entrevistà amb el governador civil i li digué que no se'ls permetia actuar tot i que tenien màrtirs de la tradició entre les seves files i que durant la República s'hi havien posicionat en contra. El governador va donar el permís necessari perquè la colla pogués fer la seva presentació a Valls. Hem de pensar que, sense aquesta autorització, de cap manera s'hauria permès des de l'Ajuntament. Així doncs, el fet de saltar-se l'alcalde i anar directament a l'autoritat superior va ser una de les causes per les quals les autoritats locals no eren al balcó durant l'actuació de la colla, i el motiu pel qual la utilització del nom de Colla Vella quedà vetat en públic, sobretot a la premsa local, que era la que podien controlar; com veurem, aquesta denominació no fou permesa fins al 1948.

Amb tot, sembla evident que la Colla Vella quedava oficialment reorganitzada però no reconeguda, com evidencien el pagament que l'Ajuntament va fer efectiu per l'actuació de Sant Joan: «A la Colla Vella dels Xiquets de Valls, en concepto de pago de la contrata y castillos realizados durante la fiesta mayor» i el mateix rebut del pagament, amb el paper oficial de la colla (ACAC. Fons Municipal de Valls).

El dia 23 de març es va produir una reunió del Ple del Patronat casteller vallenc, en què segons la informació publicada a la premsa local tractaren diversos temes, entre els quals:

A preguntas del Sr. [Francesc] Blasi, se le dio cuenta detallada y minuciosa de la creación de la otra «colla», que el Patronato, como se recogió en la memoria, no puede ver con desagrado siempre que ello sea en aumento de la afición y produzca los naturales deseos de superación [...], haciendo constar que, hasta el momento, la «colla» recientemente constituida no había solicitado ingresar ni recibir el apoyo de este Patronato, a pesar de las indicaciones en este sentido efectuadas.

Entre los acuerdos que se tomaron, más importantes, figuran los siguientes:

Aceptar el nombre de «La Muxerra» que ha tomado la «colla» que desde 1939 viene actuando y que está bajo este Patronato.

No admitir para las «Colles» que puedan estar bajo este Patronato ninguna denominación de nueva o de vieja, consecuentes a lo expuesto y para evitar posibles rivalidades ajenas a la índole de los «Xiquets». (*Juventud*, 29/03/1947)

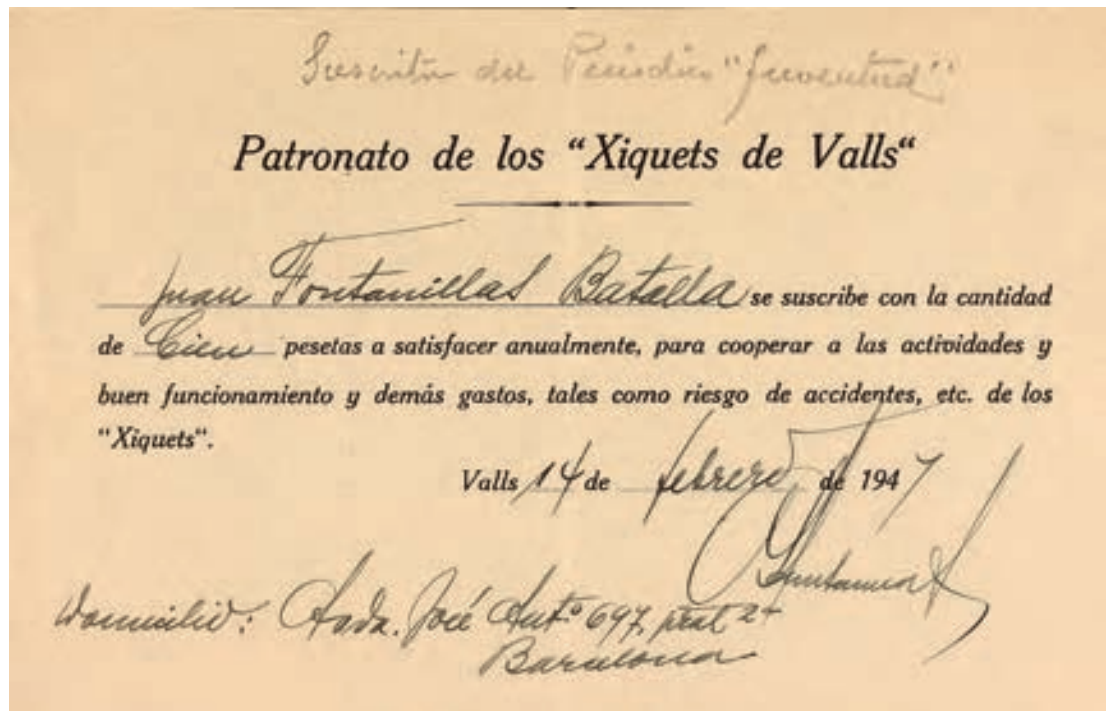
Amb la inclusió de la clàusula respecte al nom de les colles, el Patronat tancava la porta a la incorporació de la Colla Vella. I la impossibilitava de rebre cap suport oficial. A més, la colla oficial no podia mantenir el nom de Xiquets de Valls, ja que no era l'única que els representava, i com que el de Colla Nova estava prohibit, van decidir-se pel de Muxerra.¹

Però durant una part del segle XIX, aquest nom l'havia utilitzat la Colla Vella. Així que podria semblar estrany que el Patronat utilitzés un nom relacionat amb la colla a la qual estaven enfrontats per dirigir-se a l'oficial i en la qual, a més, els castellers de la Nova eren majoritaris.

Es podria pensar que l'elecció del nom responia a tenir contents els antics membres de la Vella que s'havien quedat a la colla del Patronat. Tot i que considero que respongué més a una qüestió de legitimitat, ja que si hi havia la Colla Vella en funcionament, l'altra, per tradició havia de ser la Nova, i en conseqüència hereva de la colla «esquerrana» durant la República. És per això que crec

¹ D'ara endavant Muixerra, ja que en català es documenta així i perquè és la forma emprada a Català i Roca 1981: I, 502.

► Aportació al Patronat dels Xiquets de Valls, 14/02/1947.
(Font: ACAC. Fons Municipal de Valls. Reg. 475)

que l'elecció del nom Muixerra era una bona possibilitat, ja que era un nom relacionat amb la colla de tradició dreтана, no aixecava dubtes i, a més, quedava allunyada de les antigues tensions entre Vella i Nova. A més, el tema del nom era més important a fora que a dins de Valls, on tothom sabia qui era qui. Considero que per a la majoria dels castellers no devia tenir tanta importància el nom com el suport que rebien del Patronat: salari diari garantit, assegurança, suport d'Educación y Descanso i el favor del règim eren motius suficients perquè molts castellers decidissin quedar-se a l'empara de la colla oficial.

Poc després la Colla Vella va utilitzar una nova forma per donar-se a conèixer: «COLLA VELLA» (RABASSÓ) «XIQUETS DE VALLS» (ACAP, Fons Municipal de Vilafranca del Penedès). Podem pensar que la incorporació de Rabassó al nom de la colla responia a un intent de legitimar-se com a veritables continuadors de la Colla Vella. D'una banda, les autoritats municipals els posaven traves i no els permetien utilitzar el nom. D'altra banda, la premsa local els anomenava de manera despectiva. Com ja hem comentat, a Valls, tothom sabia qui era qui, o sigui que el que realment importava era fer saber a les persones que els podien contractar que eren els continuadors de la Vella de Rabassó.

Durant aquest període, tant el Patronat com les autoritats locals van donar suport a la Muixerra, que era considerada la colla del règim i l'encarregada de representar Valls a les diferents actuacions que es feien fora de la ciutat, on, en molts casos, els acompanyaven. A més, les autoritats es van convertir en patrocinadores de la colla

▲ Rebut de la Colla Vella per l'actuació de Sant Joan, 04/10/1947.
(Font: ACAC. Fons Municipal de Valls. Comptes 1947. Rebut adjunt al lliurament número 659)

◀ 5 de 7 de la Colla Vella dels Xiquets de Valls a la plaça del Blat, per la fira de Santa Úrsula, el 26 d'octubre del 1947. (Foto: Agustí Gurí Bros / Arxiu Municipal de Valls)

oficial per tal de treure'n el màxim partit, i com veurem, el Patronat va quedar polititzat en favor de la colla oficial.

Amb les dues colles a la plaça, la Muixerra era la clara dominadora del panorama casteller, mentre que la Vella anava augmentant, a poc a poc, el seu nivell. Paral·lelament, el discurs entorn del fet casteller feia un pas més i si fins llavors es tractava d'exaltar el règim i la «raça», d'ara endavant s'hi incloïa la unitat i el control jeràrquic, com s'apreciava a les pàgines de *Juventud*:

¡Qué magnífico símbolo de la bien entendida fraternidad humana son esas torres que levantan los Xiquets! Sin una plena compenetración, sin una fuerte

ligazón que les une a todos, su empresa no sería posible. Es merced a la unión jerárquica, escalonada, de cada uno de los elementos que brota la gracia arquitectónica del conjunto. [...] ¡Oh, si en todos los azares de la vida todos nos comportáramos como los Xiquets de Valls... (15/11/1947)

Però l'ús que es feia del Patronat i del fet casteller va tenir conseqüències ràpidament i les tensions es van fer visibles. El dia 9 de novembre la Colla Vella actuà en un festival benèfic a Barcelona i Francesc Blasi, en una carta, explicava la situació que es va viure en el decurs d'aquella jornada:

Aleshores sorgí el patriotisme i les preferències per part d'alguns vallencs respecte el Patronat; per això convé procurar que el Patronat sigui dels Xiquets de Valls, tant de l'esquerra com de la dreta, tant dels vells com dels nous. Cal llimar asprors, al meu entendre. Cal formar una germandat entre colles, perquè qual-sevol dia ens podem trobar amb un altre Patronat, o sigui un Patronat per a cada Colla, i això serà una divisió ciutadana que cal evitar. N'he sentit parlar, i per això em permeto dir-vos-ho amb aquestes ratlles [...].

Al meu entendre cal una tàctica atraient, imparcial i allunyada de personalismes; perquè ara com ara en la qüestió dels Xiquets de Valls només hi veig personalismes i nimietats. (CDOCA, Fons Francesc Francin Veciana, del 12/11/1947). [Es pot resseguir l'impacte que generà a Cervelló 2015: 149 i següents.]

Pel que fa als castells, l'any 1947 havia estat un èxit per a la Muixerra, que havia aconseguit tres 4 de 8 a Valls, i en total, n'havia fet deu, els mateixos 2 de 7 i molts d'altres castells. Havia assolit la fita de fer més de 100 castells en tres dies i havia actuat en municipis on mai no s'havien aixecat castells. La feina feta des del Patronat havia estat bona: s'havien aconseguit bons preus i actuacions importants. El reconeixement mediàtic havia augmentat. L'objectiu, d'ara endavant, era exportar els Xiquets als màxims llocs possibles.

La Colla Vella continuava creixent i s'anava consolidant amb castells de set i, tot i ser el primer any, havia tingut força sortides. El cap de colla oficial era Pau Parés, mentre que el càrrec real —qui prenia la majoria de decisions i hi posava els diners— l'exercia Josep Nolla.

Un cop analitzat el que succeí a Valls, és hora de veure què passava a Tarragona. Al setembre, havia sorgit la possibilitat de realitzar-hi un concurs amb motiu de Santa Tecla. En aquest concurs s'hi havien de presentar, en teoria, les quatre colles existents, la del Vendrell, la de Tarragona i les dues de Valls, però «contrariament a lo que esperàbamos, no se celebrará el concurso [...]. Nos consta que las “colles” de Valls estaban dispuestas a dar el máximum de facilidades y que por ellas no se ha debido de desistir. Ha sido una lástima» (*Juventud*, 13/09/1947).

Tot i que finalment no es va celebrar, l'actuació dels tarragonins va ser destacada. El *Diario Español* s'hi referí així: «El aspecto de la plaza era magnífico, habiéndose congregado numerosísimo público para seguir las incidencias de los castillos. En el ambiente había mucha expectación, esperándose reconfirmarse el quatre de vuit que la colla tenia intención de levantar. En primer térmi-

no se hizo el pilar de cinc y después, entre aplausos de la muchedumbre, se levantó el quatre de vuit, castillo que la colla de Tarragona hacía más de cuarenta años no había realizado. [...] hicieron luego el tres de set, el dos de sis y els dos pilars de cinc» (24/09/1947).

La resposta vallenga no es feu esperar, i dos dies més tard apareixia un article que signava «Un xiquet de Valls» i que deia:

Cada año toda la temporada castellera, desde la primavera al otoño, se desliza en un intenso pugilato de las collas existentes, se encuentren o no en una misma plaza. Si una colla levanta un castillo en Vendrell, otra intentará superarla en Arbós y así en cada temporada se establece un record de actuación entre «Els Xiquets de Valls», «Nens de Vendrell» y «Castellers de Tarragona». El record tiene un sentido de honor localista; detrás de la respectiva colla, se halla un público fanático y detrás de éste la población que representan, y no se puede pasar por alto el decir que son los vallenses, en general, los que se sienten más heridos en su amor propio si otra colla llega a aventajarlos, por una simple razón: porque a pesar de todo los Xiquets son Xiquets de Valls.

Estas competiciones entre Valls, Vendrell y Tarragona, como en otro tiempo Montblanch con sus dos «colles», son lo que dan el calor popular y así nacen las discusiones y así se pone en juego el honor y la hombría. El día en que los Xiquets pasaran de una colla a otra, me refiero de una localidad a otra, como se traspasa un jugador de futbol, los castells habrían perdido su valor popular y habrían llegado a ser un espectáculo.

Ayer en Tarragona se hizo el quatre de vuit y se han lanzado campanas al vuelo y la prensa lo ha comentado; pero nosotros, más enterados de las lides castelleras, decimos: la colla de Tarragona no ha levantado el quatre de vuit, y lo pondremos en claro. El quatre de vuit del día de Santa Tecla, en Tarragona, lo hizo la colla de Vendrell vistiendo las camisas de Tarragona. Efectivamente, por encima del cordó, salvo error, que sería escaso, todos los que subieron a tan arriesgado castillo eran de Vendrell, menos un segon, un terç y un quint que eran de Tarragona. Hemos leído que Pomerol dirigió a los castellers y nosotros apelamos al público que presenció el espectáculo: encima de los hombres que rodean el castillo había un hombre dirigiendo con su pañuelo blanco en cabeza (no descendió hasta que subieron els dosos), y este era Salvador Gual, director de la colla de Vendrell. (*Diario Español*, 25/09/1947)

La polèmica no era perquè els tarragonins haguessin fet el 4 de 8, sinó per haver-lo fet amb l'ajuda dels del Vendrell. Al *Diario Español* el tema va aparèixer fins a deu vegades, entre notícies, articles i cartes al director, mentre que a *Juventud* n'apareixien cinc més amb rèpliques i contrarèpliques.

Carme Oriol i Albert Pallarès van resumir la polèmica d'aquesta manera: d'una banda, els vallencs criticaven l'ajut que van rebre els tarragonins dels vendrellencs i reptaren les altres colles, juntes o per separat, a una competició. D'altra banda, els tarragonins i els vendrellencs trobaren normals els ajuts i esmentaren una gran quantitat d'exemples en els quals les colles vallenques havien rebut col·laboracions. Pel que fa al repte llançat pels vallencs, els vendrellencs i els tarragonins l'acceptaren de paraula, però finalment la competició no es va celebrar (2008: 193-195).

Aquesta tensió, en realitat, va servir per escalfar molt l'ambient i augmentar la competitivitat entre les diverses colles. Pel que fa a la discussió, les dues parts tenien raó. D'una banda, els tarragonins havien rebut un suport molt gran per fer aquell castell, fins al punt que Salvador Arbona *Valent* (casteller tarragoní) afirmava que «tot el castell era del Vendrell i fins i tot considerava que l'Ajuntament de Tarragona va pagar directament al Vendrell i que per això es va fer el quatre de vuit, perquè ells no el podien fer». D'altra banda, tant tarragonins com vendrellencs afirmaven que havien ajudat moltes vegades els de Valls, que també era cert, però mai fins al punt de poder dir que van fer tot el castell. En molts dels casos es podia tractar de dues o tres persones en llocs de compromís i en d'altres, la majoria, els nens que formaven part de la canalla. Vicenç Balaguer *Pardalet* ens explica com li anaven a buscar els seus fills, l'Estevet i el Tonio:

Baixava el Fontanillas de Valls, arribava jo amb el carro i ja me'l trobava allí baix a l'escala: Au vinga, que hem de marxar. Au desenganxa, vés cap a la quadra a desenganxar i marxar, cap a Valls, a dormir a Valls. [...] Si no [hi] anàvem naltros, a vegades no podien fer castells. (2008: 193-192)

Els Nens del Vendrell, a banda de les actuacions en pròpia plaça, també van fer castells a Sant Sadurn d'Anoia, Vilafranca, Igualada, Calafell, Vilanova i la Gel-

trú, la Riera de Gaià i Terrassa. En total van fer cinc 4 de 8 i sis 2 de 7 (quatre dels quals descarregats).

A més, a Vilafranca van estar a punt de carregar el 3 de 8, que feia dotze anys que no s'aconseguia, tot evidenciant el bon nivell de forma pel qual travessaven. Els del Vendrell aquell any també van designar sant Zacaries com a patró de la colla.

Per Santa Úrsula observem, per primera vegada, una evolució entorn del fet casteller. Fins llavors, era considerat un tipisme local, una activitat folklòrica del Camp de Tarragona i el Penedès, mentre que en aquell moment agafa una dimensió més gran, com a esport 100% català. De totes maneres, hem d'entendre aquesta voluntat de fer ressorgir els castells com l'expansió d'una de les tradicions esportives de la nostra regió. En vuit anys, els castells havien passat de ser una tradició local de Valls, Tarragona i el Penedès a convertir-se en un esport català.

La nota a què ens referim fou publicada a *Mundo Deportivo*: «Iniciamos hoy, con la publicación de una crónica sobre la última competición de la temporada, los comentarios asiduos a un deporte cien por cien catalán: los “Chiquets de Valls”. De la misma manera que muchas regiones españolas tienen sus típicas competiciones deportivas que arrancan de lejísimos tiempos y tradiciones —la pelota vasca, los concursos de “azkiolaris” [*aizkolaris*] en el norte, los bolos en la montaña, las distintas modalidades de lucha en Canarias y León— también Cataluña posee, en este magnífico ejercicio físico de levantar los “castells”, su deporte tradicional y popular» (8/11/1947).

El 1948, de nou, fou marcat per les tensions i la rivalitat. Abans, però, segons *Món Casteller*, els castellers vendrellencs «es procuraren i obtingueren un cert recolzament moral i material. Ho denota el full imprès que, acompanyant una butlleta de soci protector, expressa: NENS DEL VENDRELL (adherido a *Educación y Descanso*). – Muy señor nuestro: Tenemos el gusto de comunicarle que nos hemos constituido en una sociedad denominada “Nens del Vendrell”, la cual estará encargada de proteger y mantener el arte de nuestros castellers que con su esfuerzo incomparable y desinteresado han dado a nuestra villa, un nombre y personalidad digna de tener en cuenta. – Su difícil actuación económica y el peligro constante de lesiones y demás percances, nos ha llevado a la creación

Actuació casteller dels Xiquets de Tarragona per la festa major de Santa Tecla del 1947. Es tracta del 4 de 8 que motivà la polèmica pel suport rebut de castellers vendrellencs. (Foto: Vallvé / Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu)

▲ Díptic del Patronat dels Xiquets de Valls, colla la Muixerra, 1948. (Foto: AMV. Caixa 2182)

de dicha sociedad. – Contando a Vd. entre los aficionados a los “Castells”, esperamos querrá ser socio protector y se servirá llenar el boletín insertado al pié, para contribuir con su aportación mensual al sostenimiento de la misma. Atentamente le saluda LA JUNTA» (1981: I, 518).

Aquesta referència confirma que les tres colles creades acabada la Guerra Civil estaven adherides a Educació y Descanso. La primera a fer-ho va ser la de Tarragona, que ja l'any 1942 aprovà als estatuts la figura de protector. Després ho feu el Patronat dels Xiquets de Valls, que potenciava la figura de protector del Patronat, i des del qual es donava suport a la Muixerra, i, finalment, els del Vendrell, que buscaven el suport econòmic en la figura del soci protector.

De totes maneres, a banda del que feien les colles tradicionals, el fet casteller seguia creixent. Així, el febrer del 1948 feien la seva primera actuació els Xiquets de l'Eramprunyà. Segons la premsa esportiva: «Ya el Bajo Llobregat, posee su colla de castellers. Una colla fundada

en Gavá, y que ha tomado el nombre del histórico Castillo de “L'Aramprunya”» (*Mundo Deportivo*, 11/02/1948). Mentre que el 14 de setembre apareixia una altra colla, la dels Castellars de Vilafranca, que en la primera actuació a Sant Cugat Sès Garrigues feren ja el 3 de 6, el 4 de 6, el 3 de 5 net, el pilar de 5, el 2 de 5, diversos pilars de 4 aixecats per sota i dos pilars de 4 simultanis, ajudats per alguns castellers vendrellencs (Català i Roca 1981: I, 526).

Amb la consolidació de les colles existents i l'aparició de noves, el fet casteller anava agafant força fora de la província de Tarragona i augmentava el seu camp d'actuació. Des del final de la Guerra Civil els castells havien viscut un gran creixement: d'una banda, la consolidació de les tres colles principals —la Muixerra a Valls, la de Tarragona i la del Vendrell—, i de l'altra, el ressorgiment de la Colla Vella a Valls i la creació d'aquestes dues noves agrupacions. A més, durant el concurs casteller que se celebrà a Reus un grup d'aficionats locals feren una exhibició: eren els Ganxets.

Aquell any la Muixerria es desplaçà a Madrid, on actuà davant de Franco. El viatge va ser un èxit i va aportar una publicitat extraordinària als vallencs. Amb tot, ens interessa destacar l'ús que en feren les autoritats de Zamora: «Pero la cosa no es tan fácil, y ahí está la Biblia, la amada Biblia de los luteranos, para demostrar lo que vale la humildad, esta sencilla humildad de los chicos de Valls, que saben que no pueden subir más arriba del piso octavo. Las collas de los xiquets, las torres humanas de estos mozos españoles, serán un bonito estímulo, una buena lección;

inútil como siempre para estos genios de nuestro tiempo, mitad máquinas tragaperras y mitad caimanes traga niños. Ellos seguirán camino del cielo, babélicamente, mientras nuestros mozos explican este prodigio de equilibrio y de humildad que consiste en no pasar de los quince metros» (*Imperio: Diario de Zamora de Falange Española de las JONS*, 05/05/1948).

La temporada avançava amb normalitat fins que a *Juventud* publicaren un article que es referia als Nens del Vendrell. D'una banda es queixaven que aquests utilit-

▲ 4 de 6 dels Castellers de Vilafranca, el 19 de setembre del 1948 a la Granada, en una de les primeres actuacions de la colla. (Foto: Lluís Mas / Col·lecció Família Rossell. Reproduïda de Miralles 2013: 212)

▲ La colla dels Castellers de l'Eramprunyà, originària de Gavà, en una actuació al pati de l'asil-hospital de Sant Joan de Déu de Barcelona, el 13 de juny del 1948. (Foto reproduïda de Mòn Casteller: II, 605)

▲ Quatre de set amb el pilar de la Muixerra. La imatge recull el moment en què queda el pilar sol, durant l'actuació al Palacio del Pardo a Madrid davant de Franco, el 15 de maig del 1948. (Foto: Col·lecció Lluís Lirón Munuera)

zaven el terme *xiquets*: «aprovechamos esta contingencia para reiterar el ruego que hace tiempo hicimos para que se haga lo procedente al objeto de patentar [...] el nombre de “Xiquets de Valls” a favor de la ciudad». I de l'altra, la mala actuació que els del Vendrell havien tingut a Reus, que, comparada amb l'actuació que les colles vallenques havien fet per Sant Joan, els portava a concloure: «hemos de sentirnos satisfechos de la supremacía que Valls, cuna de los “Xiquets”, sigue detentando» (*Juventud*, 03/07/1948).

La polèmica estava servida. Pel que fa al tema de la supremacia, la resposta arribà al cap d'uns dies de la mà de la premsa tarragonina. El 13 de juliol s'escrigué un article que es queixava de l'afirmació que les colles vallenques

eren les millors de la província, deia que la Muixerra tenia bons castellers «y la protección de que gozan les hace presumir de galardones que no han demostrado»; afegia que als del Vendrell els faltaven bons castellers que eren al servei militar i que, amb la col·laboració de la colla de Tarragona, podien vèncer els vallenques. Continuant amb la polèmica de l'any anterior, els caps de colla de Tarragona i el Vendrell acceptaven enfrontar-se a les dues colles de Valls unides i s'oferia la plaça de braus de Tarragona, per Santa Tecla o Sant Magí, per fer-hi un concurs i afegia: «la fama de Valls se vería comprometida de no aceptar esta sugerencia» (*Diario Español*, 13/07/1948).

La resposta vallenga arribava en forma de carta al director, signada per «Un vallense» i enviada el 14 de juliol: «Debo manifestarle que el reto al que alude dicho artículo de los Xiquets de Valls no es tal, quien ha hecho el reto desde el semanario local “Jovenut”, ha sido la “Colla Nova” o sea “La Muxerra”, pero nunca la “Colla Vella de Rabasó”, dado que solo hace un año que sale a la vida pública y no puede ni retará nunca a otra “colla o colles” por los motivos siguientes, y es que hasta la fecha tan solo ha podido colocar el aixecador en el quatre de vuit, y hacer los siguientes castillos cinc de set y tres de set aixecat per baix, dos de sis neto [*sic*] y el pilar de cinc, y hasta que no podamos igualar o superar lo que han hecho otros; nosotros somos los menos indicados para hablar.» I conclouia: «Nosotros no estamos en ningún modo de acuerdo para actuar conjuntamente con la otra “Colla La Muxerra” por razones que no hay necesidad de explicar» (*Diario Español*, 17/07/1948).

Amb aquesta resposta la Colla Vella es desmarcava de la Muixerra i de *Juventud*, i deixava clar que no estaven preparats per enfrontar-se amb igualtat de condicions amb la resta de colles i, sobretot, que no estaven disposats a actuar conjuntament amb la rival. Les vuit temporades de colla única i les pressions per tornar a fusionar-se encara devien pesar, i força. A més, l'article deixava clar que la Muixerra s'identificava amb la Colla Nova, com apuntàvem anteriorment.

El segon tema que tocava l'article del dia 3 a *Juventud* feia referència a la utilització del terme *xiquets* per part d'altres colles i en demanava la patent per a Valls. Pere Català i Roca envià una carta al director del setmanari on es queixava que les altres colles no poguessin utilitzar el nom de *xiquets*, i ho argumentava dient que a Barcelona, per parlar de castells i castellers, s'havia de parlar de *xiquets*, i seguia: «Xiquets es, como sabemos, palabra que, en Cataluña, es privativa del Campo de Tarragona. Resulta,

24 - OCT. - 48. VALLS. PLACA DEL BIAT.

*A l'entusiasta
cap de colla Josep
Nolla, amb
cordial afecte*

P. Català

▲ Primer 2 de 7 carregat de la Colla Vella des de la seva reorganització, per la fira de Santa Úrsula, el 24 d'octubre del 1948. El fotògraf explicita en la dedicatòria que el cap de colla era Josep Nolla. (Foto: Pere Català i Roca / Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

pues, un contrasentido oponerse, con el pretendido ánimo de mantener nominalmente la supremacía castellera para nuestra Ciudad, a la adopción de la palabra Xiquets por collas no vallenses. Al fin y al cabo, si todas las collas admiten el nombre de Xiquets [...], ello es ni más ni menos que un homenaje a la ciudad castellera por excelencia.» La resposta de la direcció apareixia al mateix número, justificant la seva proposta perquè els Xiquets eren els millors. I es preguntava què passaria si els imitadors i les paròdies feien mal al renom aconseguït. I continuava: «La gloria de esos castillos humanos se debe a Valls, ¿por qué, pues, no usar y tener en exclusiva este nombre que es nuestro orgullo? Es el apellido del padre, que todos deseamos perpetuar y honrar debidamente, y mayormente cuando es glorioso» (*Juventud*, 17/07/1948).

Lluny d'acabar-se, la polèmica reapareixia amb una altra carta de Pere Català i Roca, que seguia amb els seus arguments i responia la carta del dia 17, que deia: «Si los xiquets hubiesen nacido en Tarragona no se hubiesen nombrado de tal manera y tampoco si hubiese visto la luz en Vendrell», i seguia:

Exacto. Salidos de Tarragona y de Vendrell, no se habrían nombrado Xiquets. ¿Qué mayor confirmación, pues, de la vallensidad implícita de los Xiquets? Tanto los tarraconenses como los vendrellenses, como los otros castellers no vallenses, si se llaman Xiquets acatan de hecho la primacía vallense. ¿Y somos nosotros los que no queremos? [...].

Cedamos el apellido, pues, y si algún día acontece [...] que los Xiquets de otra población levantan un castell que nos pareció imposible, eso nos ha de llenar de legítimo orgullo, a la par que de estímulo al ver que honran el apellido glorioso de su origen.

La resposta de la direcció era breu: «Muy bien que salgan colles por aquí y por allá que ejecuten los ejercicios de los Xiquets o sea que hagan castells. Esto es el honor nuestro, pero que ellos se digan Xiquets, no. Háganlos, pero si no lo son, que no se les llame así» (*Juventud*, 31/07/1948). Com hem vist, doncs el punt de vista de les dues parts no havia variat gens.

A Vilafranca, per Sant Fèlix, es van trobar les dues colles vallenques i els del Vendrell. *Juventud* havia demanat insistentment als seus castellers que s'havien d'esforçar al màxim. En relació als castells realitzats, la Muixerra va assolir el 4 de 8, el 2 de 7, el 3 de 7 per sota i el pilar de 5. La colla del Vendrell —segons la premsa, amb els de Tarragona— va fer el 4 de 8, el 2 de 7, va intentar el 3 de 8, que

va caure en el moment de col·locar l'aixecador, i va acabar amb el pilar de 5. A la Colla Vella li va caure el 4 de 8 quan es col·locaven els dosos i el 2 de 7 al col·locar-se l'aixecador, i va descarregar el 3 de 7 per baix i el pilar de 4.

Poc després els Nens del Vendrell a Torredembarra, per Santa Rosalia, van descarregar el 4 de 8 i el 2 de 7. El 12 de setembre, per Sant Zacaries, els van tornar a descarregar tots dos.

Per Santa Tecla, els Xiquets de Tarragona van fer el 4 de 7 amb el pilar, el 3 de 7 i el 2 de 7.

La tensió entre vallenques i vendrellencs anava en augment. El bon estat de forma que mostraven els segons va motivar que els vallenques els reptessin a un concurs casteller l'any anterior, que no es va dur a terme i que el 1948 se seguia reclamant. Finalment el concurs arribà, organitzat a Reus amb motiu de la II Fira Provincial.

La Muixerra en fou la vencedora amb el 2 de 7, el 3 de 7 per baix, el 4 de 8 i el 4 de 7 amb el pilar. La Colla Vella va fer el 5 de 7, el 3 de 7 per baix, el 4 de 7 amb el pilar carregat i un intent de 2 de 7. I els Nens del Vendrell van carregar el 4 de 8 i el 3 de 7 per baix, van descarregar la torre de 7 i van fer un intent de 3 de 8.

Del concurs, cal destacar la participació conjunta de les colles del Vendrell i Tarragona, i en solitari de les dues vallenques, cosa que mostra la potència castellera de Valls, on cada colla disposava de més de 100 castellers. De totes maneres, el concurs es va acabar amb una notícia desgraciada, la mort d'un casteller de la Vella que estava al cordó del dos de set, Isidre Dalmau Clarasó, *Isidre de Rocallaura*. Per tal d'ajudar la família del difunt, els castellers de la Vella van posar en marxa una col·lecta. Per fer-ho van haver de negociar amb l'Ajuntament que, finalment, acceptà que la premsa local fes ús del seu nom, i que acabés amb allò de «la otra».

En definitiva, els tarragonins mantenien una situació estable, tot i no haver repetit el carro gros. Els del Vendrell i la Muixerra lluitaven per liderar el món casteller. La Colla Vella mantenia la seva progressió, malgrat que ells mateixos reconeixien que encara no podien plantar cara a les altres colles. Els Castellers de Vilafranca van actuar a Sant Cugat Sesgarrigues, dues vegades a Coma-ruga, la Granada del Penedès, Olèrdola, Monistrol de Montserrat, el Pla del Penedès i Font-rubí, mentre que la colla de Gavà va actuar al Prat de Llobregat.

L'any 1949 va suposar un petit retrocés pel que fa als castells, no per l'altura de les construccions realitzades, ja que la Muixerra i els Nens seguien fent el quatre de vuit i el dos de set i la Vella havia descarregat el tres de set per

baix, sinó pel nombre d'actuacions. A Tarragona, per Santa Tecla, la colla local va intentar el 3 de 7 i va descarregar el 4 de 7 i el 2 de 6. Els Nens del Vendrell van actuar al seu poble diverses vegades i també a Reus, Terrassa, Vilanova i la Geltrú, Igualada, Vilafranca i Girona. Mentre que els Castellars de Vilafranca ho van fer a diversos pobles del voltant, tot i que destacà l'actuació de Barcelona. Aquell any també va participar per primer cop a Sant Fèlix, on, el 31 d'agost, van fer el 2 de 6, el 3 de 7 i el 4 de 7.

El moment de màxima confrontació d'aquella temporada va arribar novament a Vilafranca, on coincidiren els Nens del Vendrell i la Muixerra. Les dues van descarregar el 4 de 8, però només els vallencs van poder fer el mateix amb el 2 de 7 i intentaren el 3 de 8. De la seva banda, els del Vendrell intentaren el pilar de 6.

Durant els mesos d'agost i setembre, va tornar a aparèixer a la premsa la polèmica sobre la utilització del nom *xiquets* per part d'altres colles. A partir d'un article publicat a *La Vanguardia* del 20 d'abril, el setmanari vallenc va aprofitar l'ocasió per recuperar el tema, que ja havia tret l'any anterior. D'una banda, hi havia el punt de vista del setmanari i, de l'altra, el de Pere Català i Roca. Els primers defensaven que les noves colles no es podien anomenar *xiquets* perquè podien generar dubtes de si es referien als vallencs (*Juventud*, 20/08/1949), mentre que el segon considerava que la utilització del terme *xiquets* per part d'altres colles aportava prestigi als vallencs, a més de ser una bona manera per parlar de les torres humanes en lloc de castells que, segons ell, podia generar confusió (*Juventud*, del 3/09/1949).

Per Santa Úrsula a Valls només actuà la Colla Vella, ja que el greu estat de salut de Ramon Barrufet (que morí el 3 de novembre) comportà que els membres de la Muixerra no hi prenguessin part. Anton Domingo Baldrich, *Foguet*, assumí el càrrec de cap de colla.

El 1950 va ser un any de tensions, sobretot a Valls. D'una banda, es mantenia la polèmica pel nom de les colles locals. Al *Diario Español* es van referir a les dues colles com la Nova i la Vella (19/01/1950), amb la qual cosa es deixava clar que fora de Valls tothom tenia clar qui era cada una, tot i l'ús del nom Muixerra. A la premsa vallenc es van crear diverses crítiques al voltant del suport que rebien uns i altres. Hem de recordar, però, que *Juventud* era un mitjà de comunicació dominat per l'autoritat vallenc, i mentre uns se sentien desprestigiats en les cròniques, els altres creien que no eren prou exaltats.

L'ensopiment esmentat també arribà a terres vendrellenques, on els Nens només van aconseguir un 4 de 8,

▲ Portada d'Acció Catòlica d'abans de la diada de Sant Fèlix del 1949, amb un pilar dels Castellars de Vilafranca.

a Vilafranca, i tres 2 de 7 —dos al Vendrell i un a Vilafranca. Aquell any, a la capital de l'Alt Penedès no hi va assistir cap de les colles vallenques i, el dia 31 d'agost, els castellars locals hi van descarregar el 4 de 7, el 3 de 7 i el 2 de 6. I per Santa Úrsula, a Valls, només participà la Muixerra, ja que la Vella es queixà que ells no rebien el suport de les autoritats, cosa que implicava estar sempre més mal finançats.

Amb tot, l'entorn casteller vallenc acabava l'any amb molta pressió acumulada. El nombre d'actuacions de les colles s'havia reduït molt. La Muixerra havia sortit de la

◀ Primera imatge d'un castell de 7 en color, dels Castellers de Vilafranca: el 4 de 7 del 31 d'agost del 1950. (Foto: Esteve Bou. Reproduïda de Miralles 2013: 258)

capital de l'Alt Camp per actuar a l'Espluga de Francolí i a l'Arboç, mentre que la Colla Vella ho havia fet a Igualada.

Pel que fa als castells aconseguits, la Muixerria, des de la mort del Blanco, només havia pogut descarregar un 4 de 8, per Sant Joan, i tres 2 de 7. La Vella, per la seva banda, seguia al mateix nivell quant a castells, amb el 3 de 7 per baix i el 5 de 7, i va intentar el 2 de 7, però no el va poder carregar.

Tot i que el balanç de la temporada era fluix, a Tarragona va aparèixer una colla nova. Segons *Món Casteller*, va anar així: «Antics components de la colla nova tarragonina s'agrupen el 1950, portats, entre d'altres, per Josep Gallisà, Anton Puig i Andreu Ferré. Inicien les actuacions de la segona època i adopten en nom de Colla Nova de Sant Magí, Xiquets de Tarragona. Quedà com a cap de colla en Jaume González, "Coix del Morret"» (1981: I, 552). Segons Bargalló, l'adopció definitiva d'aquest nom arribà dos anys després, el 1953 (1990: 110).

Món Casteller definí l'any 1951 com un any extraordinari. A Valls la temporada s'inicià amb la celebració de les Decennals. Per Sant Joan, el més curiós fou que les dues colles vallenques «sin confundirse, se ayudaron mutuamente formando en los respectivos cordons, sintiéndose, por encima de todo, vallenses», i continuava explicant: «Una cosa es la simpatía por una de las dos "colles", y la rivalidad entre ellas para la supremacía, y otra es el espíritu vallense que ha de desear para Valls que sean sus castelleros los que continúen sustentando el primer sitio, el título de campeón de estos ejercicios [...]. Y hoy podemos pregonar gracias a este espíritu vallense la gran y magnífica exhibición y manifestación de potencialidad que los Xiquets de Valls nos ofrecieron» (*Juventud*, 30/06/1951). De fet, aquesta col·laboració es va poder aconseguir gràcies a les gestions realitzades per l'alcalde de Valls, però sense oblidar que les dues colles van cobrar un bon preu per aquella actuació (Cervelló 2015: 234).

Pel que fa als del Vendrell, van fer el 4 de 8, la torre de 7 i el 3 de 7 per baix, a Vilafranca, el dia 30 d'agost, i també a Tarragona, com veurem a continuació. Els Castellers de Vilafranca, per la seva festa major, van actuar el dia 31 i van descarregar el 4 de 7, el 3 de 7, la torre de 6 i el pilar de 5.

I a Tarragona, per Santa Tecla, arribà la polèmica: «La colla de castells Xiquets de Tarragona no saldrà por Santa Tecla. En su lugar la Comisión de Fiestas ha contratado las colles de Valls, la Muxerra y la Vella. Mejor dicho, la contrata de las colles vallenses ha llevado aparejada la retirada de nuestros castelleros.» Amb aquestes paraules

semblava que la contractació de les colles vallenques fos la causa de no contractar la de Tarragona, però la crònica seguia explicant que l'Ajuntament no havia aconseguit posar-se d'acord amb el cap de colla ni amb els castellers locals per tal que actuessin. I afegia que la colla estava passant per un mal moment de forma, sense assajos ni possibilitats de realitzar una bona actuació (*Diario Español*, 01/09/1951).

El 13 de setembre el diari tarragoní publicà una entrevista a Esteve Pomerol en la qual se li preguntava què havia passat, però no va voler respondre res.

Amb l'aparició d'un nou article, la polèmica anava creixent:

La colla dels Xiquets de Tarragona no sale por Santa Tecla. Las declaraciones del teniente de alcalde, presidente de la Comisión de Fiestas, don Pablo Olivé Sanromá, hechas a nuestro compañero Vergara, son harto significativas al respecto. Ciñéndonos al texto de las mismas, el motivo del tal actitud no es otro que la incompatibilidad con las «colles» de Valls, pues los castelleros de Tarragona consideran una «bofetada» para su prestigio el que la Comisión de Fiestas haya contratado a la Vella y la Muxerra vallenses. Ahora bien, la Alcaldía reunió a todos los componentes de la colla tarraconense, con el fin de hallar una fórmula de arreglo. El temor de hacer un papel más que mediocre ante la pericia y entreno de los vallenses era soslayado ofreciéndoles la ayuda municipal a fin de contratar los refuerzos que creyesen necesarios, facilitándoles el propio coche del Ayuntamiento para que fueran al Vendrell y establecieran un acuerdo con algunos componentes de los Nens de la población citada. Esta segunda proposición que favorecía a nuestros Xiquets tampoco fue aceptada y, en consecuencia, descartada la posibilidad de su salida el día de la Patrona.

Hasta aquí los hechos y la verdad escueta que se ha sucedido entre bastidores durante la semana última. Nosotros, que somos partidarios de nuestros castells [...], honradamente creemos que la posición de los Xiquets de Tarragona es falsa. Si algún ápice de razón tenían para no salir ante la superioridad de los vallenses, después de la reunión de la Alcaldía, vistas las condiciones favorables que les asistían, su obligación era dejar de un lado las intrigas y desavenencias y, con toda dignidad, hacer frente a las «colles» forasteras. (*Diario Español*, 18/09/1951)

Un article, publicat el dia 20, afegia més llenya al foc: «El pleito casteller cobra proporciones insospechadas.

Ayer una comisión de la colla Nens del Vendrell visitó a la Alcaldía para manifestarle sus propósitos de trasladarse a Tarragona con motivo de las fiestas de Santa Tecla. Verificadas las oportunas gestiones, a primeras horas de la tarde llegó a un acuerdo mediante el cual los castellers vendrellenses competirán con las «colles» de Valls [...]. La colla Xiquets de Tarragona se halla completamente al margen y son precisamente los 110 hombres de Vendrell quienes darán batalla a los vallenses. En realidad no se trata de concurso alguno, pero prácticamente resulta así. Vista la rivalidad existente entre ambas «colles» —según rumores, Vendrell intentará el tres de vuit— es de esperar una magna jornada castellera como hace años no se ha visto en Tarragona», i explicava que les tres colles cobrarien el mateix: 7.500 pessetes cadascuna.

El 23, dia de l'actuació de les tres colles a Tarragona, encara es publicà una entrevista a tres membres de la Muixerria i a un de la Colla Vella:

- ¿Qué castillos levantarán en Tarragona?
- El quatre de vuit, el dos de set y el tres de set aixecat per sota, como difíciles, y aparte los otros.
- ¿Saben que vienen los del Vendrell?
- Sí.
- ¿Les hacen miedo?
- ¿Miedo? Ya saben que no.
- Ellos piensan hacer el tres de vuit.
- Una cosa es intentarlo y otra hacerlo.
- ¿Cree que no lo conseguirán?
- Estoy seguro. [...]
- Entonces, ¿son ustedes los mejores?
- La Muxerra es la mejor, ahora. Tiempo atrás nos venció la Colla Vella.
- La colla de Tarragona, reforzada por la de Vendrell, ¿hubiera sido enemigo para ustedes?
- No. En Tarragona nunca ha habido castellers, porque no se han cultivado. [...]
- ¿Están ustedes muy seguros del quatre de vuit?
- Sí, pero también nos podemos caer.
- ¿Les han ganado alguna vez los de Vendrell?
- Nunca, pero desde luego presumen que son mejores que nosotros.
- ¿Y es verdad?
- «Els del Vendrell parlen molt i no fan res.» Nosotros trabajamos sin hablar. [...]
- Y nos fuimos a ver a José Guinovart Escarré [en realitat es tractava de Joan Guinovart], secretario de la Colla Vella. No pudimos ver al cap de colla por estar en plena vendimia. El secretario se muestra un poco pardo.

- ¿Harán el quatre de vuit?
- Que yo sepa, no.
- ¿Qué castillos levantarán?
- El cinc de set, el tres de set aixecat per sota y uno superior que podría ser el dos de set, aparte otros.
- ¿Son mejor ustedes o los de la Muxerra?
- Los de la Muxerra, sin duda.
- ¿Y los de Vendrell y ustedes?
- Ahora los de Vendrell; trabajan mejor actualmente, pero nosotros tenemos elementos que con el tiempo podremos igualarlos.
- En un concurso, ¿quiénes ganarían, los de Vendrell o ustedes?
- Ahora los de Vendrell.
- Entonces, ¿es que la Colla Vella está en baja forma?
- Está en pleno período de formación. La mayoría son elementos jóvenes que les falta tiempo para ponerse a la altura e incluso superar a las otras «colles».
- Como están ustedes ahora, ¿superarían a la colla de Tarragona?
- Naturalmente.
- ¿Son tan malos?
- Tarragona no tiene castellers.
- ¿Será verdad?... (*Diario Español*, 23/09/1951)

Pel que fa als castells realitzats el dia 23 a Tarragona, la Muixerria va descarregar el 2 de 7, el 4 de 8 i el 3 de 7 aixecat per baix. Els del Vendrell descarregaren el 4 de 8, carregaren el 2 de 7 i intentaren el 3 de 8. Per la seva banda, la Vella carregà el 5 de 7 i el 2 de 7 i descarregà el 3 de 7. *Juventud* afegia: «aunque la actuación no tenía el carácter de un concurso —y si hubiese sido así la puntuación alcanzada por la Muxerra, hubiese sido, y no de poco, la mayor— la supremacía vallense por la clase, seguridad, esbeltez de los castillos quedó de manifiesto» (29/09/1951).

El 15 d'octubre els Nens del Vendrell van aconseguir una fita destacadíssima. Van descarregar un 3 de 8, castell que no s'havia aconseguit des del segle XIX, en pròpia plaça, per Santa Teresa —Eloi Miralles sempre destaca d'aquest castell que entre la canalla del pom de dalt n'hi havia uns quants de Vilafranca (1981: 39). Emili Miró es referí així a aquesta construcció: «Quan els Nens del Vendrell descarregaren el tres de vuit, portaven fets dotze quatsres de vuit. Llavors, aprofitant l'empenta i l'assedament de victòria dels castellers, es feu una selecció d'aquests per pujar al tres de vuit. Com tots estaven avesats a descarregar, per això no es conformaren amb coro-

► 3 de 8 dels Nens del Vendrell a la seva plaça, el 15 d'octubre del 1951, el primer descarregat de l'època moderna. (Foto Arxiu Nens del Vendrell)

nar-lo, sinó que varen aguantar, ja que tenien el ple convenciment que podien descarregar-lo» (1961: 91).

Que els vendrellencs haguessin fet aquell castell motivà la reacció vallenca. El primer, com sempre, l'alcalde Fàbregas, que des del ple de l'Ajuntament autoritzava «a la Comisión Permanente para que preste a la actuación de referencia el apoyo que considere oportuno, moral y económicamente, fijando al efecto las retribuciones adecuadas» (ACAC, Fons Municipal de Valls, llibre d'actes del 14/10/1949 al 04/01/1952). Segons *Juventud*, l'actuació fou un èxit: «Por primera vez, la Muxerra intentó el tres de vuit [...] y el lunes, después de haberlo cargado el domingo (de hecho, logrado, aunque, según la costumbre que ha establecido unas normas, por no haber levantado a tiempo, que lo tuvo, l'anxaneta la mano, no podía considerarse hecho legalmente), se coronó sin desdibujarse, rectilíneo, de manera impresionante. [...] Y para que no fuese sólo una colla surgió la Vella y plantó, también el lunes, después de un magnífico cinc de set, un esbelto dos de set, que hizo y deshizo a la perfección. Las ovaciones que la Muxerra y la Vella recibieron fueron inenarrables» (27/10/1951). La Muixerra havia aconseguit, per Santa Úrsula, carregar el 3 de 8.

El 27 d'octubre el *Diario Español* publicà un article on explicava que amb el 3 de 8 els del Vendrell havien passat al davant i que els vencedors d'aquella temporada eren els Nens del Vendrell.

De nou la polèmica estava servida. Hi van intervenir des de l'alcalde vallenc fins al mossèn del Vendrell. A *Destino* ho explicaven així: «Vendrell ha cerrado con broche de oro la temporada, y creemos que va a resultar muy difícil para las "colles" rivales conseguir arrebatarles tan merecido galardón folklórico» (03/11/1951).

Per acabar l'any, segons Bargalló, el dia 25 de novembre la Colla Nova de Tarragona feia la seva aparició oficial amb castells de 6 (1990: 110).

El 1952 es va iniciar a Valls amb la polèmica entre la Colla Vella i les autoritats locals. Al maig Franco va passar per la població i les dues colles havien de fer-li un pilar. La Vella, però, no hi va assistir perquè els faltava un pilaner important. Quan l'alcalde va saber que pocs dies després havien actuat, pressionà els dirigents i els intentà multar. Amb tot, se solucionà amb una estirada d'orelles de les autoritats, però sense més conseqüències greus.

La temporada seguia el seu curs. Els Nens del Vendrell mostraren la seva autoritat per la seva festa major i en actuacions com la Bisbal, Igualada o Torredembarra, on s'aconseguien els castells més destacats. La Muixerra, per contra, només va poder carregar el carro gros per Sant Joan i descarregar el 2 de 7 a l'Arboç.

Per Sant Fèlix del 1952 es van enfrontar els Nens del Vendrell amb la Colla Vella. Els primers van fer el 2 de 7 i van carregar el 3 de 8 al segon intent, mentre que la Vella feu el 5 de 7 i intentà el 3 de 8 i el pilar de 6.

El 28 de setembre es va celebrar un concurs casteller a la plaça de braus de Tarragona. Davant d'entre 12.000 i 14.000 espectadors, vallencs i vendrellencs es jugaven la supremacia. La Muixerra i els Nens del Vendrell van quedar empatats en el primer lloc amb 2.100 punts, seguits de la Colla Vella, amb 1.300; de la Colla Nova de Tarragona, amb 1.140, i de la Colla Vella de Tarragona, amb 1.050 (Català i Roca 1981: II, 692). Amb aquell resultat, els diferents mitjans de comunicació donaven la seva opinió respecte de qui era el millor, però l'empat anava bé a les dues colles.

Santa Úrsula semblava que havia de servir per tancar la temporada i comprovar quina colla estava en més bona forma. Però aquell dia només actuà la Colla Vella, que feu el 2 de 7 i dos intents de 3 de 8, un dels quals va aconseguir carregar.

La temporada havia estat desigual. Els del Vendrell van ser els que van fer més actuacions. Pel que fa als castells, la Muixerra es mantenia al mateix nivell que els Nens, i continuava aixecant el 4 de 8 i el 2 de 7, però no havia aconseguit carregar el 3 de 8 en tota la temporada. La Colla Vella, en canvi, s'havia mantingut apartada de la lluita pel primer lloc del món casteller, però havia consolidat el 2 de 7 i havia aconseguit carregar el 3 de 8, fet que situava en un nivell molt similar les dues colles vallenques i els Nens del Vendrell. Per la seva banda, la Muixerra estava canviant. Tot i mantenir els castells més importants, excepte el 3 de 8, durant aquesta temporada havia dut a terme poques actuacions, fins al punt que no va voler sortir per Santa Úrsula. Potser hi tingué alguna cosa a veure el fet que els aficionats vallencs haguessin aplaudit més la Vella que a ells per Sant Joan, quan el poble va evidenciar el seu suport a la colla enfront de l'alcalde arran de la polèmica sorgida per la recent visita del *Caudillo*. Pel que

Segon 3 de 8 carregat per la Muixerra, a Valls, per Santa Úrsula, el 22 d'octubre del 1951. (Foto: Agustí Guri Bros / Col·lecció Lluís Lirón Munuera)

▲ *Components de la Colla Vella dels Xiquets de Tarragona durant el concurs del 1952. (Foto: Arxiu Xiquets de Tarragona)*

fa a les altres colles, les tarragonines mantenien el seu ritme, mentre que els Castellers de Vilafranca van fer quatre actuacions.

L'any 1953 va començar amb el canvi en la direcció dels Castellers de Vilafranca, colla que passà a ser dirigida per Ramon Sala. També aleshores s'anunciava la constitució d'un Patronat, amb intervenció oficial, per donar suport a la colla.

A Vilafranca la colla es queixava que els del Vendrell se'ls enduien la canalla i, segons Eloi Miralles, hi va haver diverses gestions per trobar-hi una solució, fins al punt que s'arribà a l'acord de permetre «cedir dos castellers de la seva mainada». El viatge que van fer els Nens a terres andorranes precipità els fets. Entre els castellers que hi van assistir, n'hi havia set de Vilafranca, cosa que suposà el trencament de les relacions, fins al punt d'emportar-se la canalla a un mas per evitar que els Nens els utilitzessin a la festa major de la Bisbal, on, no obstant això, van fer el 4 de 8 i el 2 de 7 (2013: 295-300).

Sembla que aquelles mesures havien donat el seu fruit. Els Castellers de Vilafranca van actuar, per primera vega-

da, els dies 29 i 31 de la seva festa major, quan van poder carregar el primer 4 de 7 amb el pilar.

A Tarragona, aquell any, les dues colles van actuar per les festes de Sant Magí i de Santa Tecla, i fou quan s'adoptà definitivament el nom de Colla Nova de Xiquets de Sant Magí; segons *Món Casteller*, estava formada per més d'un centenar d'homes (1981: I, 598).

Per Sant Fèlix del 1953 es van trobar a la plaça la Muixerria i els Nens del Vendrell. Les dues van fer el 4 de 8, el 2 de 7, el 3 de 7 per sota i el pilar de 5.

Les valoracions d'aquella actuació van encetar una nova polèmica que, com la resta que hi havia hagut fins aleshores, es tancà en fals. En tot cas, cal destacar la no participació de *Juventud*, que, per primera vegada des de l'aparició del setmanari, no donava suport a la colla oficial (Cervelló 2015: 276 i 277).

Alguna cosa passava en el si de la Muixerria, que des de Sant Joan de l'any anterior no havia actuat a Valls i no havia rebut el suport del setmanari vallenc. A més, el nombre d'actuacions encara es va reduir més, i si l'any anterior havien fet sis sortides, el 1953 només en van fer tres.

El 1954 es posà en marxa definitivament el Patronat a Vilafranca i *Acción Católica* recollia que «se congratula sinceramente en este paso, que no dudamos ha de contribuir a dar realce y fortaleza a los Castelleros, una de las tradiciones folklóricas que con tanto entusiasmo cultiva nuestra Colla vilafranquesa, merecedora de todo el apoyo oficial y privado» (08/05/1954).

Aquest impuls es notà amb un increment en el nombre d'actuacions, que, si abans rondava les quatre o cinc, aquell any en foren dotze. La més destacada fou a Vilanova i la Geltrú, on les fonts orals situen el primer 4 de 7 amb el pilar descarregat. Però també a l'Arboç i els dies 29 i 31 a la seva festa major.

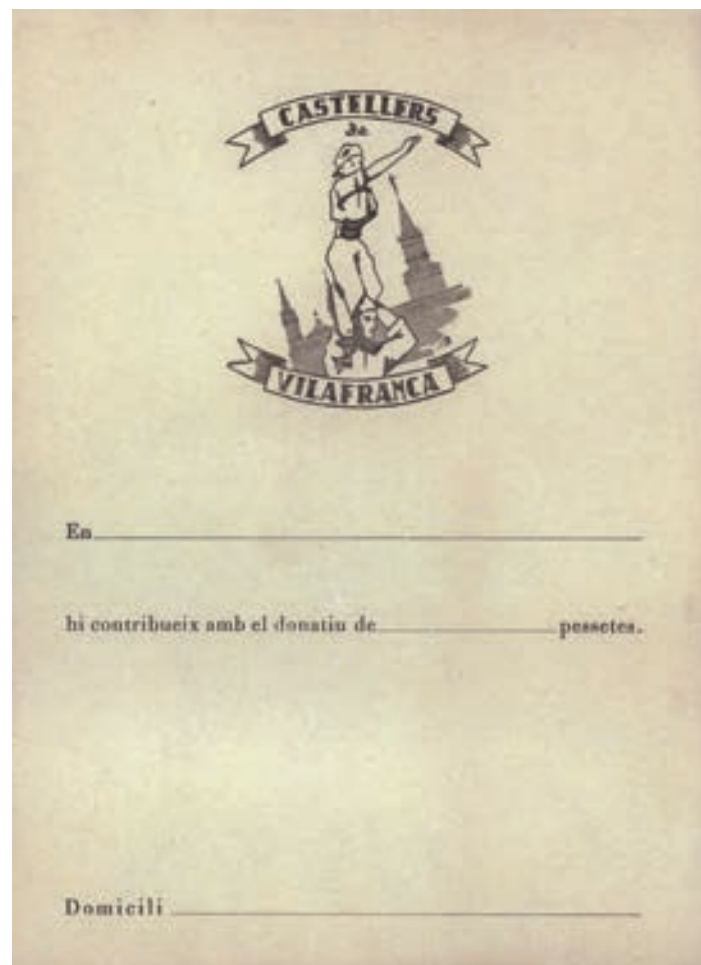
Pel que fa a la Muixerra, recordem que no actuava a Valls des de Sant Joan del 1952. A més, des de la mort de Barrufet s'havien anat reduint les sortides, fins a les tres que havia realitzat l'any anterior. No anà a l'Arboç, una de les sortides tradicionals i de les més esperades. D'altra banda, la premsa aportava mostres clares que la colla feia quasi un any que estava desorganitzada del tot o gairebé.

La marxa del cap de colla —Foguet anuncià que abandonava la ciutat de Valls per anar a Veneçuela— va motivar que 55 castellers pleguessin. A més, no hem d'oblidar que la colla patia un envelliment generalitzat i que als joves els era molt difícil tenir llocs de responsabilitat als castells importants (Cervelló 2015: 386).

Un grup de castellers joves —entre els quals hi havia Ramon Pallarès Pons, Josep Giró Serra, Llorenç Fabra Español, Ramon Benedicto Fabra i Eusebi Domingo Forès— van fer un pas endavant per tal que la colla continués viva i es van plantejar assistir al concurs que s'havia de celebrar a Tarragona. Per veure l'estat de forma de la colla es va actuar prèviament al Pla de Santa Maria.

El dia abans del concurs, *La Vanguardia* publicà: «Se ha reorganizado la colla de Xiquets de Valls la Muxerra, que durante una temporada había permanecido inactiva» (21/08/1954). Amb tot, el 22 d'agost es va celebrar el concurs. La Muixerra finalment no hi va assistir. La guanyadora va ser la Colla Vella amb 2.670 punts (2 de 7, 3 de 7 per sota, 4 de 7 amb el pilar, 3 de 8 carregat i intent de pilar de 6), seguida pels Nens del Vendrell amb 1.550, la Colla Vella de Tarragona amb 1.510 i els Castelleros de Vilafranca, que n'aconseguien 1.250.

Quant a la crisi de la Muixerra, cal destacar que, a banda dels problemes que hem apuntat, considero que també hi va tenir molta importància la desaparició del Patronat dels Xiquets de Valls, ja que suposava el debilitament dels qui manaven. Segons Lluís Lirón, «el Patronat dels Xi-

▲ Butlleta de col·laboració per als simpatitzants dels Castelleros de Vilafranca, del 1953. (Foto reproduïda de Miralles 2013: 306)

quets de Valls va anar morint a poc a poc, pel poc servei que feia i perquè la Vella no hi estava d'acord. Entre els anys 1951 i 1952 va anar decaient. Va caure com una fruita madura!» (Cervelló 2015: 296).

Reprement la temporada, per Sant Fèlix del 1954 només van contractar la Colla Vella, que aconseguí carregar el 4 de 8, el primer des que s'havia reorganitzat la colla. Els Nens del Vendrell no hi van ser presents i, tot i que van viure una petita davallada, van poder completar dos 4 de 8 i dos 2 de 7 per Sant Zacaries i per la fira.

En definitiva, el final de la temporada deixava la Muixerra amb alguns símptomes de millora, els Nens mantienien el nivell i la Colla Vella de Valls passava per un bon moment. De fet, per Santa Úrsula havia aconseguit la seva millor actuació, tot carregant el 4 de 8 i el 3 de 8, i descarregant el 2 de 7. A Tarragona, les coses també anaven bé. La Colla Nova, per la festa major, havia carregat el seu primer 4 de 8 i intentà el 2 de 7. Aquella diada despertà una nova polèmica, aquest cop pel suport rebut de diversos castellers de la Muixerra que, com la resta, es tancà en fals.

Anys de crisis transitòries (1955-1963)

El fet més destacat de la temporada castellera del 1955 va ser la diada de Sant Fèlix, a Vilafranca del Penedès, a causa de les tensions que hi va haver (totes les colles van rebre l'ajut d'altres: els del Vendrell, de la Vella de Tarragona; la Muixerra, de la Nova de Tarragona; els Castellers de Vilafranca, de la Vella de Valls) i que mereixen una anàlisi més detallada.

El que succeí fou, segons Ramon Sala, cap de la colla vilafranquina entre els anys 1953 i 1956, que «a la festa major d'aquest any es va produir l'esclat final d'una tensió des de ja feia temps comprimida. Direm d'entrada que els administradors (alguns d'ells molt vinculat a la part enfrontada a nosaltres, contrari a les nostres necessitats) van contractar la colla vendrellenca i la Nova de Valls per venir el dia 30; i també actuaríem nosaltres, a diferència d'altres anys que, en aquest dia, només ho feien les colles foranes». Els castellers locals no volien sortir al costat de les altres dues colles, potser perquè no es devien veure preparats i, segons Emili Miró, «davant d'aquesta imposició, algú —l'Oriol Rossell [primer cap de colla des del 1948 fins al 1952], segons tots els indicis— va tenir la idea de proposar un tracte als capdavanters de la Colla Vella de Valls per tal que, sumant forces, donessin un cop de mà als vilafranquins el dia central de la festa major; i més tenint en compte les bones relacions que [...] sostenien aleshores ambdues colles. O sigui que, amb el nom de Castellers de Vilafranca, actuaria un combinat de camises rosades amb la pretensió de poder bastir el quatre de vuit» (Miralles 2013: 327).

Segons Eloi Miralles, l'acord consistia a fer una alineació mixta entre els de Vilafranca i els de la Vella de Valls, però finalment van ser majoritàriament vallencs.

En definitiva, un embolic que va tenir conseqüències. D'una banda, el mateix dia 30 d'agost, després de dinar, alguns castellers de Vilafranca i del Vendrell van arribar a les mans i, fins i tot, *Jan Julivert* i Oriol Rossell van barrallar-se. A més, poc temps després, la colla vilafranquina gairebé va desaparèixer. D'altra banda, les tensions entre les colles que estaven al capdavant del fet casteller, la del

▲ Cartell al·legòric als castells editat per la festa major de Sant Fèlix de Vilafranca del Penedès de l'any 1955, obra del vilafranquí Carles Munts Milà.

Vendrell i les dues de Valls, provocaven cada vegada un major distanciament i radicalització.

Aquella actuació motivà un seguit d'escrits a la premsa, on es criticaven les ajudes rebudes i de quina colla es tractava en realitat en cada castell. Com la resta de polèmiques periodístiques, no arribà enlloc. I per Santa Tecla

Primer 4 de 8 carregat de la Colla Nova dels Xiquets de Sant Magí aconseguit durant la festa de Santa Tecla de l'any 1954. (Foto: Vallvé / Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu)

▲ 3 de 8 de la Colla Vella al concurs de Tarragona del 1956.
(Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

la Colla Vella dels Xiquets de Tarragona descarregà el 4 de 8, també amb el suport vendrellenc —tot i que no fou tan nombrós com el que van rebre l'any 1947.

En definitiva, la temporada va ser desigual per a les colles. Els Nens del Vendrell es van recuperar i assoliren quatre 4 de 8, carregaren un 3 de 8 i descarregaren quatre torres de set. La Muixerra va ser capaç de superar la crisi —ja fos tant per la direcció del jovent com per l'ajuda rebuda d'alguns castellers de la Nova de Sant Magí— i va assolir quatre 4 de 8, tot i que només en van poder

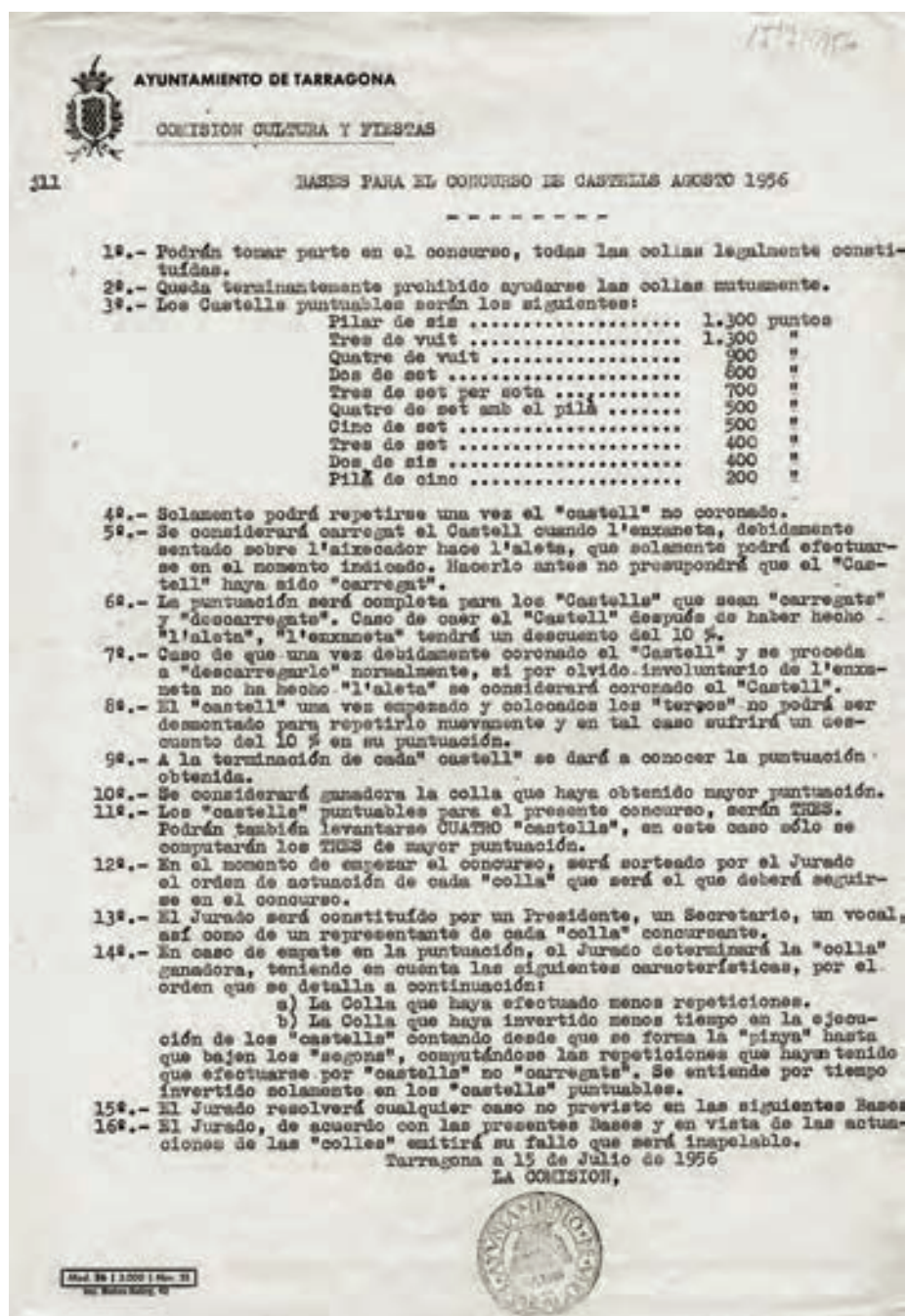
descarregar dos. Pel que fa a la Colla Vella de Valls, aquell any només va poder descarregar el 2 de 7, i van fer, així, un pas enrere.

Com hem vist, la figura de l'alcalde Fàbregas s'anava convertint en omnipresent en tot el que feia referència a Valls i als Xiquets. De fet, algunes persones identificaven la colla unificada primer i la Muixerra després com la colla oficial, i alguns castellers afirmaven que es tractava de la colla del Fàbregas, però ara fins i tot la premsa ho confirmava: *Diario Español* publicà una entrevista a l'alcalde Fàbregas, on se'l presentava com a «abogado y acreditado cap de colla de los famosos Xiquets de Valls». Deixant de banda la resta de l'entrevista, pel que fa als Xiquets li preguntaven: «Parece que Vendrell se cotiza esta temporada bastante alto. ¿Qué les pasa a los Xiquets de Valls?», a la qual cosa va respondre: «Los Xiquets de Valls siempre serán los Xiquets de Valls; y no me hagas decir nada más, pues no pretendo provocar con mis palabras un conflicto provincial.» El periodista afegia: «Y de aquí no lo sacamos. El cap de colla calla. Lo que no quiere decir que otorga» (8/11/1955).

El més destacat de l'any 1956 fou la celebració d'un nou concurs casteller a Tarragona. La Colla Vella va guanyar-lo amb 2.670 punts (2 de 7, 3 de 7 per baix i 3 de 8 carregat). La Muixerra va aconseguir 2.010 punts (4 de 8 carregat, 3 de 7 per baix, intent de 3 de 8, intent de 2 de 7 i 4 de 7 amb el pilar). Els Nens del Vendrell va assolir 1.920 punts (3 de 7 per baix, 2 de 7 carregat, intent 4 de 8 i 4 de 7 amb el pilar). Finalment, la Nova de Tarragona n'aconseguí 1.000 (3 de 7, 2 de 6 i pilar de 5) i la Vella de Tarragona 400 (2 de 6).

Aquest concurs va mostrar diverses coses. D'una banda, les colles tarragonines no passaven pel seu millor moment i, si el 1954 la Colla Nova de Sant Magí havia pogut fer el 4 de 8 amb l'ajut dels vallencs de la Muixerra, i l'any següent l'havia fet la Colla Vella amb el suport dels vendrellencs, aquesta temporada cap de les dues no havia pogut fer castells importants. D'altra banda, els Nens del Vendrell només van aconseguir el 2 de 7, no van poder amb el 4 de 8 i ni tan sols van intentar el 3 de 8. Pel que fa a les colles vallenques, van ser les veritables protagonistes, ja que carregaren els castells més importants. A més, aquesta edició del concurs va viure una important reducció de públic, potser motivada pel mal moment de les colles locals o perquè els afeccionats, sabent que les colles no rebrien ajudes externes, no esperaven massa bons castells. Fos com fos, sembla que la prohibició de rebre ajudes va posar cada colla al seu lloc.

► Bases per al Concurs de Castells de Tarragona de l'any 1956. (Foto: CDOCA. Fons Francin Veciana. Caixa 1951-1969, 15/07/1956)

La pugna pel lideratge casteller continuà a Vilafranca, amb la participació dels del Vendrell i la Vella de Valls. Els primers van mostrar que s'havien refet del concurs, tot descarregant el 4 de 8 i el 2 de 7, mentre que els vallengs van tenir un paper molt discret. De fet, van actuar els tres dies de festa i només van poder carregar el 2 de 7 el dia 31.

En definitiva, aquell any es va reduir el nombre de castells importants. Els Nens només van poder descarregar dos 4 de 8 i una torre de 7. La Muixerra tan sols va poder carregar el carro gros al concurs, mentre que la Vella de Valls, tot i guanyar el concurs carregant el 3 de 8, només va poder fer quatre 2 de 7, un dels quals carregat. Pel que

fa als Castellors de Vilafranca, només van actuar per la festa major d'hivern.

Una carta de Fèlix Cusiné preveia com seria la temporada del 1957: «El quatre de vuit haurà estat el castell senyera de la nostra època. Fins ara l'han vingut realitzant amb bastanta senzillesa. S'ha arribat a jugar-hi, però ara, no sé per què, li tenen respecte. Aquest castell, dissortadament, s'acaba, amic. Pocs en veurem la pròxima temporada, i no m'estranyaria que no poguessin acabar-ne cap. De tota manera, els castells no moriran mai. L'afició està massa arrelada per a que morin. A més, folkòricament tenen un valor com mai no havien tingut i això els farà eterns» (Català i Roca 1981: II, 10).

Els Nens del Vendrell, per la seva festa major, van fer el 4 de 8, mentre que els vallencs, per Sant Joan, van tenir una actuació modesta, fins al punt que *Juventud* feia crides per donar-los suport: «Nuestros bravos Xiquets han demostrado lo que son capaces y lo que son y sienten. Pero esto exige algo práctico. No ver los castillos como un espectáculo, sino tomar parte en ellos y, cuando menos, ayudarles moralmente para que, al verse comprendidos y correspondidos, continúen su gloriosa vida» (28/07/1957).

La temporada seguia i arribà la festa major de l'Arboç on, des del final de la guerra, sempre hi havien actuat els vallencs, excepte el 1953 i 1954. Aquell any van contractar-hi els Nens del Vendrell. L'actuació no va ser tan bona com s'esperava i a la publicació local *Fe i Vida* ho van valorar d'aquesta manera: «Sempre hem opinat [...] que els castells muntats per les colles de Valls són distints dels castells d'altres colles de Catalunya. Aquells tenen un aplom i una serenitat que malgrat tot no ha pogut ésser superada» (15/09/1857).

Al mateix número apareixia un altre escrit, del Patronat Local de Castellers Nens dels Vendrell, dirigit a l'alcalde de l'Arboç, on s'explicava que estaven molt agraïts per la contractació i s'oferien per fer una actuació d'agraïment: «I en obsequi a l'afició, intentaran, entre altres, l'alterós quatre de vuit» (Català i Roca 1981: II, 14 i 15). De fet, tal com havien promès, el 15 de setembre van carregar-hi el 4 de 8.

A Vilafranca van coincidir els Nens i la Colla Vella de Valls. La millor actuació de la diada fou per als primers, que van assolir un bon èxit descarregant el carro gros i la torre de 7. I pocs dies després, a Torredembarra, van repetir amb el 4 de 8.

És evident que la davallada que es vivia a Valls era estranya, fins al punt que el *Diario Español* del 13 de setembre, s'hi referia dient que «este progresivo retroceso que hoy en día están experimentando las Colles Nova y Vella de Valls —en mayor grado la primera— no está motivado como ayer por la ausencia de un adversario en liza. No es ningún secreto el que la colla vendrellense de los Nens ha quedado desde hace dos temporadas sin contendientes en la ejecución de los grandes castillos y esta indiferencia que los Xiquets observan, este ocaso que —insistimos— inician, es a nuestro parecer de una notoria gravedad para la vivencia de este espectáculo tan nuestro».

La resposta arribà per Santa Úrsula, quan la Colla Vella reconduí el final de la temporada amb el 2 de 7 i el 3 de 7 per baix descarregats i carregant el 3 de 8. La Muixerra,

per la seva banda, continuava igual i va fer el 3 de 7 per baix, el 4 de 7 amb el pilar al mig i un 2 de 6.

Els Castellers de Vilafranca, l'any anterior, s'havien desorganitzat. Tal com explica Eloi Miralles, però, les autoritats van esperonar la reorganització de la colla per tal que participés en la celebració del Dia de la Província —es tractava d'una festa franquista en què es pretenia commemorar el territori i on participaven agrupacions folklòriques, bandes municipals i, és clar, les autoritats, locals, provincials i governatives. Amb l'objectiu de reprendre l'activitat, la colla es dotà d'uns estatuts i es decidí canviar el color de la camisa que, si fins llavors havia estat rosada, passà a ser verda (2015: 20-30).

Com a nota curiosa, el 13 d'octubre, en un festival a Barcelona, la Colla Vella i els Nens del Vendrell, quan feien els pilars, van desplegar un anunci de «Jabón en polvo Elena», que va suscitar una resposta força negativa. L'ús de publicitat no va sentar gaire bé a l'entorn casteller.

Com anem veient, a finals de la dècada dels cinquanta tot el fet casteller estava vivint un cert retrocés. Així, la temporada del 1958 va estar marcada per diversos factors.

El primer fou l'actuació que la Colla Vella va fer a Brussel·les els dies 25 i 26 de juliol, que es va convertir en la primera actuació castellera fora de l'Estat —tot i que prèviament els del Vendrell ja havien necessitat el passaport per anar a Andorra el 1952. Poc després, els mateixos Nens van fer una sortida pel nord de l'Estat, i actuaren a Portugalete i Bilbao, cosa que suposà una bona empenta per a les dues colles.

El segon és que es produí el final de la Muixerra, després de la festa major de l'Arboç, on la colla hi va tenir un paper modest (3 de 7 per baix, 4 de 7 amb el pilar carregat i dos intents del 2 de 7).

Eusebi Domingo Forès recorda d'aquell dia que «va caure quasi tot, en una reunió de la junta es va decidir dissoldre la colla. Jo m'hi vaig oposar, però vaig dir que, si es desfeia, jo seguiria fent castells i si no em volien els de Valls aniria a Tarragona» (Cervelló 2015: 384).

Sembla, doncs, que la Muixerra es va trobar amb diversos fronts oberts. D'una banda, es produí un canvi en la direcció de la colla (Llorenç Fabra i Ramon Pallarès deixaren el càrrec i l'ocupà Rafel Parés Domènech). De l'altra, hi havia una falta de relleu, ja que molts joves no tenien accés a llocs de compromís. Finalment, la política també hi va jugar un paper important. La percepció de molts aficionats era que la Muixerra gaudia del favor de l'alcalde Fàbregas, mentre que la Vella n'exercia l'oposició. Segurament no es tractava d'una oposició di-

▲ 4 de 7 de la Colla Vella dels Xiquets de Valls davant de l'Atomium de l'Exposició Universal de Brussel·les, el juliol del 1958.
(Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

▲ *El Cos de Castellers de Ballets de Catalunya bastiren un 3 de 6 en el marc del Poble Espanyol de Barcelona davant de molts espectadors. (Foto reproduïda de Mòn Casteller: II, 55)*

recta al règim, però, com hem anat veient, es produïren algunes tensions, motivades o promogudes pels elements carlins vallencs, que eren aprofitats per mostrar al poble algunes debilitats de l'autoritat. Pere Secall Duch ho resumia d'aquesta manera: «Amb tota objectivitat i mirades les coses fredament, puc dir-li que nosaltres ens havíem vist abandonats de tothom, a vegades combatuts a sang i foc dins del nostre propi ambient, i d'aquesta manera no es poden fer castells. Moltes altres coses podria dir-li, algunes de denigrants, però prefereixo silenciar-les. Potser hem pagat els errors o la política personalista i partidista d'altres» (Català i Roca 1981: II, 44 i 45).

La conseqüència directa de la desaparició de la colla vallenga, que rebia el suport de molts aficionats locals, fou

▲ *3 de 7 dels Minyons de l'Arboç a la seva plaça l'any 1962, per la festa major de l'Arboç. (Foto: Pere Català i Roca / Reproduïda de Morant 1967)*

la creació dels Minyons de l'Arboç, que aquell any van realitzar cinc actuacions amb castells com el 3 de 6 per baix, el 4 i el 5 de 6, la torre de 6 o el 4 de 6 amb el pilar.

Per la seva festa major, els Nens ja van descarregar el 4 de 8. A Vilafranca, els dies 29 i 31 va actuar la colla local, mentre que el 30 d'agost s'enfrontaren la Vella de Valls i els Nens del Vendrell. Els vallencs foren els vencedors amb una actuació peculiar. Van descarregar el 2 de 7 i el 4 de 8 i intentaren el pilar de 6, igual que els Nens, però aquests darrers només van poder carregar la torre. El 4 de 8 de la Colla Vella fou el primer carro gros que els vallencs aconseguiren descarregar des del 1934. Amb tot, entre el 4 de 8 i el pilar es produí una baralla entre les dues colles, que evidenciava la rivalitat existent.

El final de temporada encara deixà un altre 4 de 8 dels Nens, el 16 d'octubre al Vendrell, mentre que la Vella, per Santa Úrsula, només pogué carregar el 2 de 7.

A Barcelona, a finals d'any, aparegué una nova colla, el Cos de Castellers de Barcelona, integrat en les activitats

de Ballets de Catalunya. Els fundadors foren Ramon Sala (antic cap de colla dels Castellers de Vilafranca), Josep Durich i Pere Català i Roca, i estava integrada per una quarantena de membres. La presentació oficial de la colla barcelonina es produí l'1 de març del 1959 a la plaça de

► Intent del pilar de 6 de la Colla Vella de Valls a Vilafranca del Penedès, per Sant Fèlix de l'any 1958. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

Sant Jaume, on van fer el 3 de 5 net, el 4 de 5 net, el 2 de 5 net i dos pilars de 4. La millor actuació de l'any va ser un 3 de 6 al Poble Espanyol.

Aquell any també s'iniciava amb la particularitat que a Valls només hi havia una colla, la Vella, que actuà per la Candela amb l'objectiu de recaptar diners per a la família d'un casteller de la Muixerra que ho necessitava. Sembla un fet curiós si pensem en la rivalitat existent, però també és cert que en moments de necessitat les colles havien mostrat una gran solidaritat, com quan el 1948 morí un casteller de la Vella.

Per Sant Joan, la Colla Vella va fer el 4 de 7 amb el pilar i el 3 de 7 per baix, i intentà el 2 de 7, mentre que els Nens, en el context de la seva festa major local, van carregar el 4 de 8.

A *Juventud* de l'11 de juliol van publicar una carta que evidenciava, en primer lloc, la falta de suport popular al cordó dels castells. En segon lloc, feia la proposta de formar un agrupació d'amics dels Xiquets de Valls, amb noves idees per tal de solucionar els problemes. I, finalment, feia una crida als vallencs per tal que donessin suport als Xiquets, tant si eren aficionats de la Vella com si no, pel simple fet de ser l'única colla que hi havia a la ciutat.

A Vilafranca passava més o menys el mateix. En un article que explicava l'evolució de la colla local, l'autor deia: «Quan el vell casteller, que fa 50 anys que aguanta castells, mira enlaire i veu els balcons plens de joventut recorda amb tristesa l'època d'or dels xiquets. De tu depèn, en gran part, que aquesta època retorni. Els castells esperen la teva col·laboració: vindràs?» (*Acción Católica*, 17/07/1959). Per aquestes paraules sembla que, més o menys, a tot arreu passava el mateix.

Per Sant Fèlix, els dies 29 i 31 van actuar els castellers locals, mentre que el 30 foren contractades les colles de l'Arboç (5 de 6, 4 de 7 carregat, 2 de 6 i pilar de 4) i la Vella de Valls (3 de 7 per baix, 2 de 7 carregat, intent de 4 de 8 i pilar de 5).

A *Panadés* del 5 de setembre comentaven la bona actuació de la colla local, el mèrit d'haver contractat una colla recentment creada, que els vallencs no havien estat a l'altura i, finalment, que s'havia trobat a faltar els vendrellencs, que aquell any tampoc no anaren a Torredembarra, on van ser contractats també els arbocencs.

El final de temporada va mostrar que, tot i la reducció en les sortides, els Nens van descarregar el carro gros per Sant Zacaries. I els vallencs tampoc no van tenir una bona actuació per Santa Úrsula, perquè el pom de dalt del castell presentava dificultats. Per solucionar-ho, se-

gons Agustí Pena, els nens començaren a assajar a part, costum que, a partir d'aleshores, es va anar imposant (1999 I: 68).

La resta de colles, malgrat que estaven situades en un altre nivell, van dur a terme força actuacions. Les dues colles tarragonines van fer-ho fora de la seva ciutat. La Vella, al Vendrell, Madrid i Saragossa, mentre que la Nova de Sant Magí es desplaçà al Vendrell i a Torredembarra. Els Minyons de l'Arboç, a banda de les sortides esmentades, també van actuar per les festes majors dels pobles propers, com Bellvei o Castellet i la Gornal.

La nova dècada s'iniciava amb molts interrogants entorn del fet casteller. Les darreres temporades s'havia produït un allunyament entre els castellers i els aficionats i, a poc a poc, disminuïa l'altura de les construccions que bastien. Amb aquell retrocés la nova temporada es plantejava complicada. S'aconseguiria sortir de l'estancament, o encara s'agreujaria més?

Els vallencs van tenir una actuació modesta a la seva festa major, sense intentar ni el 2 de 7 ni el 4 de 8, i a Vilafranca no van voler-hi anar, amb la qual cosa rebutjaren la proposta que se'ls havia fet arribar. Per Sant Fèlix, els dies 29 i 31 d'agost, van actuar els Castellers de Vilafranca, i el 30 els Nens del Vendrell.

En l'actuació del dia 29, sense cap col·laboració externa, els vilafranquins van fer el 3 de 7, el 2 de 6 i el pilar de 5 al balcó. El 30, els del Vendrell van poder carregar el 4 de 8 al segon intent i completaren el 4 de 7 amb el pilar, el 3 de 7 per baix al segon intent i dos pilars de 5 al balcó. De fet, en tota la temporada només van poder descarregar el carro gros per la fira del Vendrell.

Aquell 1960 els Castellers de Vilafranca només havien fet una actuació fora de la vila, a Mataró. I a Tarragona, en determinats moments, les colles s'unien i actuaven de manera conjunta, com per exemple per Santa Tecla, quan es va estar a punt de no contractar-hi cap de les dues colles locals perquè sol·licitaven una quantitat de diners que l'Ajuntament no estava disposat a satisfer. Tot i desconèixer l'acord econòmic a què arribaren les diferents parts, finalment hi va haver castells per la festa major. El dia 23 van actuar les dues colles per separat, però s'ajudaren mútuament per fer pinya en els respectius castells. Fins i tot intentaren dues vegades el 4 de 8: el primer intent va caure quan es col·locava l'aixecador i el segon, quan ho feien els quintes. L'endemà, dia 24, van repetir actuació conjunta i després cada colla va fer un pilar de 5. Arribava el moment d'aixecar els pilars de 4, pujar i baixar les escales de la Catedral i dirigir-se a l'Ajuntament. La Colla Nova de

Sant Magí en va resultar vencedora (*Diario Español*, 24 i 25/09/1960).

El panorama era força similar arreu. De fet, mitjançant una subvenció que sol·licità Jan Julivert a la Diputació de Tarragona sabem la situació que es vivia al Vendrell:

Los castells vendrellenses empiezan su segunda época con la salida de los Nens del Vendrell en 1926. Esta fecha marca el inicio de un período de resurgimiento que culminará en 1951 con la erección del añorado tres de vuit. En los años subsiguientes y a pesar de la calidad de los castells que la colla ha venido ejecutando, han empezado a notarse un desinterés, desaliento y falta de espíritu que comprometen positivamente el futuro de la colla.

¿Sus causas? Lo inevitable; el cambio paulatino de las costumbres y usos propios de los extraños y bárbaros, con la consiguiente depreciación de nuestros valores tradicionales. Los precios de las contratas que, con ser alzados, no suelen llegar a cubrir el valor de un jornal de trabajo y también, factor a tener en cuenta, la escasez de grallers. (Arxiu General de la Diputació de Tarragona [AGDT]. Sol·licitud de l'Ajuntament del Vendrell a la Diputació d'una subvenció per als Nens del Vendrell, 26/09/1958)

L'entorn casteller es va adonar de la situació. A Valls es va reprendre la idea de crear un nou Patronat, el mateix que proposava Jordi Morant respecte a Tarragona: «Voy a exponer una idea que [...] es la formación de el Patronat dels Castells de Tarragona, idea que muy bien podría cristalizar y llevarse a la práctica. Invito a castellers y amantes de esta demostración folklórica a exponer sus sugerencias e iniciativas. Un Patronato que cuidaría del fomento constante de este espectáculo sin par, que sabría administrar a la perfección, ayudar económicamente y materialmente a los accidentados y propagar por doquier esta fiesta popular orgullo de nuestra ciudad» (*Diario Español*, 06/10/1960).

A finals dels anys cinquanta el fet casteller va patir una crisi generalitzada que coincidí amb el final de l'autarquia i l'inici de la modernització. Amb la instauració del Pla Nacional d'Estabilització Econòmica (aprovat per decret llei el 21 de juliol del 1959), s'inicià l'obertura dels seixanta, que suposà la modernització de l'Estat.

La nova dècada es va iniciar amb un ambient decaigut al voltant dels castells. El franquisme havia privat el món casteller del seu tret identitari i convertí els castells en una relíquia pròpia d'una societat arcaica i rural, on es potenciava una rivalitat intranscendent entre els municipi-

pis. Això suposà un allunyament de la ciutadania en un moment en què la modernitat començava a ser un factor determinant i els apartà dels nous gustos que estaven sorgint. Tot i això, el règim continuava utilitzant els castells en diversos actes d'exaltació política.

La temporada del 1961 s'inicià a Valls per la Candela, com tots els anys acabats en 1, i la Colla Vella hi va fer el 2 de 7 com a castell més destacat.

Durant aquelles Decennals es van produir dos fets prou rellevants. D'una banda, la Diputació de Tarragona va fer entrega de la medalla d'argent a les colles castelleres de la província, i la lliurà a la Colla Vella de Valls per raó de l'antiguitat i els triomfs vallencs. Hi van assistir els caps de colla de la Muixerra, dels Nens del Vendrell, de la Vella i de la Nova de Tarragona, dels Castellers de Vilafranca, el representant de l'antiga colla dels Mirones, el dels Minyons de l'Arboç i el dels Xiquets de Gavà (Català i Roca 1981: II, 83).

D'altra banda, la Colla Vella va prendre part a la processó com una entitat més. Si fins llavors els castellers anaven al davant de la processó, aquella vegada la canalla va fer el mateix, mentre que la resta de la colla, amb uniforme casteller i la seva bandera, desfilà amb la resta d'entitats municipals. No hem d'oblidar que en aquella època pertànyer a una colla castellera no estava gaire ben vist per la resta de la societat, i que la Colla Vella s'equiparés amb la resta de grups va representar el primer pas cap a la dignificació de la figura dels castellers.

A Gavà, la colla es va reorganitzar, però van decidir canviar-se el nom i adoptar-ne un que aportés més fama al seu municipi: Colla Castellers Xiquets de Gavà. Llavors estava integrada per quaranta homes i cinc nens.

Els Castellers de Vilafranca també van realitzar canvis i el nou cap de colla fou Carles Domènech, que va ocupar el càrrec fins al final de la temporada següent.

A l'Arboç, els Minyons van descarregar per primera vegada el 4 de 7. Els Castellers de Vilafranca, que ja havien actuat a Igualada, per Sant Fèlix van intentar la torre de 7, però no l'aconseguien. El Nens, el dia 30, van carregar el 4 de 8, que caigué després de fer l'aleta. Per Santa Tecla, a Tarragona, de nou van sortir les dues colles unides i van intentar, sense èxit, el 4 de 8 i el pilar de 6. Acabats aquests intents, les dues van actuar per separat, igual que succeí l'endemà, diada de la Mercè. Per Santa Teresa, els del Vendrell van repetir el carro gros, castell que només havien bastit ells.

A Valls, feia poc que la Muixerra havia reaparegut. Un grup de joves es van animar i van tornar a fer castells.

L'única actuació de l'any fou per Santa Úrsula, on van fer el 4 de 7 amb el pilar, el 2 de 7 i el pilar de 5 —tot i que van intentar el 4 de 8 i el 3 de 7 per baix. Aquell dia la Colla Vella descarregà el segon 2 de 7 de la temporada.

Un article de Tomás Salvador es referia a «Las Torres Catalanas» amb aquestes paraules: «Las torres o castillos humanos que levantan en algunos pueblos catalanes son toda una muestra de unidad colectiva. Sin el apoyo básico de todo el pueblo no podrían levantarse. [...]. Los castellers comienzan necesitando los pilares, tanto físicos como morales, del pueblo» (Català i Roca 1981: II, 87). Podríem pensar que l'autor demanava una mica més d'implicació per part dels aficionats, i més si, com hem vist, les colles es queixaven que els faltava cordó.

Tot i la situació que es vivia, aquell any també es va produir una iniciativa curiosa. Des de Vilafranca es van iniciar els tràmits per realitzar un monument casteller, la qual cosa provocà tensions entre Valls i Vilafranca, que es disputaven la capitalitat casteller. Durant el 1962 van continuar les discussions sobre la seva ubicació, i alguns vallencs no s'ho van prendre massa bé. *Juventud* titulà un article com a «Nuestros Xiquets de Valls», en què deia: «Ahora como un slogan propagandístico, igual que si se tratara de un invento que se registra, como una marca cualquiera para explotación y beneficio turístico, o para lograr un renombre en el mundillo intelectual o literario o por lo que sea, se descubren los castellers y se explican gestas de éstas como si no se debieran a los Xiquets. Por eso hemos escrito nuestros Xiquets de Valls porque es así y también para defenderlos», i afirmava que l'Ajuntament vallenc també faria fer un monument i es constituïria un nou Patronat i deixava clar que, aquesta vegada, no interviendria per a res en la direcció de les colles i que només rebrien el seu suport per potenciar l'activitat casteller (17/02/1962).

Per Sant Joan les colles vallenques es van retrobar a la plaça del Blat. La Vella va descarregar el 2 de 7 i la Muixerra va intentar el 4 de 8.

Els Minyons van actuar a Vilanova i, tot i que van realitzar un bon paper, la premsa indicava que la situació d'ensopiment afectava arreu: «Llàstima que aquesta sortida, que tant d'èxit espectacular va obtenir, servís per demostrar-nos que l'interès i afecció dels components sembla que va en descens i que les coses comencen a fer-se una mica per força» (*Fe i Vida*, 19/08/1962).

Per Sant Fèlix, a Vilafranca, la colla local va actuar els dies 29 i 31. Pel que fa al dia 30, es van trobar a la plaça les dues colles vallenques. La Colla Vella va aconseguir carregar el 4 de 8 i el 2 de 7, mentre que la Muixerra només va poder carregar el segon.

Emili Miró escrivia a Pere Català i Roca i li detallava la situació dels Nens del Vendrell: «No et fiïs massa de la potencialitat de la colla, per tal com hi pujaren tres castellers de Tarragona i quatre de Vilafranca. I, per si això fos poc, un regidor hagué de demanar que els aficionats s'acostessin al rotllo o que, si no, no es podria provar el quatre de vuit. Quan cal demanar això i el Jan ha d'anar a buscar castellers a fora, no és pas bon auguri per a la vida d'una colla. [...] Sembla que hi hagi desgana en fer castells, i és que el Julivert no es veu amb cor de fer el castell de set amb els del Vendrell solament. En fi, ja veurem si aquest delicat malalt fa una revifalla» (Català i Roca 1981: II, 96). L'autor es referia al 4 de 8 que van fer per la fira del Vendrell.

A Valls, per Santa Úrsula, només actuà la Colla Vella, la qual, a banda d'altres construccions, carregà el 2 de 7.

El protagonista de l'any 1963 va ser una altra vegada el monument casteller, que fou inaugurat el 30 d'agost, a Vilafranca, coincidint amb la festa major local. Els escrits a la premsa es van anar succeint i, més o menys, la qüestió principal girava a l'entorn de la capitalitat del món casteller. Amb tot, durant l'acte inaugural van aixecar un pilar les dues colles de Tarragona, els del Vendrell, l'Arboç, el Cos de Castellers i els castellers locals —fou la primera vegada que es veia una trobada d'aquesta mena.

A la diada de Sant Fèlix, el dia 30, hi van participar la Vella i la Muixerra. Els primers, a banda de descarregar el 3 de 7 per baix, van carregar el 4 de 8 i el 2 de 7, mentre que els segons van descarregar el 3 de 7 i el 4 de 7 amb el pilar i van carregar el 3 de 7 per baix.

Per Santa Tecla, només actuà la Colla Vella tarragonina, que poc abans havia actuat a Sant Sebastià. L'altra colla de la ciutat, la Nova de Sant Magí, va passar a ser dirigida per Francesc Pedrola, *Garrofeta*, i van comparèixer a plaça només pel dia del Pilar.

Per Santa Úrsula la Colla Vella va carregar el 4 de 8 i descarregar el 2 de 7, i fins i tot intentà el pilar de 6. La Muixerra també hi va actuar, però desconeixem els castells que va fer —en tot aquell any només havien fet dues sortides.

Per Santa Teresa, la fira del Vendrell, els Nens van descarregar el 4 de 8, que va ser l'únic d'aquella temporada.

Corrents de canvi? Una tímida expansió (1964-1968)

Els anys 1964, 1965 i 1966 es van celebrar tres edicions del concurs de castells patrocinat per les galeries comercials Jorba-Preciados, i es van dur a terme al Portal de l'Àngel de Barcelona.

Com hem vist, la situació que vivia el món casteller no era la millor. El darrer concurs de castells s'havia celebrat a Tarragona el 1956 —el 1962 es va dur a terme una competició per Sant Fèlix, que, tot i que hi havia en joc un trofeu, no es podria considerar un concurs com a tal. A més, feia uns anys que les colles havien reduït el nombre d'actuacions i el nivell de les construccions havia minvat. El darrer 3 de 8 es va carregar el 1957. El 4 de 8 cada vegada costava més, i si el 1955 se n'havien fet vuit, l'any 1964 no se'n feu cap.

Tot i aquesta situació, hi havia detalls que feien pensar en un futur millor. D'una banda, la Muixerra havia tornat a les places. De l'altra, s'havia inaugurat el monument als castellers a Vilafranca.

El 24 de setembre *La Vanguardia* publicava: «El espectáculo de los xiquets es singular e inerrable. En aquellos hombres de Valls, de Vendrell o de Villafranca del Panadés que, como algo ritual van formando esos castillos, existe algo del indomable espíritu del pueblo catalán. [...] Estas fiestas, con todas sus imperfecciones, que indudablemente existen y existirán, han servido a lo menos para reavivar unas viejas y legendarias costumbres pero además le han dado contenido a unas jornadas llenas de alegría, de júbilo, de sano entusiasmo ciudadano.»

Abans del concurs, la temporada del 1964 havia estat molt modesta. La construcció més destacada fou el 2 de 7 que la Colla Vella havia carregat per Sant Fèlix. A Tarragona, per la Mercè, la Colla Nova va portar el pilar de 4 caminant a l'Ajuntament i, fins i tot, va pujar les escales fins a la sala central.

I el dia 27 de setembre arribà el moment de la veritat. El concurs de Can Jorba el guanyà la Colla Vella dels Xiquets de Valls, que tot i no poder fer el 4 de 8, va completar el 2 de 7, el 3 de 7 i el 5 de 7, amb la qual cosa aconseguí 1.195 punts. El segon lloc fou per a la Colla Vella de Tarragona, que carregà el 3 de 7 per baix i descarregà el 4 de 7 amb el pilar i el 3 de 7. Darrere quedaren els Nens del Vendrell, els Castellers de Vilafranca, els Minyons de

▲ Cartell anunciador del concurs de Can Jorba del 1964, que aplegà les set colles castelleres existents aleshores al Portal de l'Àngel barceloní.

l'Arboç empatats amb la Colla Nova de Sant Magí i, finalment, la Muixerra.

El concurs de Barcelona va servir per donar una bona empenta al panorama casteller. El fet que s'hagués realitzat a la capital catalana, davant d'un nombrós públic —es parla de més de 20.000 espectadors— i que fos retransmès per Radio Nacional de España —i també per Ràdio Valls— motivà que hi hagués eufòria. El *Diario Español* del 2 d'octubre s'hi referia com «efervescencia castellera en Tarragona» i poc després reapareixia la idea de crear un Patronat dels Castellers de Tarragona que, dies més tard, la Diputació proposava que ho fos de totes les colles castelleres de la província.

D'altra banda, la Muixerra va fer la seva última actuació per Santa Úrsula. Com hem vist, aquesta colla ja arrossegava problemes des de feia un temps, i s'hi van sumar les pressions exercides per alguns membres de la Vella que preferien ser l'única colla local. A més, en molts moments els va faltar el suport del públic, cosa que ens fa pensar que molts vallencs no van oblidar la relació existent entre la colla i les autoritats.

La temporada següent, l'any 1965, va seguir, inicialment, la dinàmica de l'anterior. Així, per Sant Fèlix els Nens del Vendrell tampoc no foren contractats. El dia 29 van actuar el Minyons de l'Arboç, amb l'ajuda d'alguns castellers de la Muixerra, i van descarregar el 3 i el 4 de 7 i van intentar la torre de 7. L'endemà, la Colla Vella va descarregar el 4 de 7 amb el pilar, va carregar el 2 de 7 i va posar dosos al 4 de 8. Els Castellers de Vilafranca van poder carregar el seu primer 5 de 7.

El 4 de setembre la Vella de Valls va fer una excursió a Santiago de Compostel·la per actuar al Dia de Catalunya. Aquell viatge motivà que la colla adoptés sant Jaume com a patró.

El 19 de setembre els Nens del Vendrell van celebrar Sant Zacaries, i descarregaren el 4 de 8.

Amb aquesta situació, semblava que els del Vendrell esperaven la celebració de la competició barcelonina. El segon concurs Jorba-Preciados es va celebrar el diumenge 26 de setembre. El fet que totes les colles superessin la puntuació que havien obtingut l'any anterior fa evident que totes tenien ganes d'arribar-hi amb la feina feta.

La Colla Vella de Valls es va tornar a proclamar vencedora tot descarregant el 2 de 7, el 4 de 8 i el 3 de 7 per baix (1.800 punts). Els Nens del Vendrell van quedar segons amb el 4 de 8, el 4 de 7 amb el pilar i el 3 de 7 per baix (1.499 punts). Els tercers foren els Castellers de Vilafranca (899 punts), seguits de la Colla Nova de Tarragona (800), la Colla Vella de Tarragona (599) i els Minyons de l'Arboç (543).

Emili Miró, en una carta, es referia al concurs: «El que vaig fer després del concurs és potser la primera vegada que un vendrellenc envia una felicitació a Valls. Vaig enviar-la al Bar Amada. Vaig dir-los que la victòria de Barcelona havia estat noble i clara i que els castells que feren foren molt ben fets. Ja veus el que va passar: des del dia

19 al dia 26 [de setembre] els castells que feren els de Valls tots, però tots molt ben fets i, en canvi, el Vendrell no. Ja vares veure a la plaça de Sant Jaume el tres de set del Vendrell i el que feren els de Valls. Els de Valls varen donar una lliçó de bellesa i fortitud. El mateix va passar el dia 26 amb el quatre de vuit. Els del Vendrell es feren per fortalesa i els de Valls per mestria. També el dos de set de Valls va ser una obra perfecta.» Els que ens interessa, però, és l'anàlisi que feia de la situació dels castells en general: «Estic content que Valls conservi el dos de set. El Vendrell, des de l'any 1957 que no l'ha fet. Ja veuràs com ara, esperonats per Valls, procuraran tornar-lo a fer. El mateix ha passat amb el castell de vuit. El dia 26 la Colla Vella el va fer perquè el Vendrell els feia la guitza en fer-lo. Aquesta dualitat és sanitària. Mentre es vagin provant aquests grans castells, tenim assegurats els de set, que ja estan bé per a les festes grans de casa nostra. Els castells de vuit són els puntals per tal que els de set no decaiguin. Al mateix temps, també permeten l'expansionament del neguit casteller, en voler superar-se» (Català i Roca 1981: II, 136).

Sembla que aquestes paraules van ser força oportunes, perquè per la fira del Vendrell, el 16 d'octubre, els Nens van carregar novament el carro gros. I el dia 24, diada de Santa Úrsula, la Colla Vella tornà a descarregar el 2 de 7 i 4 de 8 a Valls.

El 1966 es va celebrar el darrer concurs de Can Jorba. Abans, però, la temporada havia seguit el ritme habitual. Totes les colles anaven compaginant les seves actuacions: els Nens en van fer dues; la Vella de Valls, vuit; els Castellers de Vilafranca, cinc; les dues colles tarragonines, quatre, i els Minyons de l'Arboç, només dues.

El 25 de febrer s'aprovà a Tarragona la constitució d'un Patronat Local per protegir i fomentar les dues colles, ja que «en estos últimos años se viene observando [...] la falta de un apoyo decisivo hacia las colles, siendo muy probable que dentro de poco lamentemos la falta de esta fiesta, debido a la poca ayuda no sólo material sino moral que dichos castellers reciben. Esta Comisión conoce de cerca los esfuerzos que realizan dichas colles para realizar sus acostumbradas y típicas salidas; las dificultades en encontrar personal apto para levantar sus atrevidos castillos y viéndose obligados a efectuar los ensayos por la noche, una vez terminado el trabajo laboral. No hay duda que,

*Vista general del Portal de l'Àngel durant l'aixecament d'un dels castells del segon concurs de Can Jorba, l'any 1965.
(Foto: Fotos PIC / Arxiu Municipal de Valls. Fons Eugeni Cirac)*

◀ 3 de 8 carregat de la Colla Vella dels Xiquets de Valls, un dels castells que li serviren per adjudicar-se el concurs de Can Jorba de l'any 1966. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

con este espíritu, demuestran su amor a la ciudad y a la fiesta castellera» (Català i Roca 1981: II, 139).

La primera cita important, deixant de banda les festes majors locals, es produí per Sant Fèlix, quan, el dia 30, van compartir actuació els Nens, la Vella i els castellers locals. Els primers van carregar el 4 de 8, van descarregar el 4 de 7 amb el pilar i van intentar el 3 de 7 per baix. Els de Valls descarregaren el 3 de 7 per baix i carregaren el 2 de 7 i el 4 de 8. Els Castellers de Vilafranca, per la seva part, van completar el 2 de 6 i el 3 de 7 i van intentar el 5 de 7.

Per la festa major de Tarragona van actuar les dues colles locals. El *Diario Español* del 25 de setembre s'hi va referir tot afirmant que l'actuació de les dues havia estat bona, però insistia en el fet que, si actuessin juntes, el carro gros podria ser una realitat.

I el dia 25 es van trobar novament totes les colles castelleres al Portal de l'Àngel de Barcelona per disputar-se la victòria al tercer concurs de Can Jorba. La Colla Vella va carregar els tres castells més destacats, el 3 i el 4 de 8 i el 2 de 7, i va aconseguir 1.970 punts. Els Nens van carregar la

torre i el 4 de 8, i van assolir una puntuació de 1.660 punts. Els tercers foren la Colla Vella de Tarragona, amb 1.000 punts, seguits dels 869 dels Castellars de Vilafranca, els 469 de la Colla Nova de Sant Magí i els 375 dels Minyons de l'Arboç. Així, la Colla Vella va revalidar per tercer cop la victòria. Segons la premsa de l'època, aquell dia hi havia uns 25.000 espectadors, que van ser testimonis d'un castell, el 3 de 8, que no s'havia fet des de l'any 1957.

El final de temporada de les dues colles capdavanteres va registrar sengles bones actuacions. Al Vendrell, per la fira, els Nens van descarregar el 4 de 8. A Valls, per Santa Úrsula, només el van poder carregar.

El 1967 es va iniciar amb la confirmació que no hi hauria concurs a Barcelona, tot i que es va mantenir l'actuació. Les causes que motivaren la decisió foren diverses. D'una banda, els Nens del Vendrell no havien recollit el trofeu de l'any anterior perquè no estaven d'acord amb la puntuació del 3 de 7 aixecat per baix de la Colla Vella. D'altra banda, també van esgrimir que hi havia hagut moltes caigudes. A més, aquells concursos també van generar una certa polèmica sobre si aquell tipus d'actuacions eren bones o no per al fet casteller, polèmica que, com totes les anteriors, es tancà en fals.

Tot i les victòries esmentades, la Colla Vella no passava per un bon moment. A finals de maig, tal com explica Agustí Pena, faltaven molts castellers, que no anaven a l'assaig, i una part de la junta va decidir fer una circular informativa: «Desde hace algunos años los ensayos se han visto mermados notablemente [...]. Últimamente las cosas han llegado a tal extremo, que se han tenido que suspender varios ensayos por falta de personal» (1999: 112).

Amb aquest panorama, per Sant Fèlix es van trobar a la plaça quatre colles: Vilafranca, el Vendrell, Valls i l'Arboç. Els castells més importants del dia 30 foren el 2 de 7 descarregat i el 4 de 8 carregat per la Colla Vella i el 5 de 7 descarregat pels Castellars de Vilafranca. Els Nens del Vendrell van intentar el 4 de 8, mentre que els Minyons de l'Arboç van descarregar el 4 de 7.

Les mateixes colles van retrobar-se al Portal de l'Àngel el dia 23 de setembre, en una actuació que aquesta vegada fou nocturna. Les colles tarragonines no hi van assistir perquè estaven immerses en plena festa major.

Per Santa Úrsula, la Vella de Valls va descarregar de nou el 2 de 7.

El *Diario de Barcelona* del 14 de novembre relatava l'actuació que es va celebrar al Vendrell amb motiu de la Setmana Jove: «El éxito de Els Nens del Vendrell debe atribuirse, en su mayor parte, a una verdadera labor de

equipo. Todos han puesto su esfuerzo y su voluntad, que les han llevado a la consecución de esta proeza. Han levantado el pilar de sis.» De fet, l'1 de novembre ja l'havien intentat dues vegades. Aquell pilar motivà una nova polèmica amb els vallencs, que deien que no es podia donar per carregat «del tot», i la premsa se'n va fer ressò. Tot i el debat de si es va fer correctament o no, que s'allargà fins a l'any següent, la veritat és que va servir per tornar a motivar el fet casteller.

Per Sant Joan del 1968, la Colla Vella carregava un primerenc 2 de 7. Els Nens del Vendrell el van descarregar el dia 26 de juliol per la seva festa major i el van repetir, el 5 d'agost, a Vilanova i la Geltrú.

Aquell agost també va ser important per a la Colla Vella, ja que s'inaugurava una part de la cooperativa d'habitatges que la colla havia posat en marxa per a alguns dels seus castellers. A més, des del mes de febrer el cap de colla passà a ser Eusebi Domingo.

Per Sant Fèlix, aquell 1968, es va celebrar un concurs, el Trofeu Anxaneta d'Argent, en el qual van participar els Nens, els Minyons i els Castellars locals. La victòria fou per als del Vendrell, amb el 4 de 8 carregat i el 2 de 7 i el 3 de 7 per baix descarregats.

La Colla Vella de Valls va decidir no actuar al concurs perquè era en dia laborable i eren conscients que la seva capacitat no seria la mateixa. Nova polèmica. Uns deien que només era una excusa i que no volien assistir-hi per por de perdre enfront dels vendrellencs. De fet, segons Pena, acabada l'actuació dels Nens va sortir una pancarta que deia: «Els Xiquets són tan petits que no es veuen.» Fins i tot, dies després, la Colla Vella va escriure una carta a la premsa en què justificava la seva decisió i deia que l'havien pres tots els membres de la colla (1999: 120-121).

Per Santa Úrsula, el 27 d'octubre, els vallencs van tenir una bona actuació, que serví per mostrar que no s'estava malament, tal com la premsa havia insinuat. De fet, la Vella carregà el 4 de 8 i el 2 de 7 i intentà el pilar de 6.

Uns dies abans, el 15 d'octubre, els Nens del Vendrell havien confirmat el seu bon estat de forma. Aquell dia la capital del Baix Penedès va veure descarregar el 4 de 8, el 2 de 7, el 3 de 7 per baix i carregar el pilar de 6 —aquesta vegada sense cap discussió possible.

En conclusió, aquesta darrera etapa que hem comentat va estar marcada pels concursos de Can Jorba. La repercussió mediàtica que van tenir va ser molt superior als que hi havia hagut fins llavors. A més, van ser la causa principal que les colles es plantegessin diferents estratègies per aconseguir els seus objectius, els assajos anaven prenent

POBLACIONS AMB ACTUACIONS DURANT EL PERÍODE 1939-1968

ANY	Nens del Vendrell	Xiquets de Tarragona / Colla Vella	Colla Unificada dels Xiquets de Valls	Muixerra	Colla Vella dels Xiquets de Valls	Castellers de Vilafranca	Xiquets d'Eramprunyà (Gavà)	Colla Nova Xiquets de Tarragona / Sant Magí	Minyons de l'Arboç	Cos de Castellers de Ballets de Catalunya	Xiquets de Gavà	TOTAL
1939	12	3	13									28
1940	10	3	7									20
1941	10	4	9									23
1942	8	2	13									23
1943	7	3	7									17
1944	7	3	10									20
1945	11	5	9									50
1946	8	4	13									25
1947	17	2		23	15							57
1948	20	2		21	13	8	5					69
1949	15	2		11	6	7	3					44
1950	11	2		6	7	6						32
1951	17			18	10	4		1				50
1952	19	4		7	11	4		4				49
1953	19	3		3	10	7		3				45
1954	8	4		5	9	12		4				42
1955	13	3		11	10	6		4				47
1956	15	4		14	16	1		4				54
1957	16	5		7	12	8		4				52
1958	17	2		2	12	4		3	6			46
1959	6	8			8	6		6	9	9		52
1960	11	3			8	5		7	8	1	1	44
1961	10	4		1	9	4		5	8		2	43
1962	4	1		3	8	6		4	7			33
1963	6	8		2	9	9		1	6	1		42
1964	12	5		3	11	8		5	6			50
1965	14	4			19	5		4	5			51
1966	21	4			8	5		4	2			44
1967	16	3			11	6		3	7			46
1968	20	3			10	11		3	5			52
TOTAL	380	103	81	137	232	132	8	69	69	11	28	

Font: elaborat per l'autor a partir de la informació de la Base de dades de la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya.

cada vegada més força —sobretot els de la canalla—, es va consolidar la voluntat de guanyar les altres colles...

Aquells tres concursos van ser clau per gestar la cultura actual del fet casteller i, també, per consolidar els concursos castellers posteriors, ja que van servir per confirmar que l'existència d'una competició semblava imprescindible per a la progressió del fet casteller.

Al meu parer, sense aquelles tres edicions, i la rivalitat que generà entre vallencs i vendrellencs —que si bé ja venia de lluny, llavors encara es feu més evident—, no s'haurien produït els intents del pilar de 6 que, un cop assolit, situava els Nens del Vendrell com el rival a batre.

Al quadre de la pàgina anterior es pot apreciar el nombre d'actuacions totals que van fer les colles durant els anys estudiats. S'observa clarament que la colla que va fer més actuacions fou la dels Nens del Vendrell (380), seguida per la Colla Vella dels Xiquets de Valls (232). Amb tot, cal destacar que, si sumem les actuacions de les colles vallenques, en van realitzar, en total, 450.

En aquest període també es produí un canvi significatiu en la manera de fer els contractes. Si inicialment es contractava la colla i només es pactava el nombre de castellers que hi assistirien, les condicions econòmiques, qui havia de fer-se càrrec de les diverses despeses i els dies d'actuació, a partir de l'any 1947 s'introduí, per a les actuacions importants, el detall dels castells que s'havien de descarregar i el preu que suposava aconseguir-los o no. Amb l'adopció d'aquest sistema es marcava el nivell que es pretenia assolir a cada plaça.

Els viatges, a poc a poc, s'acabaren convertint en un tema importantíssim, ja que amb l'expansió de l'àrea d'influència els castellers s'havien de desplaçar més lluny. Això suposà un increment dels costos, però també de les gestions, els permisos i la dificultat de poder fer-ho amb la immediatesa prescrita i amb els mitjans de transport necessaris. El mateix passava amb l'allotjament i el menjar, ja que amb el pas del temps la preocupació per garantir el major confort dels castellers va anar en augment.

En l'àmbit social, cal destacar diversos factors. Els castellers, fossin de la colla que fossin, estaven mal vistos per la resta de la societat vallenga, ja que durant molt de temps era l'ocupació de menestrals, pagesos i dels sectors més pobres de la societat. A més, se'ls considerava problemàtics, ja que sovint participaven en baralles i discussions. A més, alguns es gastaven el jornal als bars i la família ni

▲ Pilar de 6 carregat pels Nens del Vendrell, el primer d'ençà de la Renaixença casteller, el 12 de novembre de l'any 1967. (Foto: Arxiu Nens del Vendrell)

tan sols sabia què cobrava. Fer el llevat de taula tampoc no els ajudava, ja que hi havia qui pensava que eren uns morts de gana i que havien de «passar el plateret».

La immigració va jugar un paper molt important per als castells, ja que es tractava d'un bon col·lectiu per anar-hi a buscar membres, sobretot la canalla. A canvi de diners, d'algun berenar i de les espartenyas, els pares acceptaven de bon grat que la canalla s'hi aficionés. Amb el pas dels anys, aquests immigrants van començar a ocupar llocs de compromís i les colles castelleres van servir per aglutinar els forasters i els locals al voltant de la colla i, per tant, foren una escola d'integració i de ciutadania, que contribuï a impedir que els nouvinguts visquessin en guetos.

La recuperació dels folres i els inicis de l'expansió castellera (1969-1980)

Eloi Miralles Figueres

Cap a finals de la dècada dels anys seixanta la rivalitat entre les colles de Valls i el Vendrell —que ja s'havia fet ben palesa a partir de la postguerra més immediata— es trobava en el seu punt més roent. Desapareguda la Mui-xerra, la **Colla Vella dels Xiquets de Valls** era aleshores l'única dipositària de tot aquell llegat ancestral dels seus avantpassats castellers que havia pres carta de naturalesa a la capital de l'Alt Camp, mentre que a la comarca veïna del Baix Penedès uns enardits i encoratjats **Nens del Vendrell** posaven el contrapunt adient a la tradicional puixança d'aquells acreditats hereus del bressol casteller.

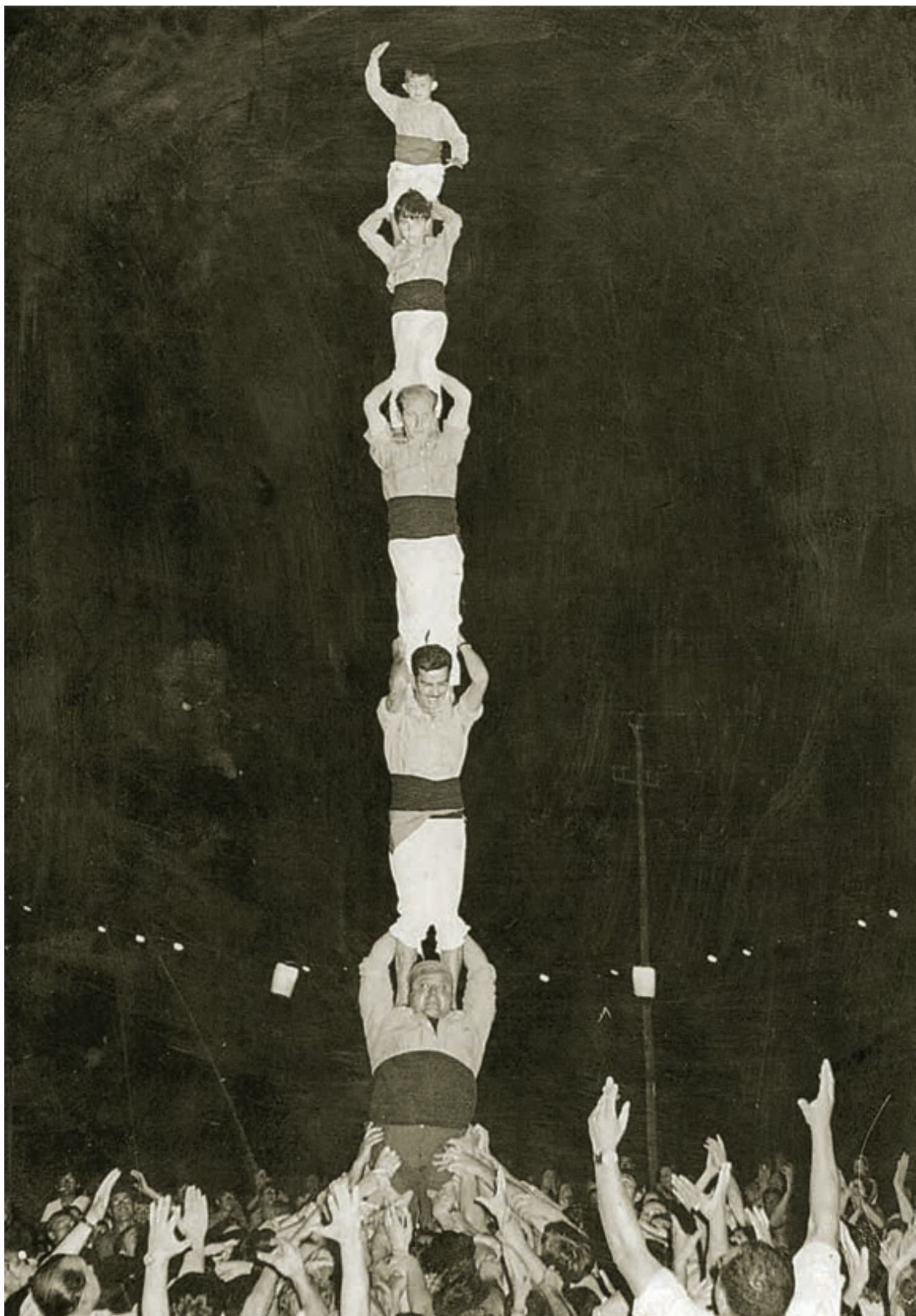
No hi ha cap dubte que per arribar a aquest estat de la qüestió els concursos de castells de Barcelona, a la meitat de la dècada, havien jugat un paper preponderant. El món casteller estava immers en un cert estancament i aquelles competicions van esdevenir la clau de volta per desvetllar una afició endormiscada. Patrocinats per l'empresa Jorba-Preciados, amb seu al Portal de l'Àngel barceloní, se'n van celebrar tres edicions —1964, 1965 i 1966—, totes guanyades per la Colla Vella val·lenca, davant d'un públic fidel i nombrós que va omplir a vessar l'emblemàtica avinguda de la Ciutat Comtal. En la darrera convocatòria va aflorar la polèmica entre val·lencs i vendrellencs i les discussions

que se'n derivaren van moure els organitzadors a prendre una decisió, no tan dràstica com hauria estat anul·lar la crida, però sí substituir-la, el 1967, per una simple exhibició, sense competició ni puntuacions de cap mena.

Tanmateix, el ressò multitudinari que havien tingut aquells tres concursos barcelonins —popularment anomenats «de Can Jorba»— va ser determinant perquè Vilafranca del Penedès, per la festa major del 1968 —els tres administradors d'aquell any eren persones estretament vinculades al fet casteller— prengué la iniciativa de convocar un nou concurs per al 30 d'agost, diada de Sant Fèlix, una circumstància que es perllongaria per espai de tres anys més. Davant la negativa de la Colla Vella dels Xiquets de Valls a participar-hi, essencialment per disconformitat amb les bases, aquest fet va esdevenir cabdal a l'hora d'aplanar el camí perquè els Nens del Vendrell s'erigissin com a triomfadors en aquells quatre certàmens anomenats «Enxaneta d'Argent» (oficialment «Anxaneta de Plata»). Més sort van tenir els membres del Patronat de Castells de Tarragona quan van aconseguir, el 1970, la participació de totes les colles en actiu, incloent la Vella de Valls, en el que fou anomenat llavors com «el concurs del segle». D'aquest, però, en tornarem a parlar amb més detall.

Pilar de 6 carregat per la Colla Vella dels Xiquets de Valls, el 24 de juliol del 1969, a la festa major del grup d'habitatges que porta el nom de l'agrupació castellera val·lenca. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

PLAZA
DON TOMÁS MORALES

Amb el pilar de 6 a l'horitzó

Després del darrer dels concursos barcelonins, el cap de colla dels Nens del Vendrell, Joan Julivert i Nin, *Jan Julivert*, va començar a barrinar la possibilitat de buscar les pessigolles, encara més del que ho havia fet fins llavors, als capdavanters de la Colla Vella dels Xiquets de Valls, aleshores dirigida per Eusebi Domingo i Forès, *Sèbiu de la Gallineta*, com a cap de colla, però en una mena de comandament col·legiat amb Josep Gasque i Padró, *Pep de la Llet*, que exercia més pròpiament les funcions de tècnic. La perspiciàcia del mític *Jan*, inveterat líder dels vendrellencs, va encaminar-los, sense deixar de banda els castells més habituals, cap a un altre camí encara pràcticament sense explorar per a ells: el dels pilars d'entitat superior al pilar de 5, que era el màxim espatat de l'època. Ben secundat per Pere Rossell i Vallès, més conegut com a *Pere Benet*, que esdevindria la veritable ànima dels futurs pilars de 6 —i de 7—, com a terç —i quart— ben experimentat, i comptant amb el coratge d'un segon qualificat com l'Antoni Ollé i Egea, *Ton Ollé*, els Nens van assajar de valent cap a les acaballes del 1967 i van aconseguir fer història, el 12 de novembre, en coronar en pròpia plaça un pilar de 6 no exempt de polèmiques, però carregat a la fi. Els anys següents en vindrien d'altres, dels quals cal destacar per la seva especial significació el primer que descarregaren, també a la plaça Vella del Vendrell, plena de gom a gom d'una multitud enfervorida, el 21 de setembre del 1969. Feia bastant més de mig segle que la columna humana es resistia a tothom, tot i alguns intents més o menys recents, el més destacat dels quals, abans del 1967, havia estat el que dugué a terme la Colla Nova de Valls a la festa major de Vilafranca del 1934.

La progressió pilanera vendrellenca havia activat a Valls totes les alarmes, fins al punt que els jerarques de la Colla Vella també es van llançar decididament a l'aventura de l'espatat de 6, una empresa que comptà, d'antuvi, amb la resolta instigació d'aquell que hauria de ser-ne el terç, l'Àngel Batet i Riello, un veritable estilista dels castells. Els vallencs comptaven, però, amb un desavantatge evi-

dent, atès que tant aquest com el que el parava a segons, el cepat i forçut Francesc Bonet i Salas, vivien lluny de Valls, la qual cosa comportava serioses dificultats a l'hora d'assajar amb plenes garanties el cobejat pilar. Així i tot, aconseguïren coronar-lo a la fi, a Valls, precisament en un lloc tan emblemàtic com el grup de cases que porta el nom de Colla Vella dels Xiquets de Valls, el 24 de juliol del 1969.

Valls versus el Vendrell: una cursa sense fre per l'hegemonia castellera

A Valls, de seguida s'adonaren que molt probablement en matèria de pilars difícilment podrien portar la davantera. Per això, hom va decidir d'ampliar el ventall casteller a l'abast de la Colla Vella per tal d'atorgar-li un marge més gran de possibilitats a l'hora de lluitar obertament per l'hegemonia castellera. Per això, un cop els vendrellencs hagueren vençut completament el pilar de 6, els seus rivals s'entestaren a millorar el seu palmarès amb una nova proesa que agafaria pràcticament d'improvís gairebé tot el món casteller. El castell escollit pels rosats va ser el 5 de 8, una altra construcció que es perdia en la llunyania del temps. I el 12 d'octubre del 1969, la plaça del Blat de Valls va poder aplaudir una nova gesta dels seus Xiquets, quan aconseguïren fer les dues aletes de ritual a la construcció que al cap de poc temps seria batejada com «la catedral dels castells», un 5 de 8 al qual tampoc no hi mancà la polèmica, per una puntual anomalia tècnica —l'aixecador de la torre tenia un peu a la faixa d'un dels dosos—, tot i que el parer general coincidí més tard a donar-lo com a ben carregat, malgrat algunes opinions contràries provinents de sectors aliens a la pròpia colla. En relació amb aquella mateixa diada, cal consignar que, pràcticament a la mateixa hora, els **Castellers de Vilafranca** van carregar per primer cop el 4 de 8, una fita que, com és lògic, va restar empal·lidida a causa de l'èxit superior dels vallencs.

Després d'uns quants pilars de 6 coronats amb anterioritat, els Nens del Vendrell reeixiren a descarregar el preuat espatat, a la plaça Vella de la vila pròpia, el 21 de setembre del 1969. (Foto: Guixens)

▲ 5 de 8 carregat per la Colla Vella dels Xiquets de Valls, el 12 d'octubre del 1969 a la valenca plaça del Blat, en el qual s'aprecia la irregularitat en l'assentament de l'aixecador de la torre. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

La resposta dels Nens no es feu esperar i només tres dies més tard, el 15 d'octubre, per la tradicional fira de Santa Teresa vendrellenca, els de la camisa vermella van protagonitzar, de nou a la plaça Vella, la que fou considerada fins a aquell moment, en el seu conjunt, com la millor exhibició castellera del segle XX, en descarregar la torre de 7, el 4 de 8, el 3 de 8 (al segon intent) i, per segon cop, el pilar de 6. La incitació continuava ben viva en un final de temporada certament clamorós.

Els primers folres del segle XX

En acabar l'actuació del 12 d'octubre d'aquell 1969, el *Pep de la Llet*, capítol de la Colla Vella dels Xiquets de Valls, davant l'estupefacció general, havia anunciat solemnement des del balcó de l'Ajuntament vallenc la seva intenció d'intentar el 2 de 8 per la propera diada de Santa Úrsula, una torre que ni els més vells podien recordar tot i haver-ne sentit a parlar. En bona lògica, atesa la dificultat que comportava sovint, en aquella època, la realització del 2 de 7, era evident que per posar-hi un pis més s'havia d'acompanyar la construcció d'un folre —aleshores tothom en va dir «forro»— que pogués oferir la seguretat necessària per garantir-ne l'estabilitat. Però com s'havia de fer? Qui ho sabia? Ningú no podia haver-lo vist en directe llevat que fos un tendre infant, ni tampoc, segurament, cap dels qui portaven les regnes de la Colla Vella s'hi hauria vist amb pit de plantejar-lo si no fos pel compromís adquirit per Josep Gasque davant dels seus conciutadans. Hi ha qui pensa, a més, que aquest va tirar pel dret, sense consultar-ho prèviament als seus correigionaris, convençut com estava que haurien desestimat la seva agosarada proposta.

Sigui com sigui, arribà aquell gran jorn tan esperat: 26 d'octubre. Uns dies abans s'havien repartit uns pasquins que convidaven vallencs i comarcans a presenciar l'exhibició que la Colla Vella dels Xiquets de Valls havia de protagonitzar, a dos quarts d'una del migdia, i en la qual s'intentaria «la més gran proesa d'aquest segle», amb els «Cinc de vuit, Tres de vuit i Dos de vuit» com a menú principal. A l'hora de la veritat, els Xiquets van poder desenvolupar el programa previst, però la sort i l'èxit es van fer presents només a mitges. El 5 de 8 fou carregat correctament, en primera instància, amb les dues aletes

▲ Full informatiu de la Colla Vella dels Xiquets de Valls que anunciava l'actuació del 12 d'octubre del 1969. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

preceptives i, malgrat la caiguda posterior, els de la camisa rosada van poder carregar i descarregar a continuació el 3 de 8, per primera vegada després de la refundació de la colla, per atacar tot seguit l'anunciat 2 de 8. L'estructura d'aquest en relació a la del 2 de 7 només variava en funció dels dotze castellers comptats que van pujar damunt la pinya per reforçar, mans enlaire, el pis de terços. Ni croses als segons, ni cap home de reforç darrere d'aquests, ni agulla al bell mig de la torre. Res de res; només dotze homes mirant d'apuntalar com podien el tercer nivell de la construcció... I Déu n'hi do fins on va arribar! Tot i els pocs assaigs que s'havien dut a terme, l'enxaneta estava a punt de *rampuar* cap al cim, amb l'aixecador ja col·locat, quan es va trencar. Els braus Xiquets van quedar a un pam de la glòria, però, malgrat la decepció, la plaça els dedicà una tronadora ovació per tal de premiar l'esforç titànic que havia representat aquell lloable intent.

◀ Intent del 2 de 8 amb folre per la Colla Vella dels Xiquets de Valls, per Santa Úrsula, el 26 d'octubre del 1969. Per primer cop al segle XX uns homes de reforç emergien per damunt de la pinya d'una torre humana. (Foto: Montserrat / Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

El fimbrejant pilar de 7 folrat, descarregat pels Nens del Vendrell, el 23 de novembre del 1969, a la plaça Vella. (Foto: Guixens)

Com és fàcil de suposar, els Nens del Vendrell van prendre bona nota dels pros i els contres d'aquella prova primigènica d'un folre en ple segle XX. I sense donar —ni donar-se— cap mena de treva, anunciaren al cap de pocs dies la seva intenció d'anar pel pilar de 7, també folrat, un intent que farien coincidir amb la commemoració del segon aniversari del seu primer pilar de 6 coronat. El dia assenyalat fou el 23 de novembre i no cal dir que els vermells havien gaudit d'un temps suficient per prodigar-se en l'assaig. A més, van introduir alguns canvis en el plantejament de l'estructura consistent a ampliar fins a una

trentena llarga el nombre de castellers que pujaren al folre i, sobretot, a posar crosses al segon, amb la qual cosa era com dreçar el seu pilar de 6 —ja força consolidat— tot i que amb una base més reduïda damunt la pinya general. I, davant l'eufòria de propis i estranys, el pilar de 7 amb folre fou carregat i descarregat amb una precisió incontestable. Els Nens havien tornat a fer història i excel·lien novament com a grans dominadors dels pilars. I s'arribava així al final d'una temporada apassionant que havia adobat el terreny tot preparant-lo per a una altra encara més extraordinària.

1970: el concurs de Tarragona marca el zenit del moment

Durant la primera meitat de la nova temporada es van poder veure alguns pilars de 6 a càrrec de les dues colles rivals, mentre que el moment culminant abans del concurs casteller que havia estat convocat a Tarragona el constituí l'aixecament per part dels Nens del Vendrell d'un nou pilar de 7 folrat, aquest només carregat, a la plaça de la Vila de Vilafranca, la diada del 30 d'agost. Els assaigs de cara al certamen tarragoní es van intensificar tant per part dels vermells com dels rosats, sempre amb els pilars de 6 i de 7 i la torre de 8 (folrats els dos darrers) en el punt de mira. Només a tall d'anècdota esmentarem que una setmana abans, mentre els Nens duïen a terme una sortida llunyana —a Logronyo i Oviedo—, els Xiquets feien, al Pati vallenc, un assaig seriós del 2 de 8 amb folre, sense l'enxaneta, però amb l'aixecador ben acotxat al seu lloc. Set dies abans, en assaig públic, a Santa Coloma de Queralt, havien bastit, d'una manera que podríem titllar d'insòlita, el 2 de 7 i el pilar de 6, ambdós folrats. Tot feia pensar que la torre de 8 havia d'esdevenir el castell que decidís el concurs i més d'un especulava que els de la Colla Vella tenien tots els números. Però...

Arribà el 27 de setembre tarragoní i els rosats començaren forts en carregar un esvelt 2 (o torre) de 8 amb folre, amb la qual cosa s'asseguraven un bon grapat de punts; el folre havia estat convenientment reforçat amb uns quants castellers més,² però tampoc no hi posaren ni agulla ni crosses als segons. En tot cas, es tractava del primer 2 de 8 que la Colla Vella carregava en època moderna.

Els vermells van voler refermar també les seves possibilitats i van respondre amb el pilar de 6, que descarregaren, com era més o menys previsible per a la majoria. I a la segona ronda els Xiquets van coronar —de manera un

xic sorprenent per a molts (començant pel seu terç, que encara no havia parat mai el pilar de 6)— un alterós pilar de 7 amb folre. Novament, es tractava del primer espadat de 7 assolit pels vallencs en l'època moderna.

Semblava que els vallencs ho tenien tot de cara, i més quan a continuació els vendrellencs també maldaren pel pilar de 7 folrat i aconseguiren igualment només carregar-lo, com havien fet a Vilafranca. La tercera ronda esdevingué decisiva. La Colla Vella dels Xiquets de Valls, per sumar com més punts millor, va optar pel pilar de 6 que, com els altres anteriors, només va poder coronar. I la clatellada vingué aleshores de la mà dels Nens del Vendrell, quan carregaren i descarregaren amb gran mestratge —gairebé es podria dir, fins i tot, contra pronòstic— la torre (o 2) de 8 amb folre. Era la primera vegada que la provaven i seria, fet i fet, la que els donaria la victòria. Els vallencs, aleshores, no n'haurien tingut prou amb el 5 de 8 per poder guanyar, i van arriscar, potser més del compte, amb un coratjós però agosarat intent del 4 de 8 amb el pilar, que estava més ben puntuat però que no va arribar a plec de bé.

Esclatà l'eufòria vendrellenca, perquè per primer cop a la història no eren uns Xiquets vallencs els qui sortien guanyadors d'un concurs de castells. I també cal dir que aquesta derrota esdevingué un dels factors determinants per tal que a Valls s'activessin els ressorts que conduïrien a la reinstauració de l'atàvica dualitat casteller, la qual es concretà, al cap d'uns mesos, amb la creació de la Colla Joves Xiquets de Valls.

Alguns castellers i aficionats puristes van voler minimitzar llavors la vàlua de la torre de 8 vendrellenca tot argumentant que les crosses als segons i potser alguna cosa més hi sobraven. Cal tenir en compte que els de Valls no n'hi posaren, com tampoc no duïa agulla aquell pis, però el cert és que no hi havia res escrit oficialment. Fins i tot, algú va optar per batejar la construcció com a torre de 8 amb doble pinya. A nosaltres, però, ens va venir a la memòria, en l'ocasió, una de les frases que conté l'excel·lent

►► *L'esvelt 2 de 8 amb folre carregat per la Colla Vella dels Xiquets de Valls, el 27 de setembre del 1970, al concurs de castells de Tarragona. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)*

² En una reunió prèvia al concurs, els de Valls havien suggerit la possibilitat de limitar el nombre de castellers que havien de pujar al folre, però la proposta fou rebutjada en considerar les altres colles que aquesta manca d'efectius comportava una major perillositat per a la canalla en cas d'una caiguda, alhora que un folre més ampli podia oferir una major seguretat als més menuts.

YOGHOURT DANONE

CERVEZA

CERVEZA San Miguel

BEAUS DIANA

MARTINI

► *L'alterós pilar de 7 amb folre carregat de la Colla Vella dels Xiquets de Valls, el 27 de setembre del 1970, al concurs de castells de Tarragona. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)*

◀◀ *La victoriosa torre de 8 amb folre descarregada pels Nens del Vendrell, el 27 de setembre del 1970, en el marc del concurs de Tarragona. (Foto: Arxiu Nens del Vendrell)*

treball *Plenitud i decadència dels Xiquets de Valls*, escrit pel vilafranquí Antoni Martorell, l'any 1910, a l'entorn de la realització a Vilafranca, per les dues colles de Valls, de sengles 3 de 9 folrats, a l'entrada de l'ofici de Sant Fèlix de l'any 1880, una gesta que no ha tingut mai més parió. En un moment de la narració, l'autor fa servir aquestes expressions: «[...] de sobte, per damunt dels altres, ixen tres castellers. Són els qu'han de parar a segons. Es trenen de brassos, els **crossen** i els forren [...]». Això pel que fa a la Colla Nova, mentre que en relació a la Colla Vella, que s'havia vist sorpresa per la inesperada decisió de la seva rival, el pròcer vilafranquí explicava que «[...] a corre-cuita forren els baixos, mitj **crossen** els segons, les gralles espeteguen, y tothom s'enfila amunt [...]» (les negretes són nostres, evidentment). Aquesta reincidència a parlar de crosses en el pis de segons ens mena a pensar que Martorell sabia de què anava la cosa i que aquests reforços devien ser habituals en els castells amb folre del segle XIX. De manera semblant, hem de contemplar la possibilitat que hagués tingut ocasió de viure i veure de prop (cal tenir present que en aquells moments només tenia deu anys d'edat) aquell inaudit i meravellós espectacle casteller —dos 3 de 9 alhora!— en un moment tan inhabitual com és l'entrada d'ofici del 30 d'agost a la *Senyora Vila* del Penedès.

Els Castellers de Vilafranca entren en escena

Després d'aquell memorable concurs tarragoní del 1970, al llarg de més de dos anys no es va poder tornar a veure cap més castell amb «forro» a les nostres places. Ni la torre de 8 ni el pilar de 7. No fou fins al 29 d'octubre del 1972 quan els Nens del Vendrell —que, també per disconformitat amb les bases, havien declinat la seva participació al certamen casteller que tornà a organitzar la vella Tarraco i que fou guanyat pels Castellers de Vilafranca, amb Lluís Giménez i Noguera com a capdavanter— van tornar a completar, dirigits per Òscar Garcia i Campón, la torre de 8 folrada en una exhibició que esdevingué un

darrer homenatge al seu popular cap de colla *Jan Julivert*, greument malalt des de feia uns mesos, i que morí al cap de dos dies. L'Òscar, que ja feia més d'un any que pujava al terç dels pilars de 6, va agafar a partir d'aquells moments les regnes d'una colla vendrellenca que ja patia llavors els efectes d'una dissidència que desembocà, més tard, en la creació d'una nova agrupació, comandada pels germans *Benets*: la Colla Jove del Vendrell. I encara que només sigui pel fet de tractar-se d'un cas inusual, com ja hem vist anteriorment, i ja que parlem de folres, deixem constància que els Castellers de Vilafranca —que ja havien carregat el seu primer pilar de 6 el 19 de novembre anterior i el descarregaren, uns mesos després, el 30 d'agost, per Sant Fèlix— van plantar un pilar de 6 amb folre en la diada de Tots Sants, a Girona, com a prova d'un possible intent de pilar de 7 que no s'arribà a concretar.

L'any 1973 fou convocat un nou concurs a Vilafranca, però no pas en el marc de la seva festa major, sinó com a commemoració festiva del 75è aniversari de l'empresa vilafranquina Mobles Quer, que tenia algunes sucursals a diverses localitats castelleres del moment. La trobada —que tampoc no comptà amb la presència de la colla vendrellenca— tingué lloc el 12 d'octubre, i la Colla Vella dels Xiquets de Valls en fou la guanyadora, malgrat que el castell més important de la matinal va ser la torre de 8 amb folre que aconseguiren carregar per primer cop els Castellers de Vilafranca, valent-se, tot s'ha de dir, de la metodologia vendrellenca pel que fa al plantejament d'aquest castell en el folre.

Cal dir encara que els vilafranquins intentaren a més aquell dia, també per primera vegada, un pilar de 7 amb folre, que feu llenya abans que pogués ser coronat. En la mateixa jornada, els Nens del Vendrell actuaren en solitari a la vila pròpia, i tot i que no reeixiren en d'altres castells intentats, sí que aconseguiren completar, per tercera vegada, la torre de 8 amb folre. El mateix 2 de 8 folrat l'intentà també, per Santa Úrsula, la Colla Vella dels Xiquets de Valls, però no aconseguí coronar-lo per ben poc. Finalment, cal deixar constància que el pilar de 7 amb folre no es va tornar a veure —ni carregat ni descarregat— fins al cap d'un quart de segle, quan els Castellers de la camisa verda van començar a dominar-lo. No així el 2 de 8 folrat, com veurem tot seguit.

El 29 d'octubre del 1972, al Vendrell, com a darrer homenatge al seu carismàtic capdavanter, Jan Julivert, els Nens del Vendrell van tornar a completar la torre de 8 folrada. (Foto: Arxiu Nens del Vendrell)

◀ *Pilar de 6 descarregat pels Castellers de Vilafranca, el 30 d'agost del 1972, per Sant Fèlix, a la plaça més castellera. (Foto: Antoni Grau / Arxiu Castellers de Vilafranca)*

▶▶
Torre de 8 amb folre carregada pels Castellers de Vilafranca, el 12 d'octubre del 1973, a Vilafranca, en ocasió del concurs de Mobles Quer. (Foto: Jordi Biosca / Arxiu Castellers de Vilafranca)

1974: les tres colles capdavanteres descarreguen la torre de 8 amb folre

Tot oblidant-se dels pilars folrats, les tres colles que tallaven el bacallà a començaments de l'any 1974 van procurar d'ocupar-se preferentment de la torre de 8 amb folre, com a castell més valuós, a banda dels altres dos castells de vuit que resultaven més habituals: el tres i el quatre. Les diades de Sant Joan, a Valls; de Santa Anna, al Vendrell; i de Sant Fèlix, a Vilafranca, no van veure cap intent de castell folrat i no fou fins a l'exhibició conjunta de totes les colles —anunciada com a III Gran Manifestació Castellera— que tingué lloc a Tarragona (en substitució del concurs biennal), el 29 de setembre, quan els Nens del Vendrell van tornar a carregar la torre de 8, per bé que hom va objectar que l'aixecador no estava del tot ben col·locat. En la mateixa exhibició, els Castellers de Vilafranca també la van intentar, però no reeixiren a coronar-la.

S'entreveia una igualtat manifesta entre les tres colles que lideraven aleshores el món casteller, la qual es posà encara més de relleu abans d'acabar la temporada. Per Santa Úrsula, el 27 d'octubre, la Colla Vella dels Xiquets de Valls va brindar una gran actuació, tot descarregant successivament el 4 de 8, el 2 de 8 amb folre i el 3 de 8: era la primera vegada en tot el segle XX que una colla completava d'una tacada tres castells de vuit pisos, amb el valor afegit que el 2 de 8 folrat era el primer que descarregaven els components de la colla de la camisa rosada. El bon moment casteller fou aprofitat llavors pels dirigents del Futbol Club Barcelona a l'hora de programar, per a la nit del 12 de novembre, una triple exhibició al Camp Nou, amb motiu del 75è aniversari de l'entitat. Els Castellers de Vilafranca i la Colla Vella dels Xiquets de Valls hi plantaren el carro gros, però la campanada la van donar els Nens del Vendrell (tot i que no dominaven massa aleshores els castells de vuit bàsics) en completar també la torre de 8 folrada. Només mancava que els Castellers de Vilafranca —que, per Sant Fèlix, havien descarregat per primer cop el 3 de 8— s'afegissin al festival. I ho van fer

només cinc dies més tard, el 17 de novembre, quan a la vila pròpia van descarregar també la preuada torre de 8 amb folre. Així, doncs, totes tres colles satisfetes, i a esperar un altre any...

1975-1980: el 2 de 8 amb folre, cada vegada més escadusser

La temporada del 1975 les tres colles que pugnaven per l'hegemonia castellera encara van poder dibuixar l'aleta en els seus intents de torre de 8 folrada, però els Nens del Vendrell, a Vilafranca, per Sant Fèlix, on feren la millor actuació, només aconseguiren carregar-la, mentre que la Colla Vella dels Xiquets de Valls sí que va poder descarregar-la a la *plaça més castellera*. Els titulars d'aquesta plaça, els Castellers de Vilafranca, hagueren d'esperar fins al 9 de novembre, diada de la colla, per assaborir igualment l'èxit de fer-la i desfer-la completament. També caldria afegir que totes tres colles intentaren infructuosament aquella temporada el 5 de 8.

L'any següent, la qüestió dels folres va minvar encara més i tan sols la Colla Vella valenca va reeixir amb el 2 de 8 folrat, primer descarregant-lo, el 30 d'agost, a Vilafranca, on la colla local feu llenya en el seu intent; i després carregant-lo, el 26 de setembre, a Tarragona —en la IV Manifestació Castellera—, després d'una primera temptativa que no arribà a bon port, com tampoc no hi arribaren sengles intents que van dur a terme vendrellencs i vilafranquins a la mateixa plaça de braus tarragonina. Sí que hi arribà, tot i que un altre cop a mitges, el que van tornar a carregar els Xiquets valencs rosats, per Santa Úrsula, el 24 d'octubre.

Si la Colla Vella de Valls havia estat l'única a endur-se el 2 de 8 amb folre al sarró durant l'any 1976, la temporada següent la cosa va anar de mal en pitjor. Cap de les tres colles punteres no el va poder coronar, per la senzilla raó que cap no gosà ni tan sols d'intentar-lo. En canvi, el 1978 hi tornà a haver moviment, per bé que no fou fins al primer

*Torre de 8 amb folre dels Nens del Vendrell, el 12 de novembre del 1974, al Camp Nou del Futbol Club Barcelona.
(Foto: Arxiu Nens del Vendrell)*

dia d'octubre, a la V Manifestació Castellera de Tarragona, quan es van poder veure sengles torres de 8 amb folre, carregades per la Colla Vella dels Xiquets de Valls i els Castellars de Vilafranca. Aquests darrers encara s'apuntaren el darrer trumfo de l'any en tornar a carregar i a punt de descarregar la torre folrada, el 5 de novembre, a la vila pròpia, amb motiu de la celebració de la diada de la colla.

I sense voler apartar-nos del tema, consignem pel seu especial interès, sobretot si ens situem en aquella època d'una certa sequera pel que fa a grans castells, que per Santa Úrsula, el 22 d'octubre, la **Colla Joves Xiquets de Valls** havia carregat el seu primer 5 de 8 a la val·lenca plaça del Blat, una catedral que en el seu moment menà a la polèmica per tal de desvirtuar la validesa d'aquells 5 de 8 coronats per la també val·lenca Colla Vella nou anys abans, adduint els seus detractors que l'enxaneta no havia fet la segona aleta d'una manera ortodoxa. Però el cert és que en el cas del cinc dels Joves, tal com demostrava una filmació de la diada, el seu enxaneta havia travessat de manera idèntica en el moment de carregar el castell. Per tant, a l'hora de la veritat, res de res, tothom tranquil i les coses al seu lloc.

El 1979 tornà a tenir protagonisme vilafranquí, puix que van ser els Castellars de Vilafranca els únics a plantar, en clau positiva, la torre de 8 amb folre. I ho van fer en dues ocasions. La primera fou a la Bisbal del Penedès, on aconseguiren carregar-la al segon intent, i la segona a Vilafranca, per Sant Fèlix, aquesta sí descarregada amb ofici, al temps que la Colla Vella dels Xiquets de Valls feia dos intents infructuosos del mateix 2 de 8 folrat. I el 1980 es van canviar els papers, i va ser aquesta darrera colla la que s'endugué els llores. Per començar, va carregar-lo a Vilafranca, el 30 d'agost, el mateix dia que la colla local l'intentà sense èxit. Més tard, els mateixos Xiquets val·lencs l'aconseguiren descarregar en dues ocasions: la primera, el 28 de setembre, a Tarragona —aquell any va tornar a haver-hi concurs, guanyat per la Colla Joves Xiquets de Valls, sota la direcció de Jordi Crusells, amb un 5 de 8 carregat—, i la segona a la capital de l'Alt Camp, per Santa Úrsula, el 26 d'octubre, en aquesta ocasió després d'un primer intent que resultà fallit.

I fins aquí el recull de torres —i pilars— amb folre en el transcurs de poc més d'un decenni que esdevingué

transcendental en la història casteller del segle XX. El 1981, a partir de la diada val·lenca de Santa Úrsula, començaria una nova era per als castells folrats.

Una dècada llarga d'expansió casteller constant

Dins del mateix període que estem tractant i gairebé coincidint amb els anys de febre pilanera i de les primeres estructures folrades, el món casteller va donar els primers senyals que volia expandir-se. El 1969, a la capital catalana, per iniciativa de Josep Sala, el seu primer cap de colla (que havia estat enxaneta dels Castellars de Vilafranca), i de Nicolau Barquet, que en fou el principal inductor, nasqueren els **Castellers de Barcelona**, amb camisa vermella, tot recollint la sembra d'una colla precedent, gestada el 1958 —el mateix any de la fundació dels Minyons de l'Arboç—, que va durar uns pocs anys i que duia un nom que ara pot semblar un xic extravagant, com era el de Cos de Castellars de Ballets de Catalunya, per la raó que aquesta era l'entitat que l'aixoplugava. A la nova colla barcelonina també s'integraren elements procedents d'un altre grup casteller que, uns anys abans, hi havia hagut a Santa Coloma de Gramenet, dirigit per Josep Porta, un antic casteller tarragoní conegut popularment com l'*Avi Porta*, que hi aportà adés la seva experiència. De llavors ençà, els Castellars de Barcelona han mantingut de manera ininterrompuda la seva activitat durant gairebé mig segle i han anat assolint gradualment noves i importants fites, amb un ampli ventall de castells de vuit, fins a assentar-se darremerament en el grup distingit de colles que planten castells folrats de nou pisos, concretament el tres i el quatre.

De l'any següent, tot i que no acaba d'encaixar massa en aquest apartat sobre l'expansió casteller, hem de deixar constància de la constitució de l'actual **Colla de Castellars Xiquets de Tarragona**, com a conseqüència de la fusió de les dues colles que hi havia aleshores a la ciutat: la Colla Vella dels Xiquets de Tarragona, amb el

Primera torre de 8 amb folre descarregada dels Castellars de Vilafranca, el 17 de novembre del 1974, en la celebració de la seva diada de la colla. (Foto: Josep M. Petrus / Arxiu Castellars de Vilafranca)

color blau marí com a distintiu, i la Colla Nova de Sant Magí Xiquets de Tarragona, que llua camises de color lila. Ambdós grups van fer la seva darrera actuació per separat a la plaça de les Cols, per la diada de Sant Magí del 1970, mentre que al cap d'un mes i poc, al recuperat concurs tarragoní, ja actuaren unides, amb camises de ratlles blanques i vermelles, sota la direcció conjunta dels dos caps de colla respectius: Esteve Sesplugues, *Pardalete*, de la Vella, i Jaume González, *Coix del Morret*, de la Nova. Després d'una etapa inicial marcada per un cert relaxament, els Xiquets de Tarragona —coneguts popularment amb el nom de *matalassers*, a causa de la seva indumentària ratllada— han progressat molt en els darrers anys, fins a consolidar-se també dins del grup selecte de colles que sovintegen els castells de nou, amb el 2 de 9 amb folre i manilles i el 5 de 9 amb folre i el pilar de 8, carregats, com a màxims exponents.

Com ja hem avançat, cap a finals del mateix any 1970, després que per primera vegada a la història els Xiquets de Valls no poguessin guanyar un concurs casteller, un contingent d'aficionats vallencs —un bon grapat dels quals havia estat vinculat a la colla de la Muixerra, desapareguda uns anys abans— van iniciar els contactes que van conduir a la gestació d'una nova colla que pogués donar continuïtat a la tradicional dualitat vallenc. De bon principi amb la pretensió que fos coneguda amb el nom genèric de Xiquets de Valls, la qual cosa no va rebre el beneplàcit ni de les autoritats locals ni d'altres sectors de l'afició, propers a l'altra colla de la ciutat. Fou llavors quan van escollir el de **Colla Joves Xiquets de Valls**, la qual feu la presentació, per la Candela del 1971, al Pati de la capital de l'Alt Camp, amb camises vermelles i sota el guiatge d'Isaac Rubio. Amb només una dècada de trajectòria, ja es va fer un lloc de privilegi entre les colles capdavanteres, una condició que ha mantingut pràcticament fins a l'actualitat, amb un bon bagatge de castells de vuit i de nou —el 2 de 8 i el 4 de 9, ambdós sense folre, com a més valuosos— i quatre victòries als concursos castellers de Tarragona de cap a les darreries del segle passat. Malgrat les intermitències i els canvis de denominació que s'han succeït al llarg de més de 200 anys dins d'un context casteller vallenc, els Joves Xiquets de Valls es consideren

—i així ho sostenen— hereus de la primigènia Colla dels Menestrals, de començaments del segle XIX.

També el 1971, una altra colla va venir a sumar-se a les set que hi havia aleshores. Fou la dels **Castellers de Sitges**, la primera colla del Garraf, que de la mà de Ricard Baqués, com a cap de colla, es va presentar davant de la seva afició, per la festa major de Sant Bartomeu, amb camises de color blau marí. Ben aviat van plantar castells de set pisos i es van mantenir en aquest estadi, amb la torre de 7 com a màxima fita, fins a la seva dissolució, el 1987. Sis anys més tard i amb esperit de donar continuïtat a la presència castellera a la Blanca Subur, per iniciativa de Valentí Mongay, va néixer la Colla Jove de Castellers de Sitges —amb un nou color distintiu: el grana del vi de Bordeus—, que és la que continua vigent en l'actualitat, i de la qual el 4 de 8 ha esdevingut el sostre casteller fins al moment present.

No ens hauria de semblar improbable el fet que el debut dels sitgetans hagués pogut influir en l'ànim d'un bon nombre d'aficionats de la veïna Vilanova i la Geltrú —entre els quals un contingent de joves més o menys vinculats al moviment escolta local— per tal de tirar endavant la creació d'una colla a la capital de la Marina penedesenca. El nou grup fou constituït abans d'acabar l'any 1971 i, amb el nom de **Bordegassos de Vilanova**, va fer la presentació pública, amb camises de color groc terrós, per la diada de Sant Jordi de l'any següent. Albert Montserrat va ser el seu primer cap de colla, per bé que al cap de poc temps el substituï Jesús Contreras per la raó que exposarem tot seguit. Aquesta colla vilanovina, que actualment llueix com a distintiu un color groc més pujat, s'ha mantingut en actiu de manera ininterrompuda fins als nostres dies i va anar assolint gradualment una bona part de la gamma de castells de vuit (el primer 4 de 8 el va carregar ja el 1979), per arribar al seu punt roent, el 1999, quan va poder carregar, primer, i descarregar, més tard, el 3 de 9 amb folre.

Ja cap a les acaballes del mateix any 1972, un grup de bordegassos vilanovins, encapçalat pel mateix cap de colla Albert Montserrat, s'escindí del nucli original per raons d'índole diversa i, tot aplegant nous elements, van constituir una altra colla amb el nom de **Castellers de Vilanova**

El 22 d'octubre del 1978, per Santa Úrsula, la Colla Joves Xiquets de Valls va carregar el 5 de 8, una catedral castellera que serien els primers a descarregar al cap de tres anys. (Foto: Arxiu Colla Joves Xiquets de Valls)

Colla de Mar, una denominació que al·ludia al fet que van fixar la seva seu al Pòsit de Pescadors del barri que els vilanovins coneixen com a Baix a Mar. Amb camises de color blau marí —que duïen estampat a l'esquena el nom de la colla—, aquesta es va presentar la vigília de Nadal de l'any indicat i va actuar durant poc més d'un decenni, fins a la seva dissolució, el 1983, tot assolint els castells de set bàsics, a més del 4 de 7 amb l'agulla al mig, carregat, com a màxima construcció.

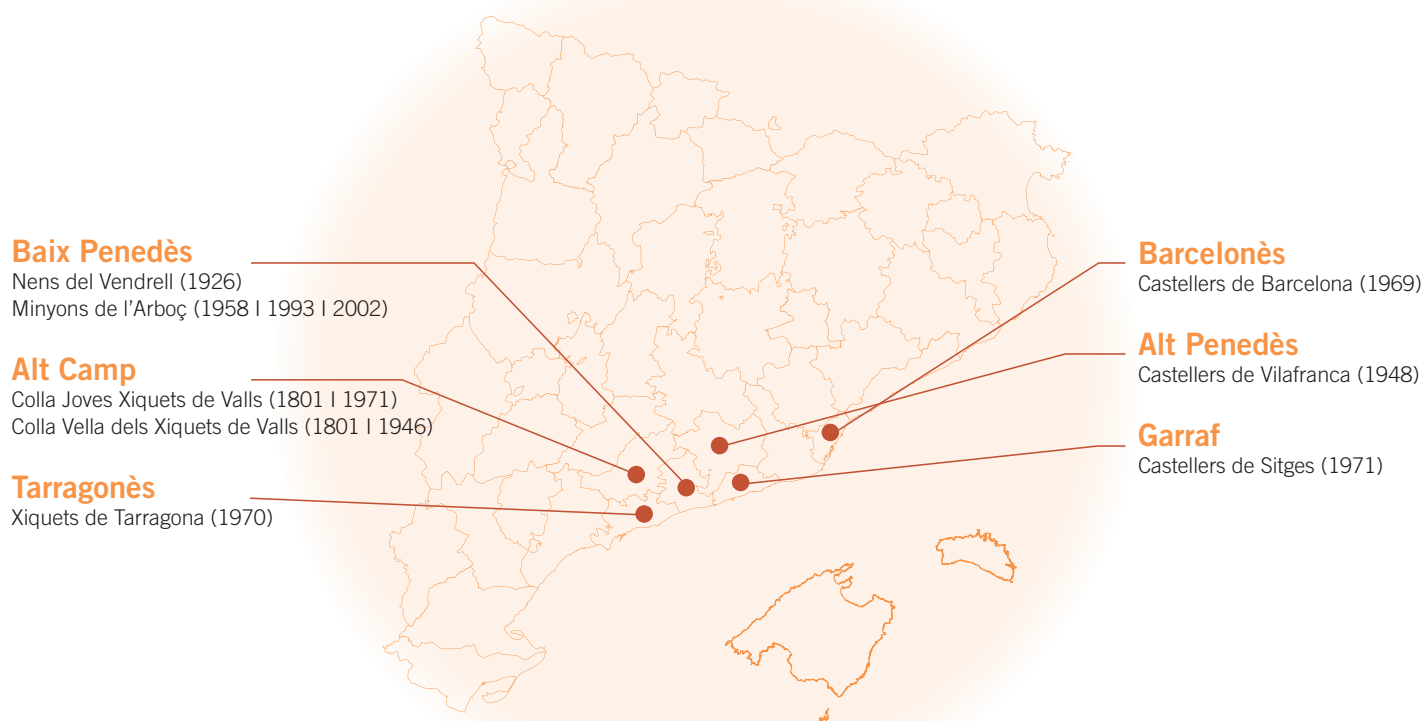
La diada de Sant Martí, festa major local, del 1973, van fer la seva presentació els **Castellers d'Altafulla**, sota el comandament de Jordi Calvet. Les camises amb el color lila morat que els distingeix no les van estrenar, però, fins al maig de l'any següent, quan actuaren a Salomó. La colla va viure una primera etapa, amb alguns castells de set bàsics, que va durar fins al 1989, mentre que, després d'un quinquenni d'inactivitat (1990-95), fou reorganitzada el 1996 i ha mantingut des d'aleshores ininterrompudament la seva continuïtat. En aquesta segona etapa ha millorat les seves prestacions, i ha aconseguit alguns dels

castells de set de la gamma més alta, com ara el 5 de 7 i el 3 i 4 de 7 amb l'agulla al mig.

En els primers compassos de la dècada dels anys seixanta, uns quants castellers de la Roca del Vallès formaven als rengles dels Castellers de Barcelona. Però el 1974, de la mà de Pere Fortuny —que, uns anys abans, havia organitzat un grup casteller a recer del Casal Català de Ceuta, ciutat on feia la mili—, ja van començar a actuar sols, com a **Castellers de la Roca**, i es consolidaren l'any següent, lluint inicialment les camises barcelonines de color vermell, que van canviar, més tard, per d'altres amb el blau com a distintiu. Aquests primerencs castellers vallesans, els més allunyats aleshores de l'àrea casteller tradicional, van assolir la torre de 6 i pilars de 5 com a castells més destacats i van desaparèixer del mapa casteller de colles actives el 1980.

També l'any 1974 s'acabà de concretar una progressiva dissidència en el si de la colla dels Nens del Vendrell, la qual era encapçalada pels germans Josep i Pere Rossell, dits els *Benets*, membres d'una coneguda nissaga caste-

1971. LES COLLES DEL MÓN CASTELLER

Font: *Revista Castells*.

llera. Van escollir el nom de **Colla Jove del Vendrell** per al nou grup, el qual, amb indumentària d'un color blau turquesa, tingué una durada molt breu, ja que només va poder dur a terme tres actuacions, amb el petit dels Benet com a cap de colla i la torre de 6 i el pilar de 5 com a màximes realitzacions.

Tal volta esperonats per l'exemple dels seus veïns altafullencs, a mitjans de l'any 1975 va començar a gestar-se una colla a Torredembarra, que prengué el nom de **Nois de la Torre** i s'integrà inicialment en la Unió Esportiva Torredembarra. Per això, la primera actuació dels nous castellers tingué lloc al camp de futbol local i, poc després, triaren el color blau cel com a distintiu (els futbolistes torrencs porten camisetes a ratlles blaves i blanques). Amb les camises blaves es presentaren el setembre, per la diada de Santa Rosalia d'aquell any, i Salvador Canyelles, *Vador*, esdevingué el seu primer cap de colla, tot i que també cal dir que Joan Maria Huguet n'havia estat el principal promotor. Combinant èpoques de més o menys fortuna, aquesta segona colla del Baix Gaià ja porta més de 40 anys a la palestra, un llarg període en el decurs del qual la torre de 7 i el pilar de 6, carregat, han estat les fites més valuoses.

El 1976 també va veure l'aparició d'una altra colla sorgida fora de l'àmbit casteller més tradicional, la de **los Brivalls de Cornudella** (amb l'article ponentí del tot indicatiu), a la comarca del Priorat, concretament a la localitat de Cornudella de Montsant. Sota la influència de Jaume Arnella i l'assessorament de Josep Miralles, van fer les primeres actuacions a diversos indrets veïns fins que es presentaren, el mes d'agost, per la festa major de la vila pròpia, amb camises de color blau marí —i el nom de la colla imprès al darrere—, sota la direcció de Joan Cortiella, el seu primer cap de colla. En una etapa primerenca van arribar a carregar un 3 de 7, però a mitjans del 1985 la colla es donà per dissolta. Cap a finals del 2012 tingué lloc la refundació del grup i cal dir que en aquesta segona època l'experiència ha estat força més positiva, ja que *los Brivalls* han pogut descarregar tant el 3 com el 4 de 7.

Curiosament, el 1977 no va aportar cap novetat pel que fa a l'expansió casteller i haurem de saltar fins a la primavera del 1978 per poder certificar la incorporació d'una nova colla a l'elenc casteller, la segona que naixia a la comarca del Vallès Oriental: la dels **Castellers de Montmeló**, que debutaren el 15 d'agost a la plaça pròpia, acompanyats pels seus veïns de la Roca del Vallès, que els havien assessorat en els seus inicis. Amb camises de color blau marí, Vicenç Pellicer fou el primer cap de colla

i durant la seva curta trajectòria plantaren la torre de 6 i el pilar de 5 com a castells de més entitat, fins que l'any 1983 deixaren d'actuar.

Si és cert que, dels dos territoris del Vallès, l'Oriental havia estat pioner pel que fa a la pràctica casteller, també cal dir que és a l'Occidental on s'ha desenvolupat d'una manera molt més notable, particularment a la ciutat de Terrassa, on, cap a mitjans de l'any 1979, un nodrit grup de joves, la majoria vinculats al Centre Excursionista local, va engegar la creació de la colla dels **Minyons de Terrassa**, la qual, amb el pas dels anys, s'havia de consagrar com una de les més destacades del món casteller. Es van presentar davant la seva afició el 14 de juliol, sota les ordres de Josep Anton Falcato —que ja gaudia d'una certa experiència perquè havia fet castells amb la colla de Sitges—, amb camises blanques, mentre que el 26 d'agost, a Matadepera, estrenaren les de color lila malva. Ben aviat s'anotaren els primers castells de set, als quals seguiren després els de vuit i els de nou, en una progressió certament espectacular que els va catapultar als llocs capdavanters de la castellística moderna. Entre els seus èxits més qualificats cal destacar el fet d'haver recuperat el 4 de 9 sense folre —absent de les nostres places des de feia més de cent anys i que completaren, a Girona, el 1998—, mentre que quatre setmanes més tard, a Terrassa, descarregaren per primera vegada un castell de deu pisos: el 3 de 10 amb folre i manilles. Dissent anys després, també en pròpia plaça, completaren igualment el primer 4 de 10 folrat i emmanillat de la història. La seva particular idiosincràsia ha menat els Minyons terrassencs a mostrar-se obertament contraris, des de la seva fundació, als concursos de castells.

Encara no havia passat un any de la fundació dels Minyons de Terrassa quan, a causa de serioses discrepàncies pel que fa al funcionament de la colla, se n'escindí un grup encapçalat per Emili Miró, un veterà casteller vendrellenc, resident a la ciutat vallesana, que també havia col·laborat en els inicis d'aquells i s'havia donat a conèixer amb anterioritat com a autor d'una història sobre els Nens del Vendrell i també com a home de consens, escollit per fer un parlament, en nom de tot el món casteller, a la magna trobada de totes les colles del moment que tingué lloc a Santes Creus, el 2 d'octubre del 1977, com a acte d'adhesió al Congrés de Cultura Catalana. Amb *Jan Grau* al capdavant de la nova colla egarenca, aquesta, amb el nom de **Castellers de Terrassa**, feu la presentació el mes de juny, amb camises blanques, en un barri local i, al cap d'uns pocs dies, també a Terrassa, estrenaren les de color

ELS GRANS CASTELLS ENTRE EL 1969 I EL 1980

CASTELL	COLLES	DESCARREGATS	CARREGATS	INTENTS	INTENTS DESMUNTATS
5 de 8	Colla Vella dels Xiquets de Valls	0	3	3	0
	Colla Joves Xiquets de Valls	0	3	3	0
	Nens del Vendrell	0	0	2	0
	Castellers de Vilafranca	0	0	1	0
Pilar de 7 amb folre	Nens del Vendrell	1	2	0	0
	Colla Vella dels Xiquets de Valls	0	1	0	0
	Castellers de Vilafranca	0	0	1	0
2 de 8 amb folre	Colla Vella dels Xiquets de Valls	5	5	7	0
	Nens del Vendrell	4	2	1	0
	Castellers de Vilafranca	3	4	6	0
Pilar de 6	Nens del Vendrell	9	7	5	0
	Colla Vella dels Xiquets de Valls	0	7	11	0
	Castellers de Vilafranca	1	4	8	0
	Colla Joves Xiquets de Valls	0	0	7	0
3 de 8	Nens del Vendrell	5	5	9	2
	Colla Vella dels Xiquets de Valls	4	4	8	1
	Castellers de Vilafranca	2	2	8	0
	Colla Joves Xiquets de Valls	1	1	4	0
4 de 8	Colla Vella dels Xiquets de Valls	27	7	2	2
	Nens del Vendrell	21	5	17	3
	Castellers de Vilafranca	19	7	7	0
	Colla Joves Xiquets de Valls	10	5	11	0

blau turquesa, que els és propi. Aviat van plantar castells de set i, uns anys més tard, els primers castells de vuit, un estadi en el qual s'han mantingut, amb intermitències i més o menys fortuna, tota una colla d'anys, i assoliren el punt roent, el 1995, quan carregaren *in extremis* un únic 3 de 9 folrat.

Atès que ben entrada ja la dècada dels anys setanta l'única colla tarragonina que hi havia aleshores passava per uns moments d'una certa relaxació, dos dels seus castellers, Robert Andreu i Manel Sanromà, van començar a barrinar la possibilitat de crear-ne una de nova i retornar així a l'antiga dualitat castellera viscuda a la vella Tarraco. Sota el guiatge del darrer, els novells castellers, tot incorporant un bon estol d'estudiants a les seves files, van començar els assaigs l'any 1979, a les acaballes del qual feren una primerenca sortida a Cornudella de Montsant. Ja dins de l'any següent, van escollir el nom de **Colla Jove dels Xiquets de Tarragona** com a identitari, i, amb l'experiència del veterà Esteve Sesplugues, *Pardaleta*, com a cap de colla, actuaren pel maig a Tarragona, encara sense un color distintiu definit. Les camises de color lila no les van estrenar fins al mes d'agost a la Galera del Pla. De seguida van plantar els primers castells de set i, de manera gradual, els de vuit i els de nou, encara dins del període dels anys vuitanta i noranta. Els primers anys del nou segle van comportar un cert estancament, però a partir del 2011 la progressió ha estat realment espectacular, tot do-

minant a pler el 5 de 9 folrat i augmentant el nivell amb el 3 de 9 amb folre i agulla i el 3 de 10 amb folre i manilles, que situa la Colla Jove com la quarta del món casteller que ha plantat amb èxit castells de deu pisos.

La dècada dels setanta finia, doncs, amb la incorporació d'una dotzena de colles al món dels castells. I la dels vuitanta s'albirava també amb bones perspectives, atès que ja per l'abril del 1981, a Sant Pere de Ribes, es presentaren nous de trinca i amb camises de color marró els **Castellers de Ribes**, els quals, malauradament, només es van mantenir actius durant tres temporades; i abans d'acabar l'any, després de l'eufòria castellera que es va viure a redós de la diada val·lenca de Santa Úrsula del 1981, van sorgir els **Xiquets de Reus**, que també s'abillaren amb camisa de color marró. Millor va anar encara el 1982, amb la incorporació dels **Castellers de Castelldefels**, que tenen el color groc com a distintiu; uns primerencs i efimers —només van actuar aquella temporada— **Castellers de Granollers**, que llüiren camises de color blau marí; la **Colla Jove de Vilanova**, amb el rosat com a propi i que va durar fins al 1994; i els **Xicots de Vilafranca**, amb indumentària d'un to vermellós. En els anys següents minvaren els bateigs, però a partir dels noranta la nòmina s'amplià a desdir fins a establir-se, ja dins del segle XXI, al voltant de les 100 colles (si no s'indica el contrari, totes les que hem anomenat en aquest capítol continuen actives actualment). I anem sumant...

Del primer castell de 9 a les portes de la gamma extra (1981-1992)

Josep Bargalló Valls

Li van dir Segona Època d'Or: els primers castells de 9 del segle XX

El 25 d'octubre del 1981, per la diada de Santa Úrsula, la Colla Vella dels Xiquets de Valls feia, en una plaça del Blat plena de gom a gom, el primer intent del segle d'un castell de 9. I l'intent va esdevenir realitat: la Vella descarregà el 4 de 9 amb folre! *La Vanguardia*, que mantenia la crònica casteller setmanal en diumenge, havia titulat: «Avui, tots a Valls.» I tothom —d'un món casteller prou reduït i encerclat en l'àrea tradicional— era a Valls. Per viure una diada com no havien cregut que viurien mai.

Aquell primer castell de 9 del segle enllaçava, de la mà de la Vella, amb la tradició de cent anys enrere i retornava el fet casteller a les millors èpoques, però també obria el camí a noves consecucions i a una expansió territorial i en nombre de colles insospitada. Els afeccionats i castellers que omplien la plaça del Blat aquell darrer diumenge d'octubre no eren prou conscients del futur extraordinari que s'iniciava. Sí que ho eren, però, de viure una diada històrica. La primera de tot un seguit que es succeïren amb el temps. Inicialment, d'una manera progressiva però pausada; després, amb un esclat a moments vertiginós.

Si els anys immediatament posteriors foren titubejants —la Vella, persistent, no n'aconseguí descarregar cap altre fins al 1988 i no va poder passar de carregar-ne un o dos a l'any—, l'entrada de la Colla Joves Xiquets de Valls al nivell de 9, el 1986, fou cabdal per fer un altre ferm pas endavant. La Joves no només va descarregar un altre castell de 9, sinó que va impel·lir la Vella a la superació. El 1986, amb un de descarregat i quatre de carregats, ja foren cinc els castells de 9 bastits. La xifra va anar en augment: deu castells el 1988 —ja amb tres colles, perquè s'hi afegiren els de Vilafranca— i catorze el 1992 —amb quatre colles, després de l'arribada dels Minyons quatre anys abans. El 1992, precisament, significa el tercer punt d'inflexió en aquest camí: dels catorze castells de 9 aixecats, tretze van ser descarregats i un carregat. A partir d'aquella temporada, no només augmentà de manera constant el nombre total de castells de 9, sinó que sempre se'n descarregaren més que no pas se'n carregaren. I tot seguit, el 1993, arribà el primer castell de gamma extra, el 2 de 9 amb folre i manilles carregat pels Minyons de Terrassa. Una fita que no podien ni tan sols somiar els que, de la plaça del Blat estant i amb l'emoció a flor de pell, havien pogut viure, només dotze anys abans, el primer castell de 9 del segle.

Una dècada llarga que va viure d'altres fets que foren essencials per al futur del fet casteller. En primer lloc, la incorporació efectiva de dones al món dels castells: no va

▲ Per les Festes Decennals de la Candela del 1981, el carrer de l'Abat Llord de Valls va viure una trobada castellera amb quinze colles, gairebé totes les del món casteller, ja que en aquell moment n'hi havia dinou. (Foto: Pere Català i Roca / Arxiu Municipal de Valls)

ser fàcil ni assumit per tothom —ni de la mateixa manera ni al mateix temps—, però és evident que la presència efectiva de dones en les colles, fent castells i participant-hi activament, va permetre la superació tècnica del nivell dels castells i l'obertura del col·lectiu casteller a una realitat social molt més àmplia. També va ser clau l'evolució de les colles cap a un model associatiu modern, més participatiu, corresponsable i dinàmic, que tampoc no fou fàcil ni es donà de la mateixa manera ni al mateix temps a tot arreu —en això, la consolidació de colles noves, situades en un àmbit clarament urbà i sense les rèmores d'una manera de fer antiga, també va ser fonamental. Justament, l'aparició de noves colles i l'expansió de l'àrea geogràfica del fet casteller és un altre tret definitori del moment, ni que inicialment tot això fos més aviat lent i no exempt de dificultats.

Amb titubeigs, giragonses i debats, el món casteller es va anar fent més gran i el fet casteller va viure amb entusiasme la consecució de noves fites, instal·lat ja en els castells de 9, les diades de 9, les places de 9... Per això, els pocs cronistes castellers del moment i els escassos historiadors que s'hi dedicaven instauraren aviat el concepte de Segona Època d'Or per qualificar aquells anys, els que van seguir el mític 1981. En aquells moments semblava una denominació encertada —i que transmetia la il·lusió que s'hi vivia. Potser a hores d'ara la podríem discutir: no s'hi va assolir cap dels castells senyera del segle XIX —el que després en diríem gamma extra i començaren a arribar a partir del 1993. No només això: els pilars van patir una sequera notable, inferior fins i tot als quinze anys previs, de finals dels seixanta i primers setanta. Però ja se sap que les denominacions d'arrel mediàtica i transmissió historicista no tenen per què ser veritables del tot, sinó tan sols versemblants. Si responen al sentir del moment i resulten llameneres, potser ja n'hi ha prou. En tot cas, la dificultat ha estat trobar qualificacions encara més superlatives per a les èpoques posteriors.

Aquests també van ser els anys de l'impuls de la relació entre castells i mitjans de comunicació. Veníem d'una realitat circumscrita a escasses i breus cròniques setmanals o quinzenals en algun diari. I el període va acabar amb les dues primeres temporades amb retransmissions televisives programades i estables. Tampoc no va ser fàcil —res no ho va ser— i es va haver d'esperar alguns anys perquè la situació comencés a arribar a una certa normalitat en la premsa escrita, la ràdio i la televisió.

El 25 d'octubre del 1981 la història del fet casteller vivia una fita que obria uns camins insospitats: la Colla Vella dels Xiquets de Valls bastia —i descarregava— el primer castell de 9 del segle XX, aquest 4 de 9 amb folre. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

Santa Úrsula del 1981: la Vella obre un nou món

Era el primer castell de 9 del segle i, per si no n'hi havia prou, descarregat. Des que aparegueren els primers castells folrats, l'any 1969, la tècnica del folre —desenvolupada per Nens del Vendrell i la Vella de Valls— havia anat evolucionant —i encara ho faria més. De fet, tot es trobava en evolució: si resseguim la premsa del moment, es parlava encara de «forro» —així, entre cometes. El triomf definitiu de la normalització lingüística va acabar imposant els folres per damunt dels forros. Per sort, el que no havia triomfat el febrer del 1981 —almenys no formalment— havia estat l'intent de cop d'estat dirigit per alguns militars. Setmanes abans el món casteller havia viscut una jornada inèdita. L'Ajuntament de Valls va apostar per celebrar les Festes Decennals de la Candela amb la seva brillantor històrica i, en una decisió del tot inusual, va obrir la ciutat a les altres colles castelleres i les va convocar a actuar-hi. No a la plaça del Blat —que tampoc no hi haguessin cabut, però on sí que van poder plantar un pilar— i amb la limitació imposada del 2 de 7 com a intent màxim, el 31 de gener, al carrer de l'Abat Llord, van aixecar castells gairebé totes les colles en actiu en aquell moment: Bordegassos de Vilanova, Brivalls de Cornudella, Castellers de Montmeló, Castellers de Sitges, Castellers de Terrassa, Castellers de Vilafranca, Castellers de Vilanova Colla de Mar, Castellers d'Altafulla, Minyons de l'Arboç, Minyons de Terrassa, Nens del Vendrell, Nois de la Torre, Xiquets de Tarragona i les dues colles vallenques —la Jove Xiquets de Tarragona només va participar en els pilars. Dos dies després, Vella i Joves, en l'actuació central de les Decennals, van fer uns matiners castells de 8. Matiners i premonitoris de la temporada.

El 4 de 9 amb folre descarregat per la Vella encetava clarament una nova època i refermava la tradició. Gairebé cent anys després —el darrer castell de 9 havia estat bastit el 1889—, el món casteller tornava a gaudir amb construccions d'aquesta magnitud. Com va apuntar Santi Terraza (2000: 79), «molts dels milers d'aficionats i centenars de castellers de les colles Vella i Joves que van omplir fins al darrer pam de la plaça del Blat i el carrer de la Cort aquell migdia del 25 d'octubre del 1981 han

▲ Portada de La Vanguardia del dimarts següent a Santa Úrsula, en què es recollia el 4 de 9 amb folre de la Colla Vella. (Foto: Hemeroteca de La Vanguardia)

pensat anys enrere —quan, en plena febre castellerà, la consecució d'un quatre de nou amb folre ja no despertava passions— en el privilegi que els havien ofert als seus ulls en poder presenciar la històrica i memorable exhibició de Santa Úrsula». I és que el castell de 9 s'havia fet esperar. Se n'havia començat a parlar a començaments de la dècada dels setanta, arran dels primers castells amb folre —pilars i torres—, però no havia passat més enllà de cabòries dels més visionaris. Finalment, però, en el dinar de final de temporada de la Vella del 1980 les cabòries van donar pas a la fita programada: el cap de colla, Guillem Bartolí, va

▲ Discurs de Guillem Bartolí, cap de colla de la Vella, en la festa anyal del 1980, en què anuncià que l'any següent la colla intentaria el castell de nou. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

anunciar que per Santa Úrsula de l'any vinent es proposava de tirar el quatre. I que caldria molt de treball i esforç per part de tothom. La clau de l'èxit la podem buscar en les innovacions produïdes en els onze 4 de 8 —i alguns altres 4 de 7— que la Vella va tirar aquell 1981 abans de Santa Úrsula, amb menys pes i alguns castellers baixant del pis que els era habitual. I, especialment, en el disseny del folre que va efectuar Francesc Piñas, responsable tècnic de la Vella, després d'estudiar i provar diverses alternatives. Terraza (2000: 80) ens el sintetitza: «La decisió final va ser la de construir un folre lleuger (32 persones),

La diada de Santa Úrsula del 1981 va deixar una altra fita extraordinària, de la mà de la Colla Joves Xiquets de Valls, amb el primer 5 de 8 descarregat del segle. (Foto: Arxiu Colla Joves Xiquets de Valls)

Món Casteller, una enciclopèdia en fascicles

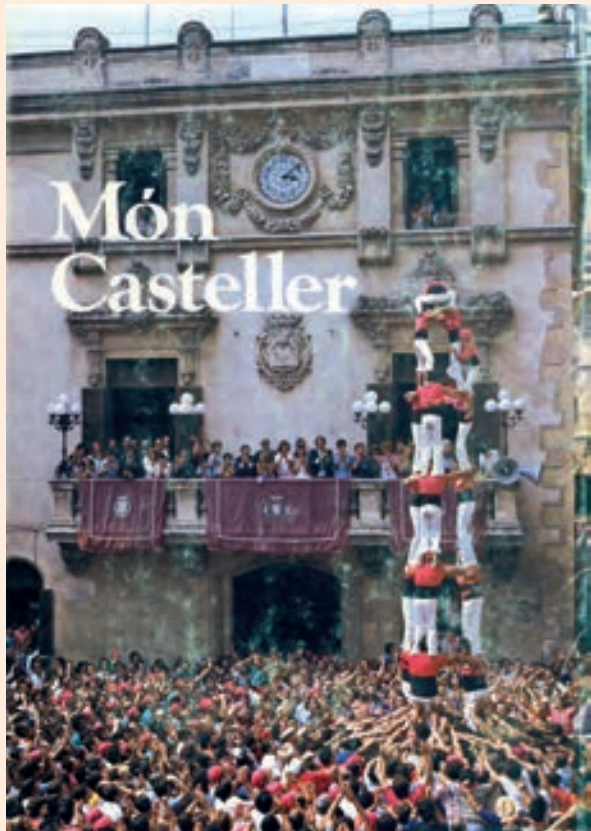
Josep Bargalló Valls

L'any 1981, Pere Català i Roca va acabar de publicar *Món Casteller*, el primer gran compendi enciclopèdic sobre el fet casteller. L'obra, editada per Rafael Dalmau —l'editorial fundada pel seu sogre—, es va publicar en dos volums —amb un total de 610 pàgines el primer i 1.026 el segon. Tot i que finalment també va sortir en forma de llibre, *Món Casteller* va aparèixer inicialment, a partir de les primeries del 1980, amb la fórmula de fascicles que es recullen periòdicament en llibreries i quioscs.

Dirigida i escrita majoritàriament per Català i Roca, l'obra va reunir la col·laboració esporàdica de castellers, cronistes i historiadors. Els capítols històrics, els més extensos —ocupen tot el volum I i la meitat del II—,

arriben fins al 1980. Català i Roca es va veure obligat a recollir l'extraordinària diada de Santa Úrsula del 1981 en un dels darrers fascicles de l'obra: dues fotografies —del 4 de 9 amb folre de la Colla Vella dels Xiquets de Valls i del 5 de 8 de la Colla Joves Xiquets de Valls— i unes breus notes.

Pere Català i Roca (Valls, 1923 – Barcelona, 2009) pertanyia a una família de reconeguts fotògrafs, amb el seu pare Pere Català i Pic i el seu germà Francesc Català-Roca. Fotògraf ell també, va ser un afeccionat entusiasta i un estudiós del món casteller, entre d'altres aspectes de la història i la cultura del país. Va ser, a més, el primer promotor d'un Museu Casteller de Catalunya a Valls.

◀ Portades dels dos volums de *Món Casteller*, obra de Pere Català i Roca

en el qual no hi havia ni agulles (com s'havia especulat en un principi), ni crosses que falquessin els segons (a canvi, s'ubicaven quatre homes coneguts com a guillotines, que tenien com a missió que els segons no s'ensorressin ni baixessin excessivament els braços). Quatre únics daus, quatre contraforts, vuit laterals, dues fileres de mans a cada pilar i quatre escaletes que donaven suport als laterals, configuraven la resta de l'escassament poblat folre.» Poc a veure amb molts dels folres posteriors, però suficient per al primer castell de 9 del segle.

Aquella mateixa diada de Santa Úrsula del 1981 ens aportà una altra construcció significativa per al futur del fet casteller, potser menor a primer cop d'ull però gens menyspreable: la Colla Joves Xiquets de Valls va descarregar el cinc de vuit. No només es tractava —també— del primer cinc de vuit descarregat del segle, sinó que marcava una inflexió clara en l'evolució de la Joves vallenca. L'octubre del 1978 la colla ja havia carregat el que aleshores es coneixia com la catedral dels castells i ara, tres anys després, la descarregava. A poc a poc, les fites s'anaven assolint.

Els intents ja s'havien més o menys anunciat, però no tothom tenia clar que els arribaria a veure, i menys encara que els dos castells es descarregarien. El 30 d'agost, a Vilafranca, per Sant Fèlix, les coses havien anat bé, però tampoc tant per preveure l'èxit absolut de Santa Úrsula. A la plaça de la Vila de la capital penedesenca, la Vella havia descarregat el 3 i el 4 de 8 i el 2 de 8 amb folre, però havia topat amb el 5 de 8, que va fer llenya. I la Joves, per la seva banda, també havia descarregat el 3 i el 4 de 8, que havia acompanyat amb el 2 de 7. Els Castellars de Vilafranca, finalment, havien descarregat el 4 de 8 i carregat —al segon intent— el 3 d'aquella altura. El seu millor castell havia estat una meritòria torre de 8 amb folre carregada —que l'any anterior se'ls havia resistit.

S'arribava a Santa Úrsula, doncs, amb bona feina feta, però encara amb més il·lusió i esperances. Les cartes van quedar marcades ja en la primera ronda. Potser avui pot sobtar el resultat complet de l'actuació —Colla Vella: 4 de 9 amb folre descarregat, 3 de 8 descarregat, 2 de 8 amb folre descarregat, pilar de 5 caminant i pilar de 5 aixecat per sota; Colla Joves: 5 de 8 descarregat, 3 de 8 descarregat, intent de 2 de 8 amb folre i pilar de 5 caminant—, però és el reflex de la millor realitat castellera del moment. I la gent que era a plaça va obviar que els pilars fossin de 5 —no se n'havia vist cap de superior, enlloc, des del 1977— o que la Joves no sortís amb tres castells. Havien vist el primer castell de 9 bastit en tot el segle i el primer 5

de 8 descarregat. Dues fites històriques en una sola diada. Santa Úrsula del 1981 va veure néixer aquell denominació de «la diada del segle». Era el resultat del treball i la dedicació de molts castellers —amb Guillem Bartolí com a cap de colla i Francesc Piñas com a responsable de pinyes i folres al capdavant de la Vella i amb Jordi Crusells, cap de colla, de la Joves.

Els dilluns no hi havia diaris —només l'asèptica *Hoja del Lunes*— i vam haver d'esperar a dimarts 27 per poder llegir què en deia la premsa escrita. A banda del *Diario Español*, de Tarragona —que encara mantenia, si més no, el nom franquista—, que ho treia, com a notícia central, a portada i en pàgines interiors, *La Vanguardia* duia una foto del quatre també a portada amb el titular «Quatre de nou». Hi havia el peu de foto, però sense cap altra informació a l'interior. La crònica —signada com sempre per Eloi Miralles— no va sortir fins al diumenge 1 de novembre, amb el títol «La diada del segle». *L'Avui* de dimarts 27 també duia la notícia a portada, sense foto, amb el titular «La Colla Vella de Valls aconseguí el “quatre de nou”»; la informació, a l'interior, ocupava tota una pàgina amb un titular més complet —«Per primera vegada en aquest segle. Cinc de vuit i quatre de nou a la plaça del Blat de Valls»—, en un article signat per R[afael] Castells, que parlava també de «la diada castellera del segle» i donava els noms de l'alineació completa dels dos castells. *El Periódico* publicava un text breu, també dimarts, titulat, clar, «La jornada del siglo», que començava «Por primera vez en lo que va de siglo, la Colla Vella dels Xiquets de Valls levantó el pasado domingo un castell de nueve hombres de altura, el cuatro de nou, que no se había conseguido en los últimos cien años» i acabava «El programa Miramar del circuito catalán de RTVE dio ayer la noticia en sus titulares. Pero a la hora de pasar la filmación de Valls demostró su desconocimiento del tema, comentando el cuatro de nou con las imágenes de otro castell. Los aficionados se quedaron sin ver la grabación del histórico castell». Signava la crònica «Pere Pi, corresponsal».

Aquesta repercussió mediàtica —inusual en aquells moments, però amb els retards i errors als quals estava prou acostumat el món casteller— explica moltes coses: la significació de la diada; la limitació de la informació més exhaustiva a l'àrea tradicional o a una poca premsa barcelonina i el desconeixement que en tenien la gran majoria dels professionals —com el realitzador de RTVE. Per a la gent que no els vivia directament, els castells eren, encara, una cosa antiga, rural i allunyada, especialment per a l'*establishment* mediàtic i cultural del país. Encara no eren

▲ Primer 4 de 8 dels Xiquets de Tarragona l'any 1981, en una imatge, pel que fa a la indumentària, impossible de veure avui. (Foto: Arxiu Xiquets de Tarragona)

sinònim d'èxit, ni s'havien estès amb força en el territori més proper a aquell *establishment* ni arrossegaven ningú més enllà del seu cercle més reduït. Aviat canviarien les coses, però.

Sigui com sigui, el 1981 es van començar a recollir els fruits d'anys de perseverança i molta feina. Com apunta Xavier Brotons (1995: 74-75), «la culminació d'una progressió ascendent del món casteller que arrencava [...] de finals dels anys seixanta i principis dels setanta». Els anys de la pugna per l'hegemonia entre els Nens del Vendrell i la

▲ Primer 4 de 8 dels Castellers de Barcelona, el mateix 1981, en la diada nocturna vilafraquinina de Martir's Street. (Foto: Arxiu Castellers de Barcelona)

Vella dels Xiquets de Valls, dels pilars i les torres, quan alguns dirigents d'aquelles colles «es van llençar a l'aventura de provar castells amb folre» a partir d'un «treball d'investigació i assaig» que «va obrir les portes a inimaginables possibilitats en el món dels castells de les dècades posteriors».

Els fruits del 1981 no es van circumscriure exclusivament a les dues colles de Valls. Aquella mateixa temporada, Xiquets de Tarragona i Castellers de Barcelona van plantar els seus primers castells de 8. La il·lusió pel futur abastava tot el món casteller.

Del 1982 al 1985, el monopoli de la Vella

En la primera meitat de la dècada dels vuitanta, entre 1981 i 1985, la Colla Vella dels Xiquets de Valls va ostentar la supremacia casteller: va ser l'única colla de 9 fins a Santa Úrsula del 1986, tot exercint un monopoli indiscutible. Així, el 1982 va fer un nou pas endavant: va tornar a plantar un 4 de 9 amb folre —aquest cop carregat— i, sobretot, assolí una nova fita, bastint el primer 3 de 9 amb folre del segle —carregat també. La Vella va fer els dos castells en dues actuacions diferents, ni que fos amb pocs dies de diferència: el 4 el dia 3 d'octubre, a Tarragona, al concurs de castells —que es va adjudicar—, i el 3 en pròpia plaça, el 24, en una nova Santa Úrsula vibrant i en la qual, com l'any anterior, la Joves va descarregar el 5 de 8.

En el concurs —en una actuació que la colla va abandonar, per la decisió del jurat sobre el seu 4 de 8 amb el pilar—, la Joves havia fet dos intents infructuosos del cinc, però la plaça del Blat els va tornar a ser propícia i hi van plantar la segona catedral descarregada de la centúria. Per Santa Úrsula, la Colla Vella, que havia dut al concurs el 4 de 9 amb folre carregat però havien topat amb un 5 de 8 que va fer llenya, intentava, per primer cop, dos castells de 9 en una mateixa actuació: un altre 4, que aquest cop va caure abans de ser coronat, i un 3, que sí que va carregar. Va ser, doncs, una altra «diada històrica»: primer 3 de 9 amb folre del segle i primera vegada que una colla intentava dos castells de 9 en una mateixa actuació. *L'Avui*, dimarts 26, ho tornava a dur a portada: «Jornada històrica a Valls». No endebades la gamma dels castells de 9 s'ampliava tan sols un any després d'arribar-hi.

El 3 de 9 de la Vella —que tothom entenia, en aquell moment, com a indiscutiblement més difícil que el quatre— va servir perquè el món casteller assumís que les novetats havien vingut per quedar-se i que s'obria tot un nou ventall de possibilitats, per molt que ningú no sabés ben bé què significava realment això. I s'iniciava un debat tècnic: quin castell presentava més dificultats: el quatre, habitualment més estable però amb un folre més nombrós i complex, o el tres, notablement més difícil en la gamma de 8 però amb un folre més lleuger. El temps, com sempre, ho acabaria responent.

Un altre pas endavant, doncs. La temporada del 1982 va acabar amb dos castells de 9, un dels quals inèdit en el segle, i una segona plaça de 9, la ciutat de Tarragona. Els altres números globals ens poden semblar avui modestos:

un únic 5 de 8 —el descarregat per la Joves—; quatre 2 de 8 amb folre —tres descarregats per la Vella i un de carregat pels Castellers de Vilafranca—; i dotze 3 de 8 —que es van repartir les dues colles de Valls, amb millors resultats per a la Vella. Fixem-nos amb els tresos: la Vella es va atrevir a intentar el 3 de 9 amb folre —i amb encert, perquè el va assolir— amb només sis 3 de 8 descarregats. Avui una colla en necessita força més per plantejar-s'ho.

I, després d'algunes temporades en blanc, el 1982 es van poder tornar a veure dos pilars de 6 —en una recuperació momentània d'aquest espadat. La sequera dels pilars, que es mostraven com a més eixorcs que la resta de construccions, no era producte, però, que les colles no n'intentessin. Del de 6, aquell any, n'hi va haver vint-i-tres intents, duts a plaça per set colles diferents, la majoria de les quals va fracassar. Dues, malgrat tot, ho van aconseguir: els Nois de la Torre i els Castellers de Barcelona, que en van carregar un cadascuna. De pilar de set amb folre, evidentment, ni un intent.

El 1982 encara va dur una altra novetat, que representava una llavor que en un futur també donaria fruits: els Minyons de Terrassa van carregar el seu primer 4 de 8. I ho van fer, com ja començaven a acostumar el món casteller, innovant, eixamplant el calendari tradicional: el 21 de novembre, en la seva diada de la colla, una trobada casteller que, anys a venir, havia d'esdevenir colofó habitual dels grans castells temporada rere temporada.

La sensació que el món casteller pujava cada any un esgraó va trontollar l'any següent, el 1983. Va semblar i tot que es produïa un cert estancament. La Vella va tornar a plantar dos castells de 9: dos 4, per Sant Fèlix, a Vilafranca, i per Santa Úrsula, a Valls. No va aconseguir descarregar-los i no va intentar cap 3. Continuava, doncs, sent la colla capdavantera i mantenia la seva indiscutible supremacia, però se li resistien els castells de 9 descarregats. I les altres colles no aconseguien d'aproximar-s'hi. La Joves va tornar a descarregar un 5 de 8 —i va ser, de nou, l'única colla en fer-ho— i els 2 de 8 amb folre van continuar sent escadussers —vuit en total, plantats per les dues colles de Valls i els Castellers de Vilafranca. I no va haver-hi cap pilar de 6. Tot i això, Santa Úrsula del 1983 va tornar a crear molta expectació en el món casteller: havia corregut el rumor —fonamentat per alguns assaigs previs— que les dues colles de la capital de l'Alt Camp potser hi intentarien el 4 de 9 sense folre. Al final, l'intent el va fer la Joves —que tenia, en aquells moments, evidents dificultats en bastir folres. El 4 va caure amb els sisens a l'esquena dels quintos i tothom va tenir clar que es tractava

d'una construcció que costaria prou de veure, si és que es veia mai. No el coronaria cap colla fins al 1998, quan el van descarregar els Minyons de Terrassa, però va ser el primer intent d'un gamma extra en més de cent anys.

Aquesta sensació d'estancament general i la constatació que la Vella jugava en una altra lliga es van accentuar encara més el 1984 i el 1985: només un castell de nou carregat per any. I tots per part de la Vella dels Xiquets de Valls, és clar. Un 4 de 9 amb folre pel concurs de Tarragona del 1984 i un 3 de 9 amb folre per Santa Úrsula del 1985. No és que, especialment en aquells moments, no es valorés l'enorme dificultat de la consecució d'un castell de 9. Més que mai: l'afecionat casteller era prou conscient que estava vivint una època nova i que podia gaudir —ni que fos un cop cada temporada— d'un nivell del tot impensable no feia pas tants anys. Però també és cert que les temporades 1981 i 1982 havien creat unes expectatives que ara no acabaven de concretar-se.

El 5 de 8 sí que va viure un avenç esperançador: el 1984 la Joves en va descarregar dos i la Vella s'hi va sumar, en descarregar-ne un —feia anys que no en coronava cap i aquest era el primer que descarregava. I més encara el 1985: la Joves en va descarregar un altre; la Vella ja en va fer quatre —dos de descarregats i dos de carregats—; i, com a novetat, els Castellers de Vilafranca van afegir-s'hi —amb dos de descarregats i un de carregat. Una tercera colla començava a treure el cap per dalt, ni que fos, de moment, amb una certa timidesa. I, en el món de les colles de 8, una altra fita també semblava esperances de futur: els Xiquets de Tarragona havien carregat a Torredembarra, l'any abans, el primer 3 de 8 tarragoní del segle.

L'embolic de l'agulla

L'any 1980 Tarragona havia decidit de reprendre la fórmula de concurs i apostar de ple per la seva convocatòria biennal. Les velles polèmiques, amb el temps, s'havien apaïvagat i el món casteller, en canvi, es trobava en plena ebullició: la rivalitat entre les dues colles de Valls anunciava temps millors.

Del IX Concurs de Castells de Tarragona, celebrat el 3 d'octubre del 1982, se'n va parlar molt prèviament: era el primer que podia ser de 9. I així va ser: el concurs del 1982 va veure el segon castell de 9 del segle, un 4 de 9 amb folre carregat per la Vella dels Xiquets de Valls. Aquell diumenge, però, la plaça de braus va viure moments de gran tensió. D'una tensió que, en el fons, també estava anunciada. Aleshores, les bases de cada concurs les redactava, a partir d'un procediment a cops caòtic, una assemblea de representants de les colles participants. I l'assemblea havia arribat, després d'un llarg debat, a un acord inusual a l'hora de definir quan es considerava carregat el 4 de 8 amb l'agulla, un castell encara inèdit en tot el segle: havia variat la tradició i el considerava carregat abans que quedés net el pilar sobre la pinya. Ara ho estaria quan l'enxaneta del pilar quedés al mig fent l'aleta i els dosos del quatre es deixessin anar de les mans. Es pretenia incentivar un intent d'aquest castell, impossible en la seva forma tradicional, perquè el pilar de 6 no es veia a plaça i, per tant, ningú no es plantejava que un pilar d'aquesta altura pogués aguantar damunt una pinya remoguda, ni que fos havent-se carregat per dalt. Una incentivació maldestra: la solució donada no només trencava la tradició —molt clara— sinó que anunciava una aplicació problemàtica. I, per acabar-ho d'arrodonir, els cinc membres del jurat es van reunir dies abans del concurs i van acordar de fer una lectura pròpia de la nova norma, més en la línia de la perspectiva tradicional. Un acord oral, no traslladat a cap escrit i comunicat a les colles d'una manera tan confusa com tot el procediment —i del qual tampoc no se sabia per quina majoria havia estat pres. Era evident que, si algú tirava aquell castell, l'embolic estava assegurat. I així fou.

La Joves de Valls, que havia fracassat en dos intents de 5 de 8 i havia completat el 4 de 8, va intentar, en tercera ronda, el 4 de 8 amb el pilar. L'intent, que, per fer-ho més complicat, es va situar en els límits del nou paràmetre —un cop deixats anar els dosos, el pilar del mig es va abalçar sobre l'estructura del quatre, en un garbuix que va fer que es desmuntés el castell d'una manera no massa ortodoxa—, va ser desqualificat pel jurat —en una votació ajustada, de 3 vots a 2, i agafant-se a aquell acord oral previ. La polèmica estava servida, tot i més quan la Joves

Per Santa Úrsula del 1982, la Colla Vella dels Xiquets de Valls feia un altre pas endavant en la història casteller del segle XX: carregava el primer 3 de 9 amb folre. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

▲ *El polèmic 4 de 8 amb el pilar de la Colla Joves del concurs del 1982, just en el moment que els dosos del castell comencen a baixar i el pilar apareix solt. (Foto: Arxiu Colla Joves Xiquets de Valls)*

no va acceptar la decisió —si s’hagués considerat carregat passava al primer lloc de la classificació, quan la Vella encara no havia bastit el 4 de 9 amb folre— i va abandonar el concurs, secundada pels Nens del Vendrell, que s’hi van solidaritzar —almenys en un primer moment, perquè posteriorment van anunciar que, tot i no fer més castells, no s’havien retirat. Més embolic encara.

▲ *L’any 1982 els Minyons de Terrassa s’afegien a les colles grans amb el 4 de 8, que anunciava tot un canvi insospitat en la geografia i el calendari casteller. (Foto: Arxiu Minyons de Terrassa)*

Retornant al concurs en si, aquell 1982 el primer lloc va ser per a la Colla Vella dels Xiquets de Valls, clarament triomfadora amb el 4 de 9 amb folre carregat —el segon del segle i que hauria d’haver servit per tallar la polèmica. El segon fou per als Castellers de Vilafranca —que van carregar la torre de 8 amb folre com a millor castell—; el tercer, per als Xiquets de Tarragona —amb el 4 de 8—;

► El 1983 la Colla Joves Xiquets de Valls intentava aquest 4 de 9 sense folre: no va arribar massa lluny però va ser el primer intent de gamma extra del segle. (Foto: Arxiu Colla Joves Xiquets de Valls)

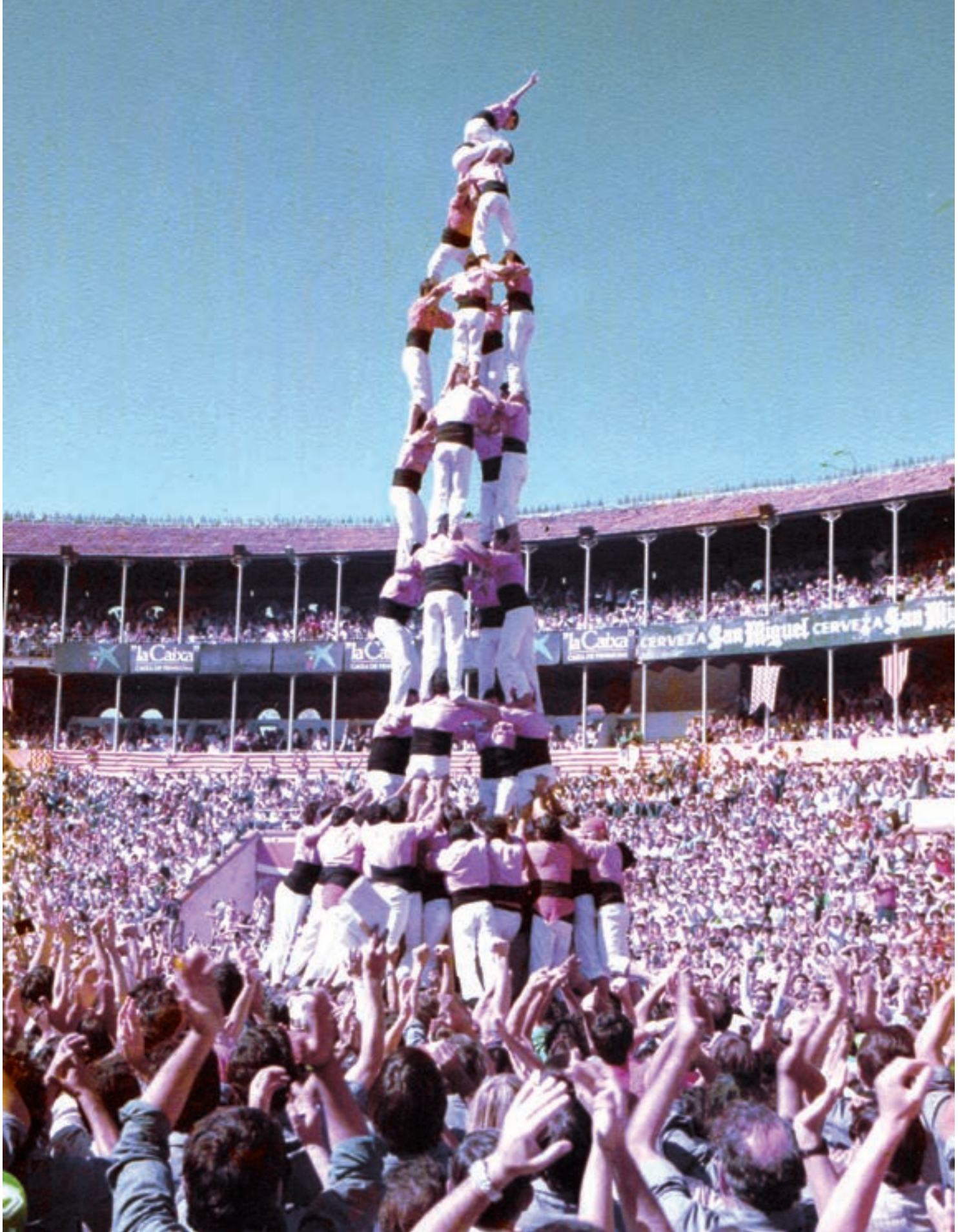

el quart per als Castellers de Barcelona —amb el 4 de 8 carregat—; el cinquè per als Nois de la Torre —amb el 3 de 7 per sota—; i el sisè, per a la Jove Xiquets de Tarragona —que, per poc, no van assolir el seu intent de 2 de 7. Va ser el primer concurs de 9, amb el segon 4 de 9 amb folre del segle i el primer castell d'aquesta magnitud aixecat a Tarragona a l'època moderna, però sempre serà recordat per l'embolic de les bases, el jurat, els abandonaments i els moments de tensió que es van viure a la plaça.³

La controvèrsia sobre el 4 de 8 amb el pilar va continuar més enllà del concurs: entre Santa Úrsula del 1982 i

Sant Joan del 1984, la Joves Xiquets de Valls en va carregar d'altres segons aquella norma, a la qual la Vella també s'hi afegí amb un intent, per Sant Joan del 1983, que tampoc no va deixar de ser polèmic. L'assemblea de colles participants al concurs va rectificar la seva decisió i en l'edició del 1984 les normes van tornar a formular els quatre amb l'agulla carregats en el moment que els segons del quatre es deixen de mans i el pilar resta damunt la pinya sense cap altra subjecció. La polèmica es va tallar d'arrel: ja no hi van haver d'altres intents que els plantejats segons la tradició. I el castell es va ferregar: el primer 4 de 8 amb

³ Una tensió considerable, però que es va anar fent gran en mans alienes. Joan Gala, en el número de novembre de la revista *Som*, ho deixava clar: «Si bé hi hagueren discussions, no hi hagué les bufetades i l'aldarull que el mitjà sensacionalista *El Periódico* apuntà.»

▲ Amb el 4 de 9 amb folre carregat de la Colla Vella dels Xiquets de Valls al concurs del 1984, Tarragona esdevenia la segona ciutat en veure un castell de 9 en tot el segle XX. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

l'agulla del segle XX carregat —i descarregat— de la manera tradicional no va arribar fins a l'octubre del 1995, a partir del nou domini dels pilars per part dels Castellans de Vilafranca —just només un mes abans que els vilafranquins fessin un salt enorme, rapidíssim, i carreguessin el 4 de 9 amb folre i l'agulla.

El X Concurs de Castells de Tarragona, el 1984, va ser més tranquil i, reflectint la supremacia indiscutible del moment, va viure un nou triomf de la Vella valenca —un altre cop amb el 4 de 9 amb folre carregat. El segon lloc fou per als Castellans de Vilafranca —amb tres castells de 8 descarregats, entre els quals la torre folrada—; el tercer per a la Jove Xiquets de Tarragona —amb el 4 de 8 descarregat i un pilar de 6 carregat—; el quart per a la Joves de Valls —amb un 2 de 8 amb folre carregat—; i el cinquè per als Xiquets de Tarragona —amb un 4 de 8 completat.

▼ *5 de 8 dels Castellans de Vilafranca del 1985, per Sant Fèlix: la colla de la capital de l'Alt Penedès superava el límit dels castells bàsics de vuit pisos. (Foto: Arxiu Castellans de Vilafranca)*

De les disset colles presents, aquestes cinc foren les úniques que van bastir, si més no, algun castell de 8. El concurs, però, va rebaixar expectatives: només s'hi va tirar un castell de 9 i no es va carregar cap dels dos 5 de 8 intentats.

En aquests anys, cal parlar també d'un fet luctuós: el 3 de juliol del 1983, a Barberà del Vallès, l'enxaneta dels Nois de la Torre David Sánchez —que ho havia estat també del segon pilar de 6 de la colla— va caure del pom de dalt d'un 3 de 7 que ja es descarregava i en què havia fet d'aixecador. Fou traslladat a un hospital de Barcelona, on va estar deu dies lluitant entre la vida i la mort. El seu enterrament, el 13 de juliol, va ser una mostra de condol, commoció i dolor de tot el món casteller davant la primera mort produïda en una actuació després de més de cent anys. Torredembarra el recorda amb un monument a la seva memòria, inaugurat el març del 1985.

▼ *3 de 8 dels Xiquets de Tarragona a Torredembarra, el 1984: el primer que aixecava una colla tarragonina en tot el que dúiem de segle. (Foto: Arxiu Xiquets de Tarragona)*

1986: la Joves, colla de 9

El monopoli en els castells de 9 i la indiscutible primacia que la Vella havia establert en la primera meitat de la dècada els va trencar la Joves Xiquets de Valls el 1986. Primer, al concurs, en carregar el 4 de 9 amb folre, i, poc després, per Santa Úrsula, en descarregar el 3 de 9 amb folre —el primer descarregat de la centúria. Aquella actuació de la Joves va obrir una nova etapa: a més d'aquest tres descarregat, va carregar el 4 de 9 amb folre i va descarregar el 5 de 8, el que era, una vegada més, «la millor actuació del segle», i que més endavant seria coneguda com a «tripleta màgica», tot i que encara no es presentés completa, és a dir, amb tots els castells descarregats —fet que assoliria la mateixa Joves, anys després, el 1992. La Joves de Valls, doncs, no només se situava al capdamunt del món casteller, sinó que ho feia per la porta gran.

El 1986 va significar la consolidació d'aquesta anomenada Segona Època d'Or, no només perquè ja eren dues les colles que feien castells de 9, sinó perquè el nombre de castells d'aquest nivell va fer un salt significatiu: quatre de carregats i un de descarregat. Repassem aquell magnífic any en les tres diades de 9 que va tenir. La primera va ser a finals d'agost, a Vilafranca, per Sant Fèlix. Hi va haver cinc intents de castells de 9 —cosa mai vista fins al moment. La Vella hi va carregar el tres i Vilafranca i Joves no van assolir el quatre, que van tirar amunt dues vegades cadascuna. Els vilafranquins ja havien fet el seu primer intent de 9 l'any anterior. De moment, doncs, els costava, però no tardarien massa en arribar-hi.

Els que no van tardar gens en fer-ho van ser els de la Joves, que van carregar el seu primer castell de 9, un quatre folrat, un mes després, en l'XI Concurs de Castells de Tarragona. Va ser un castell sorprenent: els que coneixien les interioritats de la colla sabien que la Joves no l'havia assajat en les setmanes prèvies i que, quan ho havien fet anteriorment, havien tingut seriosos problemes amb el folre. La tècnica de la colla el va dibuixar damunt la sorra de la plaça. El tronc el tenien prou segur —duien més 4 de 8 que ningú aquell 1986—, però el resultat d'aquell folre més o menys improvisat era tota una incògnita. El tiraven després d'haver fet llenya amb el 5 de 8 i amb l'evident voluntat de superar l'altra colla valenca, que no havia intentat cap castell de 9 en les primeres rondes. La pujada

del castell no va ser molt sòlida, però la plaça tarragonina va esclatar quan es va carregar. Tot i això, el concurs el va guanyar la Vella, perquè hi va carregar un altre castell de 9, un tres, i perquè hi va descarregar un 5 de 8. El frec a frec entre les dues colles de Valls va fer que el concurs fos ben viu fins al darrer moment, davant d'un públic exultant que no va deixar de vibrar amb uns i altres. Els Castellers de Vilafranca van ocupar el tercer lloc, rere la Joves, amb una torre de 8 carregada i un intent de 4 de 9 amb folre, que no van poder coronar, com els havia succeït per Sant Fèlix. El quart lloc va ser per als Xiquets de Tarragona, amb un 3 de 8 carregat com a millor castell. Va ser la primera diada del segle XX en què es veien dos castells de 9. «Una altra jornada històrica», titulava el *Diari de Tarragona* a contraportada del seu suplement el dimarts 30 de setembre.

Tot apuntava, doncs, a una magnífica Santa Úrsula i més equilibrada que mai. I magnífica ho va ser, però equilibrada no tant. La plaça del Blat tornava a acollir la «diada del segle»: la Vella no va poder amb el seu intent de 3, però la Joves, que venia del concurs amb les piles molt més que carregades, va tornar a sorprendre tothom —com si això dels folres ja fes temps que ho dominés— i va formalitzar aquella primera tripleta màgica: un 3 de 9 amb folre descarregat, un 5 de 8 descarregat i, per acabar, un 4 de 9 amb folre carregat. Els tres millors castells d'aquells anys per primer cop junts, plantats a la vegada per una mateixa colla. Màrius Martín (1996: 50) recordava l'arenga que Julià Bascuñana, el cap de colla, va fer davant dels castellers de la Joves poc abans d'anar cap a la plaça del Blat: «Anem a fer una gran actuació. Sortirem de tres de nou i, quan l'enxaneta faci l'aleta, que no afluixi ningú perquè anem a descarregar-lo. Continuarem amb el cinc de vuit i acabarem amb el quatre de nou. I, si us plau, que ningú no faci cap gest incorrecte [...]. Apa, poseu-vos les faixes que anem per feina.» Àngel Conesa i Sisco Gómez, al *Diari de Tarragona* del 28 d'octubre, reblaven la diada —que «quedarà sens dubte a la memòria de les generacions presents i futures»— en concloure que «si la Colla Joves ha fet la millor actuació, sens dubte la Vella ha fet la millor temporada, però les tornes s'han regirat en la darrera i més important jornada. Són coses dels castells».

Dues colles fent castells de nou i fent-los en plural. Ara sí que l'avenç tornava a ser significatiu. I imparable.

Per Santa Úrsula del 1986 la Colla Joves plantava el primer 3 de 9 descarregat amb folre del segle. (Foto: Arxiu Colla Joves Xiquets de Valls)

◀ Per Sant Ramon de l'any 1987, a la seva pròpia plaça, els Castellers de Vilafranca esdevenien la tercera colla de 9 del segle XX amb aquest 3 de 9 amb folre carregat. (Foto: Felix Miró / Arxiu Castellers de Vilafranca)

Del 1987 al 1989: Vilafranca i Minyons també són de 9

A partir d'aquí, la progressió va ser doble: en el nombre de castells i en el de colles capdavanteres. El 1987 els Castellers de Vilafranca van fer els seus primers castells de 9 i l'any següent ho van fer els Minyons de Terrassa. El 1989 els vilafranquins ampliaven l'horitzó en efectuar el primer intent del segle d'un castell amb folre i manilles: tot i que aquella torre de 9 va quedar en intent, obria d'una manera indiscutible uns nous horitzons. L'arribada al primer nivell dels Castellers de Vilafranca i dels Minyons de Terrassa —una colla, recordem-ho, situada fora de l'àmbit geogràfic casteller tradicional i que presentava una nova tipologia d'entitat— presagiava indiscutiblement noves fites. Millor, era una fita en si mateixa.

Anem a pams. El 1987 els castells de 9 van ser matiners. Per Sant Joan, a Valls, Vella i Joves carregaven sengles 3 amb folre. No estava gens malament: el bon regust del 1986 s'accentuava. Fins ara els castells de 9 no havien arribat mai abans de les vacances d'estiu. A finals d'agost, a Vilafranca, per Sant Fèlix, la Joves tornava a carregar el 3 de 9 amb folre, però la diada vingué marcada per la llenya: intents de 3 de 9 i 5 de 8 dels Castellers de Vilafranca, d'un altre 3 de la Vella i d'un 4 de la Joves. Aquell any s'inaugurà solemnement allò que, en el futur, havia de succeir més d'un cop: els Castellers de Vilafranca, si no els va bé alguna cosa per Sant Fèlix, tenen l'endemà, la diada de Sant Ramon, per refer-se. Perquè, el 31 d'agost, a la plaça de la Vila mateix, els Castellers de Vilafranca van aconseguir carregar el seu primer 3 de 9 amb folre. I en una altra diada vilafranquina que, a partir d'aleshores, esdevingué indiscutible els Castellers feien un segon castell de 9: per Tots Sants, carregaven el 4 de 9 amb folre. És a dir, no només entraven de ple dret en el selecte món de les colles de màxim nivell, sinó que ho feien assolint les dues estructures màximes, un 3 i un 4 —com havia fet la Joves el 1986. Per arrodonir la diada, els Castellers de Terrassa —la segona colla de la ciutat— hi plantaven el seu primer 4 de 8. Els vilafranquins, tal com Josep Anton Falcato titulava el seu article al *Diari de Barcelona* de l'1 de setembre, ja feien «castells tan alts com Valls». Eloi Miralles, l'endemà, a *La Vanguardia*, ho reblava: «Lejos, pues, de una posible crisis, este éxito de los de Vilafranca relanza la actualidad castellera de los “castells de nou” y pone un nuevo eslabón a esta segunda “Època d'Or” que de unos años a esta parte aporta nuevos éxitos a la historia.»

Santa Úrsula, en canvi, va portar una bona decepció: la Joves va fer llenya en el seu intent de 3 de 9 amb folre mentre que la Vella es va estavellar per dos cops amb l'inèdit —en el segle— 3 de 8 per sota —i que no es veuria fins al 1999, de mans de la mateixa Vella. La temporada acabava, doncs, amb tres colles de 9 i cinc castells d'aquesta altura carregats. Cap de descarregat, això sí, però la constatació que el territori s'eixamplava superava la de la dificultat de completar els castells.

S'eixamplava el territori i s'eixamplava el nombre de colles que se situaven en un nivell notable dins el món casteller, el de 8 pisos, fins feia poc el màxim. El 1981, sis colles —Castellers de Barcelona, Castellers de Vilafranca, Joves Xiquets de Valls, Vella dels Xiquets de Valls, Nens del Vendrell i Xiquets de Tarragona— havien sumat els quaranta 4 de 8 que es van veure al llarg de la temporada. Ara, aquell 1987, ja havien estat nou colles —Castellers de Barcelona, Castellers de Terrassa, Castellers de Vilafranca, Jove Xiquets de Tarragona, Joves Xiquets de Valls, Vella dels Xiquets de Valls, Minyons de Terrassa, Xiquets de Reus i Xiquets de Tarragona— les que n'havien plantat setanta-cinc.

I el 1988 l'eixamplament es va fer més gran. El 30 d'agost, Sant Fèlix va constatar el bon moment de la Joves, que hi va descarregar el 3 de 9 amb folre, el 5 de 8 i el 2 de 8 amb folre. Una actuació gairebé idèntica hi van fer, a casa, els Castellers de Vilafranca —el seu tres va ser, però, només carregat. La Vella, en canvi, havia començat la temporada amb menys força i el seu castell màxim va ser un 2 de 8 folrat. A la plaça de la Vila també hi van ser, com ho feien des del 1984, els Minyons de Terrassa —que van descarregar el 3 de 8— i, de manera excepcional, els Xicots de Vilafranca —que van carregar la torre de 7. Era any de concurs i tot semblava indicar que la Joves Xiquets de Valls estava en disposició de tornar a guanyar-lo.

I així va ser. El diumenge 2 d'octubre, la Joves s'enduïa el XII Concurs de Castells de Tarragona, amb dos castells de 9 amb folre carregats —un tres i un quatre—, acompanyats per un 2 de 8 amb folre descarregat. No era la seva millor actuació —ho era la tripleta del 1986, encara la millor actuació del segle—, però reafirmava la seva posició rellevant en el món casteller. El segon lloc fou per als Castellers de Vilafranca, que van tornar a coronar el 3 de 9 amb folre, però que van topar dues vegades amb el 4. Dos intents infructuosos també va fer la Colla Vella d'un castell de 9, un 3 que se li va resistir —tot i que, amb el 2 de 8 amb folre carregat com a millor castell, es va fer amb el tercer lloc. El primer intent de 3 de 9 amb folre

◀ *Aquest pilar de 6 —meritori en una època de sequera pilanera— donà als Xicots de Vilafranca el cinquè lloc en el concurs del 1988. (Foto: Arxiu Xicots de Vilafranca)*

de la Vella en aquell concurs va esdevenir polèmic. Com recorden Jordi Andreu i Jordi Suriñach (2015: 115-116), «perquè va fer llenya just quan l'enxaneta s'encavalcava. El dubte era si el peu dret havia arribat a contactar amb l'espatlla del dos de la rengla, perquè quedava clar que en cap cas havia fet l'aleta». La Vella opinava que sí, però el jurat, després d'una deliberació que va durar minuts, va anunciar que, per majoria, considerava que no. I la polèmica encara dura avui: en gairebé totes les bases de dades castelleres se l'anota com a intent, però en alguna es manté com a castell carregat. I la Vella continua defensant la seva validesa. De fet, tot i que sembla que l'enxaneta no va tocar l'espatlla del dos, sí que va trepitjar el peu de l'aixe-

cador. Les bases de concursos posteriors ja van recollir els dos supòsits per considerar un castell carregat: que el peu de l'enxaneta toqués l'espatlla del dos o el peu de l'aixecador. Però aquesta segona possibilitat no estava prevista en les del 1988.

El quart lloc, per pocs punts de diferència, va ser per als Xiquets de Tarragona, amb el 3 de 8 carregat com a millor fita. Un pilar de 6 carregat va permetre als Xicots de Vilafranca acabar en cinquena posició, just per davant de la Jove de Tarragona i dels Xiquets de Reus, amb sengles 4 de 8. Precisament els reusencs havien descarregat el seu primer 4 de 8 a mitjans d'agost i ara confirmaven, doncs, el seu pas a aquest nivell. «Apoteòsic desè concurs

casteller. Sol, llenya i gent a dojo ompliren la plaça de braus de Tarragona»: així resumia la llarga diada el dimarts 2 d'octubre *Catalunya Nova*, l'edició per al Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre que aleshores treia *El Periódico*.

La Joves també trencava la supremacia de la Vella en els concursos, que havia guanyat els tres anteriors, i encarava una Santa Úrsula predestinada a reafirmar la seva força. Però els castells no són matemàtica pura —sovint ni impura— i les coses, el 23 d'octubre, es van capgirar. La Joves va sortir de la plaça del Blat amb un altre 3 de 9 amb folre carregat, però qui va triomfar —trencant la dinàmica de la temporada— va ser la Vella: va descarregar el 3 de 9 amb folre i el 2 de 8 amb folre i va carregar el 4 de 9 folrat. Els Xicots de Valls —que havien aparegut aquell any i desaparegueren el següent— hi van fer castells de 7. Una bona Santa Úrsula un altre cop, però la temporada —que, fins feia ben poc, acabava a finals d'octubre a Valls— refermava que les diades de les colles, al novembre, ja eren unes dates clau en el calendari casteller. Per Tots Sants, a Vilafranca, els Castellars hi carregaven el 3 i el 4 de 9 amb folre. I el 20 de novembre, en la seva diada, els Minyons de Terrassa carregaven un magnífic 3 de 9 amb folre. D'aquesta manera, s'afegien a l'estricta nòmina de colles de 9, obrien la zona de nova expansió a les construccions de màxim nivell i, a més, demostraven com una colla amb un nou model associatiu també podia estar al capdamunt de tot. Les xifres globals constataren que la consolidació de la nova època d'esplendor dels castells era cada cop més efectiva: dos castells de 9 descarregats —per primer cop més d'un— i cinc de carregats —la xifra més alta fins al moment.

El 1989 fou una temporada estranya —en aquella tònica que els anys senars, sense concurs, donaven habitualment uns resultats menors als parells, de concurs—: bo per al 3 de 9 amb folre —cinc de descarregats, un de carregat i dos d'intentats— i dolent per al 4 —cap de descarregat, un de carregat i sis d'intentats. És cert que se superà la xifra de castells de 9 descarregats en una única temporada —cinc ja—, però s'acabava per sota en la global de castells bastits —set, per deu de l'any anterior— i amb força intents no assolits —vuit. I el 5 de 8 es va deixar veure molt poc: només dos, descarregats per la Joves. Continuava la progressió, però un altre cop amb giragonses.

La primera diada gran de la temporada va ser Sant Fèlix: 3 de 9 amb folre descarregat pels Castellars de Vilafranca, amb un intent de 4 de 9; 3 de 9 amb folre descarregat i 4 carregat —al segon intent— per la Joves;

3 de 9 amb folre carregat —al segon intent— per la Vella vollenca, amb dos intents de 4; i, finalment, intent de 3 de 9 amb folre de Minyons. És a dir, una altra diada històrica —quatre castells de 9 plantats per tres colles—, però també molta llenya. Va ser una diada memorable —en la qual també hi van ser presents els Xicots de Vilafranca, amb castells de 7—, la millor de l'any, però no va acabar de ser rodona. I constataren que, si bé els castells de 9 havien arribat pel 4, que semblava inicialment d'execució més factible que el 3, la realitat havia imposat que el 4 es resistia, a tothom, molt més que el 3.

Abans de Santa Úrsula, hem de registrar el primer intent de castell de 9 en una diada de la Mercè, a la plaça de Sant Jaume de Barcelona. El va fer la Joves, però no se'n va sortir. Un mes després, a Valls, sí que hi va haver castells de 9: la Joves va descarregar el 3 —i el 5 de 8—, castell que també va descarregar la Vella —que va topar amb un intent de 4. L'any va acabar amb les diades de les colles, amb un balanç que tornava a ser el de la temporada: expectatives, èxits i fracassos. Per Tots Sants, en la seva diada, els Castellars de Vilafranca van fer el primer intent de torre de 9 amb folre i manilles de tota la història. Sense èxit, però l'intent recordava que la gamma bàsica de 9 no era el límit del fet casteller. Com explicaven Xavier Brotons i Joan Beumala (2003: 32-33), les dues colles de Valls n'havien fet algun assaig, i la Joves fins i tot s'havia plantejat de dur-la a plaça, però mai no ho havien fet. El cert és que aquest primer intent dels vilafranquins va ser, a més, el que va semblar més madur dels diversos que van fer en aquests anys —set fins a finals del 1993, quan els Minyons de Terrassa van bastir el primer 2 de 9 amb folre i manilles de la història. Els vilafranquins van anar fent proves amb les manilles i el seu encaix amb el folre, que presentava força problemes i que els terrassencs, finalment, van acabar resolent.

A finals de mes, els Minyons, per la seva diada, van descarregar el 3 de 9 amb folre. Un any després, hi tornaven, i ara descarregat. Així demostraren que la seva era una progressió programada que anava fent camí, i amb bona lletra. En paraules de Santi Terraza (2000: 99): «El fenomen dels Minyons va suposar una ampliació de les fronteres de l'àrea casteller [...] i una agitació del sistema, que es va expressar en diverses línies (potenciació del concepte lúdic dels castells, nova organització interna; modificació del calendari casteller; incorporació de la dona; ús de la preparació física...)» Un nou model que es va estendre entre les colles que anaven apareixent, especialment en les noves àrees d'expansió.

Quatre *versus* tres, dones als castells i altres tòpics: la tradició esberlada

La dècada dels vuitanta va viure moltes novetats i va esberlar uns quants tòpics. En la història del país i en la del fet casteller. La presència de dones en els castells, per exemple, merament testimonial en la tradició castellera fins que algunes colles, en aquests anys, van començar a capgirar la situació —inicialment els Bordegassos de Vilanova i, molt especialment, els Minyons de Terrassa. Eren colles noves que tenien uns plantejaments associatius diferents de les colles amb més pes de la història i la tradició.

La presència de nenes en el pom de dalt, ocasional en els anys cinquanta i seixanta, va consolidar-se amb una relativa normalitat en els setanta, segurament per aquell suposat axioma que, fins a certa edat, no sembla que hi hagi diferència de gènere. I es va començar a veure com algunes noies ocupaven llocs en els pisos de dalt del tronc. Però l'acceptació de la participació activa de les dones no va ser pas fàcil i a algunes colles els va costar més —molt més— que a d'altres, en un debat que va començar a ser ben viu precisament a partir del 1981.⁴ Va costar, pas a pas, que paressin de manera habitual en pisos centrals del tronc i en els components estructurals de la pinya. I encara es va haver d'esperar més per veure-les en la direcció de les colles —ja en dècades posteriors. Amb una diferent contundència en la presència: majoria de noies al pom de dalt, minoria de dones en els llocs de comandament. Sigui com sigui, ningú no gosa negar avui que, sense la presència activa de dones en els troncs i les pinyes, el món casteller no hagués aconseguit d'arribar on ha arribat en les darreres dècades. La força —per si mateixa— no és la principal habilitat a l'hora de parar castells, per molt que aquesta fos una creença estesa durant anys i panys. Ho és molt més l'agilitat i la tècnica —la manera de pujar, de posar-se... I l'altura, la complexitat i el pes. Jaume

▲ Un 3 de 6 aixecat pel grup de dones dels Minyons de Terrassa a Reus, el 1981 (Foto: Arxiu Minyons de Terrassa)

Roset (2000: 59-62), en el seu estudi científic sobre els castells, remarca, precisament, aspectes favorables de la fisiologia femenina: el menor pes per a una mateixa alçada, una qualitat idèntica de musculatura a la masculina —per bé que es presenti com a quantitativament menor en la part superior del cos— i una capacitat més gran de millora en la resistència. Roset conclou que, a grans trets, hi ha posicions en el tronc i en la pinya en què, d'entrada, la fisiologia femenina és més favorable i d'altres en què ho és la masculina.

El 20 de novembre del 1988 els Minyons de Terrassa, en la seva diada, carregaven aquest 3 de 9 amb folre: eren ja la quarta colla de 9 i la primera de fora de l'àmbit tradicional. (Foto: Arxiu Minyons de Terrassa)

⁴ El 1981 un grup de dones dels Minyons de Terrassa va fer castells de manera autònoma —amb un 2 de 6 com a construcció màxima—, la qual cosa obrí un intens debat intern —que es va veure reflectit en l'opuscle editat per la diada de la colla d'aquell any— i extern.

COMPARATIVA DE CASTELLS CARREGATS I DESCARREGATS EN ESTRUCTURES DE 3 I 4 (1932-2016)

CASTELL	Descarregats	Carregats
Castell de 8 (període 1932-2016)		
4 de 8	4.439	420
3 de 8	3.255	267
Castell de 9 amb folre (període 1981-2016)		
4 de 9 amb folre	714	100
3 de 9 amb folre	1.204	186
Castell de 9 sense folre (període 1998-2016)		
4 de 9 sense folre	17	24
3 de 9 sense folre	—	—
Castell de 10 amb folre i manilles (període 1998-2016)		
4 de 10 amb folre i manilles	4	3
3 de 10 amb folre i manilles	22	24

La participació activa de dones propicià, en bona part, el creixement del fet casteller: social —en obrir-se plenament a la meitat de la població— i també de resultats tècnics. Tot i això, en els anys vuitanta el protagonisme casteller el tingueren encara fonamentalment colles formades gairebé exclusivament per homes, però la irrupció dels Minyons i les fites que assoliren ràpidament —amb el primer gamma extra del segle— acabà dissolent dubtes, tòpics i prejudicis.

La tradició també deia que el 4 és una estructura més senzilla de bastir que el 3. Molt més estable i amb menys perill de trencament. I semblava que això era així de manera indiscutible. Les colles sempre havien arribat abans al 4 de 7 que al 3 de 7 i abans al 4 de 8 que al 3 de 8. I hi havia hagut colles que havien aconseguit alguns 4 de 8 però havien topat amb el 3. En la Renaixença castellera, el primer 4 de 8 havia arribat el 1932 i el primer 3 el 1934, però en la postguerra la distància entre l'un i l'altre encara s'havia fet més evident: el 1939 ja es va carregar un 4 de 8, però el primer 3 de 8 es va fer esperar fins al 1951. I a l'inici de la

recuperació dels castells de 9 això va continuar sent així: el primer castell de 9 en bastir-se va ser un quatre i, del 1981 al 1985, la Colla Vella dels Xiquets de Valls va fer cinc 4 de 9 amb folre i dos 3 de 9 —i, a més, l'únic descarregat va ser el primer quatre. Tot normal fins aquí, doncs, però, entre 1986 i 1989, això també es va capgirar: les quatre colles de 9 de la segona meitat de la dècada —Vella, Joves, Vilafranca i Minyons— van acabar bastint set 4 de 9 amb folre —cap descarregat— i, en canvi, vint 3 de 9 —vuit dels quals descarregats. De sobte, doncs, ens trobàvem que, en el cas dels castells amb folre, l'axioma era el contrari: es bastia —i descarregava— amb molta més facilitat el 3 que el 4. Es va fer evident, doncs, que la dificultat no rau tan sols en el nombre de castellers que formen part dels pisos centrals de l'estructura. Hi ha més factors, com ara l'estabilitat que s'assoleix en el lligam del tronc amb la base que el sustenta —diferent en el cas dels castells amb folre que en el dels que no en tenen— i, en els folres, l'evident diferència de pes entre un tres i un quatre. Sense folre, és més estable un quatre; amb folre, és més lleuger un tres. El

món casteller va prendre aviat consciència d'aquest fet: si el 4 de 9 sense folre es va tirar molt abans que el 3 —que encara no s'ha bastit mai—, el 3 de 10 amb folre i manilles es va dur a plaça força abans que el 4.

Ho podem comprovar, en el quadre de la pàgina anterior, comparant dades, fins a 2016, tot partint de la primera temporada de l'època moderna en què es va bastir el primer castell de cada binomi. Les xifres són clares: el comportament del quatre i del tres depèn, bàsicament, de l'existència o no de folre.⁵

Encara hi va haver d'altres trets que havien estat definitoris de la història casteller que van començar a canviar substancialment en aquells anys vuitanta: el calendari de les actuacions, per exemple. Fins al moment, la temporada dels grans castells començava a l'agost i acabava a l'octubre —de Sant Fèlix a Santa Úrsula—, amb alguna diada prèvia de manera ocasional. I les grans actuacions estaven reservades a Valls —sobretot—, Vilafranca i Tarragona. Però, a partir de mitjans vuitanta, això també comença a desdibuixar-se. Van ser els Castellers de Vilafranca i els Minyons de Terrassa els motors inicials d'aquests canvis, amb la instauració d'actuacions de primera magnitud a les diades de la colla, ja al novembre. Els mateixos vilafranquins van viure de primera mà la transformació. D'una diada de la colla, per Tots Sants, centrada gairebé exclusivament en una celebració social —un dinar de comiat de la temporada—, van passar en un no res a centrar-la en una actuació amb castells de 9 —la primera fou el 1987— i d'altres colles convidades. De manera semblant van actuar els Minyons: celebracions a banda, la seva diada també va tenir aviat la característica d'actuació important amb colles convidades: el 1988 hi van aixecar el seu primer castell de 9. El calendari, doncs, no només s'anava ampliant, sinó que ja no es fonamentava exclusivament en les festes de cada municipi —amb el concurs de Tarragona a banda, que, tot i això, s'havia presentat sempre com a colofó de Santa Tecla. Algunes colles començaven a ser capaces de crear el seu propi calendari i no calia esperar les festes majors per veure grans castells. Aquella diada dels Minyons del 1988 va trencar un altre tòpic encara més assumit: els castells més importants de cada tempora-

▲ El primer intent de torre de 9 folre i manilles dels Castellers de Vilafranca, l'any 1989: els castells de gamma extra encara es resistirien uns anys. (Foto: Arxiu Castellers de Vilafranca)

da només es veien a l'àrea tradicional. Terrassa esdevenia plaça de 9 molt abans que d'altres que disposaven d'una trajectòria històrica més que centenària. Nou calendari, doncs. I nou territori.

Tot això va donar pas a un debat que esdevingué tòpic: quin és el límit dels castells? Si repasséssim el que es deia d'això durant la dècada dels vuitanta segurament que, ara, somriuríem davant la poca ambició fins i tot dels més agosarats. Però no era poca ambició: era la incapacitat objectiva de predir el que ha acabat passant. Ni en el calendari, ni en el territori, ni en les noves construccions.

⁵ No incloc la comparativa entre els 4 i 3 amb l'agulla perquè el 3 amb el pilar és una construcció sense tradició que no va aparèixer en el món casteller fins al 1996 —el primer va ser un 3 de 7 amb l'agulla dels Castellers de Vilafranca— i no va començar a ser habitual fins força anys més tard. Si la féssim, comprovaríem, en el cas dels castells sense folre, que el fet que en un 4 sigui més fàcil d'encabir-hi un pilar no fa sinó que accentuar la major freqüència d'aquesta estructura, mentre que, en el cas dels castells amb folre, hi ha equilibri: acaba resultant tan determinant la dificultat de lligar el 4 amb el folre més pesant com la d'encabir un pilar dins d'un 3.

Una dècada de sequera pilanera

Josep Bargalló Valls

El dubte més gran per mantenir la qualificació de Segona Època d'Or a aquells anys 1981-1992 no és que les construccions de gamma extra no arribessin fins poc després. Ho és el que podríem anomenar sequera pilanera. En aquell moment, el món casteller, immers en l'entusiasme pel retrobament amb els castells de 9, hi va passar de puntetes, però el cert és que aquest és el pitjor període per als pilars de les darreres dècades del segle XX. Va arribar a semblar, fins i tot, que els pilars anaven a banda dels castells. D'aquella fórmula tradicional de «pilars, torres i castells» com a anunci d'una actuació es va passar als pilars com a senya de comiat. Els primers castells de 9 del segle —i

les primeres tripletes— van anar acompanyats sempre de pilars de 5.

A finals dels seixanta els Nens del Vendrell —especialment— i la Vella dels Xiquets de Valls van tornar el pilar de 6 i el pilar de 7 amb folre a les places. A començaments dels setanta s'hi afegiren els Castellers de Vilafranca —ni que fos només amb el de 6. Malgrat això, la sequera va arribar ràpidament i amb ganes de quedar-se. Entre 1973 i 1980, només es van carregar dos pilars de 6: un, el 1976, per la Colla Vella dels Xiquets de Valls, i un altre, el 1977, pels Nois de la Torre —que, acabats de néixer, esdevenien la quarta colla del segle en plantar un pilar d'aquesta altura.

Entre 1981 i 1992 no es va viure cap gran millora i el començament va ser prou frustrant: cap pilar de 6 el 1981 i dos de carregats el 1982 —un dels Castellers de Barcelona i un altre dels Nois de la Torre. Aquest any va ser prou significatiu: també van intentar el pilar, sense aconseguir-lo, els Bordegassos de Vilanova, els Castellers de Vilafranca, la Joves Xiquets de Valls, els Nens del Vendrell i els Xiquets de Tarragona. No era, doncs, que no s'intentés. Era que colles consolidades de 8 o del que aleshores es deia «gamma de 7 i mig» no podien ni carregar el pilar de 6. Això va produir, per exemple, que la Vella de Valls optés per tirar pel camí del mig: el pilar de 6 aixecat per sota —o per baix. Si la majoria de pilars es trencaven quan l'enxaneta, situat a l'esquena del quint, volia posar-se damunt la seva espatlla —el moment que es coneix com la motxilla—, aixecant-lo per sota s'estalviava aquest sotrac. Aixecat a pes, la dificultat —que sempre s'ha considerat menor— apareixia en el moment de posar dempeus el segon. La Vella el va dur a plaça el 1981 al Morell, amb dos intents. El 1982 el va tirar diverses vegades. Primer a Valls, en la vigília de Sant Joan, també sense èxit. Una altra cosa van ser els dos intents posteriors, per Sant Joan mateix i pel 15 d'agost, a la Bisbal. Com que van fer llenya quan el segon es dreçava damunt el baix, alguns afeccionats van considerar que no s'havien

PILARS DE 6 I DE 7 (1967-2001)

PERÍODE	Descarregats	Carregats	Intents	Intents desmuntats
Pilar de 6				
1967-1970	5	14	13	—
1971-1980	5	8	45	—
1981-1992	1	13	59	1
1993-2001	172	69	44	10
Pilar de 7 amb folre				
1969-1970	1	3	—	—
1971-1980	—	—	1	—
1981-1992	—	—	—	—
1993-2001	92	37	12	3

▲ El moment polèmic en què el segon es dreça damunt el baix en el pilar de 6 aixecat per sota de la Colla Vella a la Bisbal del Penedès l'agost del 1982. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

carregat, tot i que la colla sempre ha defensat que sí —i així consta a la majoria de bases de dades històriques. La colla el va tornar a tirar —i el va carregar amb més claredat— per Sant Fèlix d'aquell 1982. I encara en va coronar dos més, el 1984 i el 1985, però finalment abandonà l'estructura.

La manca d'un nombre suficient i sistemàtic d'assajos específics, una tècnica encara no depurada i una sensació generalitzada d'importància menor —lluny del que significa el silenci impactant que generen, avui, els intents de pilars en les grans diades— ajuden a entendre l'anomalia d'aquests anys. Una anomalia que es va mantenir: cap pilar de 6 el 1983; cinc de carregats per la Jove de Xiquets de Tarragona entre 1984 i 1985; cap el 1986; un de carregat pels Xicots de Vilafranca el 1987; un de descarregat per la Joves de Valls i un de carregat per la Vella, els Minyons de Terrassa i els

▲ Pilar de 6 carregat dels Castellers de Barcelona l'any 1982 a Banyeres del Penedès: el primer de la colla, que no n'aixecà cap altre fins 18 anys després. (Foto: Arxiu Castellers de Barcelona)

Xicots de Vilafranca el 1988; i dos de carregats per la Jove tarragonina el 1989. I de nou el desert: cap ni un entre 1990 i 1993. L'inici de l'esclat pilaner va arribar gairebé sense avisar: el 1994, un pilar de 6 carregat pels Castellers de Vilafranca; i, el 1995, cinc de descarregats —quatre pels vilafranquins i un per la Jove de Tarragona— i onze de carregats —per aquelles dues colles, Bordegassos, Joves de Valls, Minyons de Terrassa i Xiquets de Tarragona.

Pitjor van anar les coses per al pilar de 7 amb folre: cap entre 1971 i 1994 —amb només un d'intentat. I com en el cas del de 6, de sobte —de manera encara més insospitada—, el 1995 els Castellers de Vilafranca en van descarregar tres i en van carregar quatre, i s'hi afegiren els Xiquets de Tarragona, que en van carregar un. A partir d'aquí, sequera superada. De sobte, també en això, tot anava molt més de pressa.

Els primers noranta: a l'espera de l'esclat

Des del 1981 que cada temporada s'obria amb noves expectatives, s'acabessin de complir o no. I les expectatives no van quedar defraudades el 1990: els de Vilafranca, per Tots Sants, bastien el 3 de 9 amb folre descarregat, el 4 de 9 amb folre descarregat i la torre de 8 carregada. Per primera vegada, en tota la centúria —i en més anys—, una colla descarregava dos castells de 9 en la mateixa diada. I no només això: des del 1981, d'aquell primer de la Vella, no s'havia pogut descarregar cap 4 de 9 amb folre, i ara es feia gràcies a unes novetats tècniques que s'acabarien instaurant —entre les quals col·locar crosses al folre. Per primera vegada, una colla no val·lencina era la protagonista del que es tornà a qualificar com a «millor actuació del segle» —paral·lela, segons com, a aquella tripleta incompleta de la Joves.

Però les xifres globals del 1990 van tornar a ser titubejants —quatre castells de 9 descarregats, cinc de carregats i onze d'intentats sense èxit— i les colles van viure una temporada amb alts i baixos. Per Sant Fèlix, els Castellars de Vilafranca van topar amb un segon intent de torre de 9 amb folre i manilles, que els marcà la resta de l'actuació, que va ser de 8 i amb dificultats. La Joves Xiquets de Valls hi va carregar un 3 de 9 amb folre, com la Vella. Un castell que els Minyons van intentar infructuosament.

El XIII Concurs de Castells de Tarragona, el 7 d'octubre, es presentava ben obert, doncs. Però no va ser ben bé així. La Joves se'l va tornar a endur, i amb claredat: 3 de 9 amb folre descarregat i 4 de 9 carregat —al segon intent. La Vella dels Xiquets de Valls va adjudicar-se el segon lloc amb un 4 de 9 amb folre carregat —i dos intents de 3. El tercer lloc va ser per als Castellars vilafranquins, no refets encara del sotrac de Sant Fèlix: van fer una actuació de 8, després de dos intents infructuosos de 4 de 9 amb folre. La Jove de Tarragona va acabar en quart lloc, amb un 2 de 8 amb folre descarregat com a millor castell —que havien carregat per primer cop dies abans, per Santa Tecla. L'altra colla que va fer algun castell de 8 —un 4— va ser la dels Castellars de Barcelona, que van acabar en cinquena posició.

Santa Úrsula va mantenir un to semblant al concurs: 3 de 9 amb folre descarregat i 5 de 8 carregat per a la Joves i dos intents de 4 per a la Vella. Els Castellars de Vilafranca, en canvi, es van refer del tot per la seva diada i van oferir aquella magnífica actuació: 4 i 3 de 9 amb folre descarregats, al costat de la torre de 8 folrada carregada. Per fi els dos castells de nou descarregats per una colla en una mateixa diada. I, per acabar l'any, els Minyons ens tornaven a oferir un castell de 9 —un 3 carregat— per la seva diada. També hi eren els de la Jove Xiquets de Tarragona, que van descarregar un altre 2 de 8 amb folre. Era la colla que es mostrava com a més ben situada per fer un pas més enllà de la gamma bàsica de vuit. No tardaria massa.

En un altre ordre de coses, a començaments del 1990 va succeir un fet destacat pel que fa a l'organització del món casteller, i és que el 6 de març d'aquell any, a Sant Pere de Ribes, les colles castelleres existents en aquell moment, en assemblea, creaven formalment la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya. Era una iniciativa que feia temps que es coïa i tenia, damunt de la taula, diversos reptes inicials: la negociació i el seguiment d'una assegurança conjunta per a totes les colles castelleres i les relacions amb Televisió de Catalunya i els patrocinadors que les feien possibles. Amb el temps, la Coordinadora de Colles va incorporar d'altres funcions fonamentals de cara a la consolidació de l'expansió que vivia el món casteller.

El 1991 era any de Decennals a Valls i s'hi va repetir la trobada de les colles del món casteller —aquest cop amb l'absència dels Castellars de Vilafranca. L'afecionat continuava amb aquella sensació de giragonsa entre el camí de la superació i la temença a l'estancament i en el debat de si, realment, el límit dels castells era aquell. La del 1991 va ser una temporada, en aquest sentit, decebedora: un únic 5 de 8 —i carregat— i només sis castells de 9 —això sí, repartits entre les quatre colles que ja havien arribat a aquest nivell. A més, ara que ja ens havíem convençut que el tres era més assequible que el quatre, la temporada també es va regirar en això: pel que fa als 4 de 9 amb folre, dos de descarregats, dos de carregats i cap intent sense assolir; en canvi, pel que fa al 3, només un de descarregat, un de carregat i deu d'intentats sense èxit!

Amb el 2 de 8 amb folre descarregat, la Jove Tarragona obtenia el quart lloc en el concurs de Tarragona del 1990 i es consolidava com a colla gran. (Foto: Fèlix Miró / Arxiu Colla Jove Xiquets de Tarragona)

◀ *Aquest 4 de 9 amb folre dels Castellers de Vilafranca, per la diada de la colla del 1990, era el segon que es descarregava en tot el segle. (Foto: Arxiu Castellers de Vilafranca)*

I això que el primer intent s'havia avançat en el calendari al que era habitual: el 15 d'agost, a la Bisbal, la Joves va tirar amunt el primer castell de 9 que es presentava en aquella diada, un tres que va caure abans de coronar-se. Per Sant Fèlix, aquell 1991 va ser bo per als Castellers de Vilafranca: 4 de 9 amb folre descarregat, 3 carregat i torre de 8 folrada descarregada. La Vella, en canvi, no se'n va sortir amb dos intents de 3 de 9 amb folre i els Minyons tampoc amb el que van tirar. La Joves de Valls, de manera inusual, no va ser el 30 d'agost a la plaça de la Vila de Vilafranca. Sí que va anar, però, el 13 d'octubre al Vendrell, i va convertir la capital del Baix Penedès en plaça de 9: hi va descarregar l'únic 3 de 9 amb folre completat de la temporada. La plaça Vella del Vendrell,

doncs, esdevenia la cinquena en veure un castell de nou en tot el segle.

Quinze dies després, per Santa Úrsula, la Joves va bastir un altre castell de 9, un 4 carregat, però van fer llenya tres vegades en els seus intents de 3. La Vella, per la seva banda, va descarregar el 4, però també va topar amb el 3 —ni que fos només amb un intent. I les diades de les colles van ser com la resta de la temporada, una millor que l'altra. Per Tots Sants, els Castellers de Vilafranca van topar una altra vegada amb un intent de torre de 9 amb folre i manilles —i amb un de 3 de 9 amb folre—, mentre que el 17 de novembre els Minyons carregaven un 4 de 9 amb folre —però també intentaven infructuosament un 3. Un any desconcertant fins al final.

Arriba la televisió (i el reconeixement institucional)

La primera retransmissió d'una jornada castellerà l'efectuà TVE per Sant Fèlix del 1985, en directe i a la segona cadena de la televisió pública estatal, que aleshores emetia algunes hores en desconnexió per a Catalunya. TVE va realitzar altres retransmissions esporàdiques durant els anys següents —no tots i la majoria en mans de Xavier Capdevila, casteller dels Bordegassos i periodista de la casa—, però mai no va tenir un plantejament de retransmissions planificades ni cap voluntat de continuïtat i estabilitat. Televisió de Catalunya, per la seva banda, no entrà en el món casteller fins al 1990, quan Canal 33 oferí en diferit un ampli resum del concurs de Tarragona.

La relació entre el fet casteller i els mitjans de comunicació —més enllà de l'àrea estrictament castellerà— no havia estat excessivament fluida. Agustí Pena (1999: 23-24) ens ho recorda, parlant de la diada de Santa Úrsula del 1981: «El ressò que va tenir la gesta entre el món casteller va ser extraordinari. Però fora de l'àmbit del que eren estrictament castells la notícia va ser reflectida sense l'entusiasme merescut. La premsa escrita i la ràdio d'abast nacional va esmentar el fet, però sense esmerçar-hi els qualificatius adients. La televisió tampoc no en va ser una excepció. L'Artur Forès, empipat per la poca ressonància que va tenir l'esdeveniment a la televisió» —el Circuit Català de TVE, en aquella breu notícia amb imatges trabucades— «no se'n va estar d'escriure personalment una carta al president de la Generalitat, Jordi Pujol, relatant-hi la poca sensibilitat que havia tingut el mitjà. Unes setmanes més tard, l'«Arturet» va rebre la resposta del president en la qual no només li donava la raó sinó que l'animava dient-li que, com a consol, podia comptar que la Generalitat sí que era sensible a l'esforç que havia fet la Colla Vella.» Cinc anys després, quan els Castellers de Vilafranca van carregar el seu primer castell de 9, TV3 —que ja emetia regularment des del 1984— no se'n va fer ressò. Sí que ho va tornar a fer l'informatiu en català de TVE, ni que ara fos sense imatges. L'editor d'aquell informatiu, Josep Maria Balcells, ho recordava a *El Figarot* —el butlletí dels Castellers— el novembre del 1987: «Jo crec que em

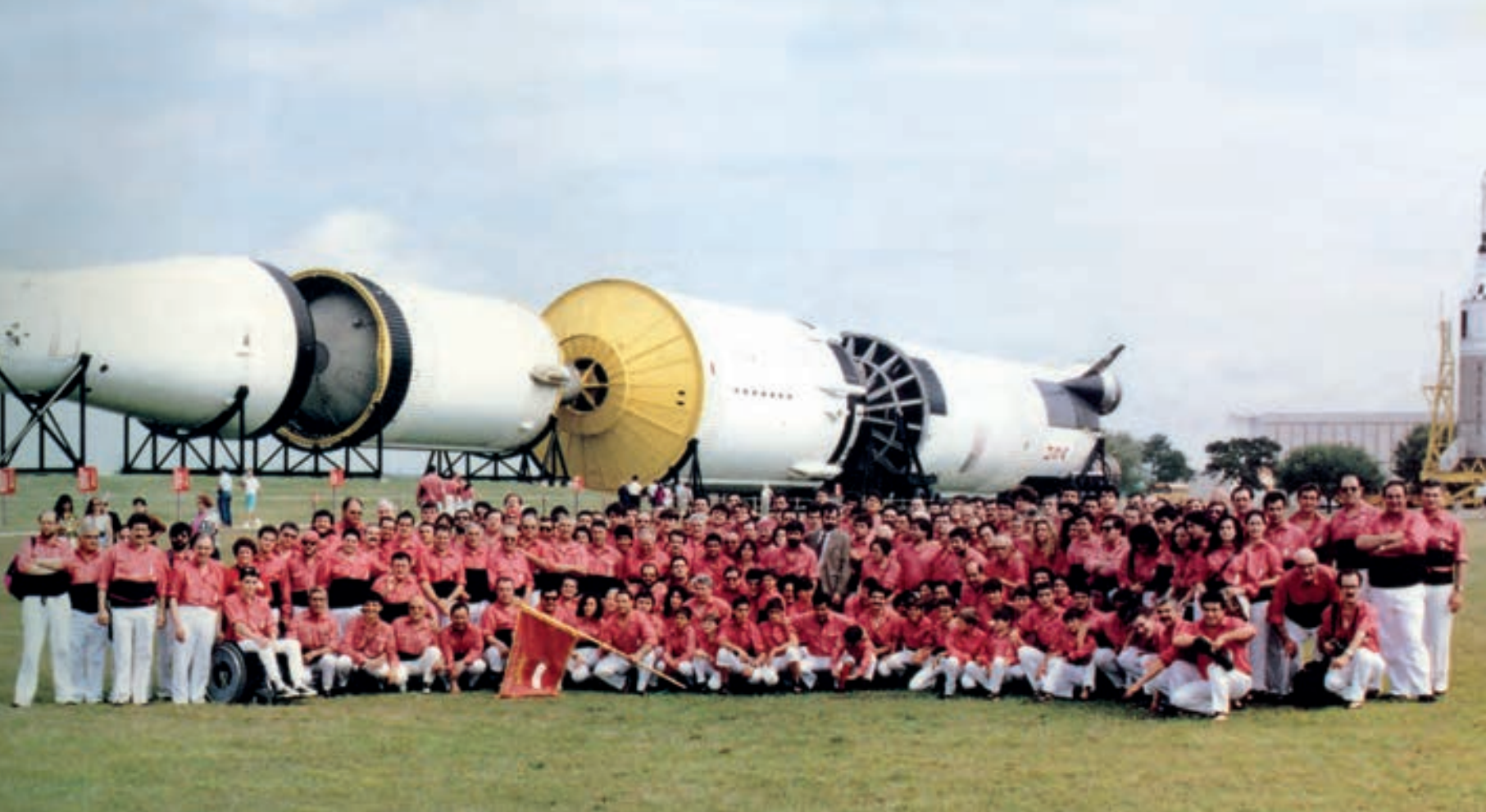
va sortir la veta vilafranquina i castellerà, i vaig considerar que carregar el tres de nou per la Colla de Vilafranca era notícia històrica que mereixia l'honor d'entrar a l'informatiu.» Afegia, però, que «algú va pensar que n'havia fet un gra massa». Perquè les coses encara anaven així.

El 1991, quan ja feia deu anys del primer castell de 9, va ser clau en l'inici d'una relació estable entre món casteller i televisió: Televisió de Catalunya —que, fins al concurs de l'any anterior, s'havia negat reiteradament a oferir algun tipus d'espai al món casteller— presentà el primer conjunt de transmissions al llarg d'una temporada, amb un plantejament de realització global, a través del seu Departament d'Esports i amb el mateix equip de tres comentaristes —Xavier Bas, delegat de TV3 a Tarragona, i Josep Bargalló, expert extern, com a encarregats de la retransmissió, i Agustí Forné, periodista de la delegació tarragonina, a peu de pinya i a les entrevistes. Van ser sis retransmissions, efectuades la majoria en directe, alguna en diferit, de vegades per TV3, d'altres pel Canal 33, que van arribar després d'un acord entre la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió i la Coordinadora de Colles Castelleres.

A partir d'aquell 1991, Televisió de Catalunya va anar perfeccionant la seva planificació, va consolidar un model de locutor fix —Agustí Forné, encarregat també dels reportatges previs— i un comentarista convidat —diferent en cada retransmissió—, va augmentar gradualment el nombre de diades retransmeses cada temporada —fins a més d'una quinzena— i va establir la fórmula d'amplis resums en diferit pel Canal 33 al vespre del mateix dia de l'actuació, tot abandonant el directe. La tria del Departament d'Esports com l'encarregat d'efectuar les retransmissions va ser tot un encert.⁶ No pas per voler recuperar la vella polèmica dels castells com a esport, sinó perquè el llenguatge formal per als esports que s'havia desenvolupat a Televisió de Catalunya era molt més adequat a l'espectacularitat i dinamisme de les actuacions castelleres que no pas el d'altres departaments de la casa, ja fos el d'informatius o el d'entreteniment.

Hi ha qui sosté que les retransmissions castelleres de Televisió de Catalunya van tenir molta incidència en l'avenç progressiu del fet casteller al llarg de la dècada dels noranta. Segurament van tenir a veure amb la seva

⁶ Les audiències d'aquelles retransmissions de Televisió de Catalunya es van situar aviat en una mitjana de 100.000 espectadors —que es triplicava en el cas dels concursos de Tarragona—, gens menyspreable si es té en compte la franja horària i el canal.

▲ *Els castellers de la Colla Vella dels Xiquets de Valls que van anar a Texas (Estats Units), en la primera sortida transoceànica d'una colla castellera, en una fotografia de grup a la seu de la NASA. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)*

popularització —és a dir, en el seu reconeixement visual més que en el seu coneixement tècnic—, especialment pel que feia a zones on les actuacions encara eren molt escadusseres. Potser també van tenir a veure —no com l'únic ingredient, ni el definitiu— en l'aparició de noves colles fora de l'àmbit tradicional, però és evident que, pel que fa a l'esclat i l'expansió dels castells dels darrers anys del segle XX, va ser més important el nou model associatiu adoptat per les colles, l'entrada efectiva de dones al món dels castells, l'adopció de la caracterització festiva tradicional de la Catalunya Nova a l'àrea metropolitana de Barcelona —amb castells i diables com a components més difosos— i la superació constant de noves fites per part de les colles capdavanteres, a més de les característiques intrínseques del fet casteller —com el treball en equip, la superació, la solidaritat, l'acolliment... fins i tot la competitivitat—, força assimilables per la nova societat de finals de segle. No és que la televisió fes «gran» el fet casteller. Ans al contrari, no va ser fins que el fet casteller va començar a fer-se «gran» que la televisió no li va dedicar la seva atenció i aleshores, i només aleshores, el va ajudar a créixer encara més.

L'interès de la televisió pública catalana —que es va mostrar molt reticent fins a l'últim moment— va tenir molt a veure amb l'excel·lent moment del fet casteller de la darrera dècada, però també amb les pressions que va efectuar la Coordinadora de Colles Castelleres —amb la subsegüent aportació de patrocinadors. I encara amb un altre factor: el canvi de consideració social que havien tingut els castells. D'ignorats —si no menystinguts— fora del seu propi àmbit, especialment des de certes posicions culturals, mediàtiques i polítiques, el seu creixement territorial i en nombre de colles i l'aurèola d'èxit que els va envoltar des d'aquell 1981 de la primera «millor actuació del segle» van produir que es comencessin a capgirar també aquí les coses. I gairebé sense adonar-se'n, allò que era rural, antiquat i suspecte de poc ordenat va convertir-se en un «símbol» nacional.

El salt de la dècada dels vuitanta a la dels noranta és prou significatiu. En l'interès de la televisió i en l'interès dels poders públics. El Govern de la Generalitat havia començat a concedir, el 1982, una condecoració institucional coneguda com a Creu de Sant Jordi, creada per «distingir les persones naturals o jurídiques que, pels seus mèrits, ha-

gin prestat serveis destacats a Catalunya en la defensa de la seva identitat o, més generalment, en el pla cívic i cultural» —segons el Decret 457/1981, de 18 de desembre. Fins al 1992, precisament en el període estricte de la Segona Època d'Or, cap colla castellerà havia assolit aquesta consideració per al Govern —tot i aquella resposta del president Pujol a les queixes vallenques del 1981. I el 1993 van ser distingides la Vella i la Joves Xiquets de Valls, els Castellers de Vilafranca i els Minyons de Terrassa. Era evident que no es distingia el fet casteller com a tradició —perquè o l'haguessin rebut només les dues colles de Valls o també els Nens del Vendrell i els Xiquets de Tarragona—, sinó que es distingia l'actualitat del fet casteller, l'èxit dels castells de 9. Això es va confirmar, justament, quan l'any següent, el 1994, la Jove Xiquets de Tarragona també rebia la Creu de Sant Jordi: l'any anterior havien bastit el seu primer castell de 9. Semblava, doncs, que el llistó era evident: si feies un castell de 9, a partir d'ara et donaven la distinció. I això va ser més o menys així posteriorment, fins que es va aturar, segurament perquè el nombre de colles de 9 es va anar disparant. Abans, però, el 2001 van rebre la condecoració institucional els Nens del Vendrell —atenent motius històrics— i els Xiquets de Tarragona, el 2002 els Castellers de Barcelona i el 2006 els Xiquets de Reus, que, de moment, ha estat la darrera colla reconeguda pel Govern.

De manera paral·lela, aparegué amb força la consolidació de la projecció exterior del fet casteller. Per la solidesa organitzativa que anaven agafant les colles i pel millor i més gran coneixement del fet casteller, però també per aquest reconeixement social i institucional, s'obria una nova etapa en les sortides a l'exterior. Cada cop més i més lluny. El 1992 va significar, com en tants altres àmbits del fet casteller, un abans i un després en aquesta projecció: la Colla Vella dels Xiquets de Valls va dur els castells, per primer cop, als Estats Units, a Texas concretament, amb la qual cosa es produïa el primer salt continental del fet casteller. Uns 200 castellers es van mobilitzar per fer sis actuacions en quatre dies —amb el 3 i el 4 de 8 descarregats com a millors castells. A San Antonio, en una visita a la NASA, i a Houston, en l'obertura del seu Festival Internacional, dedicat aquell any al cinquè centenari del «descobriment» d'Amèrica. Qui ho havia de dir als esforçats castellers de la postguerra que anirien a Texas pel Quinto Centenario...

No fou casual que, a començaments dels anys noranta, els castells, gairebé de sobte, sortissin per la televisió, comencessin a ser distingits i sortissin cada cop més de casa. Deu anys després d'aquella Santa Úrsula del 1981.

1992: l'any de les tripletes màgiques

Ja feia temps que força afeccionats castellers intuïen que acabaria arribant l'esclat; que al límit, si n'hi havia, encara no s'hi havia arribat. I, finalment, el 1992 els va donar la raó. Se superaren les xifres anteriors de castells de 9 amb escreix, ja que se'n bastiren catorze. I el que encara és més important: si fins al moment, excepte el 1989, a final d'any s'havien carregat més castells de 9 que descarregat, aquest 1992 aportava unes conclusions abassegadores: se'n descarregaren tretze i se'n carregà només un. I també comportava la superació d'un parany amb què les colles grans anaven topant: la Joves Xiquets de Valls, al concurs de Tarragona, aconseguia, finalment, completar la tripleta màgica, és a dir, descarregar en una única actuació els 3 i 4 de 9 amb folre i el 5 de 8. Fou un altre cop, no cal dir-ho, la «millor actuació del segle». Que es repetí, doblada per Joves i Vella, en la diada de Santa Úrsula. Així ho titulava l'*Avui* el dilluns 26 d'octubre: «Les dues colles de Valls protagonitzen la millor actuació conjunta d'aquest segle.» Arribava el vertigen.

I tot havia començat com ja estàvem acostumats: a la Bisbal del Penedès, el 15 d'agost, davant d'una Colla Vella i d'uns Castellers de Vilafranca que no es van moure dels castells de 8, la Joves Xiquets de Valls descarregava un aleshores matiner 3 de 9 amb folre —significatiu no només perquè estrenava una nova plaça de 9, sinó especialment per la data i la dificultat que havia presentat aquesta construcció la temporada anterior. El 30 d'agost, per Sant Fèlix —on continuaven absents els de la Joves—, els Castellers de Vilafranca van fer una actuació desequilibrada, marcada per les caigudes: va anar d'un 4 de 9 amb folre descarregat a un 5 de 7, tot passant per dos intents de 5 de 8 i una torre de 8 amb folre carregada. La Vella va fer una actuació clàssica de 8 —2 de 7 inclòs—, després d'un intent de 4 de 9 amb folre. Els Minyons de Terrassa hi van carregar un 2 de 8 amb folre. Uns quants dies després, els Minyons, a Sabadell, intentaven sense èxit un 4 de 9 amb folre —igual que el van intentar, a l'octubre, a Montcada i Reixac.

El 1992 era any olímpic —amb setze colles que participaren a la cerimònia d'obertura dels Jocs de Barcelona— i any de concurs. Vint colles van prendre part en el XIV Concurs de Castells de Tarragona, el 4 d'octubre. Com en les darreres edicions, la colla que en va sortir triomfadora va ser la Joves vallenca. I ho va fer amb un

registre que feia anys que es buscava i s'esperava: els 3 i 4 de 9 amb folre i el 5 de 8 descarregats. La Joves havia presentat la primera tripleta del segle incompleta —no amb tots els castells descarregats— i ara la feia completa. Finalment es podien veure els tres millors castells del moment fets per una única colla i descarregats. El *Nou Diari*, de Tarragona, ho va resumir el dimarts 6 així: «La Joves protagonitza la diada dels rècords.» El *Diari de Tarragona*, que va treure al carrer un suplement de setze pàgines, titulava, evidentment, «Una jornada històrica» i hi afegia: «La Joves de Valls va posar el llistó prop del cel.» *La Vanguardia* parlava de «la más brillante jornada castellera del siglo», *l'Avui* de «l'actuació més completa del segle», *El País* de «la mejor exhibición castellera del siglo», *El Periódico* de «día histórico»... Molt més ressò, doncs, que aquell primer castell de 9 del 1981, tot i la coincidència en els qualificatius. Cap mitjà no deia res de tripleta màgica, però: la denominació no va fer fortuna fins un parell d'anys després.

La Vella valenciana va tornar a aconseguir el segon lloc del concurs, amb un 4 de 9 amb folre descarregat, un 2 de 8 amb folre descarregat i un intent de 3 de 9 amb folre. El tercer lloc, però, no va ser per als Castellers de Vilafranca, que es van veure superats per la Jove Xiquets de Tarragona, que van descarregar el 2 de 8 amb folre i el 3 de 8, tot i dos intents de 4 de 8. Els vilafranquins, finalment quarts, amb sengles llenyes de 3 i 4 de 9 amb folre, no van passar de carregar la torre de 8 —i descarregar el 4 de 8 i el 5 de 7. Els cinquens van ser els Xiquets de Tarragona i els sisens els de Reus, les dues altres colles que van plantar castells de 8 a la vella plaça de bous tarragonina. Vint colles, 88 castells intentats i moltes hores per a un concurs que demanava una primera reformulació del seu model. Malgrat tot, primera tripleta màgica completa i els tres primers castells de 9 —els dos de la Joves i el de la Vella— que s'havien descarregat mai en un concurs.

Un altre any, les expectatives per Santa Úrsula, el dia 25 d'octubre, eren màximes. I aquell 1992 els afeccionats que van fer cap a la plaça del Blat en van sortir, de nou, entusiasmats. Tres setmanes després de «la millor actuació del segle» la veien doblada. Les dues colles de la ciutat, Vella i Joves, van fer la tripleta màgica descarregada.

La Joves per segon cop en un mes, la Vella per primera vegada. Tots els castells duts a plaça foren descarregats. Bé, tots no: la Joves no va aconseguir de carregar el pilar de 6. Perquè aquelles magnífiques tripletes màgiques van venir totes acompanyades per pilars de cinc. La temporada finalment va anar molt bé per a les dues colles de Valls i amb unes xifres realment remarcables per a la Joves. Com va fer veure Jordi Jaria (1996: 92), «amb uns números que feien posar els pèls de punta. Els vermells, entre altres coses, van descarregar el tres de nou amb folre quatre vegades, el doble que la resta de colles juntes, i van completar els dos primers quatre de nou de la seva història».

El novembre ens va dur la recuperació dels Castellers de Vilafranca. Per Tots Sants, van descarregar el 4 i el 3 de 9 amb folre, tot i que van topar amb la torre de 9 amb folre i manilles. Encara era un castell que es resistia. Per poc, però, només per darrer any: els Minyons de Terrassa —no pas els vilafranquins— el bastirien la temporada següent. Abans, però, els terrassencs, en la seva diada de la colla del 1992, també tiraren la tripleta màgica: sí que van descarregar-hi el 4 de 9 amb folre i el 5 de 8, però el 3 de 9 amb folre els va quedar en intent.

La temporada va acabar encara més tard: per la fira de Santa Llúcia, a l'Arboç, quan els Castellers de Vilafranca, aprofitant el bon moment amb què tancaven l'any, hi carregaven un 4 de 9 amb folre. Era el castell de 9 més tardà del segle i reafirmava el Baix Penedès com la comarca amb més places d'aquesta magnitud: tres —el Vendrell, la Bisbal i l'Arboç. Tres places tradicionals que han esdevingut cita obligada en el calendari contemporani.

Va ser una temporada espectacular i la constatació que, ara sí, tot començava a anar més de pressa. En paraules de Jordi Andreu i Jordi Suriñach (2015: 125), «vist amb perspectiva, és evident que la tripleta de la Joves en el concurs del 1992 és una de les fites significatives de la història de la castellística, punt culminant d'una etapa i preludi d'una altra per començar». El 1992 tancava la Segona Època d'Or, i ho feia de manera ràpida i concloent. En l'any olímpic, el fet casteller havia tornat a demostrar, conscientment o inconscientment, el seu lligam amb la trajectòria històrica del país.

La Colla Joves Xiquets de Valls va aconseguir la primera tripleta màgica del segle completa —amb tot els castells descarregats— en el concurs del 1992. A la imatge, el 4 de 9 amb folre. (Foto: Arxiu Colla Joves Xiquets de Valls)

◀ 4 de 9 amb folre de la Colla Vella per Santa Úrsula del 1992, que formava part de la seva primera tripleta màgica completa. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

Barcelona 92: castells olímpics

El 25 de juliol del 1992 l'Estadi Olímpic de Montjuïc va acollir la cerimònia d'inauguració dels Jocs Olímpics de la XXV Olimpíada, els Jocs de Barcelona 92. Un esdeveniment global: la retransmissió televisiva de la cerimònia va tenir una audiència afegida de 3.500 milions de persones arreu del món.

El guió del conjunt d'espectacles que conformaven la cerimònia es van encarregar a diverses agències barcelonines, fusionades en la societat Ovideo-Bassat-Sport SA. Suma de repàs estètic pels valors diguem-ne mediterranis i de pinzellades ben triades de modernitat dramàtica, amb l'afegit de la voluntat de realitzar un gran esport televisiu, la cerimònia es va estructurar en l'obertura protocol·lària, deu parts i la conclusió, amb l'arribada de la torxa olímpica i l'encesa del pebeter. En la darrera part, la desena, el regatista Luis Doreste i l'àrbitre de waterpolo Eugeni Asencio van fer el jurament olímpic. Aleshores es va desplegar una gran bandera olímpica a tot l'ample d'on eren els atletes mentre sonava l'arranjament que Andrew Lloyd Weber havia fet d'*Amics per sempre*. I tot seguit es van aixecar dotze castells, que simbolitzaven els dotze estats que en aquell moment formaven la Unió Europea.

Els organitzadors van dir que havien volgut singularitzar Barcelona i Catalunya en el mapa internacional —i deixar de banda els estereotips més rancis de l'espanyolitat. També van dir que la tria dels castells formava part d'aquesta voluntat, i devia ser cert, però els mesos previs a la confirmació de la presència del fet casteller no van estar exempts de la temença que això no acabés succeint,⁷ tot i que l'alcalde Maragall s'hi havia compromès a Valls mateix. Sembla, amb tot, que el veritable artífex inicial de la presència castellera en la cita olímpica fou Bigas Luna —el cineasta que, poc després, dedicà als castells un dels seus llargmetratges. Bigas Luna va participar en els moments previs a la confecció del guió i va insistir als

creatus d'Ovideo-Bassat perquè les colles del moment hi fossin presents.

No va ser fàcil, però: els organitzadors van convidar totes les colles, però només volien dotze castells, i, a més, exigien un minutatge concret i la seguretat absoluta que cap castell fes llenya, i per això van demanar que no hi hagués cap construcció superior als set pisos, a banda que, per motius logístics i de seguretat, cada colla havia d'entrar a la pista de l'Estadi Olímpic amb un nombre fix i molt estricte de castellers. Aquest plantejament excepcional i el debat social i polític al voltant del que comportaven els Jocs —sovint silenciats, però existents— van fer que no totes les colles acceptessin la invitació dels organitzadors. Finalment hi van actuar en solitari els Castellers de Vilafranca, els Bordegassos de Vilanova, la Colla Joves Xiquets de Valls, la Colla Vella dels Xiquets de Valls, els Xiquets de Tarragona, els Xiquets de la Vila d'Alcover, els Vailets de Gelida i els Castellers de Barcelona, mentre que Nois de la Torre i els Xiquets de Vila-seca, els Castellers de Cornellà i els Xicots de Vilafranca, els Xiquets del Serrallo i la Colla Castellera de Sant Pere i Sant Pau i, finalment, els Castellers de Castelldefels i la Jove de Vilanova ho van fer amb sengles castells de germanor, per allò de complir el topall de construccions. No hi van participar la Jove de Tarragona, els Xiquets de Reus, les dues colles de Terrassa i els Nens del Vendrell, com tampoc no ho van fer les colles de nova formació, com els Xics de Granollers, els Castellers de Mollet, els Castellers de Montcada i Reixac i els Ganxets de Reus —que no van ser convidades.

Per acabar-ho d'arrodonir, les colles participants van ser convocades a dos assaigs generals previs, el 18 i el 23 d'aquell juliol, on havien de fer la mateixa actuació que a la cerimònia inaugural, aquells dotze castells de simbologia europeista. I tots descarregats, clar. Tant en els assaigs previs com en el dia de la cerimònia inaugural —tret d'un intent conjunt dels Xicots de Vilafranca i els Castellers de Cornellà en el primer assaig, que va fer llenya i va posar prou nerviosos els organitzadors. L'experiència va tenir de tot. Va ser enlluernadora per als que van trepitjar

⁷ La temença es fonamentava en una experiència anterior d'un esdeveniment similar, tot i que de menor repercussió. Deu anys abans, a la cerimònia inaugural del Mundial de Futbol celebrada al Camp Nou de Barcelona, el 13 de juliol del 1982, no hi havia hagut castells. Va ser una cerimònia més curta i menys espectacular, força més tòpica i del tot carrinclona, amb una audiència televisiva notòriament inferior, en la qual, al costat de *muiñeiras* i *sevillanas*, hi hagué gegants i ball de gitanes —cal recordar que els Mundials els organitzen els estats i els Jocs, les ciutats. El 1992 els castellers encara no eren conscients que allò que era normal deu anys enrere —l'absència dels castells en aquests grans esdeveniments— ja no ho era aleshores.

◀ *Alguns dels castells aixecats de manera simultània en la cerimònia inaugural dels Jocs Olímpics de Barcelona, el 1992. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)*

la pista d'atletisme, però també va ser esgotadora. Agustí Pena (1999: 149) ho recordava així: «Els dos assajos previs [...] van servir per sincronitzar els moviments de tanta gent, però també per esgotar la paciència de tothom. Fins a quatre hores s'haurien d'esperar els castellers cada cop per anar al recinte olímpic i sortir a l'estadi de Montjuïc.» I també va ser —és encara— la retransmissió casteller amb més audiència de la història. Els càlculs són que, en aquell moment, hi havia entre 2.000 i 2.500 milions de persones veient-ho en algun lloc del planeta. El professor Miquel de Moragas va analitzar el tractament que van fer vint-i-cinc televisions dels cinc minuts en què els castells van ser els protagonistes de la cerimònia inaugural.⁸ Curiosament —o no—, el Canal Olímpic, una coproducció de Televisió de Catalunya i Televisió Espanyola, va ser el mitjà que més talls va efectuar durant la retransmissió casteller. A l'Estat espanyol només es van poder veure els castells en antena durant encara no tres minuts, mentre

que les cadenes dels Estats Units i del Japó van fer servir imatges pròpies per poder explicar millor els castells. Els japonesos lligaven els castells a la solidaritat: el seu comentarista afirmava que els castells «eren la identitat de Catalunya que uneix l'esperit de superació i solidaritat». Una de les lectures més singulars la va efectuar la televisió de Singapur, que relacionava els castells amb un culte religiós agrícola: «pagesos que intenten pujar un damunt de l'altre per apropar-se a Déu i persuadir les plantes perquè creixin més». Ja se sap que el món és molt divers.

Que TVE i TV3 aprofitessin el moment de l'alçament dels castells per passar a publicitat torna a explicar com era encara la relació entre el fet casteller i els mitjans de comunicació, amb molts serrells per superar. No només els televisius: l'actuació casteller no va merèixer ni una fotografia a l'extra de 36 pàgines de *La Vanguardia* de l'endemà. Fos com fos, la resta del món va veure, la gran majoria per primer cop, castells.

⁸ Moragas va donar a conèixer el resultat d'aquesta anàlisi en diverses publicacions i intervencions, entre les quals la ponència «Els castells i els castellers a la televisió internacional. L'experiència inaugural de Barcelona '92», reproduïda a *Debats Castellers 1* (D.A. 1998: 69-82).

El nombre de colles: una lenta i accidentada progressió

Un dels trets que havia definit l'evolució del fet casteller en la dècada dels setanta havia estat l'augment sostingut del nombre de colles. Així, de les set que havien aixecat castells el 1971 s'havia arribat a les dinou que ho van fer el 1981. En deu anys, doncs, el nombre s'havia gairebé triplicat. Podia semblar que, amb l'empenta dels castells de 9 i el nou ressò que anaven obtenint els castells, l'augment del nombre de colles mantindria aquesta persistent progressió. Però no va ser ben bé així. Es va arribar al 1992 amb 26 colles en actiu, és a dir, només set més que onze anys abans. Entremig, però, hi havia hagut moltes més colles noves. En concret, 21.

Moltes colles noves en aquella Segona Època d'Or. I moltes desaparegudes: una dotzena, ja fos per sempre o momentàniament. La progressió, doncs, va ser accidentada. Algunes de les colles noves van durar tot just una temporada. Alguna, fins i tot, no va passar de l'actuació de presentació, com va ser el cas dels Marrecs del Catllar —una plaça que, més endavant, esdevingué referència indiscutible de l'agost casteller. Els Castellers de Granollers, la Colla Jove dels Castellers de Vilafranca i els Castellers de Collell només van plantar castells durant un any. I els Xicots de Valls durant dos. També van desaparèixer —momentàniament, ja que reapareixerien més endavant— colles que venien d'abans, com els Brivalls de Cornudella, els Castellers d'Altafulla o els Minyons de l'Arboç.

El panorama va ser convuls i accidentat, més del que podia pressuposar la visió externa del món casteller, quan tot semblava que eren flors i violes. Les condicions que havien de permetre l'esclat definitiu en l'expansió del fet casteller, tant pel que fa al nombre de colles com a la seva territorialitat, no es donarien fins a la dècada següent, i especialment en el tombant de segle. El model de colla —organitzatiu i social— es trobava en ple procés de transformació i el pes de la tradició encara era massa generalitzat, en una societat que demanava nous models, més participatius, oberts i dinàmics. En aquells anys, es va donar la coexistència de colles referents dels dos models —el tradicional i el contemporani— en una mateixa ciutat. L'exemple més evident va ser Tarragona, on els Xiquets es movien encara en els paràmetres heretats de les colles històriques i on la Jove, més recent, havia apostat per aquella renovació, com va analitzar acuradament Guillermo Soler (2009). La coexistència Xiquets-Jove no va

COLLES APAREGUDES ENTRE ELS ANYS 1981 I 1992	
COLLA	Anys en actiu
Castellers de Ribes (Sant Pere de Ribes)	1981-1984
Xiquets de Reus	1981-en actiu
Castellers de Castelldefels	1982-en actiu
Castellers de Granollers	1982-1982
Colla Jove de Vilanova	1982-1994
Xicots de Vilafranca	1982-en actiu
Colla Jove dels Castellers de Vilafranca	1984-1984
Xiquets de la Vila d'Alcover	1984-2009
Castellers de Santa Coloma [de Gramenet]	1985-en actiu
Marrecs del Catllar	1985-1985
Castellers de Collell (Sant Ferriol)	1986-1986
Vailets de Gelida	1986-1999 / refundació 2011-en actiu
Xicots de Valls	1988-1989
Xiquets del Serrallo (Tarragona)	1988-en actiu
Colla Castellera de Sant Pere i Sant Pau (Tarragona)	1990-en actiu
Castellers de Cornellà	1991-en actiu
Castellers de Montcada i Reixac	1991-1998 / refundació 2013-en actiu
Xics de Granollers	1991-en actiu
Xiquets de Vila-seca	1991-1999 / refundació 2014-en actiu
Castellers de Mollet	1992-en actiu
Ganxets de Reus	1992-2005

1981. LES COLLES DEL MÓN CASTELLER

Baix Penedès

Nens del Vendrell(1926)
Minyons de l'Arboç (1958 | 1993 | 2002)

Baix Camp

Xiquets de Reus (1981)

Alt Camp

Colla Joves Xiquets de Valls (1801 | 1971)
Colla Vella dels Xiquets de Valls (1801 | 1946)

Tarragonès

Xiquets de Tarragona (1970)
Castellers d'Altafulla (1973 / 1995)
Nois de la Torre (1975)
Colla Jove Xiquets de Tarragona (1979)

Priorat

Brivalls de Cornudella (1976 | 2013)

Barcelonès

Castellers de Barcelona (1969)

Vallès Occidental

Minyons de Terrassa (1979)
Castellers de Terrassa (1980)

Vallès Oriental

Castellers de Montmeló (1978)

Alt Penedès

Castellers de Vilafranca (1948)

Garraf

Castellers de Sitges (1971)
Bordegassos de Vilanova (1972)
Castellers de Vilanova - Colla de Mar (1972)
Castellers de Ribes (1981)

Font: *Revista Castells*.

COLLES DESAPAREGUDES ENTRE ELS ANYS 1981 I 1992

COLLA	Anys en actiu	Castell màxim	Observacions
Castellers de Montmeló	1978-1983	4 de 6 agulla	
Castellers de Vilanova Colla de Mar	1972-1983	4 de 7 agulla (carregat)	
Castellers de Granollers	1982-1982	3 de 6	
Castellers de Ribes	1981-1984	3 de 7	
Colla Jove dels Castellers de Vilafranca	1984-1985	3 de 7 per sota	
Minyons de l'Arboç	1958-1984	2 de 7 (carregat)	Refundació 2002
Brivalls de Cornudella	1976-1985	3 de 7 (carregat)	Refundació 2012
Marrecs del Catllar	1985-1985	Pilar de 4	
Castellers de Collell (Sant Ferriol)	1986-1986	4 de 6	
Castellers de Sitges	1971-1987	2 de 7	
Xicots de Valls	1988-1989	3 de 7	
Castellers d'Altafulla	1973-1990	3 de 7	Refundació 1995

▲ 4 de 7 amb l'agulla dels Ganxets de Reus, colla que va estar activa entre el 1992 i el 2005. (Foto: F. Parés)

ser fàcil ni exempta de tensions, especialment els primers anys, però va fer evident que també servia per esperonar uns i altres. El 7 de juliol del 1981, el periodista Enric Pujol ja ho intuïa al *Diario Español*: «La comodidad, la falta de “castellers” y el saberse única colla local llevaron cierta desidia en “els castellers” de la ciudad. Fue hace dos años cuando Carlos Bello, presidente, y Mariano, “cap de colla”, al saber el nacimiento de otra “colla” se pusieron a trabajar para colocar a Xiquets de Tarragona en el lugar que se merecía.» I el cert és que el temps va demostrar que les colles, vinguin d'on vinguin, evolucionen cap on la necessitat i la realitat els impel·leix i que la dualitat —a plaça i en les propostes socials— acaba donant els seus fruits.

Aquest període —el de la dècada dels vuitanta i primers noranta— és, també, el darrer en què el pes de l'àrea

▲ Primera actuació en plaça dels efimers Xicots de Valls, el 29 de maig del 1988. (Foto: Gabriel Secall / Arxiu Municipal de Valls)

tradicional és encara hegemònic en el món casteller. Així, quinze colles del 1981 eren de l'àrea formada pel Camp de Tarragona, el Priorat, el Penedès i el Garraf i només quatre pertanyien al que podríem anomenar àrea de primera expansió —en aquest cas Barcelona, Vallès i Baix Llobregat. El 1992 l'àrea tradicional encara era majoritària, disset a nou, però la proporció començava a virar. Aviat s'arribà a l'equilibri, que es trencà en favor de les noves àrees. Així, el 1995, de les 38 colles que van actuar a plaça, 21 pertanyien a poblacions de l'àrea tradicional i disset a zones de nova expansió —amb els Castellers de Lleida que trencaven els límits territorials fins aleshores existents. I l'any següent, el 1996, la balança es decantava definitivament: 51 colles, de les quals 22 eren de l'àrea tradicional i 25 de la resta —amb els Castellers de Mallorca que hi afegien un nou límit.

L'excel·lència (I): 1993-2009

L'era de la **gamma extra**

Santi Terraza de Valicourt

El 2 de 9 amb folre i manilles: la dimensió desconeguda

Els catorze castells de nou del 1992 van generar la sensació d'inici d'un nou cicle en el món casteller. No tant perquè aquell any s'assolís el major nombre de castells d'aquest nivell (el 1988 ja se n'havien firmat deu), sinó perquè la *tripleta màgica* amb la qual la Colla Joves es va passejar al concurs de Tarragona —i que repetí igual que la Vella tres setmanes després per Santa Úrsula— obria la porta a un nou escenari de magnificència. Els castells de nou estaven creixent en consecucions, però sobretot en qualitat i potencial.

Amb tot, aquesta sensació de nou cicle no permetia en aquells moments concretar quins eren els horitzons d'un món casteller que havia obert una porta de notable importància deu anys enrere, però que encara tenia el complex històric de ser inferior a les grans proeses del segle XIX, especialment les viscudes a començament dels anys vuitanta d'aquella centúria. Òbviament, ningú no havia estat testimoni en persona dels grans castells que anotaven les cròniques de l'època (com el 4 de 9 sense folre, el 5 de 9 amb folre o el pilar de 8 amb folre i manilles), però l'estat d'opinió generalitzat era que, per diverses raons,

aquells episodis resultaven difícilment igualables. Tant és així que quan els Castellers de Vilafranca van experimentar, el 1989, per superar una nova frontera amb la torre de 9 amb folre i manilles, darrere seu van acumular una muntanya de comentaris escèptics que haurien anul·lat el més optimista dels mortals.

I realment el primer intent d'una construcció amb manilles al segle XX, efectuat pels verds a la diada de Tots Sants del 1989, no va augurar un futur prometedor al projecte de crear un castell del qual no es tenia constància ni en els millors moments del segle anterior. Tampoc els intents dels anys posteriors no van donar peu a excessiva fe que aquest castell s'acabés veient a plaça, ni de color verd ni de cap altre color. Els set intents que els vilafranquins van fer entre Tots Sants del 1989 i la mateixa diada del 1993 van quedar lluny de ser coronats. En el millor dels casos, es van trencar amb l'aixecador començant a entrar; és a dir, abans que l'enxaneta fes les tres passes més crítiques d'una torre, que, com era aquell cas, es balancejava contínuament des d'un bon inici.

Els Castellers de Vilafranca van ser els primers a creure-hi i van mantenir la fe quan pràcticament ningú no donava opcions a aquest castell. Els verds van partir de zero a l'hora de fabricar una construcció de la qual no es tenia cap notícia històrica, i menys encara cap referència tècnica en la qual emmirallar-se. Capficats en treure pressió al nucli central i experimentar en la manera de compactar

folre i manilles, tots els intents que els vilafranquins van efectuar en les cinc primeres temporades que el castell va anar a plaça es van fer sense crosses a les manilles. Els responsables tècnics dels verds consideraven que això permetria treballar millor al nucli del folre i que les manilles aguantessin la seva complicada estabilitat. Però amb aquesta fórmula els qui no podien aguantar la seva posició eren els terços, sotmesos a un moviment constant que venia de tot arreu: de dalt, de sota i dels costats. Aquesta tremolor intensa va sentenciar tots els intents inicials de torre de 9 emmanillada dels Castellers de Vilafranca.

Malgrat que la torre emmanillada no conreava excessives expectatives més enllà de la capital del Penedès, les memorables diades de les dues colles de Valls l'octubre del 1992 van permetre al món casteller somiar amb noves fronteres. El que pocs s'imaginaven és que la colla que havia de protagonitzar aquest pas històric no seria de Valls ni de Vilafranca. Fundats el 1979 i arribats als castells de nou el 1988 (descarregant-lo l'any següent), els Minyons de Terrassa *feien la seva*. Mentre a Vilafranca queien de la torre de 9 i a Valls miraven els intents dels verds amb mig somriure escèptic, aquells nois *motxillers* de Terrassa gosaven desafiar no únicament les lleis de la gravetat, sinó les *sagrades escriptures* del món casteller.

Quan el divendres 19 de novembre d'aquell 1993 —en el qual ja s'havien alçat els mateix nombre de castells de nou que l'any anterior, però amb una colla més, ja que la Jove de Tarragona es va incorporar al grup per Santa Tecla, coronant el 4 de 9 folrat— va córrer la notícia que els Minyons provarien el 2 de 9 amb folre i manilles si l'assaig d'aquella nit anava bé (i si abans descarregaven el 3 de 9 amb folre, que encara no havien completat aquell any), una sensació d'admiració, pànic i escepticisme va planar sobre la zona tradicional. Internet encara no existia i els pocs mòbils que hi havia no eren a l'abast de la gent comuna, però la notícia es va estendre en els circuits castellers com si es tractés d'un secret d'estat.

Els Minyons eren aquells nois simpàtics que mamaven castells les 24 hores del dia, que es feien un fart de viatjar a Vilafranca i a Valls —on sovint molts es quedaven a dormir per fer més intensa la seva experiència casteller— i que, sobretot, havien sorprès tothom amb la seva tècnica depurada, la seva capacitat —no sempre compartida— per innovar i els seus resultats inqüestionables. Però tots els èxits que havien viscut els de la camisa malva des dels seus inicis havien estat, fins a aquell moment, per sota dels registrats per les colles de Valls o la de Vilafranca. És a dir, podien assajar més, pujar millor i omplir de do-

nes els seus castells, però no havien superat les tres colles punteres del món casteller. En el millor (o, per a segons qui, en el pitjor) dels casos, els havien igualat. Per aquest motiu, que ara gosessin enfrontar-se a les manilles amb un castell que una colla havia intentat sense èxit en set ocasions i que les altres dues no se l'havien plantejat perquè ningú no considerava que algú els pogués prendre el tron va generar sensacions contraposades.

Aquell diumenge de tardor, el raval de Montserrat de Terrassa va concentrar una atenció inusitada. Castellers i aficionats d'arreu de les poblacions castelleres s'hi van desplaçar, més amb l'esperit de veure l'*experiment* dels de la camisa malva que de ser testimonis d'un episodi històric. La plaça era plena —com era habitual a Terrassa— de públic forà. Els Minyons van seguir el guió previst i abans d'encarar el castell inèdit van haver de fer els deures amb el 3 de 9 folrat. Aquell curs encara no havien descarregat aquest castell, que havien coronat a Mollet el mes d'octubre en la Diada de Colles del Vallès (aquesta trobada, creada aquell curs i que es va mantenir els anys següents, va ser una estratègia eficaç dels Minyons per *fer comarca* i ampliar la xarxa de col·laboracions). Sí que havien, però, completat el 4 de 9 amb folre en dues ocasions: a la seva festa major (primer castell de nou fet en aquesta exhibició) i a Sant Fèlix.

La torre de 9 es va plantejar en segona ronda, amb el 3 de 9 al sarró, que era el tercer castell de nou descarregat pels malves aquell any (més un de coronat). I no és que fossin menys que les altres colles punteres: la Joves havia tancat el curs amb tres 3 de 9 folrats i un 4 de 9 amb folre, tots descarregats, i la Vella també amb quatre castells de nou, només dos dels quals completats, mentre que els verds en aquells moments en sumaven només dos (que acabaren sent dos més gràcies als que van plantar a finals d'una temporada que aleshores allargaven fins a mitjan desembre). És a dir, plantejar-se un castell inèdit i superar una frontera nova amb només quatre construccions de nou en els seus registres no era en aquells moments cap bajanada, sinó la lògica d'una època en què cada 3 de 9 i 4 de 9 folrats eren una fita gairebé excepcional.

Per encarar la torre de 9 amb folre i manilles, els Minyons van dotar-se de gosadia, però també de la intel·ligència tècnica que els caracteritzava. La diferència més simptomàtica respecte als intents que havien fet els verds des de feia quatre anys va ser col·locar crosses als terços. Aquesta decisió va permetre falcar una de les parts clau de la construcció. L'altra diferència era que la doble parella de segons i terços eren segons de castells de vuit; és a dir,

V DIADA DE LA COLLA
AYONS TERRASSA

castellers que estaven acostumats a anar sobre uns baixos i, per tant, a saber què fer amb els peus i el cos en tot moment. El folre era escàs i lleuger, format per 49 persones, una quantitat notablement inferior a la que anys després es va implantar com a norma habitual en el 2 de 9 (actualment, els folres de les torres de 9 estan formats per entre 63 i 79 castellers, segons els casos i les colles).

Tot això, sumat a la velocitat amb què van muntar l'estructura, va permetre que les gralles sonessin amb relativa rapidesa. Aleshores ja era qüestió d'aguantar com fos, perquè s'havia entrat en una dimensió desconeguda d'una construcció de la qual no se sabia com respondria en els moments més crítics. El castell va pujar aplomat i veloç i amb les tres passes de l'enxaneta va quedar ferit, però va resistir suficientment per ser coronat. L'aleta del primer 2 de 9 amb folre i manilles ja era un fet, un episodi històric que obria una nova era.

La gesta dels Minyons va suposar un impacte extraordinari fora, però també dins del món casteller. La construcció amb manilles va aportar als castells una visualització notablement superior al que era habitual: va ser portada informativa a cadenes i diaris (*La Vanguardia* va posar la foto en portada, un fet absolutament inhabitual en aquest diari) i els magazins radiofònics de les principals emissores del país, l'endemà dilluns, van introduir els castells com un dels temes principals d'actualitat. La sensació que el món casteller havia obert una finestra era generalitzada i estesa més enllà dels circuits interiors. El terme *manilles* —que fins aleshores només havien sentit a dir els més avesats— certificava l'ascensió a aquest nou estadi que havien protagonitzat els castells.

Portes endins, la gesta dels Minyons també va suposar un sotrac d'enormes magnituds. Tant que, en poc temps, aquest sotrac acabà esdevenint una rasa que generà moviments tectònics en un món casteller en el qual l'important no és només què fas tu, sinó també què fan els altres. A Vilafranca, per exemple, la gesta dels Minyons va ser difícil de pair. Els verds havien efectuat set intents de la torre de 9 amb folre i manilles sense cap èxit (de fet, en necessitarien tretze fins a aconseguir la primera, per Sant Fèlix del 1995) i, en canvi, els Minyons van fer-ne l'aleta el primer cop que la provaven. Un plat de difícil digestió. Abans que acabés aquella diada de la colla en què els malves van estrenar la gamma extra, un mític casteller vila-

franquí, Francesc Moreno, *Melilla* —que dos anys després acabaria esdevenint cap de colla—, no va poder-se estar d'entrar en una cabina telefònica i trucar al cap de colla d'aleshores, Carles Domènech, *Mènec*, per comunicar-li la notícia. Ho va fer amb llàgrimes als ulls, fruit de la ràbia que els haguessin pres la condició de ser els primers d'arribar a la dimensió desconeguda.

També a Valls va costar de pair l'èxit dels Minyons de Terrassa. Al bressol dels castells podien admetre que algunes grans fites arribessin del Vendrell (com havia estat en diversos episodis d'aquell segle) i, fins i tot, de Vilafranca (on generalment havien anat per darrere), però que fos d'un territori de la considerada zona no tradicional va generar una barreja d'admiració i incredulitat amb un punt de frustració afegida. La fita dels de la camisa malva era un avís per a navegants seriosos i determinant: l'hegemonia que els Xiquets de Valls havien exercit de manera àmpliament majoritària en la història dels castells —i pràcticament ininterrompuda des de començament dels anys setanta— estava en joc. El nou escenari va deixar descol·locats no pocs castellers de les dues colles de Valls.

Però, al mateix temps, la gesta dels Minyons va fer obrir els ulls a les dues colles dels Xiquets de Valls. Tant la Colla Joves —que era la colla líder del moment— com la Colla Vella havien estat víctimes d'un cert conformisme un cop havien assolit els èxits dels castells de nou. La tripleta màgica, que totes dues colles van signar per primer cop el 1992, va suposar una demostració de força i de capacitat extraordinàries, ja que va posar de manifest que les colles estaven en condicions d'abordar els objectius més elevats de manera conjunta. Però també és cert que, amb els castells de nou al sarró, no es van plantejar seriosament obrir un altre camí.

L'èxit dels Minyons demostrava que les construccions amb manilles eren possibles, però al mateix temps obligava les dues colles de Valls a posar-se les piles. La temporada del 1994 va començar, doncs, amb una cita en l'agenda de les dues colles de Valls: assajar el 2 de 9 amb folre i manilles. Aquesta també era l'assignatura pendent que es marcaven els Castellers de Vilafranca, mentre que, lògicament, els Minyons volien tornar a enfrontar-se amb el castell que ells mateixos havien *desvirgat* i poder-lo descarregar.

2 de 9 amb folre i manilles carregat pels Minyons de Terrassa a la diada de la colla, el 21 de novembre del 1993. (Foto: Arxiu Minyons de Terrassa)

1991. LES COLLES DEL MÓN CASTELLER

Baix Camp

Xiquets de Reus (1981)

Alt Camp

Colla Joves Xiquets de Valls (1801 | 1971)

Colla Vella Xiquets de Valls (1801 | 1946)

Xiquets de la Vila d'Alcover (1984)

Tarragonès

Xiquets de Tarragona (1970)

Nois de la Torre (1975)

Colla Jove Xiquets de Tarragona (1979)

Xiquets del Serrallo (1988)

Colla Castellera de Sant Pere i Sant Pau (1990)

Xiquets de Vila-Seca (1991)

Baix Penedès

Nens del Vendrell (1926)

Barcelonès

Castellers de Barcelona (1969)

Castellers de Santa Coloma (1985)

Baix Llobregat

Castellers de Castelldefels (1982)

Castellers de Cornellà (1991)

Vallès Occidental

Minyons de Terrassa (1979)

Castellers de Terrassa (1980)

Castellers de Montcada i Reixac (1991)

Vallès Oriental

Xics de Granollers (1990)

Alt Penedès

Castellers de Vilafranca (1948)

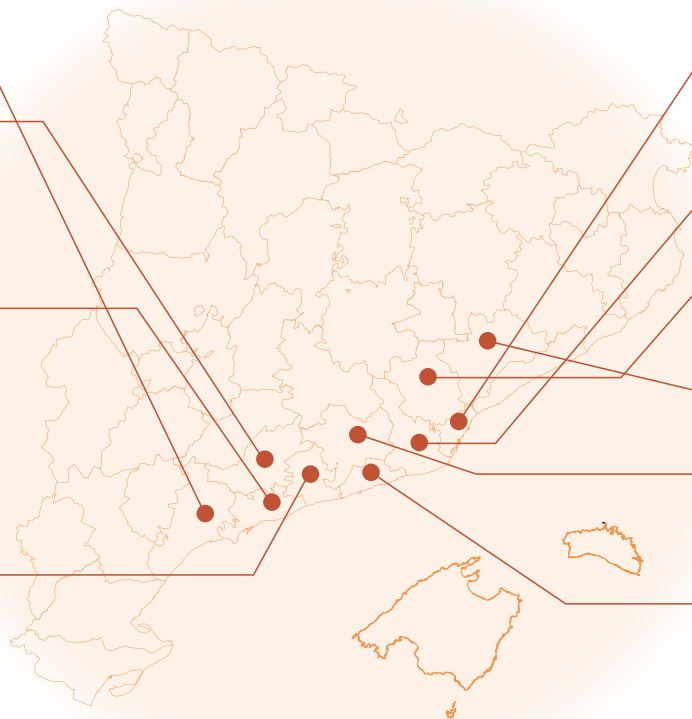
Xicots de Vilafranca (1982)

Vailets de Gelida (1985)

Garraf

Bordegassos de Vilanova (1972)

Colla Jove de Vilanova (1982)

Font: *Revista Castells*.

La dimensió desconeguda que van portar les manilles, ara sí, va generar una sensació de nou cicle. El 1993 havia estat superior en termes globals a les temporades anteriors gràcies al 2 de 9 emmanillat, però també a l'arribada d'una nova colla de nou (la Jove de Tarragona), a un lleuger increment de les consecucions de castells d'aquest nivell (divuit, mentre que la temporada anterior havien estat catorze) i a l'aparició de noves colles (aquell 1993 se'n van crear cinc). També a les passes significatives que van fer altres

colles, com els Castellers de Barcelona i els Castellers de Terrassa, que van estrenar el 3 de 8 (els blau turquesa van esdevenir la primera colla que el descarregava a la primera, des que els Nens del Vendrell ho van fer el 1951). A més de tots aquests avenços en registres i nombre de colles, els castells començaven a consolidar la seva presència a la televisió amb el programa de retransmissions en diferit que efectuava el Canal 33. Tot plegat, generava la sensació que alguna cosa important estava a punt d'arribar.

4 de 9 amb folre carregat per la Jove de Tarragona per Santa Tecla del 1993. (Foto: Jordi Barberà / Arxiu Colla Jove Xiquets de Tarragona)

L'època de la gamma extra

La sensació d'un nou cicle estesa en l'ambient amb l'arribada del 2 de 9 amb folre i manilles no era gratuïta, perquè, efectivament, el 1994 va suposar la confirmació que el món casteller havia pujat un estadi. Quan va arribar Sant Fèlix ja s'havien vist sis castells de nou (els dos anys anteriors, abans del 30 d'agost, només se n'havia fet un), el nombre de places de nou va créixer de manera exponencial (l'Arboç, Sabadell, Barcelona, Montserrat...) i també les actuacions en les quals es van alçar castells de nou. Dels divuit castells de nou aconseguits el 1993 es va saltar als 44 d'aquell 1994. No va ser un increment progressiu, sinó un salt espectacular, que il·lustrava el creixement que estava registrant el món casteller, amb la consecució de noves fronteres.

En aquell primer tram del 1994 hi va haver dues colles que van destacar de manera especial. D'una banda, els Minyons de Terrassa, que van continuar impulsats per la força del primer 2 de 9. Els malves ja van fer dos castells de nou durant la seva festa major (l'any anterior n'havien fet un) i van ser l'única de les quatre colles de Sant Fèlix que va sortir amb dos castells de nou descarregats. L'altra colla del moment va ser la Jove de Tarragona, que també va començar el curs avalada per l'exitós tram final de l'any anterior, en què va carregar el seu primer castell de nou i va estrenar el 5 de 8, que va completar en tres ocasions.

Totes dues colles es caracteritzaven per ser fresques, innovadores, en creixement social i conscients que els objectius s'assolien a base de fer hores al local d'assaig. La suma de tots aquests factors es va traduir en els èxits que totes dues colles van protagonitzar aquella temporada, però sobretot en la *gosadia* que van tenir per anar molt més enllà. En el cas dels Minyons, obrint la porta de la gamma extra i duent el 2 de 9 amb folre i manilles a una diada de la Mercè en què també van participar dues colles de nou més (Joves i Vilafranca), però en la qual ells eren els protagonistes estel·lars. En el cas de la Jove, passejant uns castells de nou que tot just acabaven d'estrenar i presentant candidatura per guanyar el concurs de Tarragona. El sistema casteller, tal com l'havíem entès durant dècades, estava capgirant-se.

Una de les claus de l'èxit dels Minyons i la Jove va ser esdevenir un focus d'atracció de joves de les seves respectives ciutats. A Terrassa —on els castells tenien una presència social inferior a la importància de les seves colles—, la fita del 2 de 9 va convertir-se en un factor que va per-

metre canviar algunes dinàmiques institucionals que fins al moment no havien donat als castells la importància i el paper que es mereixien. Aquell 1994, els Minyons s'havien vist obligats a matisar l'alcalde de la ciutat, Manuel Royes, quan en una entrevista va qualificar que els elements identificatius de la ciutat eren el jazz i l'hoquei herba, sense fer cap referència als castells, que estaven situant Terrassa com a portada informativa. A Tarragona, la Jove va fer el salt als castells de nou acompanyada d'una marea lila, que va reforçar socialment la colla i la va dotar dels suports necessaris per moure's entre les més grans i, al mateix temps, esdevenir una entitat de referència a la ciutat, especialment entre els sectors més juvenils. Els de la Jove es van fer els *amos* de les places castelleres de la ciutat, però també de bona part del teixit social tarragoní. Van actuar com un imant per atreure gent i es van fer veure en cada petit racó de la ciutat, començant pels penons amb el seu escut que s'instal·laven a cada cop més balcons de la ciutat.

Amb tot, la revolució protagonitzada pels Minyons i la Jove va deixar intactes els fonaments del món casteller, perquè ni els del Vallès van ser els primers a descarregar el 2 de 9 amb folre i manilles ni els de Tarragona van guanyar el concurs. Les dues colles de Valls van continuar al peu del canó demostrant la seva capacitat, potència i autoritat. Com en tantes altres ocasions de la història dels castells, l'empenta de les colles foranes havia motivat els Xiquets de Valls per fer-ho encara millor i assolir nous reptes.

Durant els anys anteriors, la Joves havia dominat el panorama casteller amb una certa suficiència: van ser els primers a descarregar el 3 de 9 amb folre i a fer la tripleta, van coronar l'únic pilar de 6 d'aquell període i van guanyar els tres concursos del moment (1988, 1990 i 1992). Fins i tot, es van permetre el luxe de no participar a la diada de Sant Fèlix els anys 1991, 1992 i 1993 perquè estaven en desacord amb l'obligatorietat d'acudir també a la processó de la tarda. Aquells anys, els de la camisa vermella van mantenir un pols amb els administradors de la festa vilafranquina que es va acabar traduint en la seva renúncia a ser el dia 30 a Vilafranca. Òbviament, tothom hi va perdre: Vilafranca, perquè no va poder veure la millor colla del moment, i els del carrer d'en Gassó, perquè van desapropiar l'oportunitat d'exhibir la seva autoritat el dia que, probablement, tenien més espectadors a plaça i més de mig món casteller pendents d'ells.

Però el 1994 el pols vallenc va canviar de mans: la Colla Vella va guanyar el concurs amb la tripleta —en un frec a frec amb la Jove de Tarragona— i van ser els primers a descarregar el 2 de 9 amb folre i manilles, a la diada de Santa

► 2 de 9 amb folre i manilles carregat de la Colla Joves per Santa Teresa, al Vendrell, l'any 1994. (Foto: Arxiu Colla Joves Xiquets de Valls)

Úrsula, una setmana després que la Joves el carregués al Vendrell i que el tornés a coronar a la plaça del Blat. Aquell 2 de 9 va tornar a exhibir una màxima que (pràcticament) mai no falla: la Vella és la Vella. Els primers que el van intentar van ser els Castellers de Vilafranca; els primers a carregar-lo, els Minyons de Terrassa; la primera colla de Valls a coronar-lo, la Joves, però la primera —de Valls i d'arreu— a descarregar-lo va ser la Vella. Dit i fet.

Els quatre 2 de 9 emmanillats del 1994 van evidenciar que la gamma extra havia arribat per quedar-s'hi. No era flor d'estiu. I tampoc no eren innocents les intencions que les colles punteres van començar a exhibir amb les construccions superiors al 3 de 9 amb folre i, de fet, amb les de major dificultat. A la diada de Sant Fèlix d'aquell 1994, la Joves va sorprendre en el seu retorn a la plaça vilafranquina amb un intent de 2 de 8 sense folre. No va ser un intent a la desesperada, ni cap bogeria per marcar pit. Va ser un castell que va pujar amb la solidesa i força que exigeix, i que es va acabar trencant amb l'aixecador col·locat.

Tampoc no va ser cap bajanada el que van provar els Minyons a la seva Diada: el 4 de 9 sense folre. En una època en què els castells de nou bàsics encara no tenien el recorregut que van adquirir després, els de la camisa malva es van atrevir amb el mite més gran de la història dels castells en aquell moment. Ho van fer després d'haver clavat el 4 de 8 net a assaig, una fita que va tenir un impacte rellevant en un món casteller en què la cultura d'assaig no tenia el valor que va guanyar posteriorment. L'intent a plaça va ser ferm, determinant i va anar d'un pèl. Tant que la imponent estructura es va trencar quan l'enxaneta començava a fer les tres passes.

L'altra porta que també es va intentar obrir aquella temporada va ser la del 5 de 9 amb folre. En aquest cas, la colla capdavantera va ser l'emergent Jove de Tarragona, que el va portar al concurs de Tarragona després d'haver descarregat el 3 i el 4 de 9 amb folre. En aquest cas, però, l'intent, va quedar lluny de ser assolit. Tampoc no van arribar a bon port els dos intents que en va fer en una diada que va organitzar expressament el 13 de novembre a la plaça de la Font. La força de la Jove era tan gran que es permetia muntar una actuació sense cap altra colla a plaça per fer un castell com el 5 de 9 folrat. Però aquells dos intents de la *supercatedral* també van quedar lluny de ser

coronats: començava la malastrugança entre la Jove i el 5 de 9, que havia de durar fins al 2011.

I tampoc no es va poder recuperar aquell any el mític i inhabitual 3 de 8 per sota. La Colla Vella el va provar tres cops a l'actuació de la Diada Nacional a la plaça del Blat; en dues ocasions van caure i en una altra el van desmuntar. Dues colles més van atacar aquest castell: els Castellers de Barcelona i els Minyons de Terrassa; els primers es van quedar a un pas de carregar-lo a la diada dels Minyons del 1995 (també van fer un intent per la Mercè de l'any següent), mentre que els malves hi van ensopegar en dues ocasions el 1996.

Els grans mites del segle XIX (2 de 8 i 4 de 9 sense folre, 5 de 9 folrat, 3 de 8 per sota) no es van poder recuperar en un any en què el 2 de 9 emmanillat —coronat la temporada anterior— es va instal·lar en els registres de tres colles. Però van demostrar que la mitificada i inaccessible Primera Època d'Or dels castells no era només una il·lusió del passat, sinó un període a l'abast d'un món casteller que, ara sí, creixia en grans dimensions.

Si el 1994 va representar un salt endavant en la consecució de noves fites, el 1995 va suposar la confirmació definitiva que no hi havia marxa enrere en l'estadi que s'havia assolit. El 2 de 9 va rebre altres companys nous en la gamma extra, si bé cap no es va descarregar aquella temporada: 4 de 9 amb folre i l'agulla, 5 de 9 amb folre i pilar de 8 amb folre i manilles.

La temporada del 1995 va començar l'11 de desembre de l'any anterior a l'Arboç. La diada de Santa Llúcia —que va ser la primera a exhibir els castells de nou al segle XX en aquesta vila del cor del Penedès— tenia un plat fort: l'enèsim accés dels Castellers de Vilafranca a la torre de 9 amb folre i manilles. Els verds estaven moralment tocats per haver vist com tres colles passaven davant seu en el castell que ells havien inventat cinc anys enrere. En la recta final d'aquell 1994 van fer-ne quatre intents: dos per Tots Sants, un a la primera Diada de Colles del Penedès (a Sitges) i el de la diada de Santa Llúcia de l'Arboç. A diferència dels anys anteriors, aquests intents —que ja provaven a *la terrassenca*, o sigui, amb crosses al terç— es quedaven a les portes, però continuaven sense fer l'aleta. A Sitges, per exemple, va caure amb l'enxaneta encavalcant-se. En el moment de tancar una temporada massa

2 de 9 amb folre i manilles de la Colla Vella per Santa Úrsula del 1994, el primer descarregat de tota la història.
(Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

▲ ► D'esquerra a dreta, i de dalt a baix, intents del 2 de 8 sense folre de la Colla Joves de Valls per Sant Fèlix del 1994; del 4 de 9 net dels Minyons de Terrassa a la diada de la colla del 1994, i del 5 de 9 amb folre de la Jove de Tarragona al concurs de Tarragona del 1994. (Fotos: Arxiu Colla Joves Xiquets de Valls; Arxiu Minyons de Terrassa; Dolors Baena / Arxiu Colla Jove Xiquets de Tarragona)

irregular (va ser la colla que va fer més 4 de 9 amb folre —sis de descarregats i un de carregat—, però no va alçar cap altre castell de nou) van tenir una petita victòria: van carregar el primer pilar de 6 que veia el món casteller en sis anys. Del que ningú no era conscient és que aquell pilar de l'Arboç acabaria obrint tot un món per als verds i, de retruc, per al món casteller. De fet, en aquella diada de l'Arboç, el pilar dels vilafranquins no va ser l'únic que es va intentar, ja que els Castellers de Sant Pere i Sant Pau també es van quedar a les portes de carregar el seu de 6.

L'actuació de l'Arboç va ser la darrera que va dirigir Carles Domènech, *Mènec*, com a cap de colla dels Castellers de Vilafranca, el qual havia liderat la colla des del 1975. El gener següent hi havia eleccions al Figarot i s'hi van presentar dues candidatures encapçalades per dos mítics membres de la colla, Jaume *del Ràpid* i Francesc Moreno, *Melilla*. Va guanyar aquest darrer amb un objectiu ben clar: fer dels Castellers de Vilafranca la primera colla del món casteller. I en aquesta empresa, Melilla va treure bon rèdit del pilar que els verds havien estrenat l'any anterior, gràcies a l'entusiasme que el segon, el terç i la quart hi van posar a base d'assaig constant, experimentació i il·lusió. A les Fires de Maig, els verds van carregar el pilar de 7 amb folre i el 22 de juliol van organitzar una diada a la plaça de la Vila amb un únic objectiu: fer el pilar de 8 amb folre i manilles. Poc importava que encara no haguessin descarregat el pilar de 6 (el primer l'assolirien dues setmanes després, a Vilanova); els pilaners hi estaven decidits i el cap de colla va establir la vella lògica casteller de «si avui tens l'oportunitat de fer un castell, no el deixis per a l'endemà».

El gran espatat, però, hauria d'esperar poc més d'un mes, ja que aquell primer assalt va acabar en intent. El pilar de 8 carregat va arribar el 31 d'agost i el de 7 descarregat l'1 d'octubre. En aquella cursa dels vilafranquins pel pilar també van despullar dues construccions més: el 4 de 8 amb l'agulla (descarregat el 8 d'octubre a Gelida a la primera —l'any anterior havia quedat en intent—) i l'inèdit 4 de 9 amb folre i l'agulla, coronat a la diada de Tots Sants. Però, tot i el valor i importància d'aquestes construccions, cap no va tenir l'impacte emocional per als components dels Castellers de Vilafranca —i per a gairebé tota la ciutat— com la torre de 9 amb folre i manilles, que van descarregar per la diada de Sant Fèlix. Havien necessitat dotze intents previs, des que el 1989 van fer-ne el primer, i tres colles hi van arribar abans, però finalment ho van aconseguir i, en poc temps, van esdevenir els reis d'aquesta construcció (el 1996 ja eren la colla que exhibia els millors registres, una condició que ja no van abandonar).

El 1995 també va ser l'any del 5 de 9 amb folre. I, més concretament, ho va ser el cap de setmana de Santa Tecla i la Mercè, però per motius oposats. A Tarragona, la Jove es va enfrontar per quarta vegada amb la supercatedral, però també sense èxit. Aquest cop, però, la caiguda va resultar fatal, ja que va lesionar greument un dels components del folre. El cop va ser dur i va deixar noquejada la colla, que va aturar la seva espectacular progressió i que va trigar anys a tornar a ser el referent que havia estat en la primera meitat dels noranta. Per la seva part, a Barcelona, els Minyons van tornar a escriure una altra pàgina brillant del món casteller i van dibuixar el primer 5 de 9 amb folre carregat del segle XX. Els de la camisa malva, un cop més, marcaven el camí en una construcció no vista per cap aficionat viu.

El valor del pilar va permetre situar els Castellers de Vilafranca, com havia anunciat el Melilla, al capdavant del panorama casteller. Ho van fer colze a colze amb els Minyons de Terrassa, en una nova rivalitat nascuda en aquella època i que havia de créixer en els anys posteriors. A Vilafranca, costava pair que els Minyons fossin on eren i, a més, els acusaven de «menystenir» la diada de Sant Fèlix portant castells superiors una setmana després a Sabadell (el 1996 van portar el 5 de 9 folrat a la cocapital vallesana, mentre que a Vilafranca hi van anar amb la tripleta). A Terrassa, consideraven que els retrets dels vilafranquins eren un problema de la seva digestió i que ells tenien un rumb i dinàmiques pròpies que no implicaven anar contra ningú. Verds i malves iniciaven una pugna, nascuda amb el 2 de 9 del 1993, i que va adquirir notables dimensions en els anys següents.

En aquest nou pols hi va contribuir l'inici dels rànquings. La tardor del mateix 1995, el setmanari *Presència* —que aleshores distribuïen diversos mitjans comarcals cada divendres— va implantar el primer rànquing per mesurar castells i colles. La seva decisió d'equiparar amb la mateixa puntuació el 4 de 9 folrat amb l'agulla i el 5 de 9 amb folre va ser motiu d'una notòria polèmica a Vilafranca. El rànquing de *Presència* va ser el primer que va funcionar de manera regular, i en els anys posteriors en van seguir d'altres com el de Catalunya Informació, *l'Avui* o el de Web Casteller. La majoria de castellers criticaven l'ús dels rànquings com a termòmetre casteller..., però també la majoria els seguien i no pas pocs li donaven difusió quan la seva colla en sortia ben parada.

Els pilars de mèrit d'aquella temporada, però, no únicament van tenir color verd, sinó que més colles s'hi van llançar. A banda dels vilafranquins, només una altra va descarregar el de 6 (Jove de Tarragona), quatre més el van

▲ Torre de 9 amb folre i manilles descarregada dels Castellers de Vilafranca per Sant Fèlix del 1995. (Foto: Arxiu Família Ferret Miralles)

▲ Un dia més tard, per Sant Ramon del 1995, els Castellers de Vilafranca coronaven el pilar de 8 amb folre i manilles. (Foto: Arxiu Castellers de Vilafranca)

◀ Celebració de la torre de 9 amb folre i manilles dels Castellers de Vilafranca per Sant Fèlix del 1995, amb Melilla, el cap de colla, aixecat pels seus castellers. (Arxiu Miquel Ferret)

► 5 de 9 amb folre carregat
pels Minyons en l'actuació de
la Mercè, a Barcelona, l'any
1995. (Foto: Arxiu Minyons de
Terrassa)

▲ 3 de 9 amb folre descarregat pels Xiquets de Reus durant el concurs de Tarragona del 1996. (Foto: Arxiu Xiquets de Reus)

carregar (Bordegassos de Vilanova, Minyons de Terrassa, Xiquets de Tarragona i Colla Joves), mentre que dues el van deixar en intent (Colla Vella i Castellers de Sants). Els *matalassers* també van carregar el de 7.

La certificació plena que el món casteller havia protagonitzat un salt a una nova era es va produir amb nova ampliació del grup de colles que feien castells de nou. Els Castellers de Terrassa van carregar in extremis el 3 de 9 amb folre per culminar una memorable temporada i una meritòria progressió; el 1993 van estrenar el 3 de 8, però la temporada següent no en van fer cap; és a dir que la progressió del 1995 va resultar meteòrica. La gesta dels de la camisa blau turquesa, a més, va situar Terrassa en el cim casteller, ja que va passar a ser la segona ciutat catalana en tenir dues colles de nou (una fita que a l'Ajuntament de l'època li va costar situar en el lloc que es mereixia). L'any següent, el grup es va tornar a ampliar, en aquesta ocasió amb els Xiquets de Reus, que el mes d'agost van carregar el seu primer 3 de 9 amb folre i que al concurs el van aconseguir descarregar; de fet, es va erigir com el millor 3 de 9 vist en aquella actuació. En tres anys s'havia passat de quatre colles que feien castells de nou a set.

La progressió no tenia límits i aquell 1996 va permetre ampliar les llegendes assolides durant els anys anteriors. No es va firmar cap construcció nova, però, en canvi, se'n van culminar dues d'assolides l'anterior: el 4 de 9 amb folre i l'agulla i el 5 de 9 amb folre. La primera va anar a càrrec de l'única colla que el feia (els Castellers de Vilafranca van mantenir en exclusiva la titularitat d'aquest castell fins al 1998), que el van completar en una diada de Tots Sants que estava cridada a ser històrica, però que va acabar sent memorable. Els verds venien de guanyar el primer concurs des del 1972, tot trencant la supremacia vellenca dels últims anys, i es veien amb cor de plantejar-se el que fos. Per aquest motiu, van encarar el 4 de 10 amb folre i manilles, un altre estadi superior i desconegut dels castells. Els dos intents fets a plaça, però, no van tenir aquesta condició, ja que es van ensorrar abans que sonessin gralles i van fer veure als verds que els castells de 10 eren paraules majors. Amb tot, els vilafranquins no es van acovardir i van segellar la millor actuació del moment, amb el 4 de 9 amb l'agulla, el 2 de 9 emmanillat i el 3 de 9 amb folre. Tres setmanes després, els Minyons firmaven una actuació de nivell similar amb el 5 de 9, el 2 de 9 (els primers que descarregaven en tots dos casos) i el 3 de 9 folrat. La gamma extra ja arribava per partida doble.

Però el primer 5 de 9 amb folre descarregat al segle XX va ser de color rosat. Es va repetir la seqüència de dos anys enrere amb el 2 de 9 emmanillat: els Minyons van ser els primers a carregar-lo, i la Vella a descarregar-lo. Ho va fer per la diada de Santa Úrsula, amb plena autoritat en una plaça del Blat que va vibrar amb aquesta fita. Fins i tot, la Colla Joves va dedicar un aplaudiment a la gesta, en un fet inusual i que posava de manifest la transcendència i èpica del moment viscut.

Amb el 4 de 9 amb l'agulla i el 5 de 9 folrat sota control, ara només quedava per descarregar el pilar de 8 amb folre i manilles. Però, tot i la dificultat i immensitat que exhibia l'espadat, ningú ja no dubtava que això acabaria succeint aviat, com així va ser. Els Castellers de Vilafranca el van completar per primera vegada a la diada de Sant Miquel del 1997.

El principal fet d'aquella temporada va ser aconseguir mantenir el nivell dels anys anteriors. Tot i que es va baixar lleugerament en consecució de castells de nou (55 el 1996 i 50 l'any següent), el 1996 es van ampliar els registres de gamma extra i es van repartir —amb resultats desiguals— entre les colles punteres. El nombre de colles que feia castells de nou va tornar a ser les cinc que ja ho havien fet el 1994.

► 4 de 9 amb folre i agulla carregat
pels Castellers de Vilafranca en la
diada de Tots Sants de l'any 1996.
(Foto: Arxiu Castellers de Vilafranca)

LA VILA

El boom: creació de colles, expansió territorial, mitjans de comunicació...

L'any 1981, quan es van recuperar els castells de nou, el panorama casteller estava concentrat a les comarques del Camp de Tarragona i del Penedès. Fora d'aquest àmbit, només hi havia colles a Barcelona i al Vallès, a més de l'extensió del Priorat. En total, al món casteller de començament dels vuitanta hi havia divuit colles, el registre més gran de tots els temps després de l'aparició de colles que van contribuir de manera decidida a modificar el dibuix sociològic dels castells, com els Minyons de Terrassa, la Jove de Tarragona o els Xiquets de Reus. Deu anys després, el mapa no s'havia mogut en excés: el nombre de colles era 24, i la taca es mantenia pràcticament estable (havia desaparegut el Priorat i s'hi havia incorporat el Baix Llobregat). Les noves colles havien ampliat el teixit tant a la zona tradicional (les colles de barri de Tarragona) com a la no tradicional (Granollers, Cornellà, Montcada i Reixac), però, efectivament, la fotografia no s'havia mogut gaire.

Aquesta pel·lícula va canviar de manera radical a mitjans de la dècada dels noranta. El 1996, el nombre de colles va arribar a 47, pràcticament el doble que cinc anys abans. Els castells van experimentar un creixement espectacular. Van florir colles arreu i, de seguida, la zona no tradicional va superar en quantitat les sis comarques del Camp i del Penedès. La majoria van ser colles noves, que van aparèixer en poblacions sense tradició casteller, però també es van constituir escissions (Ganxets de Reus, Colla Nova del Vendrell), colles de barri a Barcelona (Castellers de Sants) o colles en poblacions que ja n'havien tingut (Sitges). El mapa es va omplir de colles noves, mogudes per la il·lusió dels seus impulsors i deleroses d'exhibir els seus avenços. La fotografia, ara sí, va canviar de manera radical: hi van aparèixer colles al Maresme, el Gironès, l'Empordà, Osona, el Bages, el Segrià...; tota una Catalunya que era aliena a la tradició casteller (llevat d'actuacions puntuals que les colles de Valls o del Vendrell havien fet dècades abans, o fins i tot al segle XIX, en algunes poblacions concretes) va començar a formar part de la realitat

casteller. Fins i tot, les Illes i la Catalunya Nord van caure en la seducció casteller.

Les causes que van afavorir aquesta explosió van ser diverses. Probablement, la més determinant va ser la presència regular dels castells a la televisió, de la mà de retransmissions de les diades més importants que el Canal 33 feia els diumenges a la tarda en diferit. Utilitzant recursos visuals d'importació esportiva, les càmeres del 33 van permetre destacar el component espectacular dels castells i fer-los encara més atractius als telespectadors. Els castells van entrar a les llars catalanes de manera regular i, per a molts, van deixar de ser una manifestació folklòrica exclusiva de les festes majors per esdevenir una activitat de cultura popular estable. Aquelles retransmissions van permetre que, en poc temps, hi hagués més catalans que havien vist els castells per la televisió que en directe.

De la mateixa manera que Televisió de Catalunya, altres mitjans de comunicació van fer un lloc als castells, especialment per recollir les cròniques del cap de setmana. Alguns diaris van optar per un espai fix, independentment de la importància de la diada i els seus resultats —com *El Periòdic de Catalunya* o *l'Avui*—, mentre que altres van preferir mesurar l'espai en funció dels castells assolits —com *La Vanguardia* o *El País*. Fins i tot, *El Mundo* va dedicar un espai periòdic a la crònica casteller en la seva edició catalana. En tot cas, el comú denominador de l'atenció que els diaris van dedicar als castells va ser la manca d'un model suficientment seductor de com abordar aquesta informació i, sobretot, de com situar-la en el seu context social i cultural. Els èxits constants que van viure els castells durant els anys noranta van suposar un abús reiteratiu per part dels cronistes dels qualificatius «històric», «inèdit» o «millor», que no resultaven cap mentida, però que van acabar restant capacitat atractiva als castells en la premsa escrita. A això també s'hi van sumar els errors freqüents que les redaccions de Barcelona cometien en les transcripcions de les cròniques enviades pels informadors castellers o la manca de qualitat i de coneixement dels castells d'alguns cronistes.

Aquells anys també va veure la llum una publicació en paper estrictament casteller: *Terços Amunt!*, editada pel mateix grup que publicava els gratuïts *Claxon*, que havien triomfat en edicions territorials gratuïtes en diverses comarques del país. La premsa gratuïta estava en creixe-

5 de 9 amb folre de la Colla Vella per Santa Úrsula del 1996, el primer descarregat del segle XX. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

▲ Portada del primer número de *Terços Amunt!*, revista castellera editada entre 1992 i 1995.

ment —seguint models de països anglosaxons i centreeuropeus— i els editors de *Claxon* van adaptar el model al món casteller. *Terços Amunt!* es repartia gratuïtament en algunes de les diades més importants. Se'n van publicar dotze números entre 1992 i 1995.

A la ràdio, els castells també van guanyar una presència rellevant als anys noranta. Fins aleshores, la majoria d'espais dedicats als castells —retransmissions, informatius o programes— havien estat a les emissores locals o comarcals, sobretot, de la zona tradicional, però el 1995 la Cadena SER i Catalunya Informació van fer una aposta significativa: els primers amb la creació del *Carrusel casteller* els diumenges a primera hora de la tarda i els segons amb un programa de mitja hora de prèvia els diumenges al matí i de crònica i balanç, el mateix dia al vespre.

A banda del ressò dels castells que van efectuar els mitjans, un altre fet que va resultar clau en la progressió i expansió territorial dels castells va ser la cerimònia d'obertura dels Jocs Olímpics de Barcelona 92. L'extraordinari espectacle amb què Barcelona va saludar el món

amb l'emblemàtic «Hola!» també va tenir un espai per als castells, amb la participació de setze colles que van fer dotze castells (algunes en van fer de conjunts). Les imatges dels castells a la cerimònia olímpica van tenir una repercussió mediàtica realment limitada a Catalunya, ja que en aquells moments els responsables del Canal Olímpic van aprofitar per emetre publicitat. Però l'impacte social i emocional va resultar rellevant i va ser una de les causes que van acompanyar el reconeixement dels castells com una de les targetes de presentació de Catalunya al món.

Encara hi va haver un darrer element que —de manera indirecta— va afavorir l'expansió de colles en noves àrees del país: la crisi econòmica del 1993. Com va succeir quinze anys després, la recessió i la reducció de capacitat adquisitiva dels catalans va jugar indirectament a favor dels castells, una activitat oberta, integradora i gratuïta, on les famílies podien conviure amb un cost pràcticament zero.

El nou mapa casteller de gairebé mig centenar de colles va obligar a revisar algunes dinàmiques, com la participació al concurs de castells o el funcionament de l'assegurança castellera. En el primer cas, el 1996 el Patronat de Tarragona va haver d'establir *numerus clausus* per poder ser present a la plaça de braus i es va limitar la presència a divuit colles (el 1994, quan ja havien sorgit algunes de les noves formacions, va ser la darrera convocatòria oberta i va comptar amb 23 participacions, el registre més gran). Això va motivar que el 1997 sorgís la idea a Torredembarra d'organitzar el Concurs de Castells Vila de Torredembarra, que aviat es va conèixer com a *Concurset*, la trobada —els anys senars— de les colles que feien castells de set i que no tenien l'oportunitat d'actuar a Tarragona. La primera edició se la va endur la Colla Nova del Vendrell en un frec a frec local amb els Nens. Totes dues van fer els mateixos castells (5 de 7 i 4 de 7 amb l'agulla), però els de la camisa blau cel van desequilibrar la balança amb el 3 de 7 amb l'agulla, una construcció aleshores del tot inusual.

L'assegurança mèdica dels castells també va ser motiu de revisió arran del creixement del nombre de castellers a incloure en la mútua, però també de dues males experiències de lesions medul·lars (la Jove de Tarragona el 1995 i la Jove de Sitges el 1996), que van rebre una baixa contraprestació a causa d'unes condicions excessivament laxes. El mateix president de la Generalitat, Jordi Pujol, va intervenir directament per assegurar una ampliació i millora de les cobertures mèdiques de l'assegurança. Pujol va convidar el màxim responsable de la cervesera Damm, Enric Crous, perquè aquesta empresa contribuís al finançament de la mútua a través d'un patrocini dels castells.

► *Panoràmica d'una de les primeres edicions del Concurset, a la plaça del Castell de Torredembarra. (Foto: Revista Castells)*

En aquest sentit, hi va intervenir TV3 per assegurar el retorn publicitari d'una part de la inversió efectuada per Estrella Damm. L'acord va certificar que la subvenció de la Generalitat es destinava directament a cobrir una part de l'assegurança mèdica, mentre que l'altra havia de venir de Damm. L'operació s'efectuava a través de la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya (CCCC),

però amb les garanties de la Generalitat, ja que l'organisme havia patit, anys enrere, algunes irregularitats en la seva gestió causades per un president que va desaparèixer de l'escena castellera. Va ser una hàbil operació, que va permetre la implicació dels sectors públic i privat en el suport als castells i en el finançament d'una nova —i necessària— assegurança mèdica amb millors prestacions.

La culminació de l'excel·lència: el castell de 10 i el 4 de 9 sense folre

Amb tots els castells assolits en els darrers anys ja descarregats (2 de 9 i pilar de 8 emmanillats, 5 de 9 amb folre, 4 de 9 amb folre i l'agulla), el món casteller es plantejava nous reptes per mantenir la seva progressió i creixement. Hi havia ganes de progressar i els èxits dels darrers anys convidaven a explorar noves fronteres. De fet, en alguns casos ja s'havien tastat, com amb els intents fermes de 2 de 8 sense folre (Joves, 1994) i 4 de 9 sense folre (Minyons, 1994), mentre que els castells de 10, tot i que encara lluny amb l'experiment dels Castellers de Vilafranca amb el 4 de 10 (1996), havien aparegut ja en l'agenda. Si els anys anteriors s'havia aconseguit arribar a una gamma extra somniada, no hi havia res que impedís que no es pogués

plantejar ara fer-ho a les construccions mítiques del segle XIX o, fins i tot, pujar un estadi amb un pis més.

Els primers a parlar d'un castell de 10 van ser els de la colla que havia estat líder a començament de la dècada, però que havia perdut clarament posicionament i projecció durant els anys posteriors: la Joves. Abans de la diada de Sant Joan del 1995, el seu cap de colla, Quico Fabra, va dibuixar un esquelet del 3 de 10 amb folre i manilles i va assajar algunes proves parcials. La Joves havia carregat en dues ocasions el 2 de 9 amb folre i manilles en el tram final de la temporada anterior i, tot i els èxits de Minyons i Vella, encara es veia com la colla amb més autoritat per marcar-se l'impossible, com havia fet en els anys precedents. El projecte del castell de 10 vermell no va passar de ser un avantprojecte i la Joves va acabar sent la darrera colla puntera d'intentar un castell d'aquest nivell, dues dècades després de parlar-ne per primer cop. De fet, aquell parell de 2 de 9 amb folre i manilles va ser l'única gamma extra dels de la camisa vermella fins al 1998, mentre les

◀ Prova de 3 de 10 dels Minyons al seu local fins a l'entrada de setens al darrer assaig abans de la festa major de Terrassa del 1998. (Foto: Arxiu Minyons de Terrassa)

altres colles punteres s'allunyaven en la consecució de registres i la millora de la seva condició. La Joves va tancar el 1997 amb només tres castells de nou enfront dels divuit dels Minyons de Terrassa, els catorze dels Castellars de Vilafranca i els dotze de la Colla Vella.

La Joves va ser la primera a parlar i pensar en els castells de 10; els Castellars de Vilafranca els primers a portar-los a plaça; els Minyons els primers a enfrontar-s'hi de debò; els verds, de nou, els primers a carregar-los; i els malves els primers a completar-los. Va ser l'any 1998, una temporada que va acabar marcada en lletres vermelles en la història dels castells i, d'una manera molt particular, en la dels Minyons. Els egarencs van concloure l'any descarregant tant el 3 de 10 amb folre i manilles com el 4 de 9 sense folre, una fita màxima que il·lustrava la *fi de la història castellerà*, pel fet que aconseguia ajuntar sota un mateix domini les dues construccions mites: la de 10 i el castell total. Els primers a fer l'aleta del castell de 10 van ser, però, els Castellars de Vilafranca en un particular frec a frec amb els del Vallès.

L'assalt als castells de 10 va semblar una òpera en quatre actes, amb intriga, disputa i genialitats incloses. Des que els Minyons el van provar per primer cop —a la seva festa major— fins que el van descarregar —a la diada de la colla—, el castell inèdit va anar cuinant-se, millorant, prenent cos, erigint-se i, finalment, arribant al zenit.

El castell de 10 va formar part de les previsions dels Minyons de Terrassa i dels Castellars de Vilafranca des de bon inici. Totes dues colles volien continuar obrint portes i progressant en noves fites. La calendarització del castell situava en teòric avantatge els de Terrassa, ja que la seva festa major a començament de juliol els oferia la primera oportunitat. Amb tot, era una oportunitat prematura, ja que el 1998 no s'assajava al ritme ni les hores i dies com es fa en els últims anys. Però els Minyons del 1998 es veien forts, amb una canalla d'extrema qualitat i en creixement constant.

Plantejar el castell de 10 a començament de juliol va suposar haver d'avançar uns quants 3 de 9 amb folre abans. Per aquest motiu, van plantar el primer castell de nou a Manresa el 31 de maig, que suposava el primer castell de nou fet un mes de maig (tot i que avançava només un dia el que havien fet l'1 de juny de l'any anterior a Cornellà). N'hi van seguir dos més a Cornellà i a Perpinyà, en una trobada amb quatre de les cinc colles de nou, a més de la colla local, promoguda per la Generalitat.

Mai cap colla no havia fet tres 3 de 9 folrats abans del mes de juliol (la Joves va tancar el juny d'aquell any amb

dos 4 de 9 i un 3 de 9 amb folre), però encarar el primer castell de 10 de la història sense haver tastat les manilles a plaça i amb el desconeixement que suposava enfrontar-se a un castell desconegut resultava tota una quimera. Amb notable capacitat de convocatòria més enllà de la seva ciutat, els Minyons van situar en el darrer assaig abans de la seva festa major la prova que havia d'acabar validant si el castell de 10 anava a plaça. El local del carrer del Teatre era tan ple de gent (entre els quals més de 100 castellers arribats d'altres punts de la geografia castellerà) que continuament s'havia de sortir fora per moure's amb mínimes garanties. En la millor prova, els malves van fer pujar els setens —que no es van arribar a col·locar del tot— i es van dotar de la moral necessària per al gran assalt. El seu cap de colla, Marc Roura, ho va arengar de manera clara: «Mai ningú ha arribat tan amunt com nosaltres avui a l'assaig».

Però una cosa són els assaigs i una altra les actuacions. A la diada de festa major —que aquell any es va fer a la plaça Vella a causa d'unes obres al raval de Montserrat— els Minyons també van col·locar els setens, però l'estructura —imponent, desconeguda, immensa— va cedir just després. El castell de 10 es va quedar a les portes, però, en canvi, es va demostrar que era un monstre capaç de ser dominat. Era qüestió de temps... i no pas tant.

La següent oportunitat per al 3 de 10 va ser per als Castellars de Vilafranca en la diada de Sant Fèlix. Els verds també tenien el castell de 10 en el seu punt de mira, però, a diferència d'altres construccions abordades en els darrers anys, el seu cap de colla, Francesc Moreno, no ho havia explicat d'una manera tan clara. Havia estat més prudent, ja que era conscient de la immensitat del repte i de poder-se reservar un marge suficient per si calia reconduir els programes. No va ser necessari, i el 3 de 10 amb folre i manilles va entrar en l'agenda d'un Sant Fèlix de gamma extra. Els verds van adoptar algunes novetats en la manera de construir el castell —amb els tres sisens, homes—, com fer pujar els laterals de les manilles amb els quints ja col·locats per evitar excessius moviments abans que sonessin gralles. Com en el cas dels Minyons, els dosos no van arribar a posar-se al seu lloc. La immensitat del castell de 10 es feia patent quan s'erigia a plaça. Amb tot, els de Vilafranca van signar aquell Sant Fèlix la millor actuació castellerà de tots els temps amb la torre de 9 amb folre i manilles, el 4 de 9 amb folre i l'agulla, el 3 de 9 amb folre i el pilar de 7 amb folre.

Tant els Minyons de Terrassa com els Castellars de Vilafranca van topar amb la barrera que marcava la immensitat del castell desconegut, però no es van retirar de

▲ ◀ 4 de 9 amb folre i pilar (a dalt) i pilar de 8 amb folre i manilles (al costat), tots dos carregats per primera vegada (en el cas del pilar, pel que fa al segle XX) en el còmput de la Vella al Concurs de Castells de Tarragona del 1998. (Fotos: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

la cursa. Simplement, calia continuar treballant-hi i anar descobrint de mica en mica com es podria arribar a dominar el colós. Els malves van centrar bona part del seu full de ruta en treballar un 3 de 9 amb folre que pogués ser pujat damunt d'un peu (van batre el rècord d'un castell de nou en un mateix curs, amb onze 3 de 9 folrats descarregats), a més de continuar experimentant en l'encaix de folre i manilles. Però no van limitar els seus reptes al 3 de 10 i, paral·lelament, van intensificar els assaigs del mític 4 de 9 sense folre.

El 4 de 9 sense folre va ser, dels grans castells assolits durant el segle XIX, el que havia adquirit major condició de mite. En bona part, perquè és del que es disposava més informació —fins i tot una pintura de l'artista Joan Rafi reproduïa la gesta—, però també perquè —més enllà d'equiparar nivells de dificultat— és el que es coneixia com el castell total pel seu caràcter de construcció amb totes les majúscules. A l'era actual dels castells, el 4 de 9 sense folre només s'havia intentat dos cops: el 1983, a càrrec de la Colla Joves, en un atac que no va presentar cap opció d'èxit, i el 1994, de la mà dels Minyons de Terrassa, que es van quedar a un sol pas de coronar-lo.

I aquests mateixos castellers de la camisa malva, quatre anys després, estaven disposats a batre's amb la immensitat de la construcció. En aquest segon tram de temporada, els Minyons disposaven d'una canalla especialment hàbil, a més d'un tronc que reunia totes les peces necessàries per enfrontar-se a un castell d'aquesta magnitud. Les proves de 4 de 8 net van agafar cada cop millors mides a assaig i, tot i que les intencions inicials apuntaven a la diada de la colla, Marc Roura i el seu equip van optar per avançar el castell tan bon punt va mostrar garanties plenes d'anar a plaça. La diada de Sant Narcís a Girona —on els Minyons anaven des del 1996, en què van intentar el 3 de 8 aixecat per sota— semblava la cita ideal en el seu calendari, i que Girona fos la primera ciutat que veia el 4 de 9 sense folre al segle XX. Aquell any —com en la majoria d'ocasions— l'actuació de Sant Narcís coincidia amb la de Santa Úrsula i alguns a Valls i a Vilafranca van considerar que el dret dels Minyons a decidir on feien els seus castells no resultava vàlid. L'Ajuntament de Valls va efectuar una protesta i el cap de colla dels Castellers de Vilafranca, que participava com a comentarista a la retransmissió que el Canal 33 feia de la diada de la plaça del Blat, ho va qualificar com «a falta d'ètica». Òbviament, aquestes queixes no s'haurien formulat si el castell total no s'hagués traduït en *èxit total*, ja que el que feien era acumular una dosi de ràbia considerable perquè, de

nou, havien estat els Minyons de Terrassa els responsables de *desvirgar* una construcció de primer nivell en l'era moderna dels castells, com ja havia passat els anys 1993 i 1995.

Efectivament, el castell total es va erigir amb plena autoritat en una plaça del Vi que, majoritàriament, no acabava de ser conscient del moment històric que havia presenciats. Aplomat, fort, directe, segur, pausat i amb el nervi necessari. Tots els factors positius es van donar cita en una construcció que va mantenir la mida i la solidesa en tot moment. A efectes dels components del castell, el 4 de 9 sense folre va semblar un 4 de 8. Així van coincidir la majoria a expressar-ho, un cop els va disminuir l'adrenalina per la fita històrica. El primer dels castells del que anys després es consideraria com a gamma extraordinària (o *prèmium*) que s'havia aconseguit dominar havia estat el 4 de 9 sense folre; s'havia assolit a Girona i de la mà dels Minyons de Terrassa. D'aquestes tres condicions, mesos abans, la immensa majoria del món casteller només n'hauria pogut encertar la darrera, la de la seva autoria.

El 1998 es confirmava com un nou any amb lletres daurades en la història dels castells. En les setmanes abans de la fita de Girona, altres gestes castelleres van validar aquest caràcter únic de l'avantpenúltima temporada del segle. El Concurs de Castells de Tarragona, celebrat el 4 d'octubre, va exhibir un extraordinari duel entre els Castellers de Vilafranca i la Colla Vella. Els verds optaven a mantenir el títol aconseguit dos anys enrere, mentre que els rosats volien recuperar la condició de campions. En un emocionant frec a frec, marcat per l'estratègia i l'èpica en totes dues bandes de la plaça, les tres colles van aixecar tres construccions de gamma extra cadascuna, dues de les quals van ser les mateixes: el 4 de 9 amb folre i l'agulla i el 5 de 9 amb folre. La tercera va ser el pilar de 8 amb folre i manilles per part dels vallencs, i la torre de 9 amb folre i manilles, per part dels vilafranquins. El triomf va ser per als verds, ja que en van descarregar dues de les tres; el 5, que va quedar carregat, va ser precisament el castell completat pels rosats. La suma de punts va donar un ajustat triomf als del Penedès. L'emoció va estar latent fins al darrer moment, ja que els vilafranquins necessitaven coronar el 5 de 9 amb folre per imposar-se... malgrat no haver fet cap 5 de 8 en tot l'any. I així va ser. Abans, havien hagut de repetir el 4 de 9 amb l'agulla que els havia caigut just abans que el castigat pilar quedés despulat (casualitat o habilitat?). El 5 de 9 amb folre carregat contra els canons de la lògica castelleria i el 4 de 9 amb l'agulla descarregat a la segona van ser els dos elements que van donar la vic-

▲ La Colla Joves de Valls carregà aquest 5 de 9 amb folre a la plaça del Blat durant la diada Santa Úrsula del 1998.
(Foto: Arxiu Colla Joves Xiquets de Valls)

► 4 de 9 sense folre dels Minyons a la plaça del Vi de Girona, per la diada de Sant Narcís del 1998, el primer descarregat en tot el segle XX. (Foto: Arxiu Minyons de Terrassa)

tòria als verds. La Vella, per la seva part, va vendre cara la seva pell, ja que en una mateixa diada es va treure del barret dos castells nous en els seus registres (durant l'era moderna): el 4 de 9 amb folre i el pilar, i el pilar de 8 amb folre i manilles, tots dos carregats. Com en el del 1970 —i com, posteriorment, seria el del 2014—, el concurs del 1998 va exhibir emoció fins al darrer minut en un apassionant duel i en un pols èpic per assolir la victòria. En tots tres concursos, la Colla Vella s'hi va quedar a les portes, lluitant fins al darrer alè.

Els del Portal Nou, però, van tenir l'oportunitat de refer-se a la diada de Santa Úrsula, on van tornar a alçar el 4 de 9 amb folre i el pilar —que també van coronar— i el pilar de 8 amb folre i manilles, que van descarregar per primer cop en l'era moderna, a més de coronar el 5 de 9 amb folre. En la mateixa exhibició, la Colla Joves va carregar el seu primer 5 de 9 amb folre i posava fi a quatre anys de sequera en la gamma extra. Va ser la millor exhibició de Santa Úrsula de tots els temps fins aleshores, tot i que el protagonisme aquell dia se'l va endur el 4 de 9 sense folre de Girona.

Arribat el novembre, la temporada del 1998 estava superant tots els registres. Al final de l'any es van assolir 78 castells de nou i de gamma extra (el curs anterior havien estat 50) i, a més, dues colles més van estrenar la condició de nou: els Xiquets de Tarragona —que al concurs van carregar el seu primer 3 de 9 amb folre— i els Castellars de Barcelona —que van fer el mateix amb el 4 de 9 amb folre a la diada dels Minyons. Amb tot, el millor estava per arribar. Aquells intents de castells de 10 que els Castellars de Vilafranca i els Minyons de Terrassa havien fet en el primer tram de temporada no havien estat abandonats, ni de bon tros. Totes dues colles havien previst llançar-s'hi de nou en el tram final, a les diades de Tots Sants i de la Colla, respectivament.

Els verds, doncs, eren els primers a tenir de nou la seva oportunitat. Tots Sants estava enfocat estrictament a assolir el primer castell de 10 de la història, però els plans no van sortir com estaven previstos. El 3 de 10 es va quedar a les portes —va caure amb l'aixecador posat; mai no s'hi havia arribat tan lluny— i també va caure la torre de 9 amb folre i manilles. Els verds van sortir de plaça amb tres castells de vuit, però sobretot amb l'agra sensació que,

aquest cop sí, ho haurien pogut aconseguir i que, a més, era molt probable que ells ja no fossin els primers.

Per aquest motiu, aquella mateixa tarda de Tots Sants, al Figarot —que aquell any havia ampliat les seves instal·lacions— alguns castellers van estar pressionant el cap de colla perquè hi tornessin. Els vilafranquins tenien programat actuar diumenge següent a Lleida, però portar un castell de 10 fins allà resultava una quimera; per aquest motiu, va començar a prendre cos la idea de fer una diada el diumenge 15, en solitari, per provar de nou el 3 de 10 amb folre i manilles. L'opció del dia 15 tenia tot el sentit del món en l'imaginari verd, ja que, a més de ser la setmana després de la que en teoria havia de ser la darrera exhibició de l'any, era vuit dies abans de la diada de la colla dels Minyons, on els egarencs tenien programat el seu nou assalt al castell de 10. I la condició de ser els primers, per a una colla accentuadament competitiva com són els Castellars de Vilafranca, no era un tema menor ni secundari.

L'endemà mateix —després que es validés la proposta amb una votació al local social—, la colla va posar en marxa un dispositiu per mobilitzar la gent necessària per batre's amb el castell de 10, ja que la seva actuació estava programada en solitari i, per tant, sense el suport de cap altra colla al peu. Van imprimir cartells i pancartes, van recórrer els instituts de la comarca i un cotxe va donar voltes per mig Penedès convidant la gent als assaigs i l'actuació. A plaça, el primer intent de castell de 10 va tornar a sortir malament i els verds, de nou, s'hi quedaven a les portes. Però després d'asserenar els ànims amb una torre de 8 amb folre, els vilafranquins s'hi van enfrontar de nou quan faltaven vint minuts per a les tres de la tarda. Ara sí, era la darrera oportunitat. I la van saber aprofitar. El castell va pujar tremoladís i elèctric, però amb prou serenor perquè l'enxaneta arribés dalt i fes l'aleta. El primer castell de 10 de la història ja era aquí. Tenia color verd i la plaça de la Vila de Vilafranca n'havia estat l'escenari.

Els Castellars de Vilafranca s'havien obsessionat a guanyar la cursa pels castells de 10. S'hi havien posat de ple i, finalment, havien obtingut el premi, ni que fos carregant el castell. De fet, excepte el 4 de 9 sense folre que els Minyons havien descarregat unes setmanes abans a Girona, tots els castells nous o que s'havien recuperat del

*El primer 3 de 10 amb folre i manilles de la història, carregat pels Castellars de Vilafranca el 15 de novembre del 1998.
(Foto: Arxiu Castellars de Vilafranca)*

segle anterior en els darrers anys només havien estat carregats la primera vegada que s'assolien. Coronar el 3 de 10, doncs, només podia ser entès com un èxit absolut.

Però la partida no havia acabat, perquè, efectivament, els Minyons encara tenien les seves opcions per plantar el castell de 10. De fet, a la diada de la colla tenien en cartera portar tant el 3 de 10 amb folre i manilles com el 4 de 9 sense folre. Un programa estratosfèric. De nou a la plaça Vella per les obres del Raval, i amb un termòmetre que marcava només dos graus de temperatura, els de la camisa malva es van tornar a enfrontar amb el castell de 10, com ja havien fet cinc mesos enrere en unes condicions totalment diferents. No només meteorològiques, sinó especialment d'assaig i treball, tant portes endins com en la llista d'actuacions (els onze 3 de 9 amb folre descarregats eren, en aquell moment, un aval extraordinari). El 3 de 10 va ser el castell de sortida: va pujar imponent i directe i quan l'enxaneta va iniciar les tres passes per coronar-lo va relliscar i va caure directe a les manilles. Va ser l'únic component del castell que va caure i la construcció es va desmuntar pis per pis, amb absolut domini i control, com si s'estigués descarregant. Una sensació de frustració va sumir la colla i la plaça durant uns minuts. Però els Minyons no es van deixar vèncer i es van enfrontar de nou amb el colós de 10. I de nou el van bastir amb plena autoritat, aquest cop sense cap contratemps ni caiguda, completant-lo amb una autoritat extraordinària i doblement meritòria. Els Minyons acabaven de superar la història dels castells descarregant el primer 3 de 10 amb folre i manilles. Va ser una mostra de domini, de reafirmació, de capacitat i de lideratge.

L'incident del primer intent va obligar la colla a canviar l'enxaneta i, per tant, van haver de deixar de banda l'assalt de nou al 4 de 9 sense folre. Els dos castells mites, doncs, haurien d'esperar quinze anys més perquè una colla els descarregués en una mateixa actuació. Seria el mateix temps que el món casteller hauria d'esperar perquè també una colla els completés tots dos en una mateixa temporada. És una dada més que il·lustra l'abast del que van aconseguir els Minyons de Terrassa en aquella meravellosa temporada del 1998.

Els èxits de la gamma més difícil no van ser l'única dada que va posar de manifest el caràcter extraordinari d'aquella temporada. A la mateixa diada de la colla dels

Minyons es va evidenciar la progressió del fet casteller en diferents escales: els Castellers de Barcelona van plantar el seu primer castell de nou i els Xics de Granollers van executar la torre de 8 amb folre. Dues colles que il·lustraven el moment àlgid dels castells i una expansió que no es limitava a les colles punteres.

Aquell 1998 dues colles van carregar els seus primers 4 de 8: els Xicots de Vilafranca i els Tirallongues de Manresa. Per als primers, va suposar l'inici d'una trajectòria en constant progressió que els obriria les portes a conquerir noves metes de manera progressiva, com el 3 de 8 i la torre de 8 amb folre dos anys després. Per als del Bages, aquell 4 de 8 va ser una flor d'estiu de la qual havien de recollir els seus fruits prop de vint anys després.

El nombre de colles que feien castells de vuit creixia a poc a poc. El 1996, els Nens del Vendrell havien recuperat el 4 de 8 després d'anys difícils, que els havien dut a quedar en darrera posició amb 0 punts al concurs del 1992 i veure com una nova colla sorgia a la població (la Nova del Vendrell, que va mantenir l'activitat fins al 2003). També aquell 1996, els Castellers de Sabadell van carregar un 4 de 8, que van repetir l'any següent, però que van quedar emmarcats en el passat fins que al 2010 van iniciar el seu espectacular salt endavant. Van ser dos *carros grossos* aïllats, com els dos que també van coronar aquells dos anys els Xiquets del Serrallo. Els Castellers de Cornellà van esdevenir, el 1996, la primera colla del Baix Llobregat a fer un castell de 8, un 4 carregat que van completar l'any següent. També el 1997 van estrenar els seus primers castells de vuit els Castellers de Sants —tot i que l'any següent no els pogueren repetir. El 1998, els Bordegassos de Vilanova van afiançar la seva condició de 8 i van obrir la porta a la torre de 8 amb folre.

Però la colla que aquells anys va aterrar als castells de 8 com un autèntic meteorit van ser els Capgrossos de Martaró. Fundats el 1996, ja d'entrada van oferir bones pràctiques i una extraordinària habilitat per créixer tècnicament. Només dos anys després van plantar el 4 de 8: aquell 1998 en van descarregar cinc, que es va enfilar fins a tretze l'any següent, quan van estrenar també el 3 de 8 i la torre de 8 amb folre. El cas dels Capgrossos ha estat pràcticament únic en el món casteller, amb tan sols el precedent dels Minyons. En una població sense tradició ni gaire presència casteller, la colla del Maresme va arrencar amb una

Els Minyons van descarregar per primera vegada el 3 de 10 amb folre i manilles durant la seva diada del 1998. (Foto: Arxiu Minyons de Terrassa)

força inusitada, tot omplint de castellers la colla des dels seus inicis, en bona part gràcies al teixit social generat (o recollit) per la festa de les Santes. La progressió tècnica va resultar impecable, tant en resultats (4 de 8 en la tercera temporada, 3 de 8 i 2 de 8 folrat en la quarta, 5 de 8 en la sisena, 3 de 9 amb folre en la setena) com en la manera d'executar els castells: hi va haver una època, a començament del segle XXI, en què els castells dels Capgrossos eren els que més s'assemblaven a una fotografia. De postal.

L'extraordinari moment i fites assolides l'any 1998 convidaven a pensar que la progressió havia de tenir continuïtat els anys posteriors. Amb el 4 de 9 sense folre i el 3 de 10 amb folre i manilles —tots dos descarregats el mateix any d'estrenar-se—, ara ja hi havia sis construccions de gamma extra en curs (les altres quatre eren el 4 de 9 amb folre i l'agulla, el 5 de 9 amb folre i el pilar de 8 i el 2 de 9 amb folre i manilles). Les caselles s'omplien gràcies a la progressió experimentada en els darrers cinc anys. Però, a banda de l'enorme repte d'intentar que aquests èxits es mantinguessin en els repertoris, encara quedaven noves fites a les quals es podia aspirar: el 2 de 8 sense folre i el 3 de 8 aixecat per sota eren dos d'aquests castells. El primer figurava en la llegenda —no demostrada— de la Primera Època d'Or, mentre que el segon, fet al segle XIX, era percebut com una proesa. Tots dos ja tenien candidats a revalidar-los en la darrera temporada de la centúria.

I totes dues construccions van figurar en els reptes de la nova temporada. En una barreja entre ganes de continuar creixent i la particular competició entre les colles punteres per ser els primers a protagonitzar fotografies històriques, els nous reptes ja no eren de 10, ni tan sols de 9, sinó de 8. Però d'extrema dificultat, òbviament.

Quan els Castellers de Vilafranca es van plantejar el disseny de la torre de 8 sense folre, amb l'interrogant de com s'inventaven el nou pis, van estar valorant diverses opcions, entre les quals la de fer-la créixer pràcticament des de baix pujant un segon. Finalment, van optar per mantenir un dels dos terços i els dos quarts de vuit —mentre que l'altre terç va pujar un pis— i crear una parella de quintes (totes dues, noies), que eren quart i quint respectivament als castells de vuit. La fórmula permetia mantenir el pom, tot i que, a la pràctica, suposava adaptar un 3 de 8 a un 2 de 8 amb el salt de nivell que això representa.

El 1999 no va ser un any fàcil per als Castellers de Vilafranca. Després d'un inici de curs excessivament irregular, van exhibir un domini espectacular amb la torre de 9 amb folre i manilles, fins al punt de descarregar-ne sis en el decurs d'aquella temporada, uns números que ful-

minaven els registres anteriors. El pilar de 8 amb folre i manilles va ser l'altre domini exhibit (cinc de descarregats i un de carregat). Aquests números aportaven recursos per encarar el 3 de 10 amb folre i manilles, que era el principal objectiu de l'any després d'haver-lo coronat al final de la temporada anterior. Però els dos intents que en van fer (Sant Fèlix i Tots Sants) van quedar lluny, molt lluny, d'arribar a bon port. De 4 de 9 amb folre i l'agulla en van descarregar un (per Sant Miquel) i de 5 de 9 amb folre, cap. La principal esperança per tornar a tocar el cel era, doncs, la torre sense folre.

L'assalt dels verds al 2 de 8 sense folre va arribar el dia de Tots Sants. I no va ser gens fàcil. En primera ronda, van caure amb el 4 de 9 amb l'agulla, que va cedir quan sortien terços; en segona, van ensopegar amb el 3 de 10 amb folre i manilles. Sense acovardir-se, van atacar la torre de 8 sense folre, però el castell va caure quan entrava l'enxaneta. Quan ja sembla tot perdut, hi van tornar i, aquest cop sí, el van carregar in extremis, mentre la fràgil s'estructura estava tocada de mort per diversos punts. A continuació, encara van descarregar el pilar de 8.

L'esvelta torre de 8 sense folre es va poder dissenyar després d'espòrics intents en els anys anteriors, tots a càrrec de la Colla Joves, que l'havia provat quatre cops (Santa Úrsula del 1987, Sant Fèlix del 1994, concurs del 1996 i Santa Teresa del 1996).

La recta final del 1999 encara havia de veure una altra proesa, aquesta sí confirmada que s'havia fet durant el segle anterior: el 3 de 8 aixecat per sota. Va ser de la mà de la Colla Vella i a la diada de la fira de Vila-rodona, on els del Portal Nou compartien plaça amb els Castellers de Vilafranca (a partir de l'any següent, el cartell d'aquesta exhibició passaria a estar format de manera estable per les dues colles vallenques).

El castell aixecat per baix havia adquirit el caràcter de mite, especialment per la complexitat i l'espectacularitat de la seva execució. Abans que la Vella l'assaltàs a la fira de Vila-rodona, en l'era moderna s'havia intentat nou cops, vuit dels quals amb caiguda abans de carregar-se (quatre de la Vella, dos dels Castellers de Barcelona i dos dels Minyons). La Vella també n'havia fet un intent desmuntat. El primer cop que els rosats es van atrevir amb aquest castell ho van fer amb dos intents controvertits, a l'actuació de Santa Úrsula del 1987, en què van col·locar uns *ajuts* damunt de la pinya per donar suport en les darreres aixecades. Tot i la manera poc ortodoxa, tampoc no van arribar a bon port. El darrer 3 de 8 aixecat per sota documentat datava de 1890.

► Torre de vuit sense folre carregada pels Castellers de Vilafranca per la diada de Tots Sants, l'1 de novembre del 1999. (Foto: Arxiu Castellers de Vilafranca)

◀ *La Colla Vella dels Xiquets de Valls va rematar la temporada descarregant el 3 de 8 aixecat per sota a Vila-rodon, per la fira d'aquesta vila de l'Alt Camp, el 7 de novembre de 1999. (Foto: Fèlix Miró / Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)*

Que fos la Colla Vella la que es plantejés fer-se amb el 3 de 8 per baix tenia un punt d'un cert morbo, ja que els troncs dels rosats eren dels més pesats que hi havia al panorama casteller. Al terç de castells de nou no era estrany que pugessin components que arribaven o superaven els 100 quilos, en una mostra de fortalesa física, però també d'entendre que els castells amb folre pujaven l'altura des de baix, al contrari del que havien estat en els primers folres que havia encarat la mateixa colla, tant el 1969 (amb el 2 de 8 amb folre) o el 1981 (amb el 4 de 9 amb folre), tots dos alleugerits. Però aquell 1999, el flamant cap de colla, Raül Martín —que va substituir en el càrrec l'enyorat Rafael Banderas, mort de malaltia la darrera nit de l'any anterior, només dos mesos després d'haver defensat

els grans castells rosats de Santa Úrsula al quart)—, s'havia proposat reduir pes. L'objectiu de Martín no era senzill, tant pel que suposava de moure determinades peces i canviar dinàmiques en una colla com la Vella, com pel fet de tornar a cosir les estructures en base a una concepció que s'apropava més a les característiques que utilitzaven els Minyons que a les que feia servir la seva colla als anys noranta. El cap de colla no ho va tenir fàcil, però el primer any ja se'n va sortir, i el 3 per baix de Vila-rodon en va ser la mostra evident.

L'aposta de la Vella per troncs més lleugers va suposar que, com totes les renovacions, els resultats no arriben a la mateixa velocitat o, en ocasions, no acaben d'arribar en un primer moment. Després d'un 1998 amb set construc-

cions de gamma extra (entre les quals, dues de noves: 4 de 9 amb folre i el pilar i pilar de 8 amb folre i manilles), la temporada del 1999 va implicar per als rosats un resultat més modest: dos 5 de 9 amb folre i un pilar de 8 amb folre i manilles, en tots els casos carregats. Per aquest motiu, que el 3 de 8 per sota finalment saltés del programa de Santa Úrsula perquè no tenia les garanties plenes va generar un ambient de frustració en alguns ambients de la colla.

Però la temporada a Valls acaba dues setmanes després de la gran diada de la plaça del Blat. I entre Santa Úrsula i Vila-rodona, el 3 per baix va recuperar sensacions als assaigs. Les darreres proves van resultar determinants, tant que el castell va figurar com el de sortida a la diada de la fira, un fet poc habitual en les estructures per sota, que acostumen a anar en segona o tercera ronda.

La decisió va ser un encert, ja que el 3 per baix va pujar aplomat i sincronitzat a la plaça dels Arbres. Les dues últimes aixecades, que són les clau, van permetre al castell mantenir la mida sense obrir-se en excés, que era un dels perills que havia detectat la junta tècnica de la colla, especialment per la reducció de pes en diferents parts. Amb tot dalt, el tremolor es va aturar i l'enxaneta el va coronar amb plena autoritat. La darrera frontera somiada havia cedit i una de les grans proeses del segle XIX es feia visible en l'actual període de glòria infinita.

En només vuit dies de diferència s'havien assolit dues construccions inèdites en tot aquell segle que arribava al final. La torre de 8 sense folre carregada pels Castellers de Vilafranca i el 3 de 8 per baix descarregat per la Colla Vella culminaven una època oberta sis anys enrere en què, un rere l'altre, els grans castells —alguns aconseguits al segle XIX, altres, inèdits— s'havien sotmès al domini del moment. Ningú no gosava situar on era el límit d'un món casteller en creixement continu.

Aquesta expansió es posava de manifest en els nous castells assolits, però també en la millora de registres particulars d'altres colles, com la Joves de Valls, que, després d'haver liderat el món casteller en els primers anys de la dècada, no havia pogut mantenir l'ascensió registrada per les altres colles punteres. El 1998 van tornar a fer gamma extra —després de quatre anys en blanc— tot carregant el seu primer 5 de 9 amb folre, però va ser el 1999 quan van obtenir el seu premi més preuat en aconseguir coronar el 4 de 9 sense folre a la diada de Santa Úrsula. La Joves era una colla que es distingia per tenir un tronc de primera categoria, amb castellers que baixaven majoritàriament de dalt, dotats d'unes prestacions tècniques extraordinàries que els permetia assolir notables èxits assajant

menys. Recorrent a l'odiós paral·lelisme futbolístic, els *diables vermells* eren un cas similar al de Romário, quan l'acusaven d'entrenar poc, però, en canvi, destrossava el rival amb dues jugades estel·lars. Uns anys abans (1996), els components de la Joves van celebrar la bona actuació executada a la festa major de l'Arboç —dies abans d'un Sant Fèlix en què no van ser convidats, en benefici de la Jove de Tarragona— entonant a viva veu el fragment de la cançó del grup Los Manolos: «No estábamos muertos, estábamos de parranda.» La cançó va esdevenir un petit himne que il·lustrava aquesta condició de la colla de donar el millor quan ningú no s'ho pensava. Aquell 4 de 9 sense folre carregat obria una porta immensa a la Colla Joves, que podria acabar de degustar en les temporades posteriors.

La colla més completa el 1999 van tornar a ser els Minnyons de Terrassa, ja que va ser la que va exhibir més gamma entre els castells de major dificultat: va estrenar el 4 de 9 amb folre i l'agulla i el pilar de 8 amb folre i manilles, tots dos carregats, que se sumaven al 4 de 9 sense folre carregat i als consolidats 5 de 9 i 2 de 9. Per la seva banda, els Castellers de Vilafranca van ser, novament, els qui van sumar més gammes extra i amb l'índex d'efectivitat més elevat: dotze de descarregats i dos de coronats.

El nombre de colles que arribaven als castells de nou continuava creixent. Com en els darrers anys, la temporada del 1999 havia obert la porta a una altra colla que tocava els nou pisos: els Bordegassos de Vilanova, una colla fundada el 1972 i que havia viscut moments de glòria (com el 4 de 8 carregat el 1979, un any que només van fer el *carro gros* tres colles més) i de dificultats (com la travessia pel desert que van passar als anys vuitanta, especialment en la part final). El 1998, els de la camisa groga van protagonitzar un salt espectacular i van aconseguir una regularitat exemplar en els castells de vuit, que els va portar a estrenar la torre de 8 amb folre i el 5 de 8 en una mateixa temporada. El creixement es va mantenir l'any següent i, gràcies a un extraordinari pilar (que van fer de 7), a les Santes de Mataró van aconseguir fer el 4 de 8 amb l'agulla. Mai cap colla no havia assolit tota la gamma alta de vuit del moment (torre folrada, 5 i 4 amb l'agulla) abans de fer el salt als castells de nou. Només una setmana després del 4 amb el pilar, a la seva festa major van carregar el seu primer 3 de 9 amb folre, que van descarregar unes setmanes després, a la diada de la Mercè. En poc temps, la colla de Vilanova havia passat de mostrar-se irregular en els castells bàsics de vuit a fer-ne de nou i sortir per la porta gran d'algunes de les

▲ Primer 3 de 9 amb folre dels Xiquets de Tarragona, l'any 1999, que els permetia entrar de ple dret al grup de les colles de 9. (Foto: Arxiu Xiquets de Tarragona)

▲ Els Bordegassos de Vilanova van fer una prova de pilar de 7 net en un assaig, el 13 de novembre del 1999, i que va caure amb l'enxaneta darrere del quint. (Foto: Xavier Saumell / Okonos Fotografia)

diades més rellevants del calendari. Va ser un salt produït en bona part gràcies a la genialitat del seu cap de colla, Pere Guinovart, *Guino*, que va aconseguir treure petroli dels recursos limitats de què disposava i multiplicar les capacitats de la colla. Hi ha una dada que il·lustra aquest extraordinari progrés tècnic: en el mes i mig que va del primer castell de nou carregat al descarregat només tres persones van incorporar-se a la colla, una quantitat del tot insuficient per consolidar la nova categoria, però que, en canvi, no va ser cap obstacle per tornar-se a enfrontar amb els reptes més alts.

Aquell 1999 també va portar la llicenciatura als Xiquets de Tarragona i als Castellers de Barcelona, ja que totes dues colles van descarregar els seus primers castells de nou, que ja havien coronat l'any anterior: el 3 en el cas dels *matalassers* i el 4 en el dels *vermells*. Arribar als castells de nou era per a aquestes dues colles un premi a la seva progressió, que suposava recollir els fruits dels

seus creixements socials i de la millora en les capacitats tècniques. Amb tot, la fita del castell de nou també corria el risc de ser un punt concret en l'horitzó: aquell mateix 1999, els Castellers de Barcelona van descarregar el 4 de 9 amb folre, però només van descarregar dos 3 de 8 i van coronar una única torre de 8 amb folre. Els tarragonins, per la seva part, ampliaven la gamma amb cinc 5 de 8 (tres dels quals descarregats) i tres 2 de 8 amb folre descarregats (aquest castell l'anaven fent amb regularitat des que el 1994 van coronar-ne el primer).

La temporada del 1999 va registrar el màxim nombre de colles que afrontaren els castells de 9: vuit, i totes ompliren la casella de *descarregat*. El nombre total de castells de nou i de gamma extra arribava als 92, divuit més que l'any anterior, quan ja havia registrat el rècord. El nombre de colles que feien castells de vuit mantenia el mateix volum que la temporada anterior: catorze (tres més els van deixar en intent).

2001: l'odissea de la història

El nou mil·lenni saludava un món casteller en creixement i expansió contínua, que havia modificat radicalment el mapa i l'escenari en pocs anys. El nombre de castellers s'havia multiplicat un total de 59 colles van sortir a plaça l'any 2000 com a mínim un cop; l'any següent en van ser 61, el rècord del nombre de colles (tot i que mitja dotzena limitaven la seva presència a algun pilar esporàdic i puntuals castells de sis en tota la temporada).

També el nombre de castells de nou i de gamma extra va tornar a experimentar un salt notable: per primer cop, es va superar la barrera del centenar i es va fer l'aleta 106 vegades, 76 de les quals, a més, el castell va ser descarregat. Els èxits dels anys anteriors havien obert la porta a l'ampliació de registres i consecucions de gamma extra. I l'any 2000 es va continuar i, fins i tot, es va ampliar el camí. Per exemple, la torre de 9 amb folre i manilles es va veure quinze cops, dotze dels quals descarregada. Els Castellers de Vilafranca (cinc de descarregades, una de carregada) i els Minyons de Terrassa (quatre de descarregades, dues de carregades) van exhibir un domini extraordinari, mentre que la Colla Vella la va tornar a plantar després d'haver estat la primera a descarregar-la l'any 1994 i, a continuació, haver desaparegut dels seus registres. La Colla Joves també va aconseguir completar-la per primer cop aquell 2000 (les seves dues aletes anteriors també dataven del 1994) i ho va fer al mateix lloc on la va estrenar, al Vendrell. Junt amb el 2 de 9 amb folre i manilles, altres construccions com el 5 de 9, el pilar de 8 i el 4 de 9 amb l'agulla van mantenir la seva presència i regularitat a plaça.

Però la dada global més rellevant d'aquella temporada del 2000 va ser que la gamma més extraordinària, estrenada els dos anys anteriors, va multiplicar la seva presència a plaça, tot i que, això sí, a base d'ampliar el nombre de caigudes: 3 de 10 (2c, 5i), 2 de 8 sense folre (2c, 2i) i 4 de 9 sense folre (1d, 7c, 1i, 2id). És a dir, de les 22 vegades que aquests castells van anar amunt l'any 2000 només en una es van descarregar i en dinou van acabar en caiguda. Unes dades excessivament negatives, però que en aquells moments no van arrencar cap debat obert i general sobre els riscos de les construccions sostre. Al contrari, la diferència entre castell carregat o descarregat era en el tombant de segle una frontera visible, però no tan evident com posteriorment va prendre cos.

Els èxits en els castells de major dificultat de l'any 2000 van quedar repartits entre les quatre colles punteres:

els Minyons de Terrassa van tornar a fer el 3 de 10 amb folre i manilles (un cop) i el 4 de 9 sense folre (dos), però totes tres vegades *només* coronats; la Colla Vella també va carregar el castell de 10 al concurs i, a més, va coronar el 2 de 8 sense folre; els Castellers de Vilafranca van tornar a fer l'aleta a la torre sense folre, mentre que la Colla Joves va ser la que més cops va plantar gamma extraordinària, gràcies a un 4 de 9 sense folre que havia estrenat l'any anterior per Santa Úrsula i que aquell 2000 va passejar per les places: un de descarregat (per Sant Fèlix) i cinc de carregats (Sant Joan, la Bisbal, el concurs, Santa Úrsula i Vila-rodona). Va ser un domini d'un castell de màxim nivell com mai no s'havia vist, però amb el gust agre-dolç que només una vegada es va aconseguir descarregar. Aquest de Sant Fèlix va ser, però, un castell polèmic, ja que hi va haver un despenjament de l'aixecador i l'enxaneta —que van caure a la pinya—, a més dels dosos —que també es van despenjar, però que no van caure directes al peu—, sinó que un dels dos va baixar de manera irregular per dins del castell. El tronc es va desfer amb normalitat. La colla i la immensa majoria del món casteller va donar per descarregat el 4 de 9 sense folre, tot i que algunes veus (majoritàriament a l'altra banda de la plaça del Blat) van considerar que no podia constar a la casella de descarregats. En aquella època, les normes del Concurs de Castells de Tarragona indicaven que el despenjament de *només* dos components del tronc no afectava la condició de descarregat del castell, sinó que únicament suposaven una penalització en cas d'empat.

En tot cas, el nombre de consecucions que van firmar els *diablers vermells* amb el castell total entre els anys 1999 i 2001 (dos de descarregats, set de carregats, dos intents desmuntats i només un intent), la seva facilitat per portar-lo a diverses places i el potencial que van exhibir van ser un aval suficient perquè el 4 de 9 sense folre vermell ingressés automàticament en la història dels castells. I ho va aconseguir, en molt bona part, gràcies a la determinació de qui va ser el seu cap de colla per superar fronteres, Tomàs Gormaz. A la diada de Vila-rodona d'aquell mateix any 2000, la Joves es va atrevir també amb el 3 de 9 sense folre, que va cedir quan entraven els dosos. Era la primera vegada que aquest castell s'intentava en l'era moderna. Va ser un dia de castells *nets*, ja que a més del 4 carregat per la Joves, la Vella va coronar el seu primer 2 de 8 sense folre.

Aquell 2 de 8 sense folre va ser per a la Colla Vella la guinda d'un any memorable, que va tenir el seu premi major amb la victòria al concurs de Tarragona (i en el qual van conservar en els seus registres el 3 de 8 per baix assolit

l'any anterior). Els rosats es van endur el triomf a la plaça de braus en una apassionant jornada i en un altre pols amb els Castellers de Vilafranca, que aquest cop es va decantar cap a Valls després que en les dues edicions anteriors ho fes cap al Penedès. El 3 de 10 amb folre i manilles que van carregar in extremis en la segona ronda va ser determinant per obtenir la victòria. Va ser el primer castell de 10 fet per una colla dels Xiquets de Valls i durant anys romandria com un fet únic, fins que el 2014 la mateixa Colla Vella va tornar a coronar el 3 de 10. El colós va estar acompanyat del 5 de 9 amb folre i el 2 de 9 emmanillat i, sobretot, d'una immensa pinya com poques vegades s'havia vist; la mobilització que va dur a terme la colla per omplir el seu rotllo es va traduir en el que potser va ser el peu més gran registrat mai.

Els Castellers de Vilafranca també van atacar el 3 de 10 amb folre i manilles en dues ocasions, però van ensopegar en totes dues. La torre de 8 sense folre carregada,

juntament amb el 4 de 9 amb folre i l'agulla, va resultar insuficient: per aconseguir la victòria necessitaven un 4 de 9 sense folre que van atacar en la cinquena i darrera ronda, però que no va arribar a bon port. El castell total va ser, precisament, la millor arma de la Colla Joves, però amb dos intents de 5 de 9 folrat va ser del tot insuficient per plantar cara. La disputa per la quarta plaça va tenir clau local i va ser un pols particular entre una Jove de Tarragona en hores baixes i uns Xiquets de Tarragona en creixement, però no prou per passar-li al davant.

D'aquell concurs va resultar especialment destacada la torre de 8 amb folre que van carregar els Xicots de Vilafranca. La segona colla de la capital de l'Alt Penedès havia coronat el 4 de 8 feia dos anys, mentre que el 1999 va descarregar-ne cinc. El 3 de 8 que van carregar en la tercera ronda del concurs, per primer cop en la seva història, els va animar a assaltar la torre folrada. Que una colla que sempre havia viscut —i havia de continuar vivint— a

▲ L'any 2001 es va convocar la tercera trobada castellera de les Decennals, aquesta vegada al barri vallenc del Fornàs, i aplegà gairebé una seixantena de colles. (Foto: Queralt / AMV)

l'ombra del *gegant* i amb dificultats notables per aplegar un nombre de camises suficients estigués en condicions d'assaltar un castell amb folre era un fet d'extraordinària rellevància. La capacitat tècnica dels Xicots era un aval per encarar reptes grans —com anys després s'havia de posar de manifest de manera encara més gran— i suposava el passaport a superar noves fronteres. La torre es va carregar amb suficiència i la van descarregar a la diada del Roser, tres setmanes després. Van tancar l'any també amb dos 3 de 8 carregats. Per completar aquest castell haurien d'esperar al 2004, mentre que la torre folrada ja no va desaparèixer dels seus registres (des de l'any 2000 i fins al 2016, les úniques temporades que els Xicots no han fet la torre de 8 amb folre han estat el 2008, 2009 i 2011).

Els extraordinaris registres de la temporada del 2000 —i el repartiment d'èxits entre les quatre colles de gamma extra— obrien la porta perquè el 2001 presentés un cartell prou interessant. Com cada primer any de dècada, Valls va celebrar les Festes Decennals, que van posar de manifest la nova fotografia experimentada pel món casteller en els darrers anys. Si el 1991 hi havia 24 colles en deu comarques, el 2001 eren 61 en disset (a les quals calia afegir Mallorca i la Catalunya Nord). Una expansió extraordinària. Això va fer que l'actuació conjunta amb totes les colles del país s'hagués de traslladar a un parc urbà de la zona del Fornàs, mancat d'encant i menys encara de l'ambient propi del bressol dels castells.

El bon moment casteller va atreure atenció a la diada de la Candela, amb les dues colles dels Xiquets de Valls a la plaça del Blat. Feia menys de tres mesos que totes dues havien atacat els grans castells sense folre a Vila-rodona i els rumors conduïen a una Candela de nou i, fins i tot, de gamma extra. La Colla Joves va intentar el 4 de 9 sense folre, però finalment es va haver de conformar amb la tripleta de 8 (el 3 de 9 folrat també va fer llenya), mentre que la Vella va plantar el 3 de 9 amb folre, el 5 de 8 i el 4 de 8 amb el pilar. La temporada —que encara no havia començat, ni de bon tros— preveia emocions fortes.

I així va ser. Les quatre colles punteres van acabar registrant èxits particulars en la gamma més difícil i, sobretot, van ampliar —globalment— el nombre de consecucions: l'any 2000 es van descarregar 76 construccions de nou i de gamma extra i se'n van coronar 30; el 2001 es va saltar a 97 de descarregades i 24 de coronades. Aquella temporada va suposar el zenit en la progressió castellera des que havia començat el *boom*, en la primera meitat dels noranta. I romangué com la millor temporada de la història encara una desena d'anys més, quan una nova embran-

zida va rebotar els èxits del tombant de segle. El 2001 es va fer l'aleta a 39 castells de gamma extra, quatre menys, però, que els de la campanya anterior (any de concurs), que es va mantenir com la temporada amb més castells superiors als bàsics de nou fins al 2013.

Entre els molts moments brillants que va exhibir la temporada del 2001 va destacar per mèrits propis la festa major de Vilafranca, i en aquest cas la diada de Sant Fèlix, però també la de Sant Ramon. L'actuació amb les quatre colles grans va registrar onze construccions de gamma extra, entre les quals dos 4 de 9 sense folre descarregats i un 3 de 10 amb folre i manilles coronat. Haurien de passar molts anys perquè es tornessin a plantar en una actuació castellera unes dades globals d'aquesta magnitud. La diada va repartir èxits entre totes les colles, ja que els Castellers de Vilafranca van anotar-se quatre gammes extra; els Minyons de Terrassa, tres; i les colles de Valls, dos cadascuna. Això sí, només cinc dels onze castells superiors al 3 de 9 folrat es van descarregar. En total, la diada va ser escenari de deu caigudes. El món casteller creixia en aletes, consecucions i fronteres, però encara mantenia uns nivells de caigudes excessivament alts.

A més dels extraordinaris castells vistos, la diada va estar marcada també per la tensió entre els Castellers de Vilafranca —o, més aviat, la plaça— i els Minyons de Terrassa. La rivalitat entre verds i malves havia assolit uns nivells especialment pujats de to i es manifestava a plaça, però també més enllà. Les diferències entre les dues colles —que havien nascut quan els Minyons van obrir la porta de la gamma extra— s'havien fet més grans de manera paral·lela al creixement del món casteller i les capacitats de totes dues colles per firmar registres més grans. Al final de la diada de la colla de l'any 2000, la paròdia que habitualment feien els terrassencs a plaça, un cop acabada l'actuació, va tocar directament Vilafranca, el patró de la vila i el cap de colla. I això, a la capital del Penedès, va costar molt de pair, ja que diversos sectors van considerar que s'havien traspassat línies vermelles.

En aquells moments, internet feia poc que havia entrat a les cases i s'havia popularitzat com una eina de comunicació entre la gent jove. I mancats encara de la normalització posterior en la informació castellera, bona part de l'interès d'aquests joves castellers es dirigia a l'apartat de *Polèmiques* d'un dels pocs webs que prestava atenció als castells. Amagats en l'anonimat, bona part dels missatges que tractaven la rivalitat entre els verds i els Minyons acabaven derivant en desconsideracions o directament insults cap als rivals. En aquest ambient cada cop més escalfat, la

◀ 4 de 9 sense folre dels Minyons de Terrassa per la vilafraquiniana diada de Sant Fèlix del 2001. (Foto: Arxiu Minyons de Terrassa)

▲ Els Castellers de Vilafranca van assolir el repte de descarregar simultàniament el 3 de 9 i el 4 de 9 folrats per Sant Ramon del 2001. (Foto: Fèlix Miró / Arxiu Castellers de Vilafranca)

diada de Sant Fèlix va arribar en un moment de notable tensió entre les dues colles. Quan els Minyons van entrar a plaça amb el tradicional pilar caminant van rebre una notòria xiulada, que va evidenciar aquest enfrontament. Van ser més els qui no van xiular que els qui ho van fer, però la situació va representar un fet gens habitual en el món casteller i, de retruc, va apartar —ni que fos per un dia— Vilafranca de la seva intrínseca condició d'escenari acollidor amb les colles convidades. Els Minyons van actuar sota pressió —quan van començar a bastir la torre de 9 es van tornar a reproduir alguns xiulets, tot i que pocs—,

però això els va motivar encara més per plantar cara. En segona ronda, van mostrar el millor d'ells mateixos i van descarregar el 4 de 9 sense folre, que també va provocar alguns gestos dels seus castellers *retornant* els xiulets rebuts anteriorment. Amb el pas dels anys, alguns membres dels Minyons acabarien qualificant la descarregada d'aquell 4 de 9 sense folre com el millor moment de les seves particulars històries castelleres. Un èxtasi pel què i el com, però sobretot, l'on.

Agradi o no, es reconegui o no, aquell 30 d'agost va mostrar la rivalitat en els castells portada fins a la màxima

XIQUETS
DE REUS

WIKI
SOM H

Damm Estrella Damm
PATROCINA EL

ell
LEF

expressió. I, de fet, no únicament per les diferències entre verds i malves, sinó també per l'ambient, els gestos i les dedicatòries que es llançaven entre una punta i l'altra de la plaça les colles vallenques. Però aquesta rivalitat —intrínseca, necessària i estimulante— va arribar al seu límit. La frontera entre la rivalitat i una pugna excessiva i ja aliena al fet casteller va ser massa difusa. I es va estar a punt de travessar.

Si el 30 d'agost a la plaça de la Vila va ser memorable, l'endemà no en va quedar al marge. La cursa per assolir noves fronteres i castells per bastir va fer un gir per veure una imatge inèdita i èpica alhora: un 3 de 9 amb folre i un 4 de 9 amb folre simultanis per part d'una mateixa colla. En aquells moments, els bàsics de nou estaven plenament consolidats per les quatre colles punteres, però, com a castells de màxima dificultat, requerien una atenció plena i la disponibilitat dels seus millors recursos. Que els verds tinguessin l'habilitat tècnica per fer un 4 de 9 folrat traient tota la gent que va habitualment al 3, la capacitat humana per bastir tots dos castells alhora i la gosadia per intentar-ho il·lustra la potència que exhibien a començament de segle. La fotografia dels dos castells de nou simultanis és un dels registres més fermes de la mentalitat guanyadora que una colla ha exhibit mai. I sovint la història —massa obsessionada per punts i per noves fites— no ha acabat donant a aquella gesta de Sant Ramon del 2001 el paper que realment es mereixia.

Fer dos castells simultanis per part d'una colla era un registre que ocasionalment havia utilitzat la Colla Vella. Ho havia fet el Sant Joan del 1981 (amb el 2 de 7 i el 3 de 7 per sota) i ho va tornar a fer a l'actuació de l'11 de setembre del 2000 (3 de 8 i 4 de 8), enmig de xiulets de la Colla Joves, que ho va considerar una provocació. Altres colles també han fet posteriorment els dos castells de vuit bàsics alhora, com la Jove de Tarragona, els Minyons de Terrassa o els Castellers de la Vila de Gràcia. Els Capgrossos de Mataró en van plantar quatre al mateix temps (3 de 7, 4 de 7, 2 de 6 i pilar de 5) en la seva diada del 20è aniversari.

El 2001 encara havia d'oferir noves pàgines a la història dels castells. A Reus, amb motiu de la diada del Mercadal (on els Minyons van tornar a descarregar el castell total), la Colla Vella va estrenar un nou castell: el 9 de 8,

una construcció que destacava per l'elevada quantitat de castellers de tronc que es necessitaven. Ho va fer amb tres enxanetes, i el debat que es va obrir sobre si era necessari fer-ho amb un o amb tres va ser aleshores tímid. Els 9 de 7 que havien fet els Castellers de Vilafranca anys abans també havien estat amb tres enxanetes (llevat d'un, que van fer amb un sol enxaneta). Dos anys després, els rosats van tornar a fer la mateixa construcció en la mateixa diada i plaça. Van ser els dos únics 9 de 8 en tota la dècada, fins que el 2011 el van fer a Sant Fèlix i van obrir la porta que les altres colles grans se l'anotessin també.

El 9 de 8, com el 3 de 8 per sota, va aparèixer amb el problema d'on ubicar-lo a la taula de punts del concurs de Castells. La Colla Vella va fer la seva particular guerra amb aquesta batalla. L'any 2000 (quan només s'havia aconseguit el 3 per baix), tots dos castells (amb l'aleshores inèdit 9 de 8 més valorat que el 3 de 8 per sota) es van situar entre el 3 de 9 amb folre i el 2 de 9 emmanillat, però a l'edició següent van estar entre el 2 de 9 i el pilar de 8 amb folre i manilles. Va ser a l'únic concurs que van passar per sobre de la torre emmanillada, ja que el 2006 ja hi van anar al darrere, això sí, canviant les posicions: el 3 de 8 per baix passava per sobre del 9 de 8.

Aquell 2001 va passar a la història com un any d'excel·lència i extraordinari, per la multiplicació de resultats, el nombre de registres, la gamma de castells exhibits (tots els de gamma extra), el repartiment de glòria entre les quatre grans... Però a Tarragona, les coses van ser diferents; la Jove només va aconseguir un únic castell de nou, mentre que els Xiquets en van perdre la condició i les dues colles de barri eren lluny de les fites esporàdiques que havien assolit els anys anteriors. Aquell any, els Castellers de Barcelona i els Bordegassos —aquests *in extremis*— van mantenir la condició de colles de nou, mentre que els Capgrossos de Mataró s'hi van situar a les portes tot carregant el seu primer 5 de 8. Els Castellers de Lleida —que van guanyar el Concurset de Torredembarra— van fer l'aleta al seu primer 4 de 8 i els Marrecs de Salt el van intentar per primer cop. Les colles que havien aparegut pocs anys abans en territori casteller verge estaven demostrant que no només eren uns projectes sòlids, sinó que trucaven a la porta d'un estadi no només superior, sinó gran.

9 de 8 de la Colla Vella dels Xiquets de Valls a Reus, per la diada del Mercadal de l'any 2001. Era el primer cop que es veia aquesta construcció. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

Estancament al cel i noves conquestes

Des de començaments dels anys noranta, pràcticament cada temporada va constituir un pas endavant en relació a l'anterior, fos per la millora global dels registres, per la consecució de noves o recuperades construccions, o per totes dues coses. El món casteller es va acostumar a viure en un estat de satisfacció permanent. El salt que s'havia registrat en una desena d'anys era el més important viscut en els dos segles anteriors: dels sis castells de nou del 1991 (tres dels quals descarregats) s'havia saltat als 97 de descarregats i 24 de coronats del 2001. De les 25 colles del 1991 s'havia passat a les 61 de deu anys després. Un creixement i una expansió estratosfèrics que havia situat el món casteller en una nova dimensió.

Aquest estadi en el qual vivien colles, castellers, aficionats, patrocinadors i mitjans de comunicació s'havia dotat també d'una certa autocomplaença i la sensació que els límits eren invisibles. En aquest moment en què els castells de gamma extra obrien contínuament noves fronteres (el 2001 se'n van aconseguir vint de descarregats i dinou de coronats), la intuïció que es podia canviar de cicle no era contemplada per gairebé ningú: aquell mateix 2001 es va signar la millor temporada de la història en termes globals i, en els ambients castellers, predominava la tesi que l'any següent es mantindria o, fins i tot, se superaria el nivell.

Però aviat es van començar a detectar alguns senyals que indicaven que alguna cosa estava canviant, i no precisament en positiu. Les colles van començar a notar una major dificultat de mobilització del personal, tant als assaigs com a les actuacions. L'assistència general mitjana a la majoria de colles, tant les punteres com les d'un nivell inferior, havia baixat lleugerament en comparació amb els millors anys, com per exemple la temporada del 1998, quan havien arribat els primers castells de 10. Quatre anys després d'aquesta fita i nou després de l'estrena de la gamma extra, els castells havien iniciat un període d'estancament, que immediatament després va ser de descens relatiu, però evident. Era una situació que responia a la lògica tendència que hi ha en tots els moviments culturals influïts per factors sociològics. Els castells s'havien posat de moda a mitjans dels noranta per diversos factors

(consecució de noves fites, expansió territorial, presència televisiva, implicació de sectors més joves...), però ara els tocava viure un cert esgotament del model que havia originat aquest creixement, que es traduïa en un ponderat descens de l'assistència i participació.

Els primers que van començar a notar el cansament del model van ser els mitjans de comunicació. En una època en què internet encara no constituïa la principal eina d'informació i tenia una capacitat d'influència encara limitada (les xarxes socials encara no havien irromput), les redaccions dels diaris van començar a deixar de prestar la mateixa atenció als castells que havien tingut els anys anteriors. Des que el 1993 els Minyons van carregar el primer 2 de 9 amb folre i manilles, el terme «històric» (acompanyada d'altres frases recurrents, com «La millor diada», «Per primera vegada», «Mai vist abans»...) va esdevenir repetitiva i, per tant, cada cop menys seductora per a uns lectors que no eren capaços de distingir i contextualitzar cada fita nova. Aquesta escassa imaginació dels cronistes i dels mateixos mitjans va ser una de les causes per les quals bona part dels diaris van arraconar la informació casteller, sense tenir uns criteris clarament definits.

La primera temporada en què es va visualitzar el canvi de cicle va ser la del 2002. El descens de camises a les actuacions i de presència als assaigs havia començat una mica abans, quan s'estaven vivint els recents moments ple-tòrics, però va ser en la segona temporada del segle XXI quan el fre es va fer evident: dels 97 castells de nou i de gamma extra descarregats el 2001 (i 24 de coronats) es va baixar a 74 de completats i disset de coronats. Un descens significatiu i rellevant de prop del 25% en una temporada, tot i ser any de concurs —en què tradicionalment les dades de les construccions més altes augmentaven gràcies a la cita de Tarragona i els seus preparatius previs.

La manera com es va evidenciar va ser en el descens de la regularitat; és a dir, es van fer menys castells de major dificultat i per als quals es necessita més volum de gent, però no es va reduir (encara) la gamma. El 2002 es van veure els mateixos castells de gamma extra que el 2001, llevat de l'inusual 9 de 8 que la Colla Vella havia estrenat al Mercadal i que va repetir en l'edició següent de l'actuació, el 2003. Fins i tot, el 2002 es va tornar a veure, també de la mà dels Minyons, el castell de 10 descarregat, que no s'havia aconseguit en les tres temporades anteriors.

4 de 9 sense folre carregat a càrrec de la Colla Vella, a Valls, per Santa Úrsula de l'any 2002. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

Damm Estrella Damm
PATROCINA ELS

◀ 3 de 10 amb folre i manilles dels Minyons de Terrassa, per la seva diada del 2002.
(Foto: Arxiu Minyons de Terrassa)

Efectivament, el 3 de 10 amb folre i manilles que els Minyons van completar a la diada de la colla va ser el millor moment casteller d'aquell 2002. Fins aleshores, només s'havia descarregat un únic castell de 10: el que la mateixa colla havia completat a la diada del 1998. A partir d'aquesta cita i fins a la diada dels Minyons del 2002, el 3 de 10 amb folre i manilles havia anat amunt setze vegades i totes havia acabat caient, quatre de les quals un

cop coronat (dos dels Castellers de Vilafranca, un dels Minyons i un altre de la Vella) i dotze abans de fer l'aleta. És a dir, el castell de 10 s'erigia com el que realment era: un monstre capaç de derrotar la colla més ambiciosa i preparada.

Però els Minyons havien demostrat en nombroses ocasions una habilitat especial per sortir-se'n, de les situacions més complicades i difícils. Des que el 1998 van comple-

tar el castell de 10 i el 4 de 9 sense folre en una mateixa temporada, van aconseguir mantenir-se —amb algunes intermitències— en un nivell superior. No ho van fer sols, sinó acompanyats de les altres tres colles punteres i, especialment, dels Castellers de Vilafranca, que van continuar sent la colla que executava més castells de gamma extra cada temporada. Però el castell de 10 descarregat només tenia uns titulars. I aquests eren els Minyons. Per aquest motiu, quan a la diada de la colla del 2002 van tornar a sotmetre la immensitat del 3 de 10 sota el seu domini va constituir una mostra d'autoritat incontestable i, durant molts anys, insuperable. Fins que el 2013 els Castellers de Vilafranca no van descarregar el seu primer 3 de 10 amb folre i manilles, els èxits dels malves a les seves diades del 1998 i del 2002 van restar com els dos únics cops que s'havia aconseguit vèncer de ple el colós.

A més del castell de 10, la temporada del 2002, tot i el descens en consecucions de primer nivell, va registrar dos meritoris registres: els primers 4 de 9 sense folre de la Colla Vella i dels Castellers de Vilafranca, en tots dos casos carregats. El castell total havia entrat en l'agenda dels Minyons (1998) i de la Colla Joves (1999), però els verds i els rosats n'havien estat al marge, perquè prioritzaven altres objectius. En canvi, aquell 2002 els torns van canviar i els malves i els vermells no van aconseguir plantar en cap ocasió el mític castell sense folre. Els Minyons el van provar sense èxit a la festa major (van fer-ne un intent desmuntat i un intent) i la Joves ja no va poder mantenir els èxits de les tres temporades anteriors. Els vilafranquins, per la seva part, es van enfrontar al 4 de 9 sense folre al concurs, tot i que sense sort. El primer de l'any va arribar, doncs, per Santa Úrsula i de la mà de la Colla Vella, que el va aconseguir carregar per primer cop en l'era moderna (en el seu historial figurava el mític 4 de 9 sense folre de 1881 a Tarragona). Els del Portal Nou van dibuixar una memorable Santa Úrsula, que, a més del 4 net, va incloure el 4 de 9 amb folre i el pilar, el 3 de 9 amb folre i el pilar de 8 amb folre i manilles. Només quatre dies després, el castell total tornava a la plaça de la Vila de Vilafranca —on per Sant Fèlix de l'any anterior l'havien descarregat la Joves i els Minyons— i, en aquest cas, de la mà de la colla de casa: els verds, que també el van aconseguir coronar.

Aquests dos 4 de 9 sense folre i, sobretot, el 3 de 10 amb folre i manilles descarregat pels Minyons van marcar la temporada. Però hi va haver altres castells que van atreure una atenció rellevant. Aquell 2002 va ser el primer cop que el 2 de 9 sense manilles va anar a plaça i també el primer i —fins ara— únic cop que es va provar d'alçar el

pilar de 9 amb folre, manilles i puntals. El 2 va ser a càrrec de la Vella en la darrera ronda d'un concurs que els Castellers de Vilafranca tenien força controlat després d'haver carregat el 3 de 10 amb folre i manilles. La Vella havia caigut del 2 de 8 sense folre, però l'única i remota opció que tenia per guanyar era fer-lo amb un pis més. Com era de preveure, es va quedar lluny.

El pilar de 9 va ser un *invent* dels Castellers de Vilafranca per obrir una nova frontera i trencar, al mateix temps, la lògica que establia que les construccions més altes porten tres bases. El domini que exercien sobre el pilar de 8 havia convidat els entusiastes components d'aquesta estructura a experimentar d'apujar-lo un pis. Tenien dues opcions: fer créixer el tronc, despullant-lo de folre i de manilles, o bé apujar-lo un pis incorporant una quarta base. L'any abans havien provat la primera opció en un assaig a Vilanova, on van encarar un pilar de 7 sense folre, en què l'enxaneta va arribar darrere el dos. No eren els primers a provar-ho: el 1999, els Bordegassos —que tenien un bon pilar de 6 i que l'havien pujat dalt d'un folre— van enlairar també a assaig el pilar de 7 sense folre. En aquest cas, l'estructura va cedir quan l'enxaneta era darrere el quint. Els pilaners de Vilafranca i de Vilanova tenien una bona i estreta relació —que no amagava una certa pugna entre ells— i van ser els primers a utilitzar les xarxes per assajar els pilars, que anys després cada cop més colles adoptaren per al conjunt de les seves estructures.

Aparcada l'opció de l'extremadament difícil pilar de 7 sense folre, els verds van decidir experimentar amb el de 9 amb folre, manilles i puntals. El van provar a la diada de Tots Sants, després d'haver carregat el seu primer 4 de 9 sense folre, però l'estructura no va presentar la més mínima opció, ja que va cedir un cop van sonar gralles, quan tot just el setè remuntava l'espadat. El disseny d'aquesta inèdita construcció va ser una complexa obra d'enginyeria pendent de culminar. Després d'estudiar diverses opcions, els tècnics de la colla van decidir-se per construir un pis de puntals de mínims i confiar que el (bon) pilar necessités el mínim suport per sostenir-se. En aquesta quarta base hi van col·locar només quatre mans, a més d'una agulla, un cordó i dues crosses. Tot i estar poc poblada, l'enorme pes que implicaven els puntals va provocar que el folre i les manilles no poguessin mantenir la seva estabilitat i cedissin a la primera sense donar opcions al tronc a defensar el seu recorregut.

És l'únic cop que el pilar de 9 ha anat a plaça. El 2014 la Vella també el va estar assajant, tot i que finalment no va entrar en els plans. A Valls i Vilafranca, però, denomi-

▲ Intent de pilar de 9 amb folre, manilles i puntals que els Castellers de Vilafranca van portar a la seva plaça per la diada de Tots Sans del 2002. (Foto: Arxiu Castellers de Vilafranca)

nen la quarta base de manera diferent: mentre els penedescs van decidir-se pel mot *puntals* (després de valorar l'opció *remanilles*), els vallencs es van inclinar per *ajuts*.

La temporada del 2002 va viure la cara i la creu en dues ciutats que anys després arribarien a la gamma extra de manera paral·lela a través de les seves respectives colles: Tarragona i Mataró. Mentre que la primera va perdre aquell 2002 els castells de nou locals que la Jove havia aconseguit el 1993 i als quals s'havien sumat els Xiquets sis anys després, la segona va saludar la nova condició de la seva colla, els Capgrossos, que van plantar en quatre ocasions el 3 de 9 amb folre, tres de les quals descarregat. L'assoliment d'aquesta fita va suposar la reafirmació de l'ascens meteòric de la colla de la camisa blava, que constantment superava noves fronteres i, a més, ho feia amb un envejable estat de forma i excel·lència tècnica que exhibien els seus castells *de postal*.

Si el 2002 es va registrar un descens del 25% en els castells de nou i de gamma extra descarregats, la temporada següent la caiguda va ser del 33%, que se sumava a l'anterior. És a dir, en dos anys, la suma de castells de nou i superiors descarregats va passar de 97 (2001) a 74 (2002) i a 49 (2003). Aquest darrer va ser el mínim històric des del salt d'anys enrere, ja que el 2004 —any de concurs— va pujar als 69 de descarregats. Tots tres anys (2002, 2003 i 2004), el nombre de carregats va ser el mateix en cada exercici: disset.

Aquest descens en nombre de castells de màxima dificultat —que no en gamma, llevat del 3 de 8 per sota, que va desaparèixer dels registres de la Vella el 2003— va ser paral·lel a la reducció de la taca castellera. Entre el 2002 i el 2007 van desaparèixer una dotzena de colles i en tots aquells anys (2003, 2004, 2005 i 2006) no se'n va crear cap de nova. El mapa es va fer més petit.

La desaparició de colles va afectar des de l'àrea metropolitana de Barcelona —on a la segona meitat dels noranta s'havia produït un esclat de colles noves— fins a poblacions històriques de la zona tradicional: el 2002 van tancar l'activitat els Castellers de l'Albera i els Castellers de Martorell; el 2003, els Ganxets de Reus, la Nova del Vendrell i els Castellers de l'Hospitalet; el 2004, els Castellers de Gavà, els Castellers de Sarrià i els Castellers de Sant Boi; el 2006, els Vailets de Ripollet i els Castellers de Sant Andreu de la Barca; i el 2007, els Xiquets de la Vila d'Alcover. El nivell que havien assolit aquestes colles havia estat divers, ja que, si bé algunes no havien passat de les construccions de sis, altres en van plantar de set i algunes, com els d'Alcover, van arribar a carregar el 4 de 8

(1994), nivell al qual també es van encarar els Ganxets i la Nova, que van fer la torre de 7.

El cessament de l'activitat castellera en aquestes poblacions va estar motivat, en termes generals, per un relatiu esgotament del sistema que havia propiciat el *boom* de deu anys enrere. A mitjans de la dècada dels noranta, els castells van esdevenir una moda i, com totes les modes, després d'uns anys a l'alça va canviar la tendència. I els llocs on va ser més difícil aturar el cop van ser les zones sense un coixí social sòlid que acompanyés l'activitat (a l'àrea metropolitana de Barcelona o a la Jonquera), i en aquelles poblacions, com Reus i el Vendrell, on va ser impossible mantenir la dualitat castellera sorgida de les escissions d'aquestes colles, que va donar per a deu anys de recorregut.

A més de la desaparició de colles, l'altra mostra que va evidenciar que els castells havien perdut part de la seva capacitat seductora entre les capes de la població on no tenien influència és que, durant quatre anys, no es va crear cap colla nova. Les darreres colles creades abans de la caiguda van ser l'any 2002: els Castellers de la Sagrada Família, els Matossers de Molins de Rei i la represa dels Minyons de l'Arboç. Les següents colles que es van constituir van ser els Margeners de Guissona (2007) i els Salats de Súrria (2008), dues colles aparegudes en territoris verges. Les quatre temporades sense cap bateig són el període més llarg sense creació de colles en l'era moderna. Per trobar-ne un altre d'aquesta durada cal remuntar-se als anys seixanta. L'aparició de les colles de Guissona i de Súrria va canviar la tendència, que es faria palesa el 2010 (Jove de Barcelona, Jove de Vilafranca i Castellers de les Roquetes) i els anys posteriors, especialment el 2013, quan es van arribar a constituir una quinzena de colles en un sol any.

La caiguda del nombre de construccions de primer nivell es va fer evident en gairebé tota la gamma de castells. El 2003 es van veure menys aletes en tots els castells de nou i de gamma extra que l'any anterior, llevat del 9 de 8, que la Vella va tornar a alçar a la diada del Mercadal. La millor colla van tornar a ser els Castellers de Vilafranca, però hi ha una dada que il·lustra el nou ordre inferior: per damunt de la torre de 9 amb folre i manilles només van descarregar un sol cop un gamma extra, un pilar de 8. Tota la resta que van assolir va quedar només en carregat. El castell de gamma extra descarregat de més nivell va ser un 5 de 9 amb folre dels Minyons, que, excepcionalment, no van fer cap 2 de 9 emmanillat i només un únic pilar de 8 coronat.

El 2004 es va mantenir la tendència, però amb una lleugera millora en els bàsics de nou. La gamma extra es va veure descarregada en nou ocasions i coronada en vuit. El millor castell va ser el 3 de 10 amb folre i manilles, que van carregar els Minyons i que, d'aquesta manera, aconseguen mantenir en els seus registres de manera in-

▲ 3 de 9 amb folre carregat dels Capgrossos de Mataró, durant la diada de les Santes del 2002. (Foto: Arxiu Capgrossos de Mataró)

termitent cada dos anys. El colós dels malves, però, va estar pràcticament sol en els seus registres de gamma extra, ja que només van aconseguir descarregar un 2 de 9 amb folre i manilles (i un més de carregat). Un balanç pobre en comparació amb els registres de pocs anys abans i que posava de manifest les dificultats per viure al sobreàtic del món casteller quan els recursos eren més limitats.

La globalitat dels registres més difícils va tornar a ser baixa i només hi va haver aletes especials —a banda del castell de 10— en el 2 de 8 sense folre. Els Castellers de Vilafranca el van carregar dos cops (Sant Fèlix i el concurs) i la Colla Joves, un. Va ser per la diada de Santa Úrsula, després d'haver-s'hi quedat a tocar la setmana abans al Vendrell. L'aleta del 2 de 8 sense folre va suposar una injecció d'alegria per a una colla acostumada a viure en una certa muntanya russa: els anys del tombant de segle van fregar el cel gràcies al 4 de 9 sense folre, però el 2002 van tastar el gust més amarg dels castells, a causa de la greu lesió d'un dels seus castellers més emblemàtics per la caiguda d'un 5 de 8 a la Bisbal. El 2003 només va descarregar tres castells de nou i la temporada següent va obtenir l'esperat premi del 2 *net*, però sense cap altre gamma extra que l'acompanyés. Aquesta aleta va trencar una maledicció amb aquesta construcció, que havien estat els primers a provar en l'era moderna, i que havien vist com els passaven pel davant els Castellers de Vilafranca i la Colla Vella abans que els arribés el seu torn. Els recents èxits amb els castells de màxima dificultat sense folre situava verds, rosats i vermells com les úniques colles que havien aconseguit fer l'aleta tant al 4 de 9 com al 2 de 8, un fet que s'havia de mantenir encara quinze temporades després com una fita limitada a totes tres.

Les dades de la temporada del 2005 van mantenir la fotografia mostrada l'any anterior, però amb una lleugera millora, sobretot per la proliferació del nombre de 4 de 9 amb folre que es van produir en el decurs d'aquella temporada: 31 de descarregats, una xifra notablement superior als 16 (2002 i 2003), 25 (2004), 18 (2006), 17 (2007 i 2008) i 24 (2009). Aquesta elevada xifra del 2005 va ser —juntament amb la del 2001— la més alta registrada mai amb el 4 de 9 amb folre, fins que l'any 2010 es va superar definitivament.

La discreció amb què va passar la temporada del 2005 va tenir la seva contraposició amb el que va ser el castell de l'any i, de fet, el de major dificultat històrica, segons la puntuació del concurs de castells: el 2 de 9 sense manilles. Els Castellers de Vilafranca el van aconseguir a la diada de Sant Fèlix com a culminació d'una aspiració dissenya-

► 2 de 8 sense folre
carregat de la Colla
Joves per Santa Úrsula
del 2004 a la valença
plaça del Blat. (Foto:
Arxiu Colla Joves
Xiquets de Valls)

◀ *Els Castellers de Vilafranca van estrenar, per la diada de Sant Fèlix del 2005, aquesta torre de 9 sense manilles. Era la primera vegada que s'aconseguia fer l'aleta a aquest repte casteller. (Foto: Revista Castells)*

da l'any abans pel seu cap de colla, Lluís Esclassans, que aquell 2004 havia substituït Francesc Moreno al capdavant dels verds després de vuit anys triomfals. El principal mèrit d'Esclassans va ser mantenir la colla dalt de tot i en aquesta empresa va recórrer a dues cartes guanyadores, però d'extrema dificultat: la inèdita torre de 9 sense manilles i el també inèdit 3 de 9 sense folre. Tots dos castells van anar a plaça el 2005: el primer es va carregar i el segon va suposar un bon intent.

Quan el 2004 els vilafranquins es van anotar dues torres de 8 sense folre, Esclassans ja va fixar-se com a objectiu apujar un pis aquesta construcció. En els últims cinc anys, el món casteller només havia saludat una construcció nova —el 9 de 8 de la Vella— i obrir una nova frontera permetria dibuixar una altra pàgina brillant de la història dels castells i dotar la colla de l'energia i l'alegria complementària en saber-se protagonistes dels millors moments dels 200 anys de castells. La construcció en què el cap de colla va veure més possibilitats va ser en la torre de 9 sense manilles, malgrat que no s'hagués descarregat la de 8. De fet, quan el 1995 van provar el pilar de 8 amb folre i manilles per primer cop encara no havien completat el de 6. I la torre de 8 sense folre es veia en aquells moments com una quimera gairebé impossible de descarregar: s'assajava més que anys enrere, però encara no prou per assolir el nivell d'excel·lència que havia d'arribar en un període posterior.

El disseny de la torre de 9 sense manilles que van fer els Castellers de Vilafranca per la diada de Sant Fèlix del 2005 es va basar a compactar el folre com si fos una pinya damunt d'un peu. Estava format per 61 persones, que incloïa fins a cinc cordons, amb cinquenes mans i cinquens vents, a més de quatre laterals i quatre diagonals per banda. L'objectiu principal era falcar els segons i els terços com si es tractés d'una roca; amb aquesta finalitat, els castellers que eren al segon cordó eren més alts que els primers, amb la idea que les mans d'uns i altres es distribuïssin en les cames dels terços per aportar major solidesa. Les terceres mans i tercers vents es dedicaven a empènyer les esquenes de les primeres, i les quartes feien el mateix amb les segones.

Efectivament, el folre va ser una roca, però descarregar un castell de nou quan no s'havia aconseguit completar el de vuit era una aposta de difícil resultat positiu. El castell es va carregar castigat per les passes finals de la canalleta, però amb corda suficient per dibuixar l'aleta. Quan l'aixecador es disposava a baixar, la torre es va trencar. Els Cas-

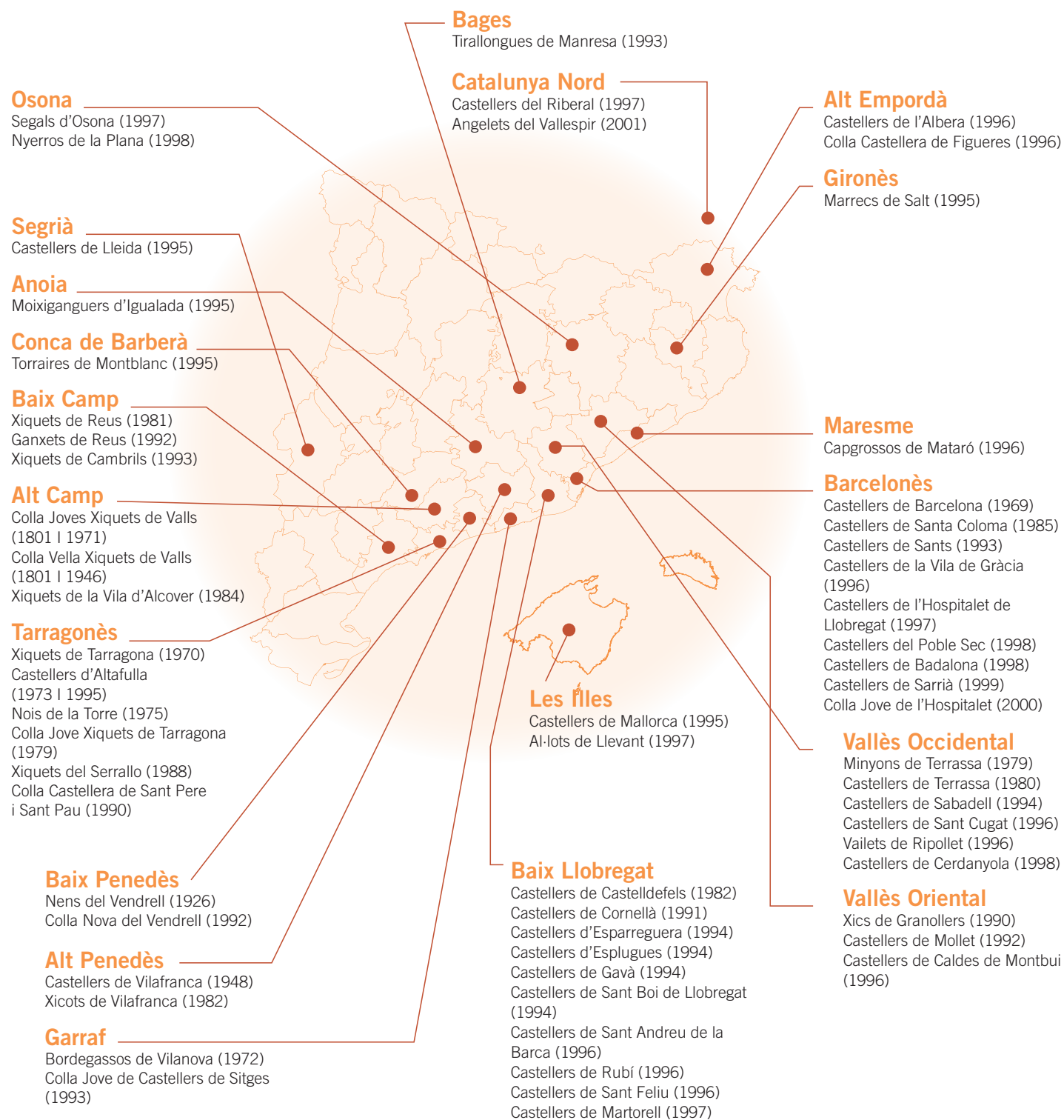
tellers de Vilafranca havien aconseguit fer l'aleta a la construcció de major dificultat que hi havia al món casteller. Un cop més, escrivien una nova pàgina de la història, però també, un cop més, amb un castell que deixaven carregat.

Aquella torre de 9 sense manilles va marcar una temporada que va aconseguir millorar relativament els registres de l'anterior, però encara per sota de les de tombant de segle. Els verds eren la colla més en forma i més capacitada per enfrontar-se als reptes més grans. Per això, van decidir encarar-se al mite més gran de la història dels castells: el 3 de 9 sense folre. Amb la fotografia de la torre de 9 sense manilles a la butxaca, el següent pas era atacar un castell del qual no hi havia claredat sobre si s'havia aconseguit durant el segle XIX i que, per la seva extrema dificultat tècnica i física, figurava en el lloc més preuat de l'altar.

Esclassans va resoldre la complexitat de l'arquitectura del 3 de 9 sense folre inventant-se un pis entre quarts i quints, tot situant-hi castellers que no havien fet castells de nou en aquests pisos. Va mantenir l'estructura de la torre de 8 sense folre, incorporant una rengla més amb un quart i un quint que no feien el 3 de 9 amb folre en aquesta altura. Els assaigs van oferir cada cop més bons resultats: van fer el 3 de 8 net fins a aixecador i van col·locar els dosos damunt de la pinya al 3 de 9 sense folre, però van ser proves encara insuficients per enfrontar-se a un castell d'aquesta dificultat. El poc temps de cuina que hi van dedicar (s'hi van posar de veritat després de la Mercè) també va afectar les possibilitats d'èxit. Amb tot, la prova va oferir un bon resultat: el castell es va trencar amb els dosos col·locats i l'aixecador a punt d'arribar a aquest pis. Hi va faltar encara molt, però també es va posar de manifest que, amb una intensitat d'assaig especial, el castell podria entrar en la lògica dels probables. El 3 de 9 sense folre l'havien provat abans tres cops la Colla Joves i un la Colla Vella, també lluny de fer l'aleta.

Aquell 2005, el món casteller va saludar una bona notícia: la creació del programa televisiu *Quarts de 9*, al Canal 33: el primer programa de castells a Televisió de Catalunya (TVC), amb informació regular, reportatges i entrevistes. TVC feia quinze anys que retransmetia les diades més destacades, però no disposava fins aleshores d'un espai on es pogués parlar i informar de castells en un context més ampli. El *Quarts de 9*, dirigit inicialment per Xavier Capdevila i presentat per Eli Carnicé, va obrir una nova porta en el camí cap a la normalització de la informació casteller.

2001. LES COLLES DEL MÓN CASTELLER

Font: *Revista Castells*.

La nova era en seguretat i prevenció

En la història contemporània dels castells hi ha un abans i un després de la diada de les Santes de Mataró del 2006. La caiguda del 4 de 9 amb folre de la que probablement era la colla que millor feia les coses i més seguretat exhibia en les seves construccions —els Capgrossos de Mataró— va tenir unes tràgiques conseqüències. Mariona Galindo, que pujava al pis de dosos, va rebre un fort impacte al cap, que va requerir hospitalització. Va ser una caiguda lletja, que li va provocar un traumatisme cranioencefàlic. No era el primer cop que un membre de la canalla rebia aquesta lesió, però en aquest cas les complicacions posteriors, fruit d'un cúmul de calamitats, van derivar en la notícia més trista i dolorosa que havia d'afrontar el món casteller: dotze dies després, la petita Mariona moria a l'hospital.

Va ser un impacte brutal, un dolor immens —en primer lloc, per a la seva família i la seva colla, però també per al conjunt del món casteller— per al qual ningú no estava preparat. En els anys anteriors, s'havien produït lesions medul·lars en castellers de la Colla Vella (1988), la Jove de Tarragona (1995), la Jove de Sitges (1996) i la Colla Joves (2002), però l'imaginari casteller no contemplava un episodi encara més greu que aquests. Certament, no era el primer cop que un cas d'aquesta gravetat afectava els més petits de les colles, ja que el 1983 es va produir una altra fatalitat en un enxaneta dels Nois de la Torre a Barberà del Vallès, però aquell fet va estar motivat per una manca de responsabilitat en la manera de fer les coses, ja que havia caigut d'un castell amb una pinya excessivament petita i mal ubicat a plaça. L'accident del 2006 de Mataró obligava a analitzar i repensar fredament el punt en què es trobava el món casteller.

Precisament, quatre mesos abans de l'accident de les Santes, el món casteller va adoptar una mesura d'extraordinària importància: la incorporació, amb caràcter de prova, del casc casteller per a aixecadors i enxanetes. El dispositiu havia estat creat per la firma NZI, una empresa que construïa cascos de motociclistes, després d'un acurat estudi realitzat per l'equip mèdic de la Coordinadora de Colles Castellers de Catalunya (CCCC), pilotat per Jaume Roset, que ja feia quinze anys que treballava en prevenció i seguretat en els castells.

La irrupció del casc com un element protector per a la canalla va generar un intens debat en el món casteller.

L'any abans, els Castellers de Sants havien adoptat un casc de taekwondo per a l'enxaneta i l'aixecador en els castells de vuit, després d'un ensurt que havien tingut la temporada anterior. Va ser una iniciativa pròpia —al marge de la resta de colles—, destinada a oferir respostes a la preocupació que es va instal·lar a la colla arran d'una caiguda. El debat sorgit en el món casteller sobre la conveniència d'utilitzar el casc va generar posicions enfrontades, però totes amb la flexibilitat suficient per esperar a conèixer els resultats de les primeres proves.

L'estudi sobre l'aplicació del casc convidava setze colles a adoptar-lo amb caràcter de prova i setze més a no fer-ho. Les colles de tots dos grups tenien nivells diferents (des de gamma extra fins als bàsics de 7) i procedien d'àmbits i tradicions plurals: és a dir, entre les colles que l'havien d'utilitzar n'hi havia tant de la zona no tradicional com de la tradicional (Joves, Jove, Nens, Xiquets de Tarragona...). El treball havia de contraposar les dades, anàlisis i resultats en tots dos casos per estudiar la conveniència de l'adopció del nou dispositiu.

Les proves havien de començar després de l'estiu del 2006, un cop es disposés de la primera producció de cascos personals per als enxanetes i aixecadors de les setze colles participants en l'estudi. L'accident de Mataró, però, ho va precipitar tot. A finals d'agost d'aquell 2006, la pràctica totalitat de colles —tant les que havien de participar en les proves com les que no— van incorporar els cascos per als seus aixecadors i enxanetes. L'impacte emocional dels fets de Mataró i la difícil gestió que les colles van haver d'efectuar amb els pares de la seva canalla o quan anaven a buscar nens i nenes a escoles, esplais i tallers van ser decisius per incorporar el casc abans de tenir les dades que avaluaven la seva conveniència.

Aquestes dades acabarien arribant anys després, quan es va posar de manifest que des que es va implantar el nou dispositiu a enxanetes i aixecadors (tres anys després també per als dosos) no hi haver cap altra lesió cranioencefàlica en la canalla. Les dades van resultar prou evidents. Amb tot, els indicadors previs també mostraven que el nivell de risc entre la canalla que feia castells era inferior a la pràctica d'activitats esportives socialment acceptades com el futbol, l'handbol o l'esport escolar. Però l'impacte de Mataró havia estat tan fort que ningú no va qüestionar la implantació del casc.

Els efectes que va tenir aquesta tragèdia van anar més enllà de la canalla. En el darrer assaig abans de la diada de Tots Sants, el cap de colla dels Castellers de Vilafranca, Lluís Esclassans, va pronunciar un discurs que il·lustrava

◀ *El casc per a la canalla es va implantar a partir de la temporada de 2006. A la imatge, una enxaneta de la Colla Vella dels Xiquets de Valls amb aquesta protecció, per la diada de Sant Fèlix d'aquell any. (Foto: Revista Castells)*

amb tota regla el nou moment casteller. Esclassans va anunciar que els objectius de la diada eren el 4 de 9 amb folre i l'agulla, el 5 de 9 amb folre, la torre de 9 amb folre i manilles i el pilar de 8 amb folre i manilles; és a dir, cap castell nou i tampoc cap dels castells límit, com el de 10 o els sense folre. El cap de colla va ser molt clar en aquesta intervenció quan va manifestar que «l'objectiu és descarregar-ho tot, perquè aquest és el futur del món casteller: descarregar els castells». Els verds —que tenien les seves millors construccions només coronades: torre de 9 sense manilles, 3 de 10 amb folre i manilles, torre de 8 sense folre i 4 de 9 sense folre— van completar en aquella diada les quatre construccions i van esdevenir la primera colla a firmar un pòquer de gamma extra descarregat.

Els dos grans castells de la temporada del 2006 van ser el 3 de 10 amb folre i manilles i dues torres de 8 sense folre, en tots tres casos carregats. El primer el van coronar

els Castellers de Vilafranca en la diada de Sant Fèlix, que, junt amb 4 de 9 amb folre i agulla, el 5 de 9 folrat i el pilar de 8 emmanillat, va dibuixar la millor actuació del moment. El 2 de 8 sense folre el van fer els vilafranquins a la plaça de braus de Tarragona, en un concurs que els verds van guanyar amb comoditat, i també a Vila-rodona, en la darrera actuació de l'any de la Colla Vella, a la mateixa plaça on el van fer per primer cop l'any 2000.

De la mateixa manera que el moment més trist de l'any va ser la notícia de la mort de la Mariona, el més emotiu el van protagonitzar els mateixos Capgrossos de Mataró a la diada de Tots Sants, quan van alçar el primer castell de nou després de les Santes: un 3 de 9 amb folre que van descarregar mirant al cel i dedicant-lo a la petita castellera en una plaça de la Vila entregada i emocionada. L'impacte emocional, el buit generat i la gestió de l'accident que va efectuar la colla de Mataró van ser un exemple de sen-

- ▼ ► *Construccions castelleres de dues colles nascudes a partir de l'any 1993: els Tirallongues de Manresa, amb un 4 de 8 a la població de Santpedor (a la dreta) i els Margeners de Guissona, amb un altre 4 de 8 a la plaça Major de la seva població (a sota). (Fotos: Arxiu Tirallongues de Manresa / Arxiu Margeners de Guissona)*

sibilitat, respecte i determinació. Cinc setmanes després del funeral, els Capgrossos van actuar a Londres, on tenien un viatge compromès de mesos enrere. Després d'un debat intern, la colla va decidir mantenir el viatge, que va servir com un necessari espai de convivència, cohesió i fortalesa. Al cèntric Regent's Street de la capital britànica, els del Maresme van alçar el 3 de 8.

L'any 2006 va deixar un castell nou en els registres: el 3 de 8 amb l'agulla, que van executar els Castellers de Vilafranca a Sitges per primer cop. El 3 amb l'agulla era una raresa casteller, però en la seva versió de 6 era habitual i en la de 7 s'havia fet esporàdicament: el 1997, la Colla Nova del Vendrell l'havia fet servir per guanyar el concurs de Torredembarra en pugna amb els seus veïns dels Nens.

Una altra dada rellevant de la temporada del 2006 va ser el notable salt de colles que van fer el 4 de 8. Aquell any s'hi va estrenar la Colla Jove de Castellers de Sitges i hi van tornar els Marrecs de Salt i els Nens del Vendrell. En total, el van completar vint colles, unes xifres que milloraven els darrers exercicis del 2005 (setze colles amb el castell descarregat i una de carregat) i 2004 (catorze de descarregats i un de coronat) i 2003 (disset de completats).

Els fets de les Santes del 2006 van dibuixar un món casteller en què la seguretat va guanyar major protagonisme i atenció. La implantació total del casc va ser la prova més evident; l'adopció de noves mesures de prevenció als assaigs (com la xarxa de seguretat i els terres atenuants), també. I, a més, va començar estendre's la tesi que el valor dels castells carregats havia de relativitzar-se cada cop més. L'any 2007, la Junta de la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya va treballar un document que anava en aquesta direcció. La proposta tenia més un caràcter simbòlic i de conscienciació que no de regulació en un món casteller on les úniques regles escrites són les del concurs de Tarragona. El document va generar debat intern, però finalment no va adquirir projecció exterior, ja que no va assolir el consens necessari previ. Amb tot, va ser una primera mostra d'un sentiment que s'estava estenent en el món casteller i que el cap de colla dels Castellers de Vilafranca havia avançat en el darrer assaig abans de Tots Sants.

Aquell 2007 els castells van iniciar un camí esperançador cap al reforç de la seva institucionalització: entrar a la llista del Patrimoni Immaterial de la Humanitat de la Unesco. El projecte va sorgir de la *Revista Castells* —creada el 2004 com una publicació bimestral en paper, que el 2013 saltaria al format web amb actualització diària i la publicació d'un anuari cada mes de febrer— arran de la

fita que va aconseguir en aquest sentit la Patum el 2005. El projecte es va començar a dissenyar el 2006 i l'abril del 2007 es va presentar en societat durant la primera edició de la Nit de Castells, celebrada a Valls sota l'organització de la mateixa revista i que va constituir una iniciativa per aplegar el món casteller més enllà d'una actuació. La Nit de Castells va crear els Premis Castells, que en aquesta primera edició van ser dos: premi a una trajectòria, a Jaume Roset, pels treballs de prevenció i de seguretat, i premi a una iniciativa social, al setmanari *El Vallenc*, per la seva campanya a favor de la creació del Museu Casteller, un projecte que en aquells moments avançava massa lent i sense concrecions.

El projecte perquè els castells entressin a la llista de la Unesco es va articular, a partir de la primera Nit de Castells, en una comissió integrada per la mateixa *Revista Castells*, el Departament de Cultura de la Generalitat, la Coordinadora de Colles Castelleres i el Centre Unesco a Catalunya. Els quatre organismes van treballar conjuntament fins a l'assoliment de la fita, el novembre del 2010.

Aquell 2007, el Departament de Cultura va elaborar una enquesta sobre l'acceptació social dels castells. Va ser un interessant document que va permetre constatar que la percepció que la societat catalana tenia sobre els castells era altament positiva. El 96,6% dels consultats valorava positivament els castells i, en una puntuació de l'1 al 10, la nota mitjana era de 7,83. Un 66% indicava també que tenien un component de perillositat i un 96,1% en destacava el caràcter familiar i integrador.

En termes estrictament castellers, el 2007 va deixar uns registres lleugerament millors que la temporada anterior: els 72 castells de nou i de gamma extra descarregats superaven en cinc la xifra del 2006, mentre que els dotze de carregats la igualava. El 2007 va ser el primer any —a més del 1999— que no es va veure cap 3 de 10. S'iniciava una sequera de quatre temporades sense castell de 10, fins que el 2010 tornà de la mà dels Minyons. El 2007 va saludar una nova colla que feia l'aleta al 4 de 8: els Castellers de Sant Cugat, que el van carregar per primer cop. Quatre anys després, el completaren i ja no l'abandonarien en els seus registres.

La temporada següent (2008) va mantenir el mateix to en registres: 69 castells de nou i de gamma extra descarregats, tot i que un nombre massa alt de carregats (24, el doble que els dos anys anteriors). El castell que va marcar la temporada va arribar a la diada dels Minyons: el 3 de 9 amb folre i l'agulla, que van coronar per primer cop. Des que els Castellers de Vilafranca van presentar el 3 de

8 amb l'agulla dos anys abans, les estructures de 3 amb l'agulla van començar a sovintejar a les places. La Colla Vella va ser la primera a provar-lo de 9. Va ser a la diada de Sant Fèlix, però el castell va quedar lluny d'arribar a bon port; tres mesos després, els Minyons el van coronar per primera vegada, tot i que el pilar va acabar cedint. L'any següent, a la diada de Sant Ramon, els Castellers de Vilafranca el descarregarien i se'l farien seu com un dels castells bandera dels anys següents, fet que els permetria marcar diferències i, fins i tot, guanyar algun concurs (2014).

El 2008, un cop s'havien tornat a crear colles castelleres després de cinc anys de sequera, en va néixer una altra, però ben lluny de Catalunya: els Castellers de Lo Prado, a Xile. El viatge que havien protagonitzat els Castellers de Vilafranca a aquest país sud-americà el febrer del 2008 va permetre aportar dimensió a un fenomen emergent i carregat de simbolisme. Els castells van arribar a Xile de la mà de Marcos Lara, un tècnic d'esports del municipi de Lo Prado, i Luis Carrasco, dinamitzador sociocultural, que els van descobrir en una estada a Vilafranca. En la seva importació a Xile, els castells van jugar un paper fonamentalment social, ja que es van articular com a eines de cohesió i participació en barriades amb problemes socials i econòmics i van constituir una alternativa a la depressió.

▲ ▼ Portada del primer número de la Revista Castells, corresponent al maig-juny del 2004. A sota, primera edició de la Nit de Castells, l'any 2007. (Fotos: Revista Castells)

Els Castellers de Lo Prado van ser la primera colla articulada a l'estranger amb continuïtat i anys després arribaria als castells de set. La temporada següent, amb motiu del viatge que la Colla Vella va fer a Xangai, es van presentar els Xiquets de Hangzhou, nascuts en una fàbrica tèxtil d'aquesta població, però amb un model (i progressió) totalment diferent del de Xile i la resta d'experiències que anys després apareixerien en diverses ciutats europees.

Aquell 2008 va deixar una accentuada crisi a la Coordinadora de Colles Castelleres, arran de l'enfrontament que van viure els Castellers de Vilafranca amb la resta de la junta de l'entitat, de la qual formaven part. Els verds van adoptar mesures de protecció de lesions de la canalla (un prototip dental) al marge de la línia utilitzada per l'equip mèdic de l'ens. L'episodi va ampliar la divisió entre els de Vilafranca i els Minyons (el president de la CCCC era d'aquesta colla), però també amb la resta de colles, que van considerar que els penedesencs anaven per lliure.

A banda del 3 de 9 amb folre i l'agulla carregat pels Minyons, el millor moment casteller de l'any es va viure al concurs, quan els Castellers de Vilafranca van carregar la torre de 8 sense folre i el 4 de 9 sense folre. Era la primera vegada que aquestes dues construccions les feia una colla en una mateixa actuació. El 4 va arribar en quarta ronda, quan els verds no necessitaven cap altra construcció per guanyar la cita, en una demostració de potència i convicció en les seves capacitats. Setmanes després, a la diada de Tots Sants, el van tornar a carregar amb suficiència.

El 2008 va saludar una nova colla de nou, els Castellers de Sants, que van carregar el 3 de 9 amb folre al concurs i el van descarregar per la seva diada i per Tots Sants. Era la confirmació que els *borinots* —una de les colles amb millor model d'implantació social en el seu entorn— havien presentat la seva merescuda candidatura per figurar entre les grans. Els anys posteriors avalarien aquesta aposta i es palesaria en continus creixements, la multiplicació dels castells de nou i l'assalt a la gamma extra.

L'altra nota destacada dels anys finals de la dècada va ser el 4 de 8 que van descarregar els Arreplegats de la Zona Universitària. Ho van fer per primer cop el 2009, la qual cosa va despertar l'admiració del conjunt de l'univers casteller, que va valorar la fita i, especialment, que s'executés sense canalla, com marquen els cànons de les colles universitàries. El fenomen de les colles universitàries va

▲ 4 de 8 dels Arreplegats, exponent de la força de les colles universitàries. (Foto: Arxiu Arreplegats de la Zona Universitària)

irrompre durant els anys noranta (els Ganàpies de l'Autònoma van ser els primers, el 1994), però va adquirir una progressió especial a finals de la primera dècada del segle XXI. L'any 2009 hi havia sis colles universitàries, nombre que el 2013 augmentaria fins a tretze.

La creació de noves colles castelleres, l'obertura de noves fronteres i el salt als castells de nou posaven de manifest que els castells estaven a punt de protagonitzar una altra expansió, com la que es va produir amb el *boom* de mitjans dels noranta. Aquell 2009 es van descarregar 81 castells de nou i de gamma extra (més divuit de coronats), la millor xifra des del 2001. El món casteller veia nous horitzons...

Primer 3 de 9 amb folre i agulla carregat dels Minyons de Terrassa, el 16 de novembre del 2008. (Foto: Arxiu Minyons de Terrassa)

▲ 3 de 9 amb folre i agulla descarregat dels Castellers de Vilafranca, el 31 d'agost del 2009. (Foto: Arxiu Castellers de Vilafranca)

ELS CASTELLS DE GAMMA EXTRA DE CADA COLLA (1993-2009)														
Any	Colla	9de8	3de8s	2de9fm	Pde8fm	5de9f	4de9fa	3de9fa	3de10fm	4de9sf	2de8sf	3de9sf	2de9sm	Pde9fmp
1993	Castellers de Vilafranca			2i										
	Minyons de Terrassa			1c										
	Total			1c 2i										
1994	Castellers de Vilafranca			4i										
	Colla Joves			2c 1i 1id							1i			
	Colla Vella		2i 1id	1d 1i										
	Jove de Tarragona					3i								
	Minyons de Terrassa			1c						1i				
	Total		2i 1d	1d 3c 6i 1id		3i				1i	1i			
1995	Castellers de Barcelona		1i											
	Castellers de Vilafranca			1d 2i 1id	2c 2i		1c							
	Colla Joves			1i										
	Colla Vella			2i										
	Jove de Tarragona					1i								
	Minyons de Terrassa			1c 1i										
	Total		1i	1d 1c 6i 1id	2c 2i	1i	1c							
1996	Castellers de Barcelona		2i											
	Castellers de Vilafranca			2d 1c	1c 1i		1d							
	Colla Joves										2i			
	Colla Vella			2i		1d 1i								
	Minyons de Terrassa			1d 1c		1d 1i				1i				
	Total 1996		2i	3d 2c 1i	1c 1i	2d 2i	1d			1i	2i			
1997	Castellers de Vilafranca			2d 1id	1d 2c 1id	1d 1c	1d 1i							
	Colla Vella			1i		1d 1c								
	Minyons de Terrassa			1d 1c		3c								
	Total			3d 1c 1i 1id	1d 2c 1id	2d 5c	1d 1i							
1998	Castellers de Vilafranca			2d 1i	2c	1c	2d 1i		1c 3i					
	Colla Joves					1c 1i				4i				
	Colla Vella				1d 1c 1i	1d 1c 1i	2c 1i			1i				
	Jove de Tarragona					1i				1i				
	Minyons de Terrassa			1d 1c		2d 1i			1d 1i 1id	1d				
	Total			3d 1c 1i	1d 3c 1i	3d 3c 4i	2d 2c 2i		1d 1c 4i 1is	1d 6i				

Any	Colla	9de8	3de8s	2de9fm	Pde8fm	5de9f	4de9fa	3de9fa	3de10fm	4de9sf	2de8sf	3de9sf	2de9sm	Pde9fmp
1999	Castellers de Vilafranca			6d 1i	5d 1c		1d 2i		2i		1c 1i			
	Colla Joves			1i		1i				1c 1id				
	Colla Vella		1d		1c	2c 2i	3i			1i				
	Minyons de Terrassa			3d 1id	1c 2i	1d 2c 1id	1c 1i			1c				
	Total		1d	9d 2i 1id	5d 3c 2i	1d 4c 3i 1id	1d 1c 6i		2i	2c 1i 1id	1c 1i			
2000	Castellers de Vilafranca			5d 1i	4d 1c	1d 1id	3d 1i		4i	1i	1c 1i			
	Colla Joves			1d		1d 3i				1d 5c		2i		
	Colla Vella		1d 1c 2i	2d	1c	2d 1c			1c 1i		1c 1i			
	Minyons de Terrassa			4d 2c		1i			1c	2c 1i				
	Total		1d 1c 2i	12d 2c 1i	4d 2c	4d 1c 4i 1id	3d 1i		2c 5i	1d 7c 2i	2c 2i	2i		
2001	Castellers de Vilafranca			4d 1c 1i	3d 1c 1i	2c 1id	1d 1i 1id		1c 1i	1i	3i			
	Colla Joves			2c 2i 1id						1d 1c 1i	1i			
	Colla Vella	1d	2d 3c	1c 1i		2c	1c			1c 2i	1i			
	Minyons de Terrassa			4d	1d 2c	2d 1id	1c		1i	2d 1c				
	Total	1d	2d 3c	8d 4c 3i 1id	4d 3c 1i	2d 4c 2id	1d 2c 1i 1id		1c 2i	3d 3c 4i	5i			
2002	Castellers de Vilafranca			4d 1i	2d 1i	2d 1i	2d		1c 3i	1c 1i				1i
	Colla Vella		1d	1c 1i	1d	1d	1d 1c 4i			1c	1i		1i	
	Minyons de Terrassa			2d	1c	1d 1i	4c 1i		1d					
	Total		1d	6d 1c 2i	3d 1c 1i	4d 2i	3d 5c 5i		1d 1c 3i	2c 1i	1i		1i	1i
2003	Castellers de Vilafranca			4d 1c 2id	1d 1i	1c 1i	1c 1i 2id		1c					
	Colla Vella	1d				1i	2i			1i				
	Minyons de Terrassa			1i	1c	1d			1i					
	Total	1d		4d 1c 1i 2id	1d 1c 1i	1d 1c 2i	1c 3i 2id		1c 1i	1i				
2004	Castellers de Vilafranca			3d	2d 1i	1c	2d 1i		1i		2c		1i	
	Colla Joves			1i							1c	1i		
	Colla Vella					1c 1i	1d				3i	1i		
	Minyons de Terrassa			1d 1c	2d 1i				1c					
	Total			4d 1c 1i		2c 1i	3d 1i		1c 1i		3c 3i	2i	1i	

Any	Colla	9de8	3de8s	2de9fm	Pde8fm	5de9f	4de9fa	3de9fa	3de10fm	4de9sf	2de8sf	3de9sf	2de9sm	Pde9fmp
2005	Castellers de Vilafranca			2c 2i 1i	3d 1c		1d		1c			1i	1c 1i	
	Colla Joves					1id					4i			
	Colla Vella					2i								
	Minyons de Terrassa			4d 1c		1d			1i					
	Total			4d 3c 2i 1i	3d 1c	1d 2i 1id	1d		1c 1i		4i	1i	1c 1i	
2006	Castellers de Vilafranca			2d	3d	3d	1d		1c 1i		1c			
	Colla Joves					3i								
	Colla Vella		1i			1c 1i	1c 2i 1id			1i	1c 1i			
	Minyons de Terrassa			1d 1c		1d 2c								
	Total		1i	3d 1c	3d	4d 3c 3i 1id	3d 1c 2i 1id		1cli	1i	2c 1i			
2007	Castellers de Vilafranca			7d	3d	1i	1d 1c							
	Colla Joves										1i			
	Colla Vella		1i		1d 1id	1i 1id								
	Minyons de Terrassa			2c 2i		1i								
	Total		1i	7d 2c 2i	4d 1id	3i 1id	1d 1c				1i			
2008	Castellers de Vilafranca			1d 2i	2d 1c		2d 1id	1c		2c	1c			
	Colla Joves					2d 1i					1i			
	Colla Vella			2c 1i 1id	3c	1c	2id	2i						
	Minyons de Terrassa				1d 1c	1c 1i								
	Total			1d 2c 3i 1id	3d 5c	2d 2c 2i	2d 3id	1c 2i		2c	1c 1i			
2009	Castellers de Vilafranca			4d 1i	3c		1d 1c	1d 1i	2i	1i 2id				
	Colla Joves			1i		1c 1i								
	Colla Vella			2d 1i 1id	2d 1i	1c								
	Minyons de Terrassa			1d 1i	1d				1i					
	Total			7d 1c 3i 1id	3d 2c 1i	2c 1i	1d 1c	1d 1i	3i	1i 2id				

L'excel·lència (II): 2010-2016

Els castells entren al segle XXI

Joan Beumala Castells

La historiografia es val de dates puntuals, de talls cronològics per marcar els inicis i els finals dels períodes, per ordenar les idees i per fixar esdeveniments cabdals que serveixen de referents per interpretar un abans i un després. Amb el benentès, és clar, que els processos són sempre evolutius i continus, en permanent canvi i adaptació a les noves realitats.

Així, mentre que cronològicament el segle XX comença l'any 1901, historiogràficament, però, el consens més o menys generalitzat és que el canvi de segle es produeix amb el final de la Gran Guerra o Primera Guerra Mundial (1914-1918), un conflicte que marca clarament la fi d'un món, d'unes idees, d'uns valors, d'un escenari ja vell, en definitiva, per donar pas a una nova realitat, a un nou món.

Doncs bé, salvant totes les distàncies i entrant en matèria, és a dir, parlant de castells, es pot considerar el 2010 com un any de referència i de tall per al món casteller. Fins al punt que no seria exagerat afirmar que, en clau casteller, el segle XXI comença, precisament, el 2010. En

aquest sentit, dos fets avalen aquesta teoria. D'una banda, el 2010 és l'any en què es va descarregar per primera vegada a la història un castell, el 2/torre de 8 net/a o sense folre, que semblava ultrapassar el límit de la capacitat tècnica i física dels castellers. Des d'aquesta perspectiva, el fet de descarregar la torre de 8 neta marca clarament un abans i un després pel que fa a les possibilitats tècniques dels castellers.

En un altre ordre de coses, però igualment determinant en l'àmbit social de l'activitat casteller, el 16 de novembre del 2010, a la ciutat de Nairobi (Kènia), la Unesco atorgava als castells la condició de Patrimoni Immaterial de la Humanitat. Aquesta proclamació internacional, honorífica però d'un significat i d'un simbolisme molt potents, van suposar, des del mateix moment de la proclamació, un impuls definitiu per als castells. La credencial de la Unesco és la targeta de presentació, l'aval de credibilitat que el món casteller necessitava per ser reconegut i prestigiats socialment, no ja internacionalment, sinó a Catalunya.

NOTA DE L'AUTOR: La majoria de les opinions dels diversos caps de colla que apareixen en aquest treball han estat extretes d'entrevistes realitzades per l'autor als protagonistes, per al diari *El Punt Avui* i per al programa *Tres Rondes* (Catalunya Ràdio), i també de converses personals mantingudes amb ells. Així mateix, algunes altres de les opinions han estat extretes dels mitjans següents: La Xarxa SL, Castells en Xarxa, *Revista Castells*, *Nació Digital*, *El Periódico de Catalunya* i *El Món Casteller*.

► La primera torre de 8 neta descarregada de la història, obra dels Castellers de Vilafranca, en la diada de Tots Sants del 2010 a la plaça de la Vila de Vilafranca del Penedès. (Foto: Arxiu Castellers de Vilafranca)

2010: un abans i un després

El 2010 era any de concurs de castells, un esdeveniment que per si mateix significa un objectiu per a la majoria de les colles grans, les quals, d'alguna manera, orienten i planifiquen la temporada per arribar a la cita tarragonina en disposició de poder-hi intentar els seus millors castells.

El món casteller havia tancat la temporada anterior amb uns registres prou bons i amb la novetat del 3 de 9 amb l'agulla, que els Castellers de Vilafranca havien afegit a la gamma extra tot descarregant-lo per primera vegada per Sant Fèlix. Al seu torn, la Colla Vella dels Xiquets de Valls i la Colla Joves Xiquets de Valls havien tingut en el 5 de 9 el seu castell més destacat (descarregat i carregat, respectivament), mentre que els Minyons de Terrassa havien completat el pilar de 8. Aquests havien estat els castells més importants assolits per les quatre colles de gamma extra que hi havia al món casteller l'any 2009.

Par tant, les colles més grans iniciaven el 2010 disposades a superar registres. «Es tracta de tenir la mateixa fam de victòria que ens ha fet grans», reflexionava el cap de colla dels Castellers de Vilafranca, David Miret, en les primeres setmanes del curs. Per la seva banda, en el seu segon any al capdavant de la Colla Vella, Xavi Pena confiava que el bon treball de troncs de l'any anterior es notés, ja que el seu programa d'objectius, quan es va fer càrrec de la colla, es marcava conduir els rosats al concurs de Tarragona amb possibilitats d'aspirar a guanyar-lo.

Alliberats dels condicionats del certamen tarragoní (mai no hi han pres part), els Minyons de Terrassa eren els únics, entre els col·lectius més grans, que havien renovat la cúpula de comandament, i el veterà Ignasi Matas tornava a assumir el càrrec de cap de colla, amb la intenció «de renovar les cares dels pisos inferiors dels nostres castells i l'ambició màxima que passa, d'entrada, per recuperar un programa de gamma extra per la nostra festa major», segons va manifestar públicament.

Paral·lelament, la Colla Joves tenia en la castellera Helena Llagostera una líder ambiciosa que iniciava el seu segon any de mandat amb el «convenciment que els grans castells arribaran quan hagin d'arribar», i la confiança que la Joves mantindria els galons de gamma extra i que en el concurs de Tarragona plantaria batalla.

En la mateixa diada de Tots Sants de l'any 2010, els Castellers de Vilafranca van descarregar també el 3 de 9 amb l'agulla. (Foto: Arxiu Castellers de Vilafranca)

Un any per recordar

Doncs bé, en el context del moment i després de set mesos d'actuacions, amb un calendari farcit de diades que, des de les que van tenir lloc coincidint amb la festivitat de Sant Jordi fins al cap de setmana coincidint amb la diada dels Minyons de Terrassa (21 de novembre) no es va aturar, es pot dir que la collita castellera del 2010 havia estat excel·lent, amb episodis memorables, com, sobretot, el de la diada de Tots Sants a Vilafranca del Penedès.

L'1 de novembre del 2010 es va viure una diada fora de sèrie en la qual els Castellers de Vilafranca van aconseguir descarregar, per primera vegada, la torre de 8 neta, un castell que semblava gairebé impossible de completar i que els verds van vèncer en una seqüència extremadament impactant. La consecució significava un abans i un després en la història dels castells. A més a més, l'actuació completa dels vilafranquins, que va ser la millor de l'any, va rebre el qualificatiu de «perfecta», ja que es va completar amb les consecucions del 4 de 9 amb l'agulla, del 3 de 9 amb l'agulla i del pilar de 8. Tot descarregat.

Els vilafranquins ja havien confirmat el seu domini del món casteller per Sant Fèlix (30 d'agost) i el van ratificar, sobretot, al concurs de Tarragona (3 d'octubre), on els verds va encadenar el seu cinquè triomf consecutiu, en una remodelada Tarraco Arena Plaça. Vilafranca va vèncer sense gairebé oposició, amb el 4 de 9 amb l'agulla i el 5 de 9 descarregats com a castells més emblemàtics, davant l'eufòria dels milers de vilafranquins que els van donar escalf des de les graderies del *castellòdrom* tarragoní.

Per a David Miret, els impressionants resultats obtinguts durant el 2010 (un total d'onze castells de gamma extra descarregats i un de carregat) havien estat «molt merescuts, ja que premien la nostra ambició i les nostres ganes per fer castells, els millors castells». Per a Miret, «la descarregada de la torre de 8 neta va ser d'una emoció que no es pot explicar, va ser la recompensa de tot un any de treball, de perseguir una fita molt, molt i molt difícil».

Capgrossos de gamma extra

El 2010 va ser també l'any en què, per primera vegada, la gamma extra deixava de ser cosa de quatre colles per admetre l'entrada d'una cinquena formació al seu selec-

◀ *Els Capgrossos de Mataró es van convertir en colla de gamma extra després de descarregar el 2 de 9 en la diada de Tots Sants del 2010, a Vilafranca del Penedès. (Foto: Arxiu Capgrossos de Mataró)*

El 3 de 10 carregat pels Minyons de Terrassa en la diada de la colla, el 21 de novembre del 2010, al raval de Montserrat de Terrassa. (Foto: Arxiu Minyons de Terrassa)

◀ *En el viatge que va fer a la Xina, la Colla Vella va descarregar el 3 de 9 a Xangai, el 29 de maig del 2010. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)*

te grup, els Capgrossos de Mataró. La primera escomesa dels mataronins sobre el 2 de 9 (amb folre i manilles) es va produir en la diada de les Santes, en el marc de la festa major de Mataró. Aquell dia (25 de juliol), però, els Capgrossos van tastar com d'ingrat pot resultar l'abordatge d'un castell de gamma extra i no se'n van sortir. La segona temptativa es va produir en el concurs de Tarragona, i tampoc aquesta no va ser la bona per als mataronins.

Van ser dues ensopegades, però alhora van ser dues experiències enriquidores pel que fa a l'enfortiment d'una

colla que, finalment, va besar la glòria per Tots Sants, a Vilafranca del Penedès (el mateix dia que els verds feien la torre de 8 neta). A la tercera escomesa, els mataronins van descarregar de manera impecable el seu primer 2 de 9. A peu de plaça, el cap de colla, Lluís Feliu, en feia aquesta valoració: «Descarregar el nostre primer castell de gamma extra em fa sentir una alegria indescriptible, però també ho vull entendre com una passa més en la història de la colla, en el nostre creixement, com ho van ser els èxits anteriors.»

El millor castell de la temporada de la Colla Vella va ser aquest 5 de 9 carregat al concurs de castells, el 3 d'octubre del 2010, a Tarragona. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

CASTELLS DE GAMMA EXTRA 2010

COLLA	3/10fm	2/8 net	3/9fa	4/9fa	5/9f	P/8fm	2/9fm
Castellers de Vilafranca		1 d	1d	3d	2d	5d 1c	1d 1c
Minyons de Terrassa	1c						2d 1c
Colla Joves Xiquets de Valls					2c		
Colla Vella dels Xiquets de Valls					1c		
Capgrossos de Mataró							1d
RESUM	5 colles de gamma extra / 23 castells de gamma extra (16 descarregats i 7 carregats)						

Els Minyons recuperen el 3 de 10

Per als Minyons de Terrassa, el primer tram d'aquella temporada va ser fructífer i aquest bon ritme es va traduir en l'actuació de la colla en la diada de la festa major de la seva ciutat, on els malves van aconseguir descarregar el 2 de 9. De totes maneres, l'èxit no es va poder repetir en ocasió de Sant Fèlix a Vilafranca del Penedès, on la colla va donar la cara però el 2 de 9 *solament* el va poder carregar. Durant el segon tram del curs els Minyons va semblar que perdien força i, concretament, van sortir de la plaça de Sant Jaume de Barcelona en la diada de la Mercè amb el 2 de 9 una altra vegada carregat i amb un intent frustrat de 5 de 9.

Però els Minyons van tenir l'oportunitat de demostrar la seva talla real en la diada de Sant Narcís a Girona. A la plaça del Vi van tornar a descarregar el 2 de 9 i van recuperar la confiança indispensable per poder encarar el final de curs amb les màximes expectatives. D'aquesta manera, doncs, el 21 de novembre del 2010, en un raval de Montserrat ple de públic, els malves van carregar ni menys que el 3 de 10, el colossal sostre del món casteller, els secrets del qual els de Terrassa, val a dir-ho, semblava que coneixen millor que cap altra colla (eren els únics que l'havien descarregat).

«Acabar una temporada, que tal com havia anat transcendent semblava que seria de transició, carregant el 3 de 10 és sensacional», explicava Matas al final de la diada. Gràcies als Minyons, el món casteller tancava el curs del 2010 recuperant el castell de deu pisos.

Colla Vella i Colla Joves

La Colla Vella va començar el 2010 havent de pair la retirada per una lesió coronària del seu casteller de tronc més utilitzat, que pujava a tots els castells importants de la colla, el pilar inclòs: Alexis Martín. Però, tot i aquest imprevist, la Vella mantenia les ambicions intactes. El viatge a la Xina per assistir a l'Exposició de Xangai va suposar una injecció de moral per als rosats. A la Xina, la Vella hi va descarregar un magnífic 3 de 9 que passaria a la història com el primer castell de 9 pisos que es feia en un país estranger.

A més a més, per preparar aquest objectiu, la colla va haver d'avançar el calendari d'assaigs, la qual cosa semblava que podia col·locar-la en una posició certament immillorable. Però la realitat va ser una altra i, tot i que les lesions posteriors d'altres efectius van significar, també, un handicap afegit, la definició dels troncs dels castells de la Colla Vella va acabar tenint un rendiment molt per sota de les expectatives creades i, sobretot, en consonància amb la seva categoria. Els rosats van salvar els galons de gamma extra gràcies al 5 de 9 que van carregar al concurs de Tarragona.

Per la seva banda, tot i que tampoc va firmar un gran any, la Colla Joves va acabar l'exercici presentant uns resultats que ni els més optimistes castellers de la colla no es podien imaginar a mitja temporada, quan no hi havia manera que la colla trobés el to adequat que la portés fins als grans castells. De totes maneres, la Joves va tornar a demostrar que és temible quan es tracta d'anar a pit des-

▲ El 5 de 9 que la Colla Joves Xiquets de Valls va carregar al Concurs de Castells de Tarragona, el 3 d'octubre del 2010.
(Foto: Fèlix Miró/Revista Castells)

La torre de 8 neta

Joan Beumala Castells

La gran novetat que ens va deixar el 2010 va ser la torre de 8 neta descarregada pels Castellers de Vilafranca en la diada de Tots Sants de l'1 de novembre. Per primera vegada les gralles no van deixar de sonar acompanyant aquesta construcció mítica de la castel·lística. Abans de la gesta, hi havia la creença que la torre de 8 neta mai no es veuria descarregada.

Quan els segons que havien de lluitar contra la torre de 8 neta travaven els braços damunt de la pinya, la gernació que omplia la plaça de la Vila va fer un silenci sepulcral. El que es va esdevenir després fou una execució de somni: sense màcula fins a l'entrada dels dosos, una carregada virtuosa i una sortida de la canalla d'una precisió insuperable. I tota la seqüència amb un grau de concentració superlatiu.

Fins a l'1 de novembre del 2010, el 2 de 8 net (torre de 8 neta) era un castell que havien pogut carregar tres colles: els Castellers de Vilafranca (els primers a aconseguir-ho), la Colla Vella i la Colla Joves (la primera a intentar-lo). En l'últim assaig abans de la diada de Tots Sants, els Castellers de Vilafranca havien arriscat fins al que —aleshores— es considerava el límit permès, ja que van muntar tot el tronc del castell fins a col·locar-hi l'aixecador.

En aquell temps, hi havia dues proves de màxim risc però determinants per preparar la torre de 8 neta. La primera era descarregar la de 7 neta —amb els segons trepitjant el terra— i aquella temporada els verds ho havien fet fins a dotze vegades al pati de Cal Figarot. I, a més, havien alçat el tronc sencer de la torre de 8 neta fins al penúltim pis, en cinc ocasions. Cal fer notar que, en tots els casos, les proves s'havien fet amb la xarxa de protecció estesa. En l'últim assaig, però, el tronc es va elevar sense fer ús de cap xarxa.

«Tot i el risc que això comportava, ja que una caiguda ens podia hipotecar la diada, necessitàvem una última acció contundent per acabar de convèncer tothom que es podia fer», va declarar el cap vilafranquí, David Miret, que va parar el castell a segons.

cobert i, confiant les seves cartes en una estructura de cinc de molta categoria, va superar la seva rival ancestral, la Colla Vella, en el concurs de Tarragona i, posteriorment, també va guanyar el duel de Santa Úrsula a Valls, amb un saldo de dos 5 de 9 carregats.

La Jove Xiquets de Tarragona es consolida

Amb l'actuació firmada a l'Arboç, on va superar les colles de Valls amb una magnífica tripleta màgica, amb el 3 de 9, el 4 de 9 i el 5 de 8, la Jove Xiquets de Tarragona es confirmava com una colla a l'alça i presentava credencials per aspirar a reptes superiors. De fet, la Jove es va atrevir amb el 5 de 9. Va ser en el concurs i, tot i que la temptativa podria ser qualificada d'un punt agosarada, sí que va servir perquè la colla espantés els fantasmes amb aquest castell. La gran Colla Jove havia tornat.

De la resta d'agrupacions que es van classificar entre les deu primeres del XIV Rànquing de l'*Avui*, la temporada firmada pels Castellers de Sants havia recollit els elogis de tothom. Els *borinots* van renovar els galons de 9 tot afegint el 4 de 9 al seu palmarès. Pel que fa als Xiquets de Tarragona, tot i que el final de curs va resultar dur per a ells, cal valorar de positiva la seva trajectòria, ja que van mantenir el 3 de 9 i, a més, van recuperar el 5 de 8.

Un cas similar, a un altre nivell, el van protagonitzar els Castellers de Lleida, els quals, després d'una primera meitat de curs notable, en la segona van perdre el ritme, la qual cosa va fer que afrontessin el seu primer intent sobre un castell de nou pisos, el 3 de 9, en condicions no favorables. Per als Castellers de Barcelona, el 2010 va ser un any de transició amb el 2 de 8 com a millor castell; per als Castellers de Sabadell va ser de progressió, amb el 3 de 8 com a gran estrena; i també per als Castellers de la Vila de Gràcia, que van assolir el 3 de 8 per primera vegada.

Els Nens del Vendrell van sovintejar el 4 de 8 i van recuperar un castell per a ells emblemàtic com era la torre de 8 (que no l'assolien des de feia 35 anys), una construcció que els Xicots de Vilafranca i els Castellers de Terrassa van carregar. Els Moxiganguers d'Igualada es van estrenar amb el 4 de 8 i els Castellers de Sant Cugat feien el mateix amb el 2 de 7.

Segons les dades facilitades per la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya (CCCC), l'any 2010 hi havia 52 colles castelleres censades, que movien un contingent de gairebé 8.000 castellers.

2011: es manté el creixement

El món casteller va començar amb empenta l'any 1 amb la condició de Patrimoni Immaterial de la Humanitat. De fet, mai abans no s'havien vist tants castells de vuit pisos en dates tan primerenques i amb la firma, també sense precedents, de nou colles distintes. «Aquest és un símptoma que aquesta temporada, n'estic segur, serà boníssima», considerava David Miret que, per quart any consecutiu, liderava els Castellers de Vilafranca.

Els Minyons de Terrassa, que havien acabat la temporada anterior carregant el 3 de 10, continuaven amb Ignasi Matas al capdavant. El casteller terrassenc esperava «recollir els fruits del treball iniciat l'any passat, en què vam incorporar gent nova a tots els nostres troncs». Per la seva banda, els Capgrossos de Mataró estrenaven els galons de gamma extra i el seu cap, Lluís Feliu, esperava que, per aquest motiu, no els pesés excessivament la pressió. «Arribar al cim ens ha costat moltíssim, però hem de ser conscients que mantenir-nos-hi encara ens costarà més», reflexionava el casteller mataroní abans de començar la temporada.

Després d'un hivern de reflexió profunda, les colles de Valls afrontaven la temporada del 2011 amb un anhel compartit de renovació i el propòsit de fer un pas endavant per millorar els resultats obtinguts l'any anterior, en què cap de les dues colles no va obtenir els objectius que s'havien fixat. Aquesta voluntat de canvi es va evidenciar d'entrada en el fet que tant la Colla Vella dels Xiquets de Valls, amb Manel Urbano al capdavant, com la Colla Joves Xiquets de Valls, amb Joan Barquet, confiessin el comandament a dos nous caps de colla.

Les colles vallenques van ser les encarregades d'obrir la temporada del 2011 amb l'actuació que l'1 de febrer es va viure a la plaça del Blat de Valls, amb motiu de les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela. El primer derbi vallenc de l'any —fora del calendari habitual— va despertar molta expectació i es va decantar del bàndol de la Colla Vella, que va tenir en el 2 de 8 el seu millor castell.

Pel que fa a les altres colles de nou, és a dir, la Jove Xiquets de Tarragona, els Castellers de Sants i els Xiquets de Tarragona, els seus esforços estaven encaminats, precisament, a poder mantenir la magnitud dels castells de nou pisos, tot i que en el cas de la Jove les seves aspiracions eren poder tornar a estar en condicions d'intentar el 5 de 9. Els castells estaven en plena expansió, com ho

demonstra el fet que el nombre de colles s'havia incrementat respecte de les que van acabar la temporada anterior. Així, el món casteller començava el 2011 amb un total de 61 colles censades per la Coordinadora de Colles Castelleres.

No va ser un any més

Comptat i debatut, la del 2011 no va ser una temporada qualsevol. En un any en què l'atenció que van despertar els castells va ser superior, atès que era la primera temporada després que haguessin rebut el reconeixement internacional per part de la Unesco, la veritat és que les colles van saber ser protagonistes. En línies generals, el treball als patis d'assaig va ser intens, tot i que, en el decurs de la campanya, i com sempre passa, les places van dictar sentències disperses: triomfals, en alguns casos, i poc agraïdes, en d'altres.

Els Castellers de Vilafranca van tornar a dominar, una temporada més, el panorama casteller amb autoritat. De fet, ja feia més d'una dècada que els vilafranquins anaven presentant la millor sèrie acumulada de castells, any rere any, però és que el 2011, a més a més, van certificar la seva superioritat després de firmar la que aleshores va ser la millor campanya de la seva dilatada història.

Els verds van col·leccionar tots els castells de la gamma extra, de la torre de 9 en amunt, i destacaren sobretot les dues torres de 8 netes descarregades (que s'afegien a la primera de la història completada l'anterior), a més del 4 de 9 net i del 3 de 10 carregats, i de la torre de 9 sense manilles també carregada. Precisament, la torre de 9 sustentada solament pel folre i despullada de les manilles, que els vilafranquins ja havien carregat per primera vegada el 2005, era en aquell moment la construcció més valorada en la taula de puntuacions del concurs de Tarragona a la qual un enxaneta li hagués pogut fer l'aleta.

Molt justificadament, en el seu comiat com a cap de colla, David Miret valorava de manera extraordinària el comportament dels seus castellers: «Hem estat en tot moment una colla que ha sabut treure el millor de si mateixa per poder aconseguir tots els castells que ens havíem proposat.» Miret considerava que ell i el seu equip tècnic traspassaven les responsabilitats d'una colla «amb un potencial extraordinari i amb un futur sense límits, un camp de superació molt gran i fins on arribi la nostra ambició». Amb tot, a Vilafranca, encara li quedaven dues signatures pendents, com eren descarregar el 3 de 10 i el 4 de 9 net.

► Valls va acollir, per les Decennals del 2011, una nova trobada de colles castelleres, el 30 de gener a la Font de la Manxa. Hi van participar més de 9.000 castellers de 57 colles, procedents de Catalunya, les Balears, el País Valencià i la Catalunya Nord. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

A Reus, en la diada del Mercadal, l'1 d'octubre del 2011, els Castellers de Vilafranca van carregar el 4 de 9 net.
(Foto: Arxiu Castellers de Vilafranca)

► *La segona torre de 9 sense manilles carregada de la història, a càrrec dels Castellers de Vilafranca, per la diada de Tots Sants del 2011, a Vilafranca del Penedès.*
(Foto: Arxiu Castellers de Vilafranca)

◀ En el marc de la festa major de Terrassa, el 3 de juliol del 2011, els Minyons de Terrassa van carregar aquest pilar de 8. (Foto: Arxiu Minyons de Terrassa)

La Colla Vella va tancar la temporada del 2011 descarregant el 5 de 9 en la diada de Santa Úrsula, el 23 d'octubre del 2011, a Valls. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

Sense defallir, sense recompensa

Els Minyons de Terrassa, per la seva banda, van acabar l'any amb el regust amarg de no haver pogut concretar amb uns bons resultats tota la feina feta als assaigs. La colla va intentar en tres ocasions el 3 de 10 (una a Girona i dues a Terrassa), i en totes tres el castell de 10 els va refusar. Les opcions dels terrassencs es fonamentaven en la bona disposició mostrada per les manilles en les estructures del 2 de 9, que van descarregar en dues ocasions, i en el pilar de 8, que van carregar una vegada.

A l'hora de passar balanç, el seu cap, Ignasi Matas, que deixava el càrrec, es quedava «amb l'esperit de superació que ha demostrat la colla davant l'adversitat, amb els troncs renovats, amb cares noves i gent molt jove i les ganes de fer castells que s'han viscut als nostres assaigs». Cal dir també que els Minyons van reobrir el projecte del 4 de 10 per convertir-lo en la que hauria de ser la propera gran conquesta inèdita del món casteller.

Una Vella renovada

Canviar determinats hàbits d'una colla molt tradicional, que passaven per incrementar el nombre i la intensitat dels assaigs setmanals, va ser, al parer dels mateixos protagonistes, l'avenç més significatiu experimentat per la Colla Vella en la primera temporada del seu nou equip tècnic capitanejat per Manel Urbano.

Amb la idea de no assumir més riscos dels considerats estrictament indispensables pels seus dirigents, la Vella va experimentar un rendiment de menys a més durant l'exercici que va culminar amb el 5 de 9 descarregat per Santa Úrsula a Valls, una fita que, d'alguna manera, justificava el seu pla de treball.

Urbano ho tenia clar: «No serveix de res jugar-se-la perquè sí, aquesta és una cosa que hem tingut molt clara des del començament.» El cap de la Vella considerava que la colla havia fet «una bona campanya en la qual s'han posat els fonaments de cara a l'any que ve, que serà més

◀ A Tarragona i per Santa Tecla, el 23 de setembre del 2011, la Colla Jove Xiquets de Tarragona va carregar el primer 5 de 9 del seu historial i es va convertir en colla de gamma extra. (Foto: Dolors Baena / Arxiu Colla Jove Xiquets de Tarragona)

exigent que aquest». En aquest sentit, els rosats van saber forjar una estructura del tres sobre la qual tenia dipositades moltes esperances per convertir-la en el 3 de 10 que volien preparar de cara al concurs de Tarragona de l'any següent.

Les cares i la creu

Paral·lelament, una de les notícies més importants que va deixar la temporada castellera del 2011 va ser l'ascens de la Jove Xiquets de Tarragona a la màxima categoria de la gamma extra. Un triomf basat en la constància i la feina ben feta.

Els tarragonins, amb Jordi Sentís al capdavant, van completar un curs molt regular i de qualitat, amb grans actuacions i un clar domini dels castells de nou pisos i del 5 de 8, una estructura que els va permetre l'atac al 5 de 9, el castellàs de gamma extra que la colla va carregar en una inoblidable diada de Santa Tecla, que el seu cap va definir com «el dia més important de la nostra història».

Pel que fa als Capgrossos de Mataró, l'espectacular èxit assolit l'any anterior, en què van entrar per la porta gran en l'exclusiu club de les colles gamma extra, havia de representar-los una pressió afegida, efectivament. Però, malgrat això, la colla van poder renovar els seus galons

gràcies al 2 de 9 que va carregar per la festa major de les Santes, a la plaça de Santa Anna de Mataró. El seu cap, Lluís Feliu, opinava que als seus els havia faltat «regularitat i més participació per haver tingut opcions de tornar a intentar el 2 de 9 a final de temporada». Una lectura inconformista i exigent que entronca amb la mentalitat molt metòdica que caracteritza la colla del Maresme.

En canvi, la creu de la campanya li va tocar a la Colla Joves Xiquets de Valls, una formació històrica que va dur

a terme una temporada molt per sota de les seves exigències, de les seves expectatives i de la seva categoria. Els vallencs no van trobar el seu ritme en cap moment i els mals presagis es van confirmar en la diada de Santa Úrsula a la plaça del Blat, el derbi vallenc per antonomàsia, en què la colla del carrer d'en Gassó (on hi ha la seva seu social) va tenir en el 4 de 9 el seu millor castell. D'aquesta manera, la Joves acabava la temporada sense haver pogut fer cap construcció de la gamma extra.

► Els Capgrossos de Mataró van revalidar els galons de gamma extra en carregar el 2 de 9 el 24 de juliol del 2011, per la diada de les Santes, a Mataró. (Foto: Arxiu Capgrossos de Mataró)

CASTELLS DE GAMMA EXTRA 2011

COLLA	2/9sm	3/10fm	2/8 net	4/9 net	3/9fa	4/9fa	5/9f	P/8fm	2/9fm
Castellers de Vilafranca	1c	1c	2d	1c	1d	2d	1d 1c	4d 1c	6d
Colla Vella dels Xiquets de Valls								1d	1d 1c
Minyons de Terrassa								1c	2d 1c
Colla Jove Xiquets de Tarragona							1c		
Capgrossos de Mataró									1c
RESUM	5 colles de gamma extra / 30 castells de gamma extra (20 descarregats i 10 carregats)								

La crisi econòmica també va afectar els castells

En un context general de crisi econòmica, que l'any 2011 es vivia amb tota la cruesa en tots els àmbits, el món casteller, com qualsevol altre sector de la societat, s'havia d'estrènyer el cinturó o, millor dit, en el seu cas la faixa, per poder, en el millor dels casos, quadrar els comptes.

La despesa global més important a què ha de fer front el món casteller és el pagament conjunt de l'assegurança per a totes les colles, una quota que, en un percentatge important, ja es cobria gràcies a l'aportació de l'empresa Damm SA, la patrocinadora més important del món casteller. I, pel que fa a les finances particulars, una colla castellera ingressa diners en concepte d'actuacions, de subvencions, de patrocinis i de les quotes dels socis, bàsicament; i en gasta per pagar els desplaçaments i, sobretot, per satisfer els possibles deutes per l'adquisició de patrimoni social.

«L'economia d'una colla és perfectament sostenible», opinava la tardor del 2011 el vicepresident de la Coordinadora de Colles, Miquel Botella, a l'hora de passar balanç de la campanya. La seva visió era compartida pels responsables d'algunes de les colles més grans, però amb matisos. Així, el president dels Minyons de Terrassa, Josep Forns, una colla de les punteres i amb un pressupost que rondava els 170.000 euros, reconeixia que «els nostres ingressos han minvat en uns percentatges considerables, la qual cosa ens ha obligat a posar en pràctica una política de contenció de despeses».

Els Minyons de Terrassa van haver de modificar el calendari d'actuacions: «Hem deixat d'anar a alguns llocs

que ens quedaven lluny de casa», deia Forns, i també van promoure «el desplaçament en transport públic a les places». La despesa més important dels Minyons de Terrassa, però, tenia a veure —com era i és el cas de moltes altres colles— amb la hipoteca del seu local social, un edifici modernista gran situat al centre de Terrassa.

Els Capgrossos de Mataró, per la seva banda, amb un pressupost que superava els 150.000 euros, no esperaven patir angúnies per quadrar els números. Així, el seu president, Jordi Fornells, es mostrava tranquil ja que, tot i que el 2011 els ingressos havien baixat, «la despesa més important, la del pagament del nostre local nou, la tenim controlada». La colla compartia la propietat d'un edifici de nova construcció amb l'Ajuntament de Mataró.

Amb un pressupost que superava els 530.000 euros (el més alt del món casteller i amb molta diferència), els Castellers de Vilafranca representaven un cas atípic. «Nosaltres fem moltes activitats i hem de generar més ingressos.» En aquesta tessitura, el president vilafranquí, Josep Cabré, ja parlava del fet que «l'opció de portar publicitat a la camisa és un camí que haurem d'estudiar i valorar adequadament». En la partida de despeses de l'exercici 2011, Vilafranca hi comptabilitzava el viatge que havia de fer a Bombai (Índia) el mes d'agost del 2012.

Des d'una perspectiva més social, en canvi, des de la CCCC es considerava que la crisi econòmica havia provocat un increment de la participació de castellers en les colles. Miquel Botella ho argumentava recordant que «fer castells és una activitat barata per a tota la família». Efectivament, durant la temporada del 2011 moltes colles van reconèixer un increment de personal en les sortides.

2012: una collita excepcional

La principal novetat que presentava la temporada del 2012 era que, per primera vegada, el concurs de Tarragona s'havia de disputar en dues jornades, el primer cap de setmana d'octubre, segons havia anunciat l'organització del certamen. Així, el dissabte estaven citades divuit colles a la Tarraco Arena, concretament les classificades entre la 13a i la 30a posició del Rànquing Estrella Damm, i el diumenge (el gran dia) ho havien de fer les dotze primeres classificades.

L'increment significatiu del nombre de participants en el concurs i el nou format del certamen van ser un al·licient afegit per al gruix de les colles del món casteller en l'inici de la temporada. «Nosaltres tenim la il·lusió d'arribar a Tarragona en plenitud de forma per tornar a guanyar el concurs», explicava el nou cap de colla dels Castellers de Vilafranca, Pere Almirall.

Els Minyons de Terrassa, al seu torn, sense els condicionants del certamen tarragoní marcant-los l'agenda, havien dissenyat un full de ruta que passava, d'entrada, «per arribar a la nostra festa major amb els castells de nou a punt, per descomptat, però sense forçar les coses», indicava Albert Pérez, que s'estrenava al capdavant de la colla terrassenca.

Entre els responsables de la Colla Vella dels Xiquets de Valls, per la seva banda, es palpava el convenciment que en la temporada del 2012 es podria treure profit del treball fet a nivell de troncs en la campanya anterior. Així ho pensava, si més no, el seu màxim responsable, Manel Urbano, que acceptava el repte de preparar els rosats a fons per poder-se presentar a Tarragona «amb les màximes garanties de competir».

Un projecte consolidat i la glòria d'haver carregat el seu primer castell de gamma extra la temporada anterior eren les credencials que presentava la Jove Xiquets de Tarragona en l'inici del nou curs casteller, que encarava «amb les màximes aspiracions, però tocant sempre de peus a terra», segons reconeixia el seu líder, Jordi Sentís. Els Capgrossos de Mataró també començaven la temporada lluint els galons de gamma extra, i amb Mia Castellví assumint el repte de dirigir una colla que hauria d'observar la renovació d'algunes posicions dels troncs, però que no renunciava a res.

Al seu torn, la Colla Joves, després d'haver protagonitzat un 2011 molt poc productiu i en qual havia perdut

els castells de gamma extra, iniciava un curs en el qual els aires que bufaven en el si de colla eren de renovació i de fer foc nou. Per recuperar les bones sensacions, un dels seus millors castellers, Pere Rico, havia tornat a agafar el timó de la nau vermella.

Els verds, intractables

El món casteller va firmar un any 2012 senzillament excepcional, en el qual sis colles van aconseguir castells de gamma extra i tres més (és a dir, nou en total) van fer castells de nou pisos. Unes xifres sense precedents que s'expliquen per la pujada de nivell, molt evident, que van experimentar la majoria de colles grans en el decurs d'aquesta temporada.

En aquest context, els Castellers de Vilafranca es van moure en uns registres incomparables. «Som els millors perquè som els que treballem més», proclamava el cap de colla dels de Cal Figarot, Pere Almirall, durant el sopar de cloenda de la temporada de la colla. La campanya dels verds va tornar a ser excepcional: van tornar a descarregar la torre de 8 neta en dues ocasions, va encadenar dos 4 de 9 nets consecutius també descarregats (que eren els primers que completava la colla en el seu historial), va guanyar el Concurs de Castells de Tarragona doblant en puntuació la segona classificada i la culminació va arribar per la diada de Tots Sants a Vilafranca del Penedès.

Aquell 1 de novembre del 2012 ha quedat marcat en lletres d'or en la història casteller de la mà dels Castellers de Vilafranca, que a la plaça de la Vila de la capital del Penedès van segellar la que va ser considerada com la millor actuació de la història dels castells (prenent com a criteri la suma dels punts atorgats a cada castell en la taula de puntuació del concurs de Tarragona), amb la torre de 9 sense manilles carregada (la tercera del seu historial), el 4 de 9 net descarregat i l'estrena del 7 de 9 (que només s'ha vist fer en aquesta ocasió), a més del pilar de 8. En tota la temporada del 2012, els verds no van intentar cap vegada el 3 de 10, un castell que (descarregat el castell total) quedava com l'únic gran repte pendent de la colla.

La Colla Joves reacciona

Les distàncies que els verds van marcar respecte de la resta de colles grans no significaven, però, que aquestes —algunes més que altres— no es poguessin sentir satisfetes de com els havien anat les coses en l'exercici del 2012.

El concurs de castells va veure la torre de 8 neta descarregada de la mà dels Castellers de Vilafranca, el 7 d'octubre del 2012. (Foto: Fèlix Miró / Arxiu Castellers de Vilafranca)

► *Els Castellers de Vilafranca van carregar per tercera vegada la torre de 9 sense manilles, per la diada de Tots Sants del 2012, a Vilafranca del Penedès. (Foto: Fèlix Miró / Arxiu Castellers de Vilafranca)*

El cas potser més rellevant el va protagonitzar la Colla Joves Xiquets de Valls. I això que la Joves havia començat la temporada rebent la notícia que els administradors (organitzadors) de la festa major de Vilafranca del Penedès els havien descartat per participar en la diada de Sant Fèlix. El cop va ferir l'orgull de la colla i, segurament, va acabar influent de manera positiva perquè els vallencs sabessin donar el millor de si mateixos i acabessin completant una campanya que va superar les expectatives més optimistes, amb uns registres encapçalats pel 4 de 9 net carregat i per dos excepcionals 5 de 9 descarregats (un pel concurs i un altre per Santa Úrsula). Consecucions a banda, el cap de colla, Pere Rico, feia aquest balanç: «El que m'agradaria destacar d'aquesta gran temporada és que hem aconseguit una regularitat en les nostres actuacions, una qualitat essencial per aconseguir els grans castells.»

Paral·lelament, la Colla Vella dels Xiquets de Valls signava un any en què, clarament, va anar de més a menys i que va tenir un punt de trencament clar en la diada del primer diumenge de les festes de Santa Tecla, a Tarragona, on van intentar infructuosament el 4 de 9 net. La caiguda, a pocs dies del concurs de Tarragona, va condicionar l'actuació dels rosats a la Tarraco Arena, on la Vella va tenir en el 5 de 9 el seu millor castell.

De fet, la supercatedral va ser la construcció de més entitat de la Vella durant el 2012. En canvi, els vallencs van fallar en l'intent sobre el 4 de 9 amb el pilar. «Ha estat una temporada en la qual hem treballat molt, en la qual

hem progressat i hem recuperat el 5 de 9 descarregat, i en la qual la caiguda del 4 de 9 net a Tarragona ens va condicionar la part de final, clarament», explicava el cap vallenc, Manel Urbano. Això sí, la Vella va demostrar un domini aclaparador en els castells de nou bàsics.

El 5 de 9 de la Colla Jove

El 2012 va significar un abans i un després per a la Colla Joves Xiquets de Tarragona. Els tarragonins van marcar uns registres sense precedents en l'història de la colla i, sobretot, van culminar la temporada de la manera somniada al descarregar, per primera vegada, el majestuós 5 de 9. Va ser en l'última actuació de compromís del curs, a la plaça Vella del Vendrell, i les llàgrimes que van aflorar en els rostres dels seus castellers després de la consecució reflectien la importància del moment.

La Colla Jove havia estat la primera colla a intentar la supercatedral en l'era moderna dels castells i el 5 de 9 l'havia tractat amb molta cruesa i males maneres. «Ha estat un dia que els components de la Jove Xiquets de Tarragona no oblidarem mai, per tot el que significa haver descarregat el 5 de 9 per a nosaltres», comentava a peu de plaça Jordi Sentís. A la fi, el 5 de 9 de la Colla Jove era una realitat. El primer diumenge de Santa Tecla, la colla també havia afegit al seu palmarès el 9 de 8 (que, igual que la Colla Vella, la primera d'assolir-lo, els tarragonins executaren amb tres enxanetes).

CASTELLS DE GAMMA EXTRA 2012

COLLA	2/9sm	2/8 net	4/9 net	3/9fa	4/9fa	5/9f	9/8	7/9f	P/8fm	2/9fm
Castellers de Vilafranca	1c	2d	2d	2d 1c	1d 1c	1d		1d	3d	4d
Colla Joves Xiquets de Valls			1c			2d	2d 1c			
Colla Vella dels Xiquets de Valls						1d 2c	3d			
Colla Jove Xiquets de Tarragona						1d 1c	3d			
Minyons de Terrassa										3d 1c
Capgrossos de Mataró										2c
RESUM	6 colles de gamma extra / 42 castells de gamma extra (31 descarregats i 11 carregats)									

► *El 4 de 9 net carregat per la Colla Joves Xiquets de Valls per la diada de Santa Úrsula, el 21 d'octubre del 2012. (Foto: Arxiu Colla Joves Xiquets de Valls)*

Per la seva banda, els Minyons de Terrassa van tenir en el 2 de 9 la millor consecució d'una campanya en la qual no van destacar especialment. Molt lluitadors, els Minyons van trobar a faltar, però, la necessària regularitat: no van poder ni amb el 5 de 9 ni tampoc amb el 3 de 10, el colossal castell que van intentar infructuosament a Terrassa, en un raval de Montserrat ple a vessar. «Ha estat una temporada complicada, amb molta feina i deures pendants, com el 5 de 9 que ens hauria agradat fer i el 3 de 10, un castell que hem demostrat que tenim, però avui no era el dia», apuntava Albert Pérez al final de l'última gran actuació de la temporada.

La sisena formació de gamma extra del món casteller, que tancava l'excelsa relació del 2012, va ser la dels Capgrossos de Mataró. Després d'uns primers mesos de curs en què als mataronins els va costar una mica d'agafar el ritme adequat, les millors actuacions de la colla de la camisa blau marí es van produir en el segon tram de la temporada i van tenir en el 2 de 9, que van carregar en dues ocasions, al concurs de Tarragona i a Vilafranca per Tots Sants, respectivament, el seu sostre. Després del seu primer any al capdavant dels mataronins, Mia Castellví feia la valoració següent: «Hem fet una temporada de la qual hem d'estar molt satisfets, ja que hem treballat bé els castells de nou bàsics i això ens ha permès de poder-nos plantejar l'objectiu del 2 de 9, que ha tornat a evidenciar la capacitat de la colla per mobilitzar-se.»

Les colles de nou

Entre els col·lectius que van fer castells de nou pisos l'any 2012 va destacar el comportament notable, fiable i cent per cent casteller dels Xiquets de Tarragona, que no solament van saber consolidar la seva condició de colla de nou, sinó que a més a més es van atrevir a intentar el fabulós 5 de 9. L'atac es va produir per la diada de Tots Sants, a Vilafranca del Penedès. El castell no va donar opció, però els matalassers ho van interpretar com un aprenentatge en clau de futur certament il·lusionant.

En l'àmbit barceloní, els Castellers de Barcelona i els Castellers de Sants van protagonitzar un duel molt interessant. Regular, encastada, persistent, el balanç de la colla de la camisa vermella es resumia en una desena de 5 de 8 descarregats consecutivament, als quals calia afegir dos

▲ El 2 de 9 que els Minyons de Terrassa van descarregar per la festa major de Terrassa, l'1 de juliol del 2012, al raval de Montserrat. (Foto: Arxiu Minyons de Terrassa)

3 de 9 carregats. Els de la camisa grisa, per la seva banda, tot i que van començar el curs amb poca empenta, el van acabar amb to de colla gran i amb el 3 de 9 descarregat, a Terrassa i en la diada dels Minyons, com a botí més gran. Cal destacar també que els Castellers de Sabadell van descarregar el seu primer 5 de 8, una estrena de qualitat que evidenciava un potencial de futur molt interessant. El 5 de 8 també va ser carregat pels Castellers de la Vila de Gràcia.

La Colla Vella va descarregar el 5 de 9 al Concurs de Castells de Tarragona, el 2 d'octubre del 2012. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

► El 2 de 9 que van carregar els Capgrossos de Mataró per la diada de Tots Sants de l'any 2012, a Vilafranca del Penedès. (Foto: Arxiu Capgrossos de Mataró)

La Colla Jove Xiquets de Tarragona va acomiadar la temporada descarregant el 5 de 9 per la diada de la fira de Santa Teresa, el 14 d'octubre del 2012, a la plaça Vella del Vendrell. (Foto: Francesc Virgili / Arxiu Colla Jove Xiquets de Tarragona)

Evolució i creixement

El 2012 va ser un any en què es van destruir també algunes «màximes» que, fins aleshores, semblaven veritats indiscutibles. Per exemple, els Castellers de Vilafranca ja van ser capaços de descarregar, fins i tot, la torre de 8 neta treballada de manera incòmoda, i contradieien la percepció que es tractava d'un castell que no es podia defensar.

Paral·lelament, els Minyons, tot i arribar a final de curs en un estat de forma que no era el més idoni, van preparar el 3 de 10, en poc temps, i el seu intent, tot i que no va fructificar, no feia mala pinta. És a dir, que es notava ja

que el món casteller estava entrant en una fase d'evolució tècnica accelerada que ja no s'aturaria.

La temporada del 2012 va acabar amb 66 colles censades per la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya, de les quals 51 van millorar els seus registres respecte de la temporada anterior. Durant el 2012, totes aquestes colles van fer un total de 9.357 castells (segons la Base de Dades CCCC/BDCJ, referida a castells de sis o més pisos i pilars de 4 o superiors, intentats en actuacions), la qual superava àmpliament la xifra de la temporada del 2011 (8.200). Paral·lelament, el percentatge de caigudes també es va reduir fins al 3% de les construccions aixecades.

2013: el progrés no es pot aturar

Després d'una temporada tan productiva com havia estat l'anterior, el món casteller afrontava el 2013 amb unes perspectives realment bones per poder mantenir el gran nivell assolit. L'únic dubte era saber si el fet de ser un any sense concurs podria condicionar el ritme i la planificació d'algunes colles, que podrien prendre's el curs d'una manera més relaxada. Però des de les primeres jornades ja es va deixar entreveure que les grans formacions no havien perdut pistonada. Tot semblava indicar, per tant, que la continuïtat pel que fa a la intensitat i als objectius seria la nota predominant entre les colles grans.

Els Castellers de Vilafranca, amb Pere Almirall al capdavant, afrontaven l'exercici amb la intenció de continuar liderant el món casteller, un any més, i sobretot de planificar la temporada a l'assoliment del que, més que l'objectiu número u, ja s'havia convertit en una obsessió per les primeres jornades del curs als verds, i que no era cap altre que descarregar el 3 de 10 per primera vegada. Precisament, Almirall tenia molt clar que: «El primer pas per descarregar el 3 de 10 és no obsessionar-nos-hi.»

Pel que fa a les colles de Valls, la Colla Joves arrencava amb el bon regust d'haver firmat un 2012 que considerava excel·lent, amb uns registres que ara es proposava no solament mantenir sinó millorar en el nou curs. Amb aquest propòsit, Jordi Guasch prenia el relleu de Pere Rico com a cap de colla. «Si mantenim la regularitat de la temporada passada, aquest serà també un gran any», explicava.

La Colla Vella, al seu torn, començava el curs amb la necessitat imperiosa d'oblidar les males sensacions que li havia deixat la temporada passada, en què els rosats no van tenir els aires a favor en els moments decisius. «Som la Colla Vella i sempre donarem la cara. Cal treballar bé per arribar als moments clau de la temporada de la millor manera possible», reflexionava el seu màxim responsable, Manel Urbano, que continuava al capdavant, després d'una de les primeres actuacions de l'any, a Lleida.

Tampoc no semblava que ho hagués de tenir gens fàcil el cap de la Jove Xiquets de Tarragona, Jordi Sentís, en el seu cas per tornar a repetir els extraordinaris resultats obtinguts per la colla l'any 2012. «Vam situar el llistó

molt amunt. Ara, el següent pas penso que ha de ser el d'encarar els castells amb manilles», deia el general de la Jove. A Mataró, Mia Castellví iniciava el que havia de ser el seu segon any comandant la colla del Maresme, en un escenari de renovació de troncs: «Aquest és un any en el qual ens veurem obligats a fer nous castellers, a renovar alineacions, i aquesta és una feina complicada però que afrontem amb totes les ganes», reflexionava el casteller mataroní.

En qualsevol cas, el canvi aparentment més significatiu entre les colles punteres el van protagonitzar els Minyons de Terrassa. Després d'un exercici irregular, com havia estat el del 2012, els terrassencs van escollir com a cap de colla Màrius Boada, un *camisa gastada* —casteller de les primeres generacions de la colla, de la qual ja n'havia estat el cap—, que es posava de nou a la primera línia: «Caldrà renovar els troncs, cosa que vol dir rematar la molta feina que s'ha fet des de fa anys.»

La Coordinadora informava que el món casteller començava la temporada del 2013 amb un cens format per 66 colles actives i amb més de 9.500 castellers disposats a omplir les places del país.

Uns registres magnífics

Després de molts mesos d'esforços i de grans actuacions, aquesta temporada va acabar sent, en termes absoluts, la millor que el món casteller havia vist mai fins aleshores. Una campanya en la qual es van assolir més construccions de gamma extra que mai i en la qual gairebé totes les colles, amb tots els matisos que s'hi vulguin posar a cada cas, van experimentar un creixement de qualitat significatiu. De fet, per a moltes formacions, des de les més grans fins a les que alçaven castells de set i de vuit pisos, el 2013 va acabar sent el seu millor any.

I entre totes les colles, la que va assolir els millors registres va ser la dels Castellers de Vilafranca, amb una targeta de campanya que incloïa 22 castells de gamma extra descarregats, entre els quals dos dels reis de la castelística com són el 4 de 9 net, que els vilafranquins van completar en dues ocasions, i l'especialment celebrat 3 de 10. Per tant, l'assignatura de descarregar el 3 de 10 es va aprovar definitivament. A més a més, els verds van protagonitzar per Sant Fèlix la que va passar a ser la millor

*En la diada de Sant Fèlix del 2013, els Castellers de Vilafranca van aconseguir el seu primer 3 de 10 descarregat.
(Foto: Cuqui Ronsó / Arxiu Castellers de Vilafranca)*

12
11
10
9
8
7
6
5
4
3
2
1

VI.

VEGUER

Festa Major 2013

Estrella D'

RENO

actuació de tots els temps, amb el 3 de 10 i el 4 de 9 net descarregats el mateix dia, una gesta que encara no s'ha vista mai.

«Ha estat un any molt dur, en què hem treballat molt fort, estructures tan distintes com el 3 de 10 i el 4 de 9 net, i el fet de poder-los descarregar tots dos en una mateixa diada dona la idea del potencial de la colla», era la valoració que feia el cap de colla vilafranquí, Pere Almirall, sobre el rendiment dels seus castellers. Tot i amb això, cal fer constar també que per veure el 4 de 10 el món casteller encara hauria d'esperar uns anys, ja que aquest va ser l'únic castell que es va resistir als vilafranquins, que el van intentar per Tots Sants. «Hem comès errors de plantejament amb aquest castell. Caldrà seguir treballant-lo per tornar-hi la pròxima temporada amb més garanties», conclou Almirall.

Castell insígnia

Per a la Jove Xiquets de Tarragona, la del 2013 va ser la campanya de la seva consolidació definitiva entre les colles més potents del panorama casteller. En una temporada en la qual van superar tots els seus registres, els tarragonins van destacar sobretot pel seu domini sobre un castell que ja es començava a perfilar com el que, en els anys posteriors, va acabar sent el seu buc insígnia, i que no és altre que el 5 de 9. La Jove, que havia descarregat per primera vegada la supercatedral en l'última actuació de la temporada anterior (al Vendrell), durant el 2013 va fer-se seu el 5 de 9 i va aconseguir completar-lo en quatre ocasions, una marca anual que aleshores significava el rècord absolut sobre aquest castell.

La reflexió que feia el cap de la Jove, Jordi Sentís, és molt il·lustrativa sobre la relació entre el 5 de 9 i la Colla Jove: «És una relació molt especial i molt intensa. La veritat és que la colla se'l creu molt, aquest castell. Nosaltres vam ser els primers que vam intentar-lo, el castell ens va tractar amb molta cruesa, fins que al cap dels anys, sense defallir, la colla va tornar a estar en condicions d'afrontar-lo. Sempre l'hem assajat bé, però és evident que el factor psicològic ha canviat. És un castell que ens agrada moltíssim.» A més a més, la Colla Jove va afegir al seu palmarès el pilar de 8, que va carregar al Vendrell (una plaça que la colla ja considerava talismà).

El 5 de 9 que la Colla Jove de Tarragona va completar en la diada de la festa major del Catllar, una clàssica del calendari, el 24 d'agost del 2013. (Foto: Francesc Virgili / Arxiu Colla Jove Xiquets de Tarragona)

Valls és Valls

La diada de Santa Úrsula del 2013 forma part de la història inoblidable dels duels vallencs. Va ser una cita espectacular que va posar de manifest el gran moment i alhora la gran temporada duta a terme per les dues colles vallenques, amb menció especial per a la Colla Joves. I és que els *diablers vermells* (un sobrenom que s'aplica a la colla quan ha estat capaç de donar el màxim) van oferir justament la millor versió d'ells mateixos, amb el 4 de 9 net descarregat (que portava el valor afegit de ser el primer castell total que es completava a Valls) per bandera i amb el 5 de 9 (que la colla va descarregar en dues ocasions: per Sant Fèlix i per Santa Úrsula) com les dues màximes consecucions d'una campanya inoblidable.

«Em quedo sobretot amb l'actitud de la colla, amb la manera com hem descarregat el 5 de 9 i el 4 de 9 net per Santa Úrsula, que ha tornat a demostrar que tenim una plantilla de castellers increïble. Em quedo també, sobretot, amb haver descarregat el 4 de 9 net a Valls», comentava Jordi Guasch a l'hora de passar balanç. A més a més, la Colla Joves va carregar el seu primer pilar de 8 a la plaça del Blat (per Santa Úrsula), una consecució que li obria nous horitzons: «Hem treballat molt aquest pilar que, sobretot, ens ha servit per avançar feina en les estructures amb manilles», afegia Guasch. La Joves, en canvi, va fer llenya en el seu únic intent que, també per Santa Úrsula, va fer sobre el 9 de 8.

No va tenir les mateixes sensacions que la seva rival la Colla Vella, i és que les ensopegades amb el 3 de 10 van deixar un mal regust del 2013 al Portal Nou (on hi ha el seu local social). «Sabíem que era una empresa difícil. Ho hem donat tot per fer el 3 de 10, però no ha pogut ser. Estic trist per tot l'esforç que ha fet la colla durant tot l'any. Em sap molt de greu. El primer intent era el bo, penso, mentre que el segon no tenia mides i l'últim ja era massa tard. Avui era el nostre dia, però no s'ha vist recompensat a plaça el gran treball que la colla ha fet durant tota la temporada», va dir Manel Urbano a la finalització de la diada de Santa Úrsula. La seva valoració reflectia el sentiment d'impotència amb el qual els components de la Vella abandonaven la plaça del Blat, on hi havien deixat fins a l'última gota de suor i on només van poder obtenir el premi del 5 de 9 carregat.

► *La Colla Vella va tancar l'actuació del primer diumenge de Santa Tecla, el 15 de setembre del 2013, a Tarragona, amb aquest pilar de 8. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)*

El desencís era enorme, perquè la Vella havia intentat el castell de 10 fins a tres ocasions aquell dia, en una actuació que també serà recordada pels incidents que es van produir a la *frontera* (la línia imaginària que marca el límit que separa una colla de l'altra a la plaça del Blat) tot coincidint amb l'entrada de les colles i per l'ocupació dels seus espais respectius. De totes maneres «l'experiència i la millora amb les estructures amb manilles ja s'ha notat molt enguany, i estic segur que es notarà encara molt més en el futur», observava Urbano. Aquesta progressió a què feia referència el cap dels rosats s'havia fet palesa sobretot en les estructures del 2 de 9 i del pilar de 8 fetes per la Colla Vella, i en les quals l'encaix entre folre i manilles es va evidenciar molt bo.

Són cinc de gamma extra

La cinquena i última colla que va acabar l'any 2013 amb galons de gamma extra va ser la dels Minyons de Terrassa, amb el 2 de 9 i el 5 de 9, tots dos carregats, com a millors consecucions assolides. El 2 de 9 es va coronar per Sant Fèlix i la supercatedral en la diada dels Minyons, la que commemorava el 35è aniversari de la colla, l'última gran actuació de la temporada (que es va haver d'aturar durant una bona estona a causa de la pluja, la qual cosa va condicionar el rendiment de les colles actuants).

De totes maneres, el 2013 va ser un exercici complicat per als Minyons. Un any en què la colla va treballar en la renovació profunda dels troncs i això va provocar que en els moments clau els castells més complicats transmetessin una sensació de tendresa, sobretot a l'hora de superar els moments difícils. En qualsevol cas, el seu cap, Màrius Boada, en feia aquesta valoració: «Es podria dir que no hem fet tot allò que podíem, però jo prefereixo dir, i així ho penso, que estem creixent i que estem en la bona línia.» Seguint amb aquesta anàlisi, el casteller terrassenc insistia que «la feina feta amb aquests troncs nous i amb la canalla segur que la temporada que ve ens servirà per poder encaixar el curs d'una manera molt més ambiciosa».

El castell total (4 de 9 net), que la Colla Joves va descarregar per la diada de Santa Úrsula, el 27 d'octubre del 2013, a la plaça del Blat de Valls. (Foto: Arxiu Colla Joves Xiquets de Valls)

CASTELLS DE GAMMA EXTRA 2013

COLLA	3/10fm	4/9 net	3/9fa	4/9fa	5/9f	P/8fm	2/9fm	9/8
Castellers de Vilafranca	2d	2d	3d	1d	1d	5d	4d	4d*
Colla Joves Xiquets de Valls		1d			2d	1c		
Colla Vella dels Xiquets de Valls					1c	3d 1c	2d 2c	
Colla Jove Xiquets de Tarragona					4d	1c		4d
Minyons de Terrassa					1c		1c	
RESUM	5 colles de gamma extra / 46 castells de gamma extra (38 descarregats i 8 carregats)							

* Amb un sol enxaneta.

Mataró i les altres colles de nou

Els Capgrossos de Mataró eren conscients que la del 2013 havia de ser una campanya complexa i, al final, la colla es va quedar per sota del rendiment volgut, la qual cosa va comportar que tampoc no pogués revalidar els preuats galons de gamma extra. De fet, els mataronins ni tan sols van estar en disposició, en tot l'any, d'intentar un castell de la gamma superior.

«Només hem descarregat dos 3 de 9 i així no podíem aspirar a la gamma extra. De fet, ja érem conscients que aquesta seria una campanya complicada, ja que hem hagut de combinar la renovació dels nostres troncs amb els objectius als quals no volíem renunciar», explicava Mia Castellví després de la diada de Tots Sants, a Vilafranca.

Entre la resta dels col·lectius que el 2013 van fer castells de nou pisos va destacar la trajectòria ascendent i fiable de formacions com els Xiquets de Tarragona, els Castellers de Sants i els Castellers de Barcelona. En aquest sentit, els *matalassers* tarragonins van consolidar, per segon any consecutiu, les seves credencials de colla gran capaç de sovintejar els castells de nou bàsics, la qual cosa els va permetre, també per segon any consecutiu, afrontar l'aventura de la gamma extra. Va ser per Tots Sants, a Vilafranca del Penedès, quan els Xiquets de Tarragona van intentar per prime-

ra vegada el fabulós 5 de 9. I ho van fer en dues ocasions i no se'n van sortir en cap: «Ens emportem l'experiència i l'aprenentatge que els castells de gamma extra són molt difícils, però l'any que ve segur que hi tornarem», comentava el seu cap, Roger Peiró, després dels dos atacs infructuosos.

Els Castellers de Sants i els Castellers de Barcelona van tornar a obsequiar el món casteller amb un duel apassionant en clau barcelonina. Tant per als *borinots*, que finalment es van apuntar els millors registres d'aquest cara a cara, com per als vermells, el 2013 va ser la campanya més productiva dels seus historials respectius. Sants i Barcelona es van mostrar com unes colles regulars, persistents, i que van fer gala d'un domini tècnic notable en les estructures que van completar de la seva gamma, amb el 3 de 9 i el 4 de 9 al capdavant.

Una de les coses que més es van comentar el 2013 va ser la progressió espectacular experimentada pels Castellers de la Vila de Gràcia. I és que els graciencs (la tercera colla barcelonina) van passar de descarregar per primera vegada la torre de 8, en el primer tram del curs, a completar ni més ni menys que el 3 de 9 i estrenar-se com a colla de nou, abans d'acabar-lo. Per la seva banda, els Xiquets de Reus van aconseguir recuperar la condició de colla de nou al descarregar el 3 de 9. Quedava superada una llarga travessia de disset anys.

*El 5 de 9 que els Minyons de Terrassa van carregar en la seva diada de la colla, el 17 de novembre del 2013, a Terrassa.
(Foto: Arxiu Minyons de Terrassa)*

2014: una temporada per emmarcar

Com cada any de número parell, la temporada del 2014 tornava a tenir en el Concurs de Castells de Tarragona, que s'havia de disputar el primer cap de setmana del mes d'octubre, dividit en dues jornades (la primera per a les colles del grup B i la segona per a les colles del grup A), a la Tarraco Arena, una cita culminant. Pel que fa a la majoria de colles amb opcions de participar-hi, el cert és que durant la primavera del 2014 als patis d'assaigs es respirava ambient de temporada important.

En aquest context, els Castellers de Vilafranca iniciaven el curs convençuts de les seves possibilitats i sense que el rol de grans favorits els molestés en absolut. Amb Pere Almirall complint el tercer any com a cap de colla, els verds confiaven «mantenir la nostra excepcional gamma de castells per no baixar el nivell i tornar a guanyar, per setena vegada consecutiva, el concurs, tot i que abans hem de pensar en Sant Fèlix, una diada en la qual també anirem a totes, com sempre hem fet», explicava el casteller vilafranquí pocs dies abans que la seva colla debutés en la primera actuació, la Diada del Graller, en plaça pròpia.

Molt de potencial

Les altres colles punteres del panorama casteller es mostraven convençudes que, si duïen a terme una temporada ben calculada i en la qual les caigudes no els juguessin males passades, estarien en disposició de presentar batalla.

La Colla Vella dels Xiquets de Valls confiava que la feina i l'experiència acumulada en l'exercici anterior, en el qual havia demostrat molt bones maneres en les estructures de folres i manilles, tot i que no havia pogut amb el 3 de 10, els hauria de servir per tornar a treballar precisament el castell de 10. El seu líder, Manel Urbano, es mostrava esperançat sobre les possibilitats de la colla, tot i les baixes d'alguns efectius amb els quals la colla va haver de conïure a principi de curs: «Les lesions no han de suposar un problema per arribar a les grans diades amb els grans castells a punt. Toca empassar saliva, treballar fort i que ningú dubti que la Vella donarà molta guerra aquesta temporada. L'objectiu, sempre, és ser la millor colla.»

Les altres colles que també estaven cridades a ser protagonistes d'un curs que es presentava apassionant eren la Colla Joves Xiquets de Valls i la Jove Xiquets de Tarragona. Els vallencs de la camisa vermella venien d'un 2013 en què havien ofert la millor versió d'ells mateixos, amb el 4 de 9 net i el 5 de 9 com a grans consecucions assolides, a les quals havien afegit el primer pilar de 8 (carregat) del seu historial. «Si aconseguim mobilitzar el personal necessari i anem pas a pas, calculant bé el ritme i sabent quins castells toca fer a cada plaça per anar progressant, quan arribi el moment de la veritat la Joves estarà en condicions d'aspirar a tot», reflexionava Tomàs Gormaz, un vell guerrer que es tornava a fer càrrec de la direcció de la Colla Joves, moments abans de dirigir els seus castellers en la diada del Pati, a Valls, la primera cita d'un cert compromís de la colla.

Els tarragonins de la Colla Jove, per la seva banda, començaven l'any com una colla amb uns fonaments sòlids, amb una mentalitat forta i amb unes possibilitats extraordinàries. I amb Carles Ribas que substituïa Jordi Sentís en les funcions de cap de colla. «L'èxit d'una colla castellera no depèn del cap de colla, sinó de tothom que hi participa. Això vol dir que per poder mantenir el nivell que hem assolit aquests anys, haurem de treballar molt fort. Només es pot garantir un ritme fort si disposes d'un bon nivell d'assaig. Però veig la colla ambiciosa i amb ganes de fer grans coses», comentava el cap tarragoní en els dies previs a la tradicional diada de Sant Jordi a Tarragona.

Els Minyons de Terrassa s'havien quedat lluny dels objectius fixats en la temporada anterior, la qual cosa va motivar una renovació profunda en l'aparell directiu i tècnic dels terrassencs. L'assemblea dels Minyons elegia Guillem Comas com a nou cap de colla, un casteller amb molta experiència als troncs de la colla de la camisa lila malva.

Després d'una de les primeres actuacions de la colla, que suposaren la seva estrena del càrrec, Comas expressava quin era el pla de treball, que, d'entrada, passava per «recuperar ben aviat les bones sensacions, sempre tenint clar que els castells a plaça són els que es treballen als assaigs i poder arribar a la nostra festa major amb grans castells, la qual cosa ens donarà molta confiança per, a la segona part de la temporada, poder tenir una gamma de castells oberta per poder aspirar al màxim de les nostres possibilitats».

*Els Castellers de Vilafranca van guanyar el Concurs de Castells de Tarragona, el 5 d'octubre del 2014, amb el 3 de 10 carregat.
(Foto: Arxiu Castellers de Vilafranca)*

Estrella Damm

VOLEM VOTAR

REPSOL

LAVANGU

El pòquer de nou

Quatre colles començaven la temporada amb l'objectiu de mantenir els castells de nou pisos assolits l'any anterior, sense renunciar a reptes superiors si es donaven les condicions adequades: Capgrossos de Mataró, Xiquets de Tarragona, Castellers de Barcelona i Castellers de Sants. Es tractava de colles amb gent jove, però alhora ja experta en combats castellers. Eren unes formacions, per tant, que estaven molt treballades tècnicament, amb capacitat i marge de millora. Per a totes, el 2014 els tenia reservades emocions molt fortes...

Segons dades facilitades per la Coordinadora, la temporada del 2014 s'iniciava amb 88 colles censades, divuit de les quals en qualitat de colla en formació. Aquesta xifra representava un rècord absolut.

Tots els registres polvoritzats

El 2014 va certificar la impressió que el món casteller estava vivint clarament un segon *boom* en tota la regla (el primer s'havia produït en la dècada dels anys noranta del segle XX, en el context dels Jocs Olímpics de Barcelona 92). Els símptomes d'aquest moment especial pel qual passaven els castells no eren nous, sinó que s'anaven produint, observant i fent evidents en les temporades precedents, però va ser el 2014 quan es van manifestar amb tota la seva força, i el convertiren en un any castellerament inoblidable.

Els Castellers de Vilafranca van tornar a dominar l'escena i van ser els qui van presentar una gamma de castells més completa. No obstant això, els verds no van poder igualar els registres del 2013, la seva temporada perfecta, però els seus resultats van tornar a ser inigualables per a cap altra colla, amb el 3 de 10 (dos de carregats, un per Sant Fèlix i l'altre pel concurs), la torre de 8 neta i el 4 de 9 net (tots dos carregats a la Tarraco Arena) com a màximes consecucions assolides.

El moment culminant de la campanya per als Castellers de Vilafranca es va produir a Tarragona, amb la conquesta del seu setè concurs de castells. «La veritat és que la Colla Vella ens ho ha posat molt difícil, però s'ha tornat a demostrar que sota pressió també rendim al màxim. Estic molt satisfet, enguany ens ha costat molt guanyar i

ho hem aconseguit, però me'n vaig amb el regust d'haver caigut massa», declarava Pere Almirall pocs minuts després d'haver guanyat el certamen, també conegut amb el sobrenom de Mundial Casteller.

Certament, el 2014 la màquina verda va continuar funcionant a tot gas. De fet, tota la gamma superior, des del pilar de 8 fins al 3 de 9 amb l'agulla, va tornar a engalanar el quadre d'honor de la colla de la capital de l'Alt Penedès. De totes maneres, el fet de no haver pogut descarregar cap dels màxims castells fets va deixar una mica la sensació de feina inacabada en el si d'una colla tan autoexigent com és la de Cal Figarot: «És la nostra manera de ser. Som competitiu al cent per cent i si no aconseguim tots els objectius que ens proposem, i descarregar la torre, el 4 i el 3 de 10 eren els objectius pels quals havíem treballat, ens deixa un mal sabor de boca tot i l'excel·lent temporada que hem fet», reflexionava Almirall tot fent balanç del que havia estat un any especialment intens.

El 3 de 10 dels Minyons

El castell més valuós que es va veure descarregar el 2014 va portar la firma dels Minyons de Terrassa. I és que la colla del carrer del Teatre (adreça de la seva seu social) va ser l'única capaç de completar el castell de deu pisos.

Els Minyons van descarregar el 3 de 10 a Girona, a la plaça del Vi i en el marc de la diada de Sant Narcís: «Portàvem el castell molt ben preparat, el tronc estava a punt i els assaigs de la soca, folre i manilles ens van anar molt bé, la qual cosa ens va donar la confiança per poder portar el 3 de 10 a la plaça del Vi, que és un lloc on nosaltres actuem com a casa», comentava el cap dels terrassencs, Guillem Comas.

Uns dies després, els Minyons van tornar a intentar el 3 de 10, al raval de Montserrat i en el marc de la diada de la colla. En aquesta ocasió, el castell no es va agafar tan bé com a Girona. L'ascens va ser ràpid i es va poder coronar, però el tronc va acabar cedint. La caiguda va alterar els ànims de la colla que, tot seguit, va intentar l'inèdit 4 de 10 —el gran objectiu—, que es va enfonsar al primer so de la gralla.

Absents de la gran cita de Sant Fèlix, a Vilafranca del Penedès, per decisió dels administradors de la festa major, i del concurs de Tarragona, per decisió pròpia, els de

*Per Sant Narcís, el 26 d'octubre del 2014, a la plaça del Vi de Girona, els Minyons de Terrassa van descarregar aquest 3 de 10.
(Foto: Arxiu Minyons de Terrassa)*

Terrassa van saber planificar molt bé el seu calendari que, a banda del 3 de 10, es va completar amb l'exhibició d'un 2 de 9 de magnífica estampa que es va convertir en el seu buc insígnia durant el curs. La relació de les grans consecucions dels Minyons també va incloure el pilar de 8 descarregat, en la diada de la colla, i el 5 de 9 carregat, en la diada de la festa major de Terrassa, l'actuació culminant del primer tram del seu calendari. Precisament, descarregar la supercatedral es presentava ja com un dels objectius de la colla per a la següent campanya.

Excel·lència valenca

La Colla Vella dels Xiquets de Valls va ser la segona millor colla del 2014 pel que fa referència a resultats acumulats obtinguts. La seva actuació al Concurs de Castells de Tarragona va ser memorable, amb el 3 de 10 i el 2 de 8 net carregats en ambdós casos, a més del 4 de 9 amb el pilar, un castell que ja havia completat pocs dies abans del concurs, en la diada del primer diumenge de Santa Tecla, també a Tarragona. «El quatre amb el pilar de la plaça de la Font va ser la gran decisió de l'any i va suposar una injecció de moral i d'autoconfiança decisives per a la colla. Va ser un punt d'inflexió clau per afrontar el concurs», deia el cap vallenc, Manel Urbano, tot recordant aquell moment.

La veritat és que la Colla Vella va fer un gran concurs i que el va lluitar fins al final. Així, en la roda de premsa posterior a la competició, sense gralles de fons i amb les graderies de la plaça buides de públic, però amb els periodistes que havien cobert l'esdeveniment tots pendents de les declaracions dels caps de colla, Urbano es mostrava orgullós dels seus *camises rosades*: «La satisfacció és enorme. Teníem els castells molt ben preparats i ho hem demostrat; llàstima, però, que el 3 de 10 no l'hàgim pogut descarregar.»

Després del concurs de Tarragona, en el qual la Colla Vella va quedar en segon lloc, els rosats havien de preparar una diada de Santa Úrsula de màxims, amb l'objectiu de descarregar el 3 de 10 entre cella i cella, una gesta que a Valls encara no s'havia pogut veure. Però tampoc el 2014 va ser l'any del castell de 10 a la plaça del Blat. La Colla Vella el van intentar infructuosament en dues ocasions. Però, en canvi, sí que va sortir victoriosa de l'atac decidit

i espectacular al 4 de 9 net. «Mentalment era un moment realment molt complicat haver d'encarar el 4 de 9 net després de dues caigudes consecutives amb el 3 de 10. Però vam demostrar que la colla té una fortalesa molt gran, des del primer fins a l'últim dels nostres castellers», s'enorgullia Urbano en declaracions fetes després de l'actuació a la mateixa plaça del Blat. Un altre castell amb el qual la Vella no va poder durant tot l'any va ser el 5 de 9, que va intentar sense èxit en dues ocasions.

La temporada duta a terme per la Colla Joves Xiquets de Valls va tornar a estar, igual com la de l'any anterior, a l'altura del que s'esperava dels *diables vermells*. El 5 de 9, amb un folre molt ben treballat a l'assaig, va ser la fabulosa credencial de la colla en aquest exercici. Però la Colla Joves va tocar el cel en dues ocasions durant el 2014, concretament les dues vegades que la colla va ser capaç de carregar el 4 de 9 net. El primer va aixecar-lo per Sant Fèlix, a Vilafranca del Penedès, i l'altre per Santa Úrsula, a Valls. «Sempre ens quedarà el regust agre dolç que, en tots dos casos, els hauríem pogut descarregar, però estem parlant d'un castell molt difícil, en què la més mínima errada et condemna. Cal valorar la gran tècnica del tronc i la valentia de la nostra canalla», deia Tomàs Gormaz. I és que tant el 4 de 9 net que colla va plantar a Vilafranca del Penedès com el que va aixecar a Valls, en tots dos casos, el castell total va semblar, per moments, que s'hauria pogut derrotat completament.

L'altre gran èxit de la Colla Joves es va produir a la plaça Vella del Vendrell, amb el 2 de 8 net, també carregat. Aquell dia «vam demostrar una capacitat de recuperació anímica molt gran, després del desengany que va suposar per a nosaltres l'actuació al concurs, on no vam rendir com s'esperava», apuntava el mateix Gormaz, en una xerrada amb periodistes especialitzats. En canvi, a la Joves li va quedar pendent el 2 de 9, que va intentar en dues ocasions i en totes dues el va desmuntar per un mal encaix entre el folre i les manilles.

La millor Colla Jove

La Jove Xiquets de Tarragona va completar una campanya del 2014 senzillament de somni, en la qual la formació liderada per Carles Ribas va tancar l'any amb un rècord absolut i espectacular com era el d'haver descarre-

*El 3 de 10 que la Colla Vella dels Xiquets de Valls va carregar en el Concurs de Castells de Tarragona realitzat el 5 d'octubre del 2014.
(Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)*

▲ La Colla Joves Xiquets de Valls va carregar el 2 de 8 net en la diada de la fira de Santa Teresa, el 12 d'octubre del 2014, al Vendrell.
(Foto: Arxiu Colla Joves Xiquets de Valls)

▲ La Colla Jove Xiquets de Tarragona va carregar el seu primer 3 de 10 en el Concurs de Castells de Tarragona del 5 d'octubre del 2014.
(Foto: Francesc Virgili / Arxiu Colla Jove Xiquets de Tarragona)

gat el 5 de 9 en dotze ocasions consecutives, de les quals set van ser realitzades en l'any analitzat. A més a més, la Jove va saldar positivament la seva primera incursió en les construccions amb manilles, amb els seus primers 2 de 9 i pilar 8, carregats en tots dos casos.

Però, per si no n'hi havia prou amb aquestes consecucions que «ja havien representat un salt qualitatiu endavant indiscutible per a nosaltres», segons reconeixia el mateix Ribas, en el concurs de Tarragona la Colla Jove va protagonitzar una de les seqüències més impactants mai vistes fins aleshores a la Tarraco Arena, com va ser la carregada del colossal 3 de 10, que la convertia en la quarta colla de 10 del món casteller. Cal dir que la gesta va ser inesperada ja que, moments abans, la Jove havia patit una caiguda estrepitosa del 3 de 9 amb l'agulla, que era l'objectiu prioritari.

De fet, el castell de 10 l'havia treballat a l'assaig, però tampoc era una carta a jugar en primera instància, sinó més aviat un as a la màniga que, si tot anava rodat i aprofitant que la colla tindria totes les camises a plaça, es podria intentar. I no va ser el cas, però justament el fet de tenir

tot l'exèrcit format i disposat va fer decidir els seus responsables a llançar l'atac sobre el 3 de 10. Va ser un intent valent i molt decidit i el castell es va carregar enmig de l'eufòria dels seus incondicionals. «La força mental assolida per la colla en els últims anys és impressionant i ha estat un factor determinant en la consecució del 3 de 10», declarava un Ribas eufòric als mitjans.

La gamma extra s'amplia

La temporada del 2014 es va desenvolupar a un ritme, a voltes frenètic, en el qual feia la sensació que qui alientia una mica el pas quedava despenjat dels llocs capdavanters. Així, durant una bona part del curs semblava que els Capgrossos de Mataró havien perdut l'embranchida necessària per aspirar a reptes superiors. Però la realitat va acabar demostrant que els mataronins, simplement, havien de saber trobar les sensacions a plaça i, un cop assolides, deixar-se anar.

I va ser en el segon tram del curs que la colla de Mia Castellví va poder demostrar tot el seu potencial, que es

CASTELLS DE GAMMA EXTRA 2014									
COLLA	3/10fm	2/8 net	4/9 net	3/9fa	4/9fa	5/9f	P/8fm	2/9fm	9/8
Castellers de Vilafranca	3c	1c	1c	4d	3d	1d	5d 1c	2d	5d 1c*
Colla Vella dels Xiquets de Valls	1c	1c	1c		3d		2d 2c	1d 1c	1d
Minyons de Terrassa	1d					1c	1d	6d 1c	9d
Colla Joves Xiquets de Valls		1c	2c			3d	1c		
Colla Jove Xiquets de Tarragona	1c					7d	2c	1c	4d 1c
Castellers de Sants							1c	2d	
Xiquets de Tarragona								1d 2c	
Capgrossos de Mataró								1d	
Castellers de Barcelona									2d*
RESUM	9 colles de gamma extra / 92 castells de gamma extra (64 descarregats i 28 carregats)								

* Amb un sol enxaneta.

► El 2 de 9 descarregat pels Capgrossos de Mataró en la diada de Tots Sants, a Vilafranca del Penedès. (Foto: Arxiu Capgrossos de Mataró)

va rubricar amb el magnífic 2 de 9 que els Capgrossos van descarregar per la diada de Tots Sants a Vilafranca del Penedès, amb el qual reeditava els galons de gamma extra. Enfortits, els Capgrossos també es van atrevir amb un intent de pilar de 8, que van fer a Terrassa en la diada dels Minyons, però que no va fructificar.

El 2014 també va saludar l'estrena de dues noves formacions en la categoria màxima de la gamma extra: els

Xiquets de Tarragona i els Castellers de Sants. I totes dues ho van fer per la porta gran: memorable va ser el 2 de 9 descarregat pels *matalassers*, amb Roger Peiró com a cap de colla, per Sant Magí (els tarragonins, en canvi, no se'n van sortir en els dos intents que van fer sobre el pilar de 8, ni en els dos que van fer sobre el 5 de 9), i memorable va ser també el 2 de 9 descarregat pels *borinots* liderats per Pau Camprovín en la diada de la colla. Sants, a més a més, va

tornar a descarregar el 2 de 9 durant la diada dels Minyons a Terrassa i, per acabar d'arrodonir una campanya per emmarcar, va ser capaç d'afegir-hi el pilar de 8 carregat.

Cal destacar, també, el 9 de 8 que —amb la dificultat afegida de fer-lo amb un enxaneta— van descarregar els

Castellers de Barcelona. Una colla que, liderada per Jaume Montoliu, també es va atrevir a heure-se-les ni més ni menys que amb 4 de 9 net, que va intentar sense èxit, però amb molt de coratge, al barceloní barri del Clot a final de temporada.

◀ Per la diada de Sant Magí, el 19 d'agost del 2014, a la plaça de les Cols de Tarragona, els Xiquets de Tarragona van descarregar el 2 de 9 i es van convertir en colla de gamma extra. (Foto: Fèlix Miró / Revista Castells)

▲ Els Castellers de Sants van esdevenir colla de gamma extra per la diada de la colla (el 19 d'octubre del 2014), a la plaça Bonet i Muixí de Sants (Barcelona), quan van descarregar el seu primer 2 de 9. (Foto: Roger Estivill / Arxiu Castellers de Sants)

Les colles de nou

El comportament dels Castellers de la Vila de Gràcia, que van completar una campanya excel·lent, amb tripletes de 3 de 9, 4 de 9 i 5 de 8, i la sensació d'un potencial encara per explotar, juntament amb el dels Xiquets de Reus, que van mantenir els castells de nou pisos, o el dels Castellers de Sabadell, que es van estrenar feliçment en aquestes magnituds, escenifiquen la dinàmica general d'una temporada en què la gran majoria de formacions, amb més o menys trajectòria o nivell, van millorar resultats, van augmentar els nivells de regularitat i van ampliar la gamma de castells.

«Totes les colles creixen i totes les colles milloren»: aquesta frase, escoltada en un tertúlia radiofònica sobre castells, resumia la impressió general que havia deixat el 2014. Una impressió visionada a les places i sustentada en

les estadístiques. La temporada havia començat amb sis colles de gamma extra i va abaixar el teló amb nou formacions lluint els galons més exclusius del món casteller.

El 2014 s'havien vist més castells considerats de màxima dificultat (92, dels quals 64 de descarregats i 28 de carregats), amb el detall molt significatiu que no van ser el patrimoni majoritari d'una o de dues colles únicament, sinó que es van repartir entre les màximes potències del panorama casteller.

I això, precisament, no va ser fruit de la casualitat, sinó que s'explica per una constant que es va mantenir i que tenia a veure amb la millora substancial i continuada del nivell tècnic, juntament amb l'augment del nombre de participants tant a les actuacions com als assaigs. En aquesta línia, el concepte *assaig de qualitat* s'anava imposant progressivament als patis d'entrenament de les colles punteres del país.

VEGUERIA

RENO

R

2015: l'any dels «tres reis»

Amb l'alt nivell i el grau d'ambició tan elevat per superar-se que havien demostrat les colles en el decurs de la temporada del 2014, era cada vegada més clar, d'una banda, que els castells havien entrat en una nova fase de creixement i, de l'altra, que la gamma oferia nous reptes per assolir. Així, el 2015 era l'any en el qual un castell encara inèdit com el 4 de 10 es podria convertir en el gran objectiu a plantejar per les formacions més potents (fins aquell moment, solament els Castellers de Vilafranca i els Minyons de Terrassa l'havien intentat sense èxit).

Una temporada més i, com ja era tradició, el món casteller va aixecar definitivament el teló del calendari tot coincidint amb la diada de Sant Jordi (de manera intermitent, en els caps de setmana anteriors ja es comencen a fer algunes actuacions). I ho feia amb un nombre de col·lectius que no parava d'augmentar i que, en xifres absolutes, ja fregava el centenar: la CCCC va xifrar en 86 el nombre de colles constituïdes de ple dret, a les quals calia sumar-ne onze més en qualitat de colla en formació. Estem parlant d'uns registres sense precedents.

Quant als objectius més perseguits per cada colla, en funció de llurs ambicions i interessos particulars, cal assenyalar que, des del començament del curs 2015, les coses es veien força clares. Així, el 3 de 10 havia de tornar a ser el castell ambicionat tant per Vilafranca com pels Minyons, la Colla Vella i també la Colla Jove, les quatre formacions que integraven la categoria de les colles de 10. La Colla Joves, per la seva banda, semblava que dedicaria l'any a treballar bé les estructures de folre i manilles: «Penso que enguany hem de fer un salt qualitatiu pel que fa al treball dels castells d'estructura complexa, com són els castells amb folre i manilles», explicava el seu nou cap, Jaume Galofré.

Pel que fa a la resta de colles de gamma extra, semblava que totes tenien molt clar que haurien de treballar fort per poder mantenir una condició tan exigent i, en aquesta perspectiva, els emmanillats 2 de 9 i pilar de 8, juntament amb el 5 de 9, es perfilaven com els grans projectes pels quals havien de treballar a tot gas colles com els Capgrossos de Mataró, els Xiquets de Tarragona i els Castellers de Sants.

Els Castellers de Vilafranca van descarregar el 3 de 10 el dia 1 de novembre del 2015, per la diada de Tots Sants, a Vilafranca del Penedès. (Foto: Arxiu Castellers de Vilafranca)

El triumvirat triomfal

Després de set llargs mesos d'un calendari casteller intens i excitant, la sensació més eloqüent que va deixar aquesta temporada fou que ja no hi havia marxa enrere possible en això dels castells. Si el 2014 s'havia parlat que el món casteller estava assistint al segon *boom* i que no es tractava pas d'un fenomen espontani, sinó que era producte d'una progressió a l'alça de l'activitat casteller que s'arrossegava des de feia algunes temporades molt clarament, la campanya del 2015 va significar la confirmació definitiva que els castells havien entrat en una dimensió nova.

Els comportaments, les dinàmiques, la metodologia d'assaig (més assaigs, més intensos, la preparació física com un component essencial, l'evolució tècnica...), tot plegat contribuïa a dibuixar un escenari que feia preveure que la progressió a l'alça no era el resultat d'una conjuntura favorable, sinó d'una coincidència de factors que havien construït una nova realitat, amb uns fonaments molt sòlids. «Avui, les colles grans portem uns ritmes de treball i de dedicació a la millora tècnica gairebé professionals», comentava pocs dies abans de la diada de Sant Fèlix el president dels Castellers de Vilafranca, Joan Badell.

La qualitat dels assaigs, juntament amb l'augment del nombre de nous castellers que engrandien la *massa crítica* de la majoria de colles i, en conseqüència, ampliava clarament el ventall de les possibilitats de plantejar-se nous reptes, cal considerar-los com a determinants per explicar que el 2015 s'hagués tancat amb uns registres que feia uns anys eren inimaginables, amb més d'un centenar de castells de gamma extra (concretament van ser 108, dels quals 83 de descarregats i 25 de carregats) aplaudits en les places de tot el país. (Cal apuntar també com un factor clau en el creixement qualitatiu del nombre de nous castellers la consolidació del model de les colles universitàries, que han exercit d'autèntiques *escoles* de castellers per als joves que s'inicien en la pràctica casteller en el context de les formacions universitàries, les quals tenen en la metodologia i en l'entusiasme en la pràctica dos dels seus elements característics. Els castellers formats en les colles universitàries que, després de l'experiència o simultàniament, s'inscriuen a les colles castelleres de les seves ciutats, ho fan amb els fonaments tècnics, de treball i de compromís molt ben assumits.)

Quant a resultats, la gran novetat que ens va deixar l'inoblidable 2015 casteller va ser veure com els Castellers de Vilafranca, els dominadors clars de les últimes dècades, compartien el tron amb els Minyons de Terrassa i amb la Colla Vella dels Xiquets de Valls. I el més significatiu d'aquest triumvirat és que no es va produir per una baixada de nivell dels vilafranquins, sinó per l'augment espectacular operat en el rendiment de les altres dues formacions. En aquest sentit, tant els Castellers de Vilafranca com els Minyons de Terrassa i la Colla Vella podien presentar, cadascuna per si mateixes, unes credencials úniques i exclusives.

Tres gestes exclusives

Així, els Minyons de Terrassa va ser els primers i els únics capaços de descarregar un dels mites de la gamma extra que quedava pendent: el colossal 4 de 10. I ho van fer en una actuació única, en la qual van descarregar, també, el seu quart 3 de 10 de l'any per compondre una combinació mai vista fins aleshores com era la de veure dos castells de 10 pisos descarregats, i a més a més en una mateixa actuació.

Amb el seu èxit rotund sobre el 4 de 10, els Minyons engrandien la seva merescuda fama de saber resoldre atzucacs estructurals de castells amb folres i manilles amb nota de matrícula d'honor. Va ser en la diada dels Minyons de Terrassa, el 23 de novembre del 2015: això només ho van fer els Minyons de Terrassa, amb Guillem Comas com a cap de colla. «No hi ha una solució màgica, sinó que ha estat la suma de moltes coses, de treballar bé, de tenir gent amb experiència i una canalla molt ràpida i valenta», reflexionava el cap de colla dels Minyons. «En la nostra diada, descarregar el 3 de 10 amb la solvència que ho vam fer ens va donar el punt de convenciment per afrontar tot seguit el 4 de 10. En castells, més que un 50 per cent físic i un 50 per cent mental, penso que el percentatge mental és superior», afegia. Cal dir també que els Minyons també van intentar, sense èxit (a Girona), el 2 de 8 net per primera vegada.

Els Castellers de Vilafranca, al seu torn, va ser els únics que van ser capaços de descarregar el 3 de 10 i la torre de 8 neta (una construcció que només ells han aconseguit completar) en una mateixa actuació, en la qual, a més a

més, van arrodonir la sèrie amb el 3 de 9 amb l'agulla i un pilar de 8 també descarregats. Una actuació magistral i impol·luta (en aquells moments la més puntuada de la història).

Els vilafranquins van tornar a acreditar un potencial enorme que els capacitava per combatre i per vèncer el 3 de 10 i, tot seguit, fer una demostració de virtuosisme tècnic extrem per sotmetre la torre de 8 neta. Va ser en la diada de Tots Sants, l'1 de novembre del 2015: això només ho van fer els Castellers de Vilafranca, amb Pere Almirall comandant els camises verdes per última vegada. «Han estat uns anys molt intensos, en els quals ens hem mantingut a dalt de tot, fent els millors castells i donant-ho sempre tot a qualsevol plaça», reflexionava el casteller vilafranquí.

«La diada de Tots Sants és una diada perfecta, en la qual vam saber tenir la força mental per afrontar dos supercastells completament diferents, com són el 3 de 10 i la torre de 8 neta; la satisfacció va ser màxima com a cap de colla», relatava Almirall en una trobada amb periodistes a Cal Figarot, per fer balanç de l'exercici.

La Colla Vella dels Xiquets de Valls, per la seva banda, va ser l'única colla capaç d'ajuntar en una mateixa sèrie tres dels *reis* de la gamma extra, en una inoblidable diada a la plaça del Blat en la qual va carregar el 3 de 10, va descarregar el 4 de 9 net (la Vella va ser l'única que ho va fer en aquesta campanya) i va carregar el 2 de 8 net, en una demostració de recursos tècnics impressionant, a la qual cal afegir la sobredosi de casta castellera que forma part de l'ADN de la colla.

Va ser en la diada de Santa Úrsula, el 25 d'octubre del 2015: això només ho va fer la Colla Vella amb Manel Urbano al capdavant. «La Colla Vella ha estat un exemple de compromís i de treball constant per aconseguir els objectius que ens havíem fixat», declarava el cap dels rosats als mitjans que cobrien l'actualitat castellera. «La diada de Santa Úrsula va ser inoblidable, amb un 4 de 9 net impecable i després amb un 2 de 8 net que, de fet, portàvem molt ben treballat i confiàvem a descarregar-lo», va continuar el líder vallenc. Un altre dels moments que Urbano reconeixia «que no oblidaré mentre visqui és el triomf espectacular aconseguit per la Vella a Vilafranca en la diada de Sant Fèlix, un diada molt exigent, a la qual ens vam presentar en molt bona forma i pletòrics de confian-

La Colla Jove Xiquets de Tarragona va descarregar el 5 de 9 en la diada de Sant Magí, el 19 d'agost del 2015, a la plaça de les Cols de Tarragona. (Foto: Francesc Virgili / Arxiu Colla Jove Xiquets de Tarragona)

Per Santa Úrsula del 2015, el dia 25 d'octubre, la plaça del Blat de Valls va veure com la Colla Vella descarregava el 4 de 9 net i carregava el 2 de 8 net. (Fotos: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

ça», explicava el cap de la Vella. Descarregar el 3 de 10, una fita encara no assolida, quedava com el gran objectiu pendent dels rosats de cara a la següent temporada.

Un Sant Fèlix memorable, una temporada fabulosa

Tampoc no oblidaran aquell 30 d'agost del 2015 els més de 10.000 aficionats que, segons els càlculs del Departament d'Urbanisme de l'Ajuntament de Vilafranca del Penedès, caben a la plaça de la Vila de Vilafranca del Penedès. La diada de Sant Fèlix del 2015 va ser memorable: va començar amb el 3 de 10 dels Minyons, va continuar amb el 4 de 9 net de la Colla Vella i va acabar amb els Castellans de Vilafranca reaccionant i aguantant el tipus.

Globalment, la del Sant Fèlix del 2015 va ser considerada, amb tretze castells de gamma extra acumulats —una marca sense precedents—, la millor diada de la història dels castells. Al final de l'actuació els caps de colla de les tres colles més destacades exterioritzaven les seves sensacions amb aquestes paraules. Guillem Comas (Minyons de Terrassa: 3/10fm, 5/9f, 2/9fm, P/8fm(c)): «Sortir de 3 de 10 ha estat una decisió encertada, perquè en una actuació tan llarga prevèiem que era quan la colla estaria en millor disposició per fer-lo.» Manel Urbano (Colla Vella: 4/9fa, i3/10fm, 4/9net, 2/8net(c), P/8fm): «Ha estat una diada impressionant en tots els sentits; som una colla molt forta mentalment i ens mereixíem una actuació com la d'avui a Vilafranca.» Pere Almirall (Castellers de Vilafranca: 3/9fa, id3/10fm, 3/10fm(c), 2/8net(c), P/8fm): «Estic orgullós de la colla, de com ha resistit, tot i que l'objectiu era descarregar el 3 de 10 i la torre de 8 neta, i això no s'ha aconseguit. Els astres, avui, no s'han alineat amb nosaltres.» Va completar el cartell la Colla Joves, que amb el 2 de 9 carregat com a millor castell es va quedar lluny de la lluita amb les altres tres colles.

Però seria injust parlar només d'una diada, perquè si per una cosa es va caracteritzar aquest inoblidable any casteller va ser perquè cada gran cita va respondre a les expectatives creades. Cal parlar de la diada del Catllar, amb el cos a cos a tres bandes que van protagonitzar la Jove Xiquets de Tarragona, la Colla Vella i els Castellans de Vilafranca (a pocs dies de Sant Fèlix). Cal parlar també de la diada de Santa Tecla a Tarragona, en una plaça de la Font entusiasmada amb el duel entre els verds i els rosats, que competiren fins al límit de les seves forces. No es pot oblidar tampoc la diada de Sant Narcís a Girona, amb els Minyons portant el 3 de 10 a la plaça del Vi. A banda de

les diades ja comentades de Santa Úrsula, a Valls, i dels Minyons, a Terrassa.

El 2015 va ser un any senzillament inoblidable que presagiava el que havia de ser l'any següent.

Totes les colles renoven els galons de gamma extra

Pel que fa a la resta de les colles que podien presumir de tenir galons de gamma extra, totes, sense excepció, van reeditar la seva condició d'excel·lència.

Una altra cosa és que algunes d'aquestes colles no van poder assolir tots els objectius que s'havien fixat per a l'any 2015. Però és que ja se sap que, quan es juga a màxims, les possibilitats que surti creu són més elevades. Aquest va ser el cas de la Jove Xiquets de Tarragona, que després d'un inici de curs fulgurant, amb el 5 de 9 com a vaixell franquícia tot encapçalant una gamma a la qual va sumar també el primer pilar de 8 descarregat, es va acabar estavellant contra el 3 de 10, en una diada de Santa Tecla que se li va posar travessera.

En canvi, per als Xiquets de Tarragona la Santa Tecla del 2015 és recordada com la millor actuació del seu historial. Els matalassers van tancar l'exercici ampliant la seva gamma amb el 5 de 9 i el pilar de 8, dos castells que la colla va carregar el primer diumenge de Santa Tecla, i als quals cal sumar el 2 de 9 descarregat per Tots Sants a Vilafranca del Penedès per completar el quadre d'honor particular dels Xiquets amb tres castells de la categoria superior.

A Barcelona, els Castellans de Sants van saber consolidar el 2 de 9 i també van transmetre la sensació que, com a colla, el 5 de 9 havia de ser el seu gran repte de cara a l'any següent. Als Castellans de Barcelona, per la seva banda, ningú no els va poder negar la capacitat de lluita —un tret que els identifica— i que, juntament amb uns molt bons fonaments tècnics, els va permetre no perdre l'estela i mantenir-se entre les més grans, amb el 9 de 8 que la colla va descarregar, amb la dificultat afegida de fer-lo amb un enxaneta.

Paral·lelament, els Capgrossos de Mataró van dur a terme una campanya en la qual van patir algunes caigudes dures que van deixar-li els troncs força malmesos i la sensació, repetida en més d'una ocasió, que s'havia de començar gairebé de zero... Però la colla mataronina va saber refer-se a cada revés i va acabar el curs carregant el seu primer pilar de 8 i, per tant, renovant també la seva condició entre les més grans.

▲ Els Capgrossos de Mataró van carregar el pilar de 8 per primera vegada a Vilafrañca del Penedès, per la diada de Tots Sants del 2015.
(Foto: Arxiu Capgrossos de Mataró)

La conquesta del 4 de 10

Joan Beumala Castells

Terrassa, plaça Vella, 22 de novembre del 2015. Migdia. Es respira un ambient de calma tensa. De diada gran. Els aficionats prenen posicions, els castellers s'enfaixen amb cares de concentració...

Marc Roura (excap de colla dels Minyons) comentava: «A diferència de l'any passat, aquesta vegada ho veig molt bé; hem resolt el tema dels laterals, que era fonamental, i la colla s'ho creu de veritat.» Joan Brugués (un dels fundadors de la colla) apuntava: «Això que veurem avui, aquí, serà inoblidable.» El guió estava escrit, però calia el més difícil: dur-lo a la pràctica.

Els Minyons de Terrassa van tornar a escriure una pàgina d'or de la història casteller a descarregar, enmig d'un ambient embogit, a l'escalf de la seva gent, el fins llavors inèdit 4 de 10, una construcció «monstruosa» amb gairebé un centenar de components al folre (96 concretament) i una quarantena a les manilles per projectar cap amunt el tronc dels escollits per a la glòria; com en el que havien provat la temporada anterior, en aquest també van posar laterals a les manilles.

Francament, amb el pis dels setens posats, tal com estava de ben quadrada l'estructura, la sensació era que no se'ls podia escapar. L'exhibició del folre i les manilles, que van acabar al límit per permetre que el tronc culminés l'obra mestra, va ser antològica.

◀ *El primer 4 de 10 que va veure el món casteller va ser obra dels Minyons de Terrassa, que el van descarregar en la seva diada, el 22 de novembre del 2015, a la plaça Vella de Terrassa.
(Foto: Arxiu Minyons de Terrassa)*

CASTELLS DE GAMMA EXTRA 2015

COLLA	4/10fm	3/10fm	2/8 net	4/9 net	3/9fa	4/9fa	5/9f	P/8fm	2/9fm	9/8
Castellers de Vilafranca		1d 2c	1d 2c		6d			10d	10d	
Colla Vella dels Xiquets de Valls		2c	2c	3d		6d 1c		4d 1c	6d	1c
Minyons de Terrassa	1d	4d			1c		6d	3d 2c	6d	3d
Colla Jove Xiquets de Tarragona							2d 1c	1d 2c		2d
Xiquets de Tarragona							2c	1c	1d 2c	
Colla Joves Xiquets de Valls									3d 1c	
Castellers de Sants									2d	
Capgrossos de Mataró								1c		
Castellers de Barcelona										1d*
RESUM	9 colles de gamma extra / 108 castells de gamma extra (83 descarregats i 25 carregats)									

* Amb un sol enxaneta.

Finalment, pel que fa a les colles de gamma extra, la Colla Joves Xiquets de Valls, amb Jaume Galofré al capdavant, va iniciar el curs amb la intenció de renovar el plantejament i els troncs a fons. Potser van ser massa canvis de cop, o potser no. El cas és que la Joves va acabar amb tres 2 de 9 descarregats i un de carregat. En definitiva, uns guarismes que no eren per tirar coets, però que es podien interpretar com un símptoma que la colla havia fet un pas endavant en el treball de les estructures amb folres i manilles. L'intent —seriós— de 3 de 10 que la Joves va fer per Santa Úrsula confirmava aquesta impressió.

Les colles de nou

D'entre la resta de colles que l'any 2015 van fer castells de nou pisos, va destacar el comportament dels Castellers de la Vila de Gràcia, que es van mostrar molt sòlids durant tot el curs. El mateix es pot dir dels Castellers de Sabadell, que van confirmar la condició de colla gran i que,

al 3 de 9, van afegir el 4 de 9 descarregat, el mateix que també van aconseguir els Xiquets de Reus, tot i que en el cas dels de la camisa marró avellana el 4 de 9 va ser carregat. Gràcia, Sabadell i Reus van deixar entreveure, a més, que eren colles amb un marge de millora per explotar.

En un any de màxims, el món casteller també va assistir a l'entrada triomfal dels Xicots de Vilafranca i dels Nens del Vendrell al selecte grup de les colles de nou pisos. Va ser especialment significatiu el cas dels Nens, una colla històrica, fundada el 1926, i que, per tant, gairebé 90 anys després de la seva creació va aconseguir descarregar per primera vegada el 3 de 9. Pel que fa als vilafranquins de la camisa vermella, el 3 de 9 el van carregar per la festa major de la capital de l'Alt Penedès.

Cal valorar també la progressió de dues colles que ja apuntaven molt bones maneres, com són els Marrecs de Salt i els Castellers de Sant Cugat, dues formacions que van aconseguir elevar el seu sostre tot descarregant el 5 de 8, un castell que acredita una colla.

5 de 9 carregat dels Xiquets de Tarragona en la diada de Santa Tecla, el 20 de setembre del 2015, a Tarragona. (Foto: Arxiu Xiquets de Tarragona)

DOW
FESTA PER A TOTHOM
250 ANIVERSARI

JVNTAMENT

ALTRAD
RODISOLA

◀ La Colla Joves Xiquets de Valls va descarregar el 2 de 9 a la plaça de Sant Jaume de Barcelona, en la diada de la Mercè, el 20 de setembre del 2015. (Foto: Arxiu Colla Joves Xiquets de Valls)

2016: el millor any de la història...

Amb els focus apuntant al XXVI Concurs de Castells de Tarragona com a data clau i culminant, en un context expansiu, de més colles i més castellers, amb un nivell absolut altíssim i amb unes expectatives que s'havien disparat al màxim, la campanya castellera del 2016 contenia tots els ingredients per superar la precedent i esdevenir, una altra vegada, la millor temporada mai viscuda... Els pronòstics apuntaven que no només es podrien mantenir els registres de l'any anterior, en què s'havien batut tots els rècords, sinó que es donaven totes les condicions per superar-los.

Des del punt de vista social, la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya considerava que els castells vivien un període de «creixement sostingut i estable, que demostra que són una activitat dinàmica i en evolució», segons indicava el president, Jordi Grau (representant de la Jove de Tarragona, la colla que ocupava la presidència), en l'assemblea anual que va celebrar l'organisme abans d'iniciar el curs. Corroborava aquesta sensació tan optimista el fet que la temporada del 2016 arrencava amb un total de 100 col·lectius censats per la CCCC (dotze dels quals en qualitat de colla en formació) i amb més de 12.000 castellers amb camisa. La mateixa entitat va calcular també que en el decurs de l'any 2016 tindrien lloc més de 1.200 actuacions o actes relacionats amb els castells.

Entre totes les diades del 2016, mereixen una menció a part les que ja han passat a formar part de la història dels castells en lletres d'or, com les de Vilanova i la Geltrú, la Firagost de Valls, el Catllar, Santa Tecla a Tarragona, Sant Narcís a Girona, Sant Fèlix a Vilafranca del Penedès, Santa Úrsula a Valls, la diada dels Minyons a Terrassa... i el XXVI Concurs de Castells de Tarragona.

L'estadística, freda però explícita, evidencia que la temporada del 2016 va ser la més important quantitativament i qualitativament que els castells mai han viscut fins al moment de tancar aquest treball. I, a més a més, la del 2016 va ser una campanya que va comptar amb l'afegit emocional d'haver mantingut la tensió màxima fins a l'últim pilar de l'última gran actuació.

El del 2016 va ser un curs casteller molt especial i per molts motius. En aquest sentit, és especialment significatiu constatar com una construcció com el 3 de 10 hagués passat de ser el gran colós de la gamma extra a l'opció d'obertura (és a dir, el castell teòricament més accessible) en les actuacions més importants de les tres colles que,

matisos a banda i per mèrits propis, es van acabar repartint la triple corona del món casteller: els Castellers de Vilafranca, la Colla Vella de Valls i els Minyons de Terrassa.

Així, el 3 de 10 va ser el castell menys puntuat del triplet amb què els Castellers de Vilafranca van guanyar el concurs del 2016. Així també, la Colla Vella va arrencar la seva fabulosa actuació de Santa Úrsula amb el 3 de 10. I així, per tercera vegada, els Minyons van començar la seva diada de la colla, precisament, amb el 3 de 10.

Els verds i els rosats

Trepidant i sense treva. El duel protagonitzat durant tota la temporada pels Castellers de Vilafranca, amb Toni Bach estrenant-se com a cap de colla, i per la Colla Vella, amb Manel Urbano repetint al capdavant, va ser el *leitmotiv* que va marcar el guió casteller del 2016, amb el concurs de Tarragona com a moment culminant del cara a cara mantingut per aquestes dues fabuloses formacions. La gran batalla.

Els camises verdes i els camises rosades van dirimir un llarg combat de resistència i d'alt voltatge, amb actuacions memorables per part d'ambdós bàndols, com la dels Castellers de Vilafranca a Vilanova i la Geltrú (30 de juliol), on es va veure el primer 3 de 10 de l'any, que va tenir la resposta immediata per part de la Colla Vella tot descarregant (per primer cop en el seu historial) el mateix castell de 10 en la diada de la Firagost a Valls (3 d'agost). O l'enfrontament cos a cos entre verds i rosats en el marc de la diada de Santa Tecla a Tarragona (18 de setembre), amb un altre 3 de 10 vilafraquí i el primer 4 de 10 carregat en l'historial dels vallencs, entre d'altres diades per al record.

Vilafraquins i vallencs van elevar la castellística al grau sublim en l'apoteòsica diada de Sant Fèlix a la plaça de la Vila de Vilafranca del Penedès. Una Colla Vella enfurismada plantava espectacularment el 3 de 10 i el 4 de 9 net, i obligava els Castellers de Vilafranca a una reacció del mateix calibre, amb el 3 de 10 i, quan la colla semblava ja vençuda, aconseguint carregar el seu primer 4 de 10. A un mes del concurs, totes dues colles havien demostrat que només rendint al límit de les pròpies possibilitats serien capaces de poder doblegar l'altra.

Al final d'una demostració tan gran de força i de talent casteller, Manel Urbano es mostrava eufòric amb el comportament dels seus: «Descarregar el 3 de 10 i el 4 de 9 net en una diada com Sant Fèlix i en aquesta plaça tan emblemàtica és una sensació molt especial.» Per al líder dels rosats, «la Colla Vella surt de Vilafranca molt enfortida i

CASA DE
LA VILA

Estrella

convençuda de la seva força, sens dubte aquesta actuació ens anirà molt bé de cara al concurs». En el seu primer Sant Fèlix liderant els Castellars de Vilafranca, Toni Bach valorava la capacitat de superació dels verds: «Després del primer intent del 4 de 10 i amb la Vella pressionant tant l'actuació se'ns ha complicat molt, però és aleshores quan s'ha vist que la colla no es rendeix.» I afegia: «De cara al concurs hem d'aprendre dels errors i quedar-nos amb aquesta capacitat de no defallir mai.»

La batalla definitiva d'un enfrontament noble, honest i èpic entre vilafranquins i vallencs es va produir a la Tarraco Arena de Tarragona, el 2 d'octubre del 2016. Al castellòdrom tarragoní, amb la 26a edició del concurs en joc, els Castellars de Vilafranca van suportar millor la pressió i van acabar celebrant una victòria grandiosa. «Ho hem donat absolutament tot, estic molt orgullós de la meua colla i l'ovació que ens ha fet la plaça després de la caiguda del segon intent de 3 de 9 net [la colla n'havia desmuntat un abans] no se m'oblidarà en tota la meua vida. Veníem a guanyar, però ens ha faltat aquella punta de fortuna per descarregar el 4 de 10 de la primera ronda», reflexionava Manel Urbano a l'arena de l'antiga plaça de braus.

Des del bàndol dels vencedors, Toni Bach valorava «la força mental que ha tingut la colla per aguantar la moltíssima pressió que hi havia per poder afrontar els castells amb garanties. El concurs et posa al límit. Sobretot, em quedo amb el 4 de 10 descarregat. Per com va ser. Estava convençut que el faríem». La frase pronunciada pel cap dels verds en una entrevista per a *El Punt Avui* ho resumia tot: «Només els millors Castellars de Vilafranca de la història podien guanyar la millor Colla Vella de la història».

Els Castellars de Vilafranca van revalidar el títol de campions del món casteller per vuitena vegada consecutiva, cosa que vol dir que portaven setze anys instal·lats al primer lloc del podi. La sèrie guanyadora dels verds a Tarragona és per treure la respiració: 3 de 10 i 4 de 10 descarregats (en el cas del quatre era el primer completat del seu historial), més la torre de 8 neta carregada (amb l'excepcionalitat que, tot i que només una va puntuar, la colla va carregar dues vegades aquesta torre, ja que després de la primera hi va tornar amb l'objectiu de completar-la). A més a més, Vilafranca va acabar la temporada sent la colla que sumava més castells de gamma extra.

«El cos a cos que durant tot l'any hem mantingut amb la Colla Vella ha estat espectacular, jo mai no havia vist una cosa igual», destacava Bach en el moment de repassar els aspectes més destacats d'un any únic. «La competitivitat entre totes dues coses ens ha esperonat a uns i als altres. Quan vam portar el 3 de 10 a Vilanova, alguns consideraven que estàvem anant a un ritme massa alt, i tres dies després va la Vella a la Firagost i planta el 3 de 10. Si una afluixava, l'altra li hauria passat per damunt», reflexionava el cap dels verds.

I és que la Colla Vella va mantenir el mateix ritme, altíssim i sense treva, que els verds durant tot l'any. Aquesta ambició il·limitada els va valer als rosats per segellar la millor campanya de la seva bicentenària història i que va tenir com a moment culminant la diada de Santa Úrsula (23 d'octubre) a la plaça del Blat. Dues setmanes després de no poder guanyar a Tarragona, la Colla Vella protagonitzava la gesta inigualable de descarregar els dos colossos de 10 pisos, el 3 de 10 i el 4 de 10 (que descarregava per primera vegada en el seu historial), més el 4 de 9 net. És a dir: tres reis de la gamma extra d'una tirada.

«La Vella és la Vella, entre altres coses, perquè és capaç de fer coses com aquesta. I, a més a més, fer-ho després de la decepció que per a la colla va suposar no haver guanyat a Tarragona encara té més mèrit», comentava un emocionat Manel Urbano a la mateixa plaça del Blat pocs minuts després de l'actuació. «Acabar la millor temporada de la nostra història fent la millor actuació de la història és una recompensa molt merescuda», afegia el cap de la Vella.

L'any (també) dels Minyons

Sense fer gaire soroll, desplaçats dels focus que il·luminaven la pugna entre verds i rosats, els Minyons de Terrassa van saber plantejar la temporada amb molt bon traç, sabent esperar el seu moment amb paciència i controlant la situació per poder arribar als dies decisius en la disposició adequada per afrontar els grans reptes.

Els terrassencs van començar la campanya amb Albert Pérez que prenia el relleu de Guillem Comas en les funcions de cap de colla. Comas va decidir deixar el comandament de la colla després d'haver completat dues temporades d'un rendiment altíssim i Pérez (que ja havia

El 4 de 10 que la Colla Vella va descarregar per primera vegada en el seu historial, en la diada de Santa Úrsula, el 23 d'octubre del 2016, a Valls. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

▲ La Colla Jove Xiquets de Tarragona va descarregar el 3 de 10 per primer cop en la diada de la fira de Santa Teresa, a la plaça Vella del Vendrell, el 16 d'octubre del 2016. (Foto: Francesc Virgili / Arxiu Colla Jove Xiquets de Tarragona)

▲ El 4 de 10 que els Minyons de Terrassa van descarregar en el marc de la diada de la colla, el 20 de novembre del 2016, a la plaça Vella de Terrassa. (Foto: Arxiu Minyons de Terrassa)

CASTELLS DE GAMMA EXTRA 2016

COLLA	4/10fm	3/10fm	2/8 net	4/9 net	3/9fa	5/9f	P/8fm	2/9fm	3/8ps	9/8
Castellers de Vilafranca	1d 1c	6d	2c	1d	7d 1c		8d 1c	10d	2d	
Colla Vella dels Xiquets de Valls	1d 2c	3d 1c		6d 1c		3d 1c	2d 1c	1c		
Minyons de Terrassa	1d	2d 2c			2d	4d 1c	3d 1c	5d 1c		3d
Colla Jove Xiquets de Tarragona		1d			1d 1c	7d	2d 2c			9d
Colla Joves Xiquets de Valls				1c		2d 1c		2d 1c		
Castellers de Sants						1d	1d	4d		
Capgrossos de Mataró						1c		1d 1c		1c
RESUM	7 colles de gamma extra / 127 castells de gamma extra (101 descarregats i 26 carregats)									

estat cap de colla el 2012) es posava al capdavant amb la intenció «d'afrontar la temporada amb ganes, sabent gestionar l'èxit de l'any passat i amb la voluntat de continuar amb l'extraordinària feina feta, preparant bé els castells als assaigs per poder aspirar als reptes que ens anem plantejant durant la temporada».

Així, en la primera meitat del curs els Minyons es van dedicar a renovar algunes posicions clau dels tronc i va ser, en un segon tram del curs extraordinari, quan van recollir-ne els fruits. El moment estel·lar el va viure l'agrupació de la camisa lila malva en pròpia plaça, per la diada de la colla (20 de novembre), la que ha passat a ser l'actuació més puntuada de tots els temps, amb el 3 de 10 i el 4 de 10, més el 3 de 9 amb l'agulla i el pilar de 8, tots descarregats. «Ha estat un any més difícil del que la gent es pensa, però hem arribat al final molt bé; el segon tram ha estat inoblidable i l'actuació de la diada, perfecta, amb quatre castells de gamma extra, amb els dos castells de 10 pisos. I tots descarregats!», declarava exultant el cap de colla a la mateixa plaça Vella de Terrassa, minuts després de la memorable actuació. Cal dir també que en aquest curs els Minyons es van enfrontar per segon cop (el primer intent l'havien fet l'any anterior) i també sense fortuna amb el 2 de 8 net, un castell que la colla va treballar molt intensament durant tota la temporada però que es manté com una de les seves assignatures pendents.

Colla Jove

La quarta protagonista d'excepció del 2016 va ser la Jove Xiquets de Tarragona. Els tarragonins van tornar a demostrar el seu domini inigualable sobre el 5 de 9 millor i, amb la supercatedral per bandera, van evidenciar una solidesa i fiabilitat contundents que es van plasmar en el seu primer 3 de 9 amb l'agulla descarregat (un autèntic atzucac de la castellística) al concurs i, sobretot, en el 3 de 10 que van completar de manera magistral en la seva última actuació de l'any, a la històrica plaça Vella del Vendrell (16 d'octubre), el mateix escenari on la colla hi havia descarregat el seu primer 5 de 9 (2012) i hi havia carregat el primer pilar de 8 (2014).

La Jove tarragonina va atacar el castell de 10 d'entrada i el resultat va ser impressionant. Una demostració de domini i control absolut, i amb una canalla rapidíssima, de les que marquen diferències. Menció especial també per al treball excel·lent del folre i del cos de manilles, que va facilitar les coses als escollits del tronc. Un castell de 10 amb matrícula d'honor, el primer que completava la colla i dels millors mai vistos fins aleshores. «L'intent del 3 de 10 del concurs [la Jove l'havia intentat feia tot just un parell de setmanes] penso que va ser bo, però a aquest monstre qualsevol desajust el castiga. Avui ens hem trobat molt ben posicionats, amb l'encaix del folre

i les manilles ban falcat, i el tronc ha treballat el castell amb molta concentració, mentre que la canalla ha pujat a un ritme molt ràpid i la descarregada ha estat gairebé plàcida. Ha estat una demostració de la maduresa de la colla», relatava el seu cap, Aleix Bordas, un casteller de tronc que havia completat el seu primer any —somià— al capdavant de la Colla Jove.

Pel que fa a les altres tres agrupacions que van completar el grup de les colles de gamma extra, les valoracions sobre el seu rendiment en el decurs d'aquesta temporada són disperss. Així, la Colla Joves Xiquets de Valls va presentar un full de serveis encapçalat pel 5 de 9 descarregat i, sobretot, pel 4 de 9 net que va carregar per Sant Fèlix, el

30 d'agost. De totes maneres, la Joves no va poder mantenir el fortíssim ritme marcat per les altres colles més grans (es va enfrontar, sense èxit, dues vegades amb el 2 de 8 net i dues vegades més amb el 3 de 10).

Els Castellers de Sants, al seu torn, van fer una campanya per emmarcar. Els *borinots* no solament van renovar la seva condició de colla de gamma extra, sinó que van fer un salt qualitatiu al descarregar el seu primer 5 de 9 (per Tots Sants a Vilafranca), que s'afegia al 2 de 9 i al pilar de 8. Per la seva banda, els Capgrossos de Mataró també es van estrenar amb el 5 de 9, que van carregar a Terrassa, en la diada dels Minyons. «És molt meritori el que hem fet i és veritat que ja tenim la fotografia del 5 de 9, però em

► *El 4 de 9 net que la Colla Joves Xiquets de Valls va carregar per la diada de Sant Fèlix, el 30 d'agost del 2016, a Vilafranca del Penedès. (Foto: Fèlix Miró / Revista Castells)*

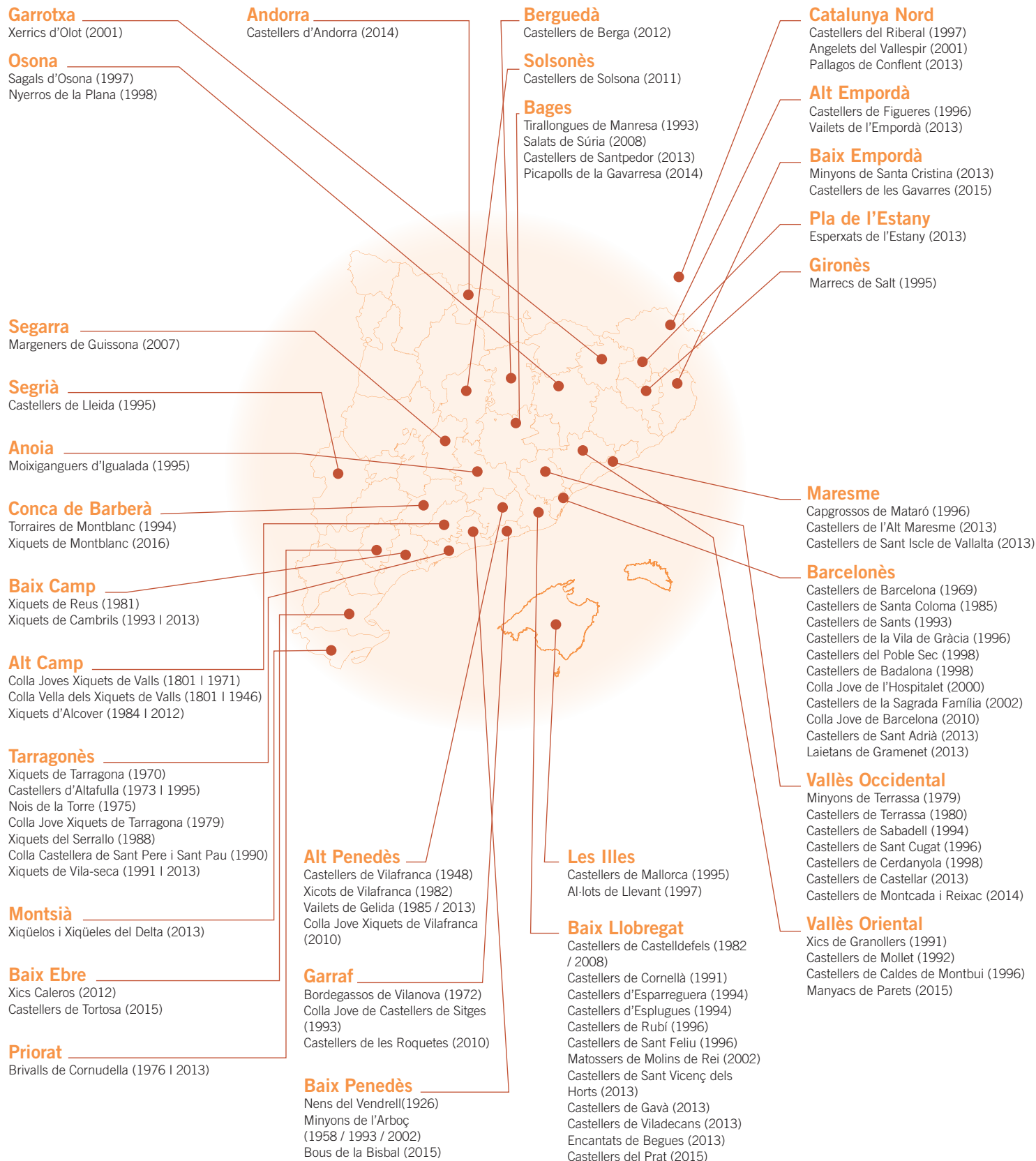

Els Castellers de Sants van descarregar el seu primer 5 de 9 en el marc de la diada de Tots Sants del 2016, a Vilafranca del Penedès. (Foto: Jaume Serrat / Arxiu Castellers de Sants)

► *En l'última gran actuació de l'any, la diada dels Minyons, el 20 de novembre del 2016, a Terrassa, els Capgrossos de Mataró van carregar el 5 de 9. (Foto: Arxiu Capgrossos de Mataró)*

2016. LES COLLES DEL MÓN CASTELLER

Font: *Revista Castells*.

TOTS ELS CASTELLS DE GAMMA EXTRA FETS PER CADA COLLA (1993-2016)

COLLA	9d8	3d8ps	2d9fm	pd8fm	5d9f	7d9f	4d9fa	3d9fa	3d10fm	4d10fm	4d9sf	2d8sf	2d9sm	Total
Castellers de Vilafranca	9d + 1c	2d	84d + 7c	69d + 1c	12d + 7c	1d	31d + 6c	25d + 1c	9d + 12c	1d + 1c	5d + 6c	6d + 11c	3c	254d + 56c
Minyons de Terrassa	15d	0	46d + 20c	9d + 8c	20d + 11c	0	6c	2d + 2c	9d + 6c	2d	3d + 4c	0	0	106d + 57c
Vella dels Xiquets de Valls	8d + 2c	5d + 4c	14d + 8c	16d + 11c	11d + 16c	0	17d + 7c	0	3d + 5c	1d + 2c	6d + 3c	5c	0	81d + 63c
Jove Xiquets de Tarragona	22d + 1c	0	1c	3d + 7c	21d + 3c	0	0	1d + 1c	1d + 1c	0	0	0	0	48d + 14c
Joves Xiquets de Valls	2d	0	6d + 6c	2c	11d + 6c	0	0	0	0	0	3d + 11c	2c	0	22d + 27c
Castellers de Sants	0	0	8d	1d + 1c	1d	0	0	0	0	0	0	0	0	10d + 1c
Capgrossos de Mataró	1c	0	3d + 4c	1c	1c	0	0	0	0	0	0	0	0	3d + 7c
Xiquets de Tarragona	0	0	2d + 4c	1c	2c	0	0	0	0	0	0	0	0	2d + 7c
Castellers de Barcelona	4d + 1c	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4d + 1c
TOTAL	60d + 6c	7d + 4c	163d + 50c	98d + 32c	76d + 46c	1d	48d + 19c	28d + 4c	22d + 24c	4d + 3c	17d + 24c	6d + 18c	3c	530d + 233c

Taula elaborada per Miquel Ferret.

Dades a 31 de desembre del 2016.

Nota: La columna del 9 de 8 comptabilitza tant els castells realitzats amb tres enxanetes com els fets amb un de sol.

deixa un regust agredolç, ja que nosaltres havíem preparat el castell per descarregar-lo, volíem descarregar el 5 de 9», era la reflexió sincera que feia el cap dels mataronins, Xevi Castellví.

Les colles de nou

Si una colla no guarda bons records de la temporada del 2016 és la dels Xiquets de Tarragona, que no van poder reeditar cap dels castells de gamma extra que havien fet l'any anterior i es van haver de conformar amb el 3 de

9 com a millor construcció assolida, igual que els Castellers de Barcelona.

La relació de colles que durant el 2016 van fer castells de nou pisos es va completar amb els Castellers de la Vila de Gràcia, que van mantenir el nivell de l'any anterior; amb els Nens del Vendrell i amb els Xicots de Vilafranca, que van assolir els millors registres dels seus historials respectius, totes dues amb el 3 de 9 i el 4 de 9 (descarregat el dels Nens i carregat el dels vilafranquins), i amb els Castellers de Sabadell i els Xiquets de Reus, que assoliren el 3 de 9.

El concurs del 2016

Joan Beumala Castells

El 2 d'octubre del 2016, la Tarraco Arena de Tarragona va ser l'escenari d'un duel majestuós en el marc de la 26a edició del Concurs de Castells. En un cos a cos èpic entre els Castellers de Vilafranca i la Colla Vella, per a la llegenda dels castells, els Castellers de Vilafranca van guanyar per vuitena vegada consecutiva el certamen, però per fer-ho es van veure forçats a fer coses tan insòlites i mai vistes com tornar a intentar una torre de 8 neta que ja havien carregat, per mirar de descarregar-la i deixar sense opcions una Colla Vella incansable, que tot i haver d'anar a remolc des de la primera ronda va mantenir les possibilitats de vèncer fins a l'últim sospir. Mai el món casteller no havia assistit a un enfrontament d'aquest calat, a un frec a frec que engrandeix i ennobleix això que en diem fet casteller.

La Tarraco Arena és un escenari molt sever, que impressiona molt. Un concurs és una competició de desgast, físic i mental. El castell d'obertura sempre és molt important, perquè és el que ha de marcar el camí. Va parlar primer Vilafranca i ho va fer amb el 3 de 10, un castell que ja havia descarregat en quatre ocasions consecutives durant la temporada i sobre el qual la colla tenia una confiança cega. Aquest va ser un detall molt important. Amb els fonaments del castell, és a dir el folre i les manilles, molt ben encaixats, el tronc dels verds es va llançar a una conquesta majestuosa.

Tal com s'havia especulat en la vigília, la resposta de la Colla Vella fou d'un calibre encara superior. Els rosats van obrir amb el 4 de 10, un castell que feia pocs dies havien carregat per primera vegada per Santa Tecla i que els havia deixat molt bones sensacions. Si la Vella descarregava el 4 de 10 es posava per davant i prenia la iniciativa. I certament va dur a terme una grandíssima execució del 4 de 10. El castell va pujar amb les mides molt correctes, els braços ben travats i el ritme adequat. El folre, molt compacte, i les manilles disposades a donar-ho tot. Coronació magnífica i, quan la plaça ja embogia davant d'una descarregada que aquest cop, sí, semblava que no es podia frustrar,

el pis de quarts va cedir. A la Vella li van faltar cinc segons mal comptats. El cop moral fou molt dur.

Enfortits moralment, els Castellers de Vilafranca van continuar amb el seu guió inalterable que passava per apostar en segona ronda per la torre de 8 neta. Era aquest, possiblement, el castell del qual més segurs estaven. Sobretot, perquè l'havien descarregat en un assaig feia un parell de setmanes. Però a plaça i amb els nervis de la competició, la complexitat extrema d'aquest castell (que només els verds poden presumir d'haver descarregat) es multiplica. Per tenir alguna opció amb la torre de 8 neta cal que l'entrada dels dosos sigui immaculada. Perquè és aleshores quan comença el castell. No va ser el cas, i la serp verinosa de la gamma extra va ensenyar el verí just abans de la carregada. La canalla, fins i tot, es va aturar uns instants perquè el tronc recuperés la posició. Però ja estava ferit i, després de la carregada, la torre es va rompre.

En aquest punt, si la Colla Vella era capaç de descarregar el 3 de 10, s'hauria situat per davant. Moment crucial, però que va fer la sensació que va agafar els rosats encara no del tot recuperats anímicament del que havia succeït en la primera ronda. El 3 de 10 va ser la gran sensació de la Vella per la Firagost i va acompanyar la colla per Sant Fèlix permetent una definició espectacular, però a Tarragona ja va mostrar males maneres. Allí només es va carregar. Al concurs ni tan sols això. El castell no va pujar amb la serenor exigida i va caure abans fins i tot que comencessin les hostilitats. Cares llargues, decepció. Aquests van ser els pitjors moments de la Vella al concurs.

El 4 de 10 de Vilafranca

Però res no estava decidit encara. Els Castellers de Vilafranca es disposaven a afrontar el castell que, a priori, els generava més incògnites. És veritat que per Sant Fèlix el van carregar en unes condicions certament adverses que feien preveure que, en circum-

tàncies normals, el castell es podia descarregar. Però també ho és que el peu que es va enfonsar en la prova que els verds havien fet feia set dies a Vilafranca havia fet mal. Fins i tot, en l'últim l'assaig a Cal Figarot, les proves del quatre no havien deixat gaire bon regust.

El *castellòdrom* de Tarragona posa a prova la pasta de què està feta una colla. I Vilafranca en situacions com aquesta sap treure el millor de si mateixa. Sang competitiva. La mirada de tigre i la capacitat de mantenir el cap fred i el cor calent. I és que només així es pot derrotar sense contemplacions un castell de la magnitud del 4 de 10.

El folre va ser una roca, les manilles un cos d'elit imbatible i el tronc va tenir un comportament meravellós. A cada pis, la concentració era màxima i l'esforç generós per no obrir fronts que acabessin provocant la tempesta. Va ser un recital de control, una execució digna del concurs més apassionant de la història. Vilafranca descarregava per primera vegada el 4 de 10 i la seva nombrosa afició ho va celebrar embogida. Al rotllo, tot eren abraçades i moltes llàgrimes d'emoció, mentre la plaça es rendia a l'espectacle dels verds.

La Vella no es rendeix

La sensació era que el concurs estava gairebé sentenciat. Però la Vella encara no havia dit la seva última paraula. Perquè senzillament, la Vella és la Vella. És a dir, que estava clar que la Vella es deixaria fins a l'última gota de suor abans d'acceptar la derrota.

La situació, però, era límit, ja que l'única opció de mantenir viva l'esperança de victòria passava obligatòriament per descarregar el 4 de 9 net. El castell total dels rosats havia fet trontollar la plaça de la Vila de Vilafranca per Sant Fèlix i, ara més que mai, havia de ser el gran aliat dels vallencs per continuar en la lluita. Fou un altre moment d'emotivitat elevada. El 4 de 9 net que va descarregar la Vella va ser un exemple de tècnica sublim, de coratge i de fe. La Vella no es rendia.

Conscient del rival amb qui s'estava enfrontant, els Castellers de Vilafranca es van veure obligats a repetir la torre de 8 neta que, en cas de descarregar-la, els hauria garantit la victòria. Es portaven gairebé sis hores de concurs i els verds hi van tornar, i per segona vegada van carregar-la. En aquesta ocasió, el cansament

va afectar l'execució de la torre, que, tot i així, es va coronar de manera sobrada. Així doncs, la Vella tenia la possibilitat, tot i que remota, de capgirar espectacularment un desenllaç que semblava decidit.

L'esperança de la Vella, però, era carregar el 3 de 9 net. Precisament el castell que no tenia ganes d'haver d'intentar, conscient que estem parlant del mite dels mites mai no assolit. Després d'un primer intent desmuntat per la Colla Vella amb els sisens posats, i la consigna que al mínim avís es toqués retirada, Vilafranca —que també hauria pogut optar per intentar el 3 de 9 net i, en el cas de carregar-lo, deixar la Vella sense cap opció— va decidir passar ronda.

Els responsables dels verds consideraven que ja havien fet tot el que havien de fer, i si la Vella era capaç de trencar el sostre dels castells l'haurien felicitat. Silenci absolut i un immens mar de braços tancant una pinya que volia connectar el tronc cap a la glòria. No va ser a la desesperada, va ser un intent fonamentat. La Colla Vella havia treballat el 3 de 9 net i el seu atac va arribar més lluny que cap altre dels cinc que té registrada la història dels castells, amb els dosos posats i l'aixecador a punt de fer la primera passa.

Els Castellers de Vilafranca, després de completar la millor tripleta de la història, amb dos castells de 10 descarregats, més la torre de 8 neta carregada (a la qual cal afegir-ne una altra més, tot i que no puntués), es van convertir novament en els campions del món casteller.

El fenomen xinès

Els Xiquets de Hangzhou són una colla xinesa de la ciutat que els dona nom, creada a l'empresa tèxtil d'un empresari xinès que té negocis a Catalunya, concretament a les comarques de Tarragona. L'agrupació va ser apadrinada per la Colla Vella dels Xiquets de Valls.

L'organització del XXVI Concurs de Castells de Tarragona va convidar-los a participar al certamen, on els Xiquets de Hangzhou van donar la campanada tot descarregant un 3 de 9 de postal. També van completar un 2 de 8 sense cap problema i es van quedar a molt poc de carregar el 4 de 9, que els hauria donat la victòria en la jornada del dissabte, reservada a les colles del grup B. Una victòria, però, que finalment es va decantar a favor dels Xicots de Vilafranca.

Els CONCURSOS castellers

Jordi Suriñach Perdigó

Un concurs de castells és aquella diada que adopta un format competitiu i que, per tant, acaba oferint una classificació final segons la valoració dels castells aixecats. Després d'una primera edició a Barcelona l'any 1902, els concursos de castells es van generalitzar a partir dels anys trenta del segle passat a diferents poblacions catalanes i des de fa tres dècades s'han consolidat com una actuació biennal a la plaça de braus de Tarragona.

Tractant-se d'una enciclopèdia, aquest podria ser l'inici d'un intent de definició canònica que, malgrat tot, oblida aquells elements que han convertit els concursos castellers en una realitat remarcable i transcendent: el seu caràcter excepcional, el nombre de colles participants, la garantia de grans castells i la seva enorme projecció exterior.

Un concurs de castells és una anomalia, una cita més o menys esporàdica que trenca amb una ortodòxia castellera que, si bé es desenvolupa tot seguint uns costums consolidats, es congratula de no tenir cap normativa escrita. Certament els darrers anys les principals places castelleres han desenvolupat alguns protocols que concreten alguns aspectes del format de la diada, però cap altra cita juga obertament amb el caràcter competitiu dels castells. A la

pràctica totalitat de places trobem una o diverses colles que surten més o menys contentes segons el grau de compliment dels objectius previstos. En un concurs aquests nivells d'alegria o decepció poden estar supeditats a la posició final obtinguda. Els concursos converteixen en competició explícita el que en la majoria d'actuacions són símptomes d'autosuperació o de rivalitat.

De tots els elements que conformen el reglament del concurs, el més rellevant és, sens dubte, la taula de puntuacions, una relació dels castells que es poden provar a la diada jerarquitats segons la puntuació assignada en cas de carregar-los o descarregar-los. La taula ha evolucionat en gran manera al llarg dels anys, per exemple, en el nombre de construccions que recull: de les dotze que es contemplaven l'any 1932, en el segon concurs de la història, s'ha passat a les 42 de l'any 2016. Però les xifres que més han ballat són les del valor de cada castell. Quin castell és més difícil que un altre? Com de gran és la diferència de dificultat entre dos castells? I com s'ha de valorar un mateix castell depenent de si s'ha carregat o s'ha descarregat? Les xifres, a més, han canviat enormement amb el pas dels anys. El pilar de 6 descarregat, per exemple, ha

3 de 7 de la Colla Vella dels Xiquets de Valls en el primer concurs de castells de la història, a Barcelona. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

◀ Dues imatges del concurs de Tarragona de l'any 1932. A les pàgines anteriors, panoràmica de la plaça de braus, i al costat, membres del jurat del certamen, encapçalat pel violoncel·lista vendrellenc Pau Casals. (Fotos: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

valgut 40 punts l'any 1932, 1.000 l'any 1970 o 318 l'any 2006. L'important sempre ha estat si l'espadat tenia més o menys valor que el 4 de 8 o el 3 de 8 i què representava en la combinació de castells exigida per les bases.

La importància de la taula de puntuacions és tan gran que no només ha servit per definir les classificacions finals dels concursos, sinó que l'ordenació de les estructures i els valors en xifres assignats s'han extrapolat també al conjunt de la temporada casteller. La taula ha estat, per exemple, la base des de la qual s'han elaborat des de mitjans dels anys noranta del segle passat els rànquings dels mitjans de comunicació, una ordenació numèrica que en el decurs dels anys va passar de ser un entreteniment periodístic a un instrument molt reconegut per bona part del món casteller. El concurs, en part, ha servit indirectament per acabar declarant de manera oficiosa la colla vencedora de la temporada o per proclamar la millor actuació de tots els temps, encara que aquesta s'hagi fet per Santa Úrsula o la diada dels Minyons de Terrassa, per exemple.

Durant moltes dècades, l'organització i, darrerament, una comissió assessora, formada per membres de les colles i experts, ha estat l'encarregada de modelar aquesta taula. Però els dies de concurs l'òrgan encarregat de vetllar pel compliment de la normativa ha estat el jurat. Seva és la decisió, per exemple, d'atorgar validesa o no a un castell

polèmic. El que en una diada habitual queda a criteri de les colles i l'espectador, en un concurs esdevé una decisió oficial i de grans conseqüències. Molt sonada va ser, per exemple, la invalidació per part del jurat del 4 de 8 amb el pilar de la Joves de Valls en el concurs del 1982, fet que va acabar amb la sortida de plaça dels vermells. Especialment cèlebre va ser, per la innegable reputació del personatge, la presidència del jurat per part de Pau Casals en els concursos tarragonins del 1932 i 1933.

Més enllà de reglamentacions, un concurs de castells és també una anomalia perquè acostuma a ser una diada amb una participació multitudinària, en contrast amb les tres o quatre colles que es troben habitualment a plaça. Ja des dels seus inicis els concursos s'organitzaven amb la voluntat d'acollir totes les colles existents. D'aquesta manera, l'any 1970 ja es van reunir a la plaça de braus tarragonina sis agrupacions, xifra que ha anat augmentant en paral·lel a l'expansió del fet casteller per bona part de les terres de llengua catalana, fins a arribar a les 45 agrupacions participants l'any 2016, repartides, això sí, en tres jornades diferents.

La pràctica totalitat de les colles participants han afrontat tradicionalment el concurs com una diada de màxims, és a dir, com una oportunitat per provar els millors castells del seu repertori i en ocasions, fins i tot, per

ampliar-lo. La coincidència en un mateix escenari d'una desena llarga d'agrupacions amb una increïble ambició és una autèntica delícia per a l'aficionat casteller. Si a les elevades aspiracions de les colles en les jornades marcades en vermell al calendari hi afegim el marc competitiu de la diada, l'ambició es desborda. Els esforços de les colles per obtenir la millor classificació possible, en especial de les agrupacions que pugnen pel triomf final, ha ofert al llarg dels anys vibrants mostres d'autosuperació. Si bé en comptades ocasions el concurs ha estat escenari d'una fita

històrica per al món casteller, el certamen ha estat sempre un reflex fidel de la realitat d'aquest món, una garantia per veure els grans castells del moment: si l'any 1932 es recuperaven els castells de vuit pisos, al concurs del 1933 ja es plantava el carro gros; si al 1970 els grans espadats eren els protagonistes, en el concurs d'aquell any es va veure per duplicat el pilar de 7 amb folre; si a començaments de la dècada dels vuitanta es van tornar a plantar castells de nou pisos, l'any 1982 el 4 de 9 amb folre ja va servir per decantar la victòria al concurs, etc. Més enllà de les favorites

► *El cap de colla i la canalla de la Colla Vella val·lenca recollint el trofeu que els reconeixia com a guanyadors del concurs de Can Jorba del 1964. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)*

◀ *Els Nens del Vendrell van rematar la victòria al III Trofeu Anxaneta de Plata, l'any 1970 a Vilafranca del Penedès, carregant el pilar de 7 amb folre. (Foto: Arxiu Nens del Vendrell)*

al triomf, moltes colles també han aprofitat el marc del concurs, que en moltes ocasions assegura uns grans assajos previs i moltes camises a plaça, per aconseguir noves fites. És el cas, per exemple, dels Xiquets de Tarragona, la Colla Jove Xiquets de Tarragona, els Castellers de Sants, els Capgrossos de Mataró, els Castellers de Sabadell, els Castellers de Sant Cugat o els Castellers de Badalona, entre d'altres.

La unió de tots aquests components ha convertit el concurs de castells en un espectacle mediàtic de primer nivell. L'any 1990 ja va representar la porta d'entrada de Televisió de Catalunya al fet casteller, i la mateixa televisió pública catalana va apostar anys més tard pel concurs com a l'escenari principal de la pel·lícula *Enxaneta*, enregistrada en tres dimensions. El 1998, tot just a les beceroles d'internet, el certamen va promoure una àmplia cobertura a la xarxa i d'aleshores ençà l'interès dels mitjans de comunicació d'abast nacional, estatal i internacional ha crescut sense aturador. Les xifres de la cobertura de la cita de l'any 2016 són el punt culminant d'aquesta progressió, amb 425 periodistes i professionals acreditats de 125 mitjans diferents. En molts casos el concurs és la diada a través de la qual mitjans estrangers s'introdueixen al fet casteller, ja que aprofiten la previsió de grans construccions i el format competitiu, més comprensible per a l'espectador neòfit, per divulgar l'existència de les torres humanes. Els 111 milions de reproduccions assolides pel vídeo del 3 de 10 amb folre i manilles dels Castellers de Vilafranca al concurs del 2016 al facebook de Red Bull TV són la sublimació d'aquesta difusió planetària del món casteller a partir d'una actuació molt concreta.

A aquests elements diferenciadors d'un concurs encara s'hi poden afegir un seguit de característiques amb el públic com a denominador comú. Contràriament a la pràctica totalitat de places, el concurs de castells és l'única diada on l'aficionat gairebé sempre ha hagut de comprar una entrada per veure les colles. D'altra banda, la Tarraco Arena Plaça, escenari per excel·lència del certamen, situa el públic assistent a les graderies del recinte, fet que ofereix l'estampa poc habitual dels aficionats just darrere dels castells que enlairen les colles, no a nivell de terra. I encara podríem afegir una darrera singularitat, certament menys objectivable, referent a l'actitud del públic, que adopta un paper molt més protagonista, especialment durant els últims anys amb la proliferació de pancartes, mosaics i domassos gegants. Fins i tot, en ocasions comptades, aquest fervor ha acabat desembocant en alguns xiulets i comportaments que poc tenen a veure amb el seny casteller.

Història dels concursos de castells

La Federació Gimnàstica Espanyola va convocar el primer concurs de castells de la història, que va tenir lloc el 1902 al Parc de la Ciutadella de Barcelona, en plenes festes de la Mercè, dins d'una jornada de proves atlètiques i d'una clara visió dels castells com a esport. Hi van prendre part les dues colles vallenques i el triomf va ser per a la Colla Vella. Va ser, però, un certamen aïllat, desenvolupat en un context estrany i sense cap tipus de continuïtat. No fou fins al cap de tres dècades que, en plena Renaixença casteller, Tarragona es proposà de recuperar el format competitiu. La plaça de braus es va estrenar com a escenari casteller amb l'èxit de la Colla Vella dels Xiquets de Valls i una bona acollida mediàtica i de públic, fet que va permetre repetir l'experiència l'any següent. Malgrat el gran nivell casteller (la Nova de Valls va assolir el triomf després de completar el castell del moment, el 4 de 8), el públic no va respondre com s'esperava i la diada ja no es va repetir l'any següent.

Van començar aleshores una sèrie de concursos sense un fil conductor clar. Així, Vilafranca del Penedès convertí la diada de Sant Fèlix del 1935 en un concurs *sui generis* (Jaria 1970: 23), sense punts ni jurat però amb campió i recompensa econòmica per castell realitzat. El Poble Espanyol va acollir l'any 1936 un concurs amb les dues colles vendrellenques del moment en el marc de la festa major del Penedès a Barcelona. Després dels estralls de la Guerra Civil, i amb les colles de Valls, el Vendrell i Tarragona amb un nivell força similar, el 1941 Valls va convocar un concurs per dirimir quina agrupació estava més en forma. El bon moment de vallencs i vendrellencs també va promoure les cites del Vendrell l'any 1945 i Reus el 1948, amb l'objectiu de proclamar la colla vencedora de la temporada.

El 3 de 8 descarregat pels Nens del Vendrell a finals del 1951, el primer descarregat del segle XX, va ser la fita que va animar Tarragona a recuperar el concurs. La teòrica supremacia vallenca estava més en joc que mai i quin millor instrument que un concurs per sortir de dubtes. Així, la plaça de braus va tornar a escoltar gralles i timbals l'any 1952 (en una diada curiosament resolta amb empat entre els Nens del Vendrell i la Muixerra). El certamen es va repetir l'any 1954, en el marc del centenari de la Rambla Nova tarragonina, i l'any 1956. La disminució de l'efervescència casteller semblava que fou el motiu més clar de la discontinuïtat de la cita.

L'apatia que vivia el món casteller des de mitjans dels anys cinquanta es mantingué amb el canvi de dècada. L'any 1962 la diada de Sant Fèlix es va convertir de nou en un concurs per a les dues colles participants, però la fórmula continuava sense confirmar-se. És en aquest clima de desencís que els grans magatzems Jorba-Preciados van fer una forta aposta per convocar un concurs l'any 1964 a la barcelonina avinguda del Portal de l'Àngel, davant del centre comercial. De fet, la diada es va celebrar tres anys consecutius i s'assegura que «la seva celebració i resultat van ser claus en l'expansió del fet casteller en els anys posteriors» (Ferrando 2015). Set colles es van donar cita en aquella primera edició, seguida amb entusiasme per un públic massiu i una premsa barcelonina que, en certa manera, redescobria la tradició de les torres humanes. La Colla Vella dels Xiquets de Valls va guanyar les tres edicions, la darrera, l'any 1966, ja carregant el 3 de 8, el gran castell del moment. Tensions provocades per decisions del jurat, però, van generar el malestar del patrocinador, que no volia malmetre la seva imatge i va desvincular-se del fet casteller.

Després de les tres edicions barcelonines, Vilafranca del Penedès va prendre el relleu a l'hora d'organitzar el concurs i ho va fer reprenent, en part, el model assajat els anys 1935 i 1962. L'any 1968 la tradicional diada de Sant Fèlix va adoptar un format clarament competitiu i es va reconvertir en el I Trofeu Enxaneta de Plata. Els Nens del Vendrell havien recuperat recentment el pilar de 6 carregat (fita no exempta de polèmica), de manera que l'hegemonia valencina ofería símptomes d'estar en entredit. La Vella de Valls finalment no va participar-hi, al·legant que no podia mobilitzar tots els efectius perquè el 30 d'agost era un dia feiner. Sense rivals de pes, els Nens del Vendrell es van imposar clarament en les edicions del 1968 i 1969. També ho van fer en la del 1970, de nou sense la Vella de Valls a plaça, malgrat que aleshores Sant Fèlix sí que queia en diumenge. En aquella ocasió la negativa rosada es va justificar per una oposició frontal a la taula de puntuacions que, certament, menystenia el 5 de 8 (carregat per la Vella, també amb polèmica, la temporada anterior) enfront dels grans espadats.

El duel entre valencs i vendrellencs que tot el món casteller esperava va tenir lloc finalment a Tarragona, que catorze anys després de l'últim concurs a la plaça de braus aconseguia, per fi, convocar en una mateixa diada les dues grans agrupacions del moment. Les bases tarragonines no distaven molt de les utilitzades dos mesos abans a Vilafranca del Penedès, però una convincent arenga de l'exdi-

rigent vallenc Pep de la Llet va convèncer els rosats que no es podia faltar a la cita. Celebrat en el marc de les festes de Santa Tecla, el «concurs del segle», com va ser batejat per la premsa de l'època, no va decebre: els Nens del Vendrell van bastir el seu triomf en la consecució del primer 2 de 8 amb folre descarregat del segle XX. L'èxit de la cita pel nivell casteller, pel nombre de públic, per l'impacte als mitjans, etc., va suposar, de retruc, l'inici de l'establiment de Tarragona com a seu permanent del certamen amb només dues excepcions: l'any 1971 la diada de Sant Fèlix es va revestir per última vegada d'Enxaneta de Plata i el 1973 el concurs tornà per última vegada a Vilafranca del Penedès, en aquesta ocasió en el marc del camp de futbol municipal, en una diada patrocinada per Mobles Quer i de mal record a causa d'una gran quantitat de llenya i de diferents petites picabaralles que van enterbolir el triomf final de la Colla Vella de Valls. Entremig, l'any 1972 la plaça de braus de Tarragona havia acollit un concurs que es van endur, contra pronòstic, uns puixants Castellers de Vilafranca després de carregar el seu primer 3 de 8.

Després del concurs vilafranquí del 1973 es va obrir un estrany parèntesi de set anys, ja que formalment els concursos no es reprendran fins al 1980. Els anys 1974, 1976 i 1978 la plaça de braus tarragonina va ser igualment escenari d'unes diades de gran nivell casteller i multitudinàries, tant pel nombre de colles participants com pel públic congregat, conegudes com a Manifestacions Castelleres. La pressió de noves colles com la Jove de Tarragona i la Joves de Valls i l'arribada d'Antoni Duran al capdavant del Patronat Municipal de Castells van ser clau per recuperar el format competitiu (Andreu, Suriñach 2015: 38). El triomf en el retorn del concurs va ser per a la Joves de Valls, fonamentat en el 5 de 8 carregat. La participació de setze colles, reflex d'un món casteller en clara expansió des de l'arribada de la democràcia, va obligar l'organització a inventar-se les rondes conjuntes. Superades les reticències inicials, aquestes actuacions simultànies de les agrupacions de menor entitat s'han consolidat com un altre dels trets característics d'un concurs que tornava per establir-se definitivament i consolidar-se a l'inici de la tardor dels anys parells.

El concurs del 1982 va ratificar que els castells havien entrat en una nova era. Per la Santa Úrsula anterior la Colla Vella dels Xiquets de Valls havia descarregat el primer 4 de 9 amb folre del segle XX i els rosats van aconseguir plantar-lo de nou a Tarragona, tot i que només carregat. Només la polèmica anul·lació del 4 de 8 amb el pilar carregat per la Joves de Valls, esmentada anteriorment, va

► *El 3 de 8 carregat va certificar el triomf de la Colla Vella dels Xiquets de Valls al concurs de Mobles Quer de Vilafranca del Penedès del 1973. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)*

agrir una jornada memorable. Assolir un castell de nou pisos, una fita escassíssima en aquells temps, era ja fonamental per endur-se el triomf final. La Vella va repetir victòria l'any 1984 novament amb el 4 de 9 amb folre com a principal argument. L'any 1986, en una ronda de millora increïble, la Colla Joves també va ascendir als nou pisos després de coronar el 4 de 9 amb folre. La resposta de la Colla Vella, imprescindible per guanyar, va venir en forma de 3 de 9 amb folre carregat. El trofeu de campions es quedava al Portal Nou per tercera vegada consecutiva.

Aquesta etapa de creixement i consolidació del concurs va coincidir amb la reiteració d'una absència remar-

cable. Malgrat el seu caràcter generalista, d'absències de colles el concurs n'ha tingut en moltes ocasions, com la de les colles vendrellenques l'any 1932, de la Colla Vella de Valls al Trofeu Enxaneta de Plata o dels Nens del Vendrell l'any 1972, en la majoria de casos per disconformitats amb les bases. La renúncia dels Minyons de Terrassa des de la seva fundació l'any 1979 té motius ben diferents. Els de la camisa malva s'han negat sempre a participar en una diada amb punts i classificació final, oposició complementada per altres arguments com que l'essència competitiva del format comportava un augment significatiu de les caigudes, comentari certament

◀ *La Joves de Valls va obrir la seva actuació al concurs del 1992 descarregant el 3 de 9 amb folre, primer pas de la tripleta màgica que aconseguí completar per primera vegada en la història moderna dels castells. (Foto: Arxiu Colla Joves Xiquets de Valls)*

justificat durant els anys vuitanta però matisable d'aleshores ençà en comparació amb les altres diades punteres (Andreu, Suriñach 2015: 43), o la negativa a cobrar entrada al públic assistent.

La postura dels egarencs no era la primera mostra de desacord⁹ cap a les essències del concurs —el vallenc Albert Bonet ja criticava l'any 1932 l'elecció d'un recinte tancat i la llunyania del públic envers les colles (Català i Roca 1981: II, 687)—, però sí que el rebuig frontal i sistemàtic dels terrassencs, secundat en diverses ocasions per colles com els Bordegassos de Vilanova i, en menor mesura, pels Xiquets de Reus, va liderar un heterodox corrent anticoncurs que durant anys va arribar a qüestionar amb força la continuïtat del format. Polèmiques com l'abandonament de la Joves l'any 1982, les sis interminables hores que durà el certamen del 1988 o les 38 llenyes d'aquella mateixa edició reforçaven els arguments dels contraris. El pas dels anys ha anat esmoreint el debat, en part per cansament, en part per la modernització del mateix concurs. Els Minyons es mantenen fidels als seus principis i, malgrat el canvi d'opinió d'algun dels seus ideòlegs (Boada 2013), no han actuat mai amb punts pel mig, mentre que la cita biennal a l'antiga plaça de braus de Tarragona s'ha consolidat i ha crescut amb èxit.

Tornant al relat dels concursos, l'any 1988 la victòria es va quedar a Valls, però va passar del Portal Nou al carrer d'en Gassó. La Joves de Valls va ser capaç per primera vegada en un concurs de fer l'aleta en els dos castells de nou bàsics, el 3 i el 4 de 9 amb folre. El primer castell de 9 descarregat al concurs va haver d'esperar a l'any 1990 i va arribar també de la mà de la Joves de Valls, clara vencedora després de completar el 3 de 9 folrat i d'afegir-hi el 4 de 9 amb folre carregat. L'any 1992 els vermells van estendre l'hegemonia tot completant per primera vegada junts els tres grans castells del moment, el 5 de 8, el 4 de 9 amb folre i el 3 de 9 amb folre, en el que més tard es coneixeria com la tripleta màgica.

El concurs del 1994 va estar marcat per la gesta de l'any anterior dels Minyons de Terrassa, que amb la coronació de la torre de 9 amb folre i manilles encetaven la gamma extra. Fins a tres colles van provar, sense sort, estructures d'aquesta nova dimensió. Ni les colles vallenques van reeixir amb el 2 de 9 amb folre i manilles ni tampoc ho va fer

la colla de moda, la Jove de Tarragona, amb el 5 de 9 amb folre. Finalment, el triomf va ser per als rosats per només 13 punts de diferència. La gamma extra va arribar al concurs per la porta gran l'any 1996 de la mà dels Castellers de Vilafranca, que van sentenciar al seu favor un frec a frec memorable amb la Colla Vella després de descarregar el 2 de 9 amb folre i manilles. L'any 1998, en un moment de màxima eferescència del món casteller, les mateixes dues colles protagonistes van apujar l'aposta en un duel d'altura, amb tres castells de gamma extra per cada banda, decantat finalment per la mínima a favor dels verds.

El concurs de castells havia tingut gairebé sempre la vocació d'acollir la totalitat del món casteller però la impressionant expansió viscuda a principis dels anys noranta feia físicament impossible mantenir aquesta voluntat. El concurs del 1994 va aplegar 23 colles en una plaça de braus al límit de la seva capacitat, fet que va obligar a establir un màxim de divuit colles participants per a l'edició següent del 1996. La limitació del nombre de colles participants va tenir una conseqüència inesperada: el naixement, l'any 1997, del Concurs de Castells Vila de Torredembarra. La colla local, els Nois de la Torre, exclosos pel seu nivell de la cita tarragonina, van ser els impulsors d'aquest certamen, també de caràcter biennal però celebrat els anys senars, adreçat a aquelles colles de set pisos que difícilment tenien cabuda ja a la plaça de braus. Heus aquí el nom de Concurset, que va fer fortuna com a renom popular de l'actuació. Aquest concurs, que mantenia alguns trets diferencials com l'obligatorietat d'entrar a plaça amb un pilar de 4 caminant, va celebrar nou edicions ininterrompudes fins a l'any 2013, quan es va acabar integrant dins del concurs tarragoní. Els Minyons de l'Arboç, amb tres victòries (anys 2005, 2007 i 2009), és la colla que més cops va aconseguir guanyar-lo.

L'any 2000 els Castellers de Vilafranca van descarregar el 4 de 9 amb folre i l'agulla i van carregar la torre de 8 sense folre, però van quedar tercers. La Colla Joves Xiquets de Valls va ser capaç de carregar el 4 de 9 sense folre, un mite del segle XIX recuperat dos anys abans, i va quedar segona. La Colla Vella dels Xiquets de Valls s'adjudicà un concurs d'un nivell altíssim després de carregar el seu primer 3 de 10 amb folre i manilles, també el primer vist al certamen.

⁹ De fet, tant la Colla Vella de Valls com els Bordegassos ja havien mostrat el seu rebuig al concurs per causes ideològiques abans que els terrassencs, però, a diferència d'aquests, vallenques i vilanovins havien justificat l'opció de participar-hi finalment pel bé de la unitat del món casteller, tot i que la participació dels Bordegassos al concurs ha estat històricament intermitent.

◀ Un emocionant 5 de 9 carregat va permetre als Castellers de Vilafranca guanyar el Concurs de Castells de Tarragona del 1998. (Foto: Arxiu Castellers de Vilafranca)

▶▶ El concurs va esdevenir de 10 gràcies a aquest 3 de 10 amb folre i manilles carregat per la Colla Vella en l'edició de l'any 2000. (Foto: Arxiu Colla Vella dels Xiquets de Valls)

► El 4 de 10 amb folbre i manilles que els Castellers de Vilafranca van descarregar per primera vegada en el Concurs de Tarragona, el 2 d'octubre del 2016.
(Foto: Arxiu Castellers de Vilafranca)

A partir d'aleshores començà l'hegemonia ininterrompuda dels Castellans de Vilafranca, capaços d'encadenar vuit victòries consecutives. La majoria d'edicions tenien el mateix guió: els verds feien valer la regularitat mostrada al llarg de la temporada i acabaven venent amb claredat malgrat la pressió de les colles rivals, especialment de la Colla Vella dels Xiquets de Valls. L'any 2002 els verds es van assegurar el triomf després de carregar el 3 de 10 amb folre i manilles. En les dues edicions següents l'estructura clau va ser la torre de 8 sense folre, en tots dos casos carregada. L'any 2008 van mostrar-se pletòrics i van aconseguir afegir el 4 de 9 sense folre carregat a l'esmentada torre. El 2010 en van tenir prou a descarregar el 4 de 9 amb folre i l'agulla i el 5 de 9 amb folre per vèncer. Eren aquelles temporades de certa resituació en el món casteller, en què només els de Cal Figarot podien mantenir el seu millor nivell any rere any, lluny de l'exuberància generalitzada del tombant de segle.

Mentre la primera posició es mostrava invariable, el concurs es va anar perfeccionant organitzativament. L'any 2004 la diada es va allargar prop de vuit hores, senyal d'alerta definitiu per trencar un certamen presoner de les inèrcies i amb pocs canvis respecte a dècades anteriors. Des del 2006 fins al 2010, l'equip voluntari designat per l'Ajuntament de Tarragona, capitanejat per Miquel Vendrell, va donar impuls progressiu a la fórmula del Patronat Municipal de Castells i va permetre modernitzar la diada a fons. Canvis estètics, com la incorporació de videomarcadors gegants a la plaça; millores a la normativa i en el funcionament intern per guanyar agilitat (els entranyables cartells per anunciar castells van ser substituïts pels menys romàntics però eficaços *walkie-talkies*) i una desacomplexada aposta comunicativa van permetre fer un important salt endavant. La profunda remodelació de la plaça de braus, amb una coberta retràctil, graderia multicolor i rebatejada com a Tarraco Arena Plaça, va contribuir a fer més evident el nou rumb.

L'any 2012 el concurs va reflectir el bon moment al pati d'assaig, i fins a cinc colles aconseguiren fer castells de gamma extra: els Capgrossos de Mataró (màxims ex-

ponents al concurs de la progressió de les colles de la zona no tradicional), amb el 2 de 9 amb folre i manilles carregat; la Jove de Tarragona, amb el 9 de 8; les dues colles vallenques amb el 9 de 8 i el 5 de 9 amb folre, i els Castellans de Vilafranca, imperials, que van guanyar clarament amb el 4 de 9 sense folre i el 2 de 8 sense folre com a millors construccions.

Paral·lelament aquell mateix 2012 el concurs tarragoní havia engegat un altre procés de canvi. A partir de les inquietuds de les quatre colles de la ciutat, en especial dels Xiquets del Serrallo, un informe de l'estudiós del fet casteller Josep Bargalló va assenyalar les claus per fer que el concurs sintonitzés amb el *boom* casteller que s'estava gestant. Les conclusions del procés de reflexió van ser el punt de partida per a un ambiciós creixement: aquella mateixa edició del 2012 les 30 colles participants ho van fer, per primera vegada, repartides en dues actuacions en un mateix cap de setmana. A l'edició següent el concurs va afegir una tercera diada (primera cronològicament), ja que el concurs de Torredembarra es va integrar al certamen tarragoní. En aquesta època també es va crear la Biennial, un paraigua poc reeixit per intentar generar activitat durant tot l'any en relació al concurs i al fet casteller. Tot plegat, sota l'organització directa de l'Ajuntament de Tarragona, amb Xavier González i Ester Roca com a caps visibles.

Les edicions del 2014 i 2016 han estat la sublimació del concurs i principal aparador del que segurament és el millor moment de la història dels castells. No només pel nivell de les colles punteres (el 2014 tres colles van fer l'aleta en castells de 10 pisos i el 2016 els Castellans de Vilafranca van ser capaços de descarregar el 3 i el 4 de 10 amb folre i manilles) sinó pel que suposa veure més de 40 colles repartides en tres dies en dinàmica de concurs, fent els seus millors castells. El que havia de ser un apunt exòtic, la participació dels Xiquets de Hangzhou, va ser, després de veure com els xinesos s'apuntaven el 3 de 9 amb folre, la constatació que el món casteller és un fenomen global en expansió i que el concurs és l'aparador en el qual es projecta l'essència casteller.

TOTS ELS CONCURSOS DELS SEGLES XX I XXI

Data	Lloc de celebració	Colles	Colla guanyadora	Actuació guanyadora
24 de setembre del 1902	Parc de la Ciutadella de Barcelona	2	Colla Vella dels Xiquets de Valls	3 de 7, 4 de 7 a, 3 de 7 ps, 2 de 6, Pde5
2 d'octubre del 1932	Plaça de braus de Tarragona	4	Colla Vella dels Xiquets de Valls	3 de 7, 3 de 7 ps, 2 de 7, 5 de 7, p de 5
24 de setembre del 1933	Plaça de braus de Tarragona	4	Colla Nova dels Xiquets de Valls	5 de 7, 4 de 8, 2 de 7, 3 de 7 ps, 4 de 7 a
30 d'agost del 1935	Plaça de la Vila de Vilafranca del Penedès	3	Colla Nova dels Xiquets de Valls	4 de 8, 2 de 7, p de 5
14 de juny del 1936	Poble Espanyol de Barcelona	3	Nens del Vendrell	2 de 7, 3 de 7 ps, 5 de 7, 3 de 7
26 d'octubre del 1941	Camp del Casinet de Valls	3	Nens del Vendrell / Colla dels Xiquets de Valls	2 de 7 (c), 5 de 7 (c) / 5 de 7, 3 de 7 ps
14 d'octubre del 1945	El Vendrell	3	Colla dels Xiquets de Valls	5 de 7, 4 de 8, 3 de 7 ps, 2 de 7 c, 4 de 7 a
1 de novembre del 1948	Reus	3	Muixerra de Valls	2 de 7, 3 de 7 ps, 4 de 8, 4 de 7 a
28 de setembre del 1952	Plaça de braus de Tarragona	5	Muixerra de Valls i Nens del Vendrell	4 de 8, 2 de 7, 3 de 7 ps
22 d'agost del 1954	Plaça de braus de Tarragona	5	Colla Vella dels Xiquets de Valls	2 de 7, 3 de 7 ps, 3 de 8 (c)
12 d'agost del 1956	Plaça de braus de Tarragona	5	Colla Vella dels Xiquets de Valls	2 de 7, 3 de 8 (c), 3 de 7 ps
30 d'agost del 1962	Plaça de la Vila de Vilafranca del Penedès	2	Colla Vella dels Xiquets de Valls	2 de 7, 4 de 8
27 de setembre del 1964	Avinguda del Portal de l'Àngel de Barcelona	7	Colla Vella dels Xiquets de Valls	5 de 7, 2 de 7, 3 de 7
26 de setembre del 1965	Avinguda del Portal de l'Àngel de Barcelona	6	Colla Vella dels Xiquets de Valls	2 de 7, 4 de 8, 3 de 7 ps
25 de setembre del 1966	Avinguda del Portal de l'Àngel de Barcelona	6	Colla Vella dels Xiquets de Valls	2 de 7 (c), 4 de 8 (c), 3 de 8 (c)
30 d'agost del 1968	Plaça de la Vila de Vilafranca del Penedès	3	Nens del Vendrell	2 de 7, 4 de 8 (c), 3 de 7 ps
30 d'agost del 1969	Plaça de la Vila de Vilafranca del Penedès	3	Nens del Vendrell	4 de 8, 2 de 7 (c), p de 6 (c)
30 d'agost del 1970	Plaça de la Vila de Vilafranca del Penedès	4	Nens del Vendrell	p de 6 (c), 4 de 8, 2 de 7, p de 7f (c)

Data	Lloc de celebració	Colles	Colla guanyadora	Actuació guanyadora
27 de setembre del 1970	Plaça de braus de Tarragona	6	Nens del Vendrell	p de 6, p de 7 f (c), 2 de 8 f
30 d'agost del 1971	Plaça de la Vila de Vilafranca del Penedès	5	Nens del Vendrell	2 de 7, p de 6 (c), 5 de 7
1 d'octubre del 1972	Plaça de braus de Tarragona	8	Castellers de Vilafranca	p de 6 (c), 4 de 8, 3 de 8 (c)
21 d'octubre del 1973	Camp de futbol de Vilafranca del Penedès	9	Colla Vella dels Xiquets de Valls	2 de 7, 4 de 8, 3 de 8 (c)
28 de setembre del 1980	Plaça de braus de Tarragona	16	Colla Joves Xiquets de Valls	3 de 8, 5 de 8 (c), 4 de 8
3 d'octubre del 1982	Plaça de braus de Tarragona	20	Colla Vella dels Xiquets de Valls	2 de 8 f, 3 de 8, 4 de 9 f (c)
30 de setembre del 1984	Plaça de braus de Tarragona	17	Colla Vella dels Xiquets de Valls	2 de 8 f, 4 de 9 f (c), 3 de 8
28 de setembre del 1986	Plaça de braus de Tarragona	14	Colla Vella dels Xiquets de Valls	2 de 8 f, 5 de 8, 3 de 9 f (c)
2 d'octubre del 1988	Plaça de braus de Tarragona	18	Colla Joves Xiquets de Valls	3 de 9 f (c), 2 de 8 f, 4 de 9 f (c)
7 d'octubre del 1990	Plaça de braus de Tarragona	12	Colla Joves Xiquets de Valls	3 de 9 f, 2 de 8 f, 4 de 9 f (c)
4 d'octubre del 1992	Plaça de braus de Tarragona	20	Colla Joves Xiquets de Valls	3 de 9 f, 4 de 9 f, 5 de 8
2 d'octubre del 1994	Plaça de braus de Tarragona	23	Colla Vella dels Xiquets de Valls	4 de 9 f, 5 de 8, 3 de 9 f
6 d'octubre del 1996	Plaça de braus de Tarragona	18	Castellers de Vilafranca	3 de 9 f, 4 de 9 f, 2 de 9 fm
19 d'octubre del 1997	Plaça del Castell de Torredembarra	9	Colla Nova del Vendrell	5 de 7, 4 de 7 a, 3 de 7 a
4 d'octubre del 1998	Plaça de braus de Tarragona	18	Castellers de Vilafranca	4 de 9 fa, p de 8 fm (c), 5 de 9 f (c)
10 d'octubre del 1999	Plaça del Castell de Torredembarra	9	Castellers de Lleida	5 de 7, 4 de 7 a (c), 2 de 7
8 d'octubre del 2000	Plaça de braus de Tarragona	18	Colla Vella dels Xiquets de Valls	5 de 9 f, 3 de 10 fm (c), 2 de 9 fm
14 d'octubre del 2001	Plaça del Castell de Torredembarra	12	Castellers de Lleida	p de 4 cam, 5 de 7, 2 de 7 (c), 4 de 7 a
6 d'octubre del 2002	Plaça de braus de Tarragona	18	Castellers de Vilafranca	4 de 9 fa, 5 de 9 f, 3 de 10 fm (c)

Data	Lloc de celebració	Colles	Colla guanyadora	Actuació guanyadora
5 d'octubre del 2003	Plaça del Castell de Torredembarra	*		
3 d'octubre del 2004	Plaça de braus de Tarragona	18	Castellers de Vilafranca	4 de 9 fa, p de 8 fm, 2 de 8 sf (c)
16 d'octubre del 2005	Plaça del Castell de Torredembarra	9	Minyons de l'Arboç	p de 4 cam, 3 de 7, 4 de 7 a, 5 de 7 (c)
1 d'octubre del 2006	Plaça de braus de Tarragona	18	Castellers de Vilafranca	4 de 9 fa, 5 de 9 f, 2 de 8 sf (c)
7 d'octubre del 2007	Plaça del Castell de Torredembarra	9	Minyons de l'Arboç	p de 4 cam, 5 de 7, 3 de 7, 4 de 7 a (c)
5 d'octubre del 2008	Plaça de braus de Tarragona	18	Castellers de Vilafranca	4 de 9 fa, 2 de 8 sf (c), 4 de 9 sf (c)
4 d'octubre del 2009	Plaça del Castell de Torredembarra	12	Minyons de l'Arboç i Castellers de Barcelona	4 de 7 a, 5 de 7, 3 de 7 a
3 d'octubre del 2010	Tarraco Arena Plaça, Tarragona	14	Castellers de Vilafranca	4 de 9 fa, p de 8 fm (c), 5 de 9 f
2 d'octubre del 2011	Plaça del Castell de Torredembarra	13	Castellers d'Esplugues	P de 4 cam, 5 de 7, 3 de 7 ps, 2 de 7 (c)
6 i 7 d'octubre del 2012	Tarraco Arena Plaça, Tarragona	32	Castellers de Vilafranca	3 de 9 fa (c), 2 de 8 sf, 4 de 9 sf
6 d'octubre del 2013	Plaça del Castell de Torredembarra	12	Castellers del Poble Sec	3 de 7 ps, 2 de 7, 7 de 7
28 de setembre / 4 i 5 d'octubre del 2014	Plaça del Castell de Torredembarra / Tarraco Arena Plaça de Tarragona	41	Castellers de Vilafranca	3 de 9 fa, 2 de 8 sf (c), 3 de 10 fm (c)
25 de setembre / 1 i 2 d'octubre del 2016	Pavelló Sant Jordi de Torredembarra / Tarraco Arena Plaça de Tarragona	45	Castellers de Vilafranca	3 de 10 fm, 4 de 10 fm, 2 de 8 sf (c)

* Suspès per la pluja

La Tarraco Arena Plaça acull la cita biennial del Concurs de Castells de Tarragona, amb la participació de les principals colles del moment i un ple absolut a les graderies. (Foto: David Oliete)

Referències bibliogràfiques

Llibres, articles i webs

ANDREU, Jordi i Jordi SURINACH (2015). *25 edicions del Concurs de Castells de Tarragona. Emocions puntuades*. Valls: Cossetània Edicions.

Base de dades de la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya: Accessible a l'adreça: <http://www.cccc.cat/base-de-dades>.

BARGALLÓ VALLS, Josep (1990). *La colla Xiquets de Tarragona i la tradició casteller de la ciutat*. Tarragona: El Mèdol, Col·lecció L'Agulla.

— (2000). *El fet casteller. La història i l'actualitat d'un costum tradicional*. Barcelona: Primera Plana.

— (2001). *Un segle de castells. De 1900 a 2000 en dades*. Valls: Cossetània Edicions, Col·lecció L'Aixecador 7.

BESOLÍ, Josep (1999). *Els castells i la construcció de la identitat catalana*. Treball de fi de carrera de Sociologia. Barcelona: Universitat de Barcelona.

BLASI I VALLESPINOSA, Francesc (1997). *Els castells dels Xiquets de Valls*. Valls: Cossetània Edicions, Col·lecció L'Aixecador 1 [1a edició: 1934]

BOADA, Màrius (2013). "Sortir de la zona de confort". En línia (05/11/2017). Accessible a l'adreça: http://www.minyons.cat/detall_article.php?art=69_Sortir-de-la-zona-de-confort.

BROTONS [NAVARRO], Xavier (1995) *Castells i castellers. Guia completa del món casteller*. Barcelona, Lynx Edicions.

BROTONS, Xavier i Joan BEUMALA (1997). *Castellers*. Barcelona: Columna.

— (2000). *Les meravelles del món casteller (I)*. Valls: Cossetània Edicions, Col·lecció L'Aixecador 5.

— (2002). *Les meravelles del món casteller (II)*. Valls: Cossetània Edicions, Col·lecció L'Aixecador 10.

CAPDEVILA, Xavier; Xavier BROTONS i Antoni MAÑÉ (1997). *Vilanova bordegassa. Crònica d'un quart de segle*. Vilanova i la Geltrú: El Cep i la Nansa.

CASTELLVÍ, Miguel (1976). *50è aniversari dels castellers Nens del Vendrell, 1926-1976*. El Vendrell: Comissió Organitzadora.

CATALÀ I ROCA, Pere [et al.] (1981). *Món Casteller*, volums I i II. Barcelona: Rafael Dalmau, editor.

CERVELLÓ SALVADÓ, Alexandre (2015). *Els Xiquets de Valls durant el primer franquisme (1939-1960)*. Valls: Cossetània Edicions.

— (2016). «Els Xiquets de Valls i la seva transició: De l'«orden y mando» a l'«entre tots ho farem tot»», a SÁNCHEZ CERVELLÓ, Josep i Alberto REIG TAPIA, (dir.). *Transiciones en el mundo contemporáneo*. Publicacions URV i Universidad Autónoma de México, Tarragona i Ciutat de Mèxic, 2016.

- CERVERA, Raimon (1990). *Castellers de Barcelona, vint anys*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- CRUAÑES, Esteve (1983). *L'Arboç casteller*. L'Arboç: Ajuntament de l'Arboç.
- D.A. (1990). *Jove, Jove, Jove...! 1979-1989. Deu anys de la Colla Jove dels Xiquets de Tarragona*. Tarragona: Colla Jove dels Xiquets de Tarragona.
- D.A. (1998). *Debats castellers 1. Les colles castelleres: un model associatiu. Castells i mitjans de comunicació*. Tarragona: El Mèdol.
- D.A. (Josep Ribes, coord.) (2005). *Vilafranca, la plaça més casteller*. Vilafranca del Penedès: Ajuntament de Vilafranca del Penedès.
- D.A. (2006). *Retrats castellers: Josep Antoni Falcato. Andreu Montserrat. Francesc Piñas. Francesc Moreno, «Melilla»*. Valls: Cossetània Edicions, Col·lecció L'Aixecador 14.
- D.A. (2008). *1926-2006. Els Castellers de Tarragona. Imatges i testimonis*. Valls: Cossetània Edicions.
- D.A. (2011). *Castells i castellers. Una voluntat col·lectiva*. Barcelona: Lunwerg.
- D.A. (2012). *Els Xiquets de Reus. 30 anys de castells*. Valls: Cossetània Edicions, Col·lecció L'Aixecador 21.
- D.A. (2013). *Castells: entre el patrimoni i l'esport? II Simposi Casteller*. Valls: Cossetània Edicions, Col·lecció L'Aixecador 22.
- D.A. (2013). *Nadala 2013. Castells*. Barcelona: Fundació Lluís Carulla.
- D.A. (2014). *La dona i l'economia en el món casteller. III Simposi Casteller. Valls, 26 d'octubre del 2013*. Valls: Cossetània Edicions, Col·lecció L'Aixecador 23.
- FERRANDO [ROMEU], Pere (1998). *El Penedès casteller. Pàgines d'història*. Valls: Cossetània Edicions, Col·lecció L'Aixecador 3.
- (2001). «Les festes de la Candela i els Xiquets de Valls: manifestació i tradició», a *Quaderns de Vilaniu*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, núm. 39, maig.
- (2010). «Els Xiquets de Valls», a D.A. *Valls i la seva història, V. Època contemporània: segle XIX*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, p. 306-320.
- (2015). «Els concursos que van impulsar els castells», a *Revista Castells*. En línia (05/11/2017). Accessible a l'adreça: <http://revistacastells.cat/2015/04/els-concursos-que-impulsar-els-castells/>.
- FERRANDO ROMEU, Pere i Salvador ARROYO JULIVERT (1995). *La Renaixença Castellera al Vendrell (1926-1936)*. Tarragona: El Mèdol.
- FERRANDO ROMEU, Pere i Joan TARÉS I MARTÍ (2003). *Els altres Xiquets de Valls: l'exemple de l'Espluga de Francolí*. Valls: Cossetània Edicions, Col·lecció L'Aixecador 11.
- FERRANDO ROMEU, Pere, i Fèlix Josep CUSINÉ VIA (2011). *Cent anys de castells (1876-1976). Entorn de la família Cusiné de Vilafranca del Penedès*. Vilafranca del Penedès: Edicions i Propostes Culturals Andana, SL.
- GIORI, Pablo (2012). *Hacer castells, construir nació. Castells, modelo festivo y catalanismo*. Treball de final de màster en Comunicació i Estudis Culturals. Girona: Universitat de Girona.
- GÜELL [CENDRA], Xavier (2001). *La Renaixença Castellera a Tarragona (1926-1936)*. Tarragona: El Mèdol.
- (2002). *Els castells: entre la passió i la història. Articles de la primera època d'or (1851-1889)*. Valls: Cossetània Edicions, Col·lecció L'Aixecador 9.
- JARIA I MANZANO, Jordi (1996). *Història dels concursos de castells*. Tarragona: El Mèdol, Col·lecció l'Agulla 20.
- LÓPEZ I SERRA, M. Assumpció i Salvador FERRÉ I MIRÓ (1991). *El fet casteller a la Bisbal del Penedès (1877-1991)*. La Bisbal del Penedès: Ajuntament de la Bisbal del Penedès.
- MARTÍN CABALLERO, Màrius (1996). *Història gràfica de la Colla Joves Xiquets de Valls*. Valls: Cossetània Edicions.
- MIRALLES I FIGUERES, Eloi (1981). *Fem pinya! Els castells, símbol i expressió del nostre poble*. Barcelona: Editorial Diàfora.
- (2013). *Castellers de Vilafranca. Volum I*. Vilafranca del Penedès: Castellers de Vilafranca.
- (2015). *Castellers de Vilafranca. Volum II*. Vilafranca del Penedès: Castellers de Vilafranca.
- MIRÓ, Emili (1961). *Història dels castellers els Nens del Vendrell 1926-1957*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor.
- MORANT I CLANXET, Jordi (1976). *Història dels castells. Tarragona i les comarques castelleres*. Tarragona: Patronat Municipal de Castells [1a edició: 1967].
- PENA MARTÍNEZ, Agustí (1999). *Colla Vella dels Xiquets de Valls 1947-1980*. Barcelona: La Magrana.

QUERALT, Olga; Roger ROIG i Cristina SANS (2002). *Colla Vella: 200 anys d'història, 200 imatges per recordar. Bicentenari de la Colla Vella dels Xiquets de Valls (1801-2001)*. Valls: Colla Vella dels Xiquets de Valls.

RIBES, Josep (2005). *Vilafranca, la plaça més castellera*. Vilafranca del Penedès: Ajuntament de Vilafranca del Penedès.

RODON [BARRUFET], Josep Maria (1986). *La Renaixença castellera (Els Xiquets de Valls del 1927 al 1936)*. Valls: autoeditat.

ROSET i LLOBET, Jaume (2000). *Manual de supervivència del casteller. La ciència al servei de les torres humanes*. Valls: Cossetània Edicions, Col·lecció L'Aixecador 6.

SÁNCHEZ CERVELLÓ, Josep (dir.) (2010). *Valls i la seva història. Època contemporània: segle XX*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs.

SOLER GARCÍA DE OTEYZA, Guillermo (2004). *Periodisme casteller, un cas d'identitat*. Tarragona: Arola Editors.

— (2009). *Revolució o reforma. El canvi en el model de colla castellera a Tarragona*. Valls: Cossetània Edicions, Col·lecció L'Aixecador 18.

SOLSONA I LLORENS, Lluís (2010). *Geni casteller. Articles de recerca històrica castellera*. Valls: Cossetània Edicions, Col·lecció L'Aixecador 19.

— (2005) *La festa major de Torredembarra (1849-1950), segons la premsa*. Torredembarra: Patronat Municipal de Cultura Torredembarra.

SUÁREZ-BALDRÍS, Santi (1998). *Castells i televisió. La construcció mediàtica del fet casteller*. Valls: Cossetània Edicions, Col·lecció L'Aixecador 2.

TERRAZA, Santi (2000). *50 actuacions castelleres del segle XX. Diades que han fet història*. Tarragona: El Mèdol.

VENTURA BATALLA, Joan Maria (1991). *Història de la Colla Joves Xiquets de Valls*. Valls: Colla Joves Xiquets de Valls.

VENTURA [I SOLÉ], Daniel (1982). *L'època de la decadència dels castells dels Xiquets de Valls*. Valls: Impremta Moncunill.

VIVES, Laura (2002). "La premsa de la ciutat de Valls al segle XX", a *Quaderns de Vilaniu*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, núm. 42.

Arxius consultats

Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC), Valls.
 Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès (ACAP), Vilafranca del Penedès.
 Arxiu Comarcal del Baix Penedès (ACBP), el Vendrell.
 Arxiu de la Diputació de Tarragona (ADT).
 Arxiu Històric de Tarragona (AHT).
 Arxiu Municipal de Sitges (AMS).
 Centre de Documentació Castellera de Catalunya (CDOCA), Valls.

Premsa consultada

ABC, Sevilla.
Acción Católica, Vilafranca del Penedès.
Avui, Barcelona.
Boletín Oficial del Estado, Madrid.
Catalunya Nova, Tarragona.
El Correo Catalán, Barcelona.
Diario de Barcelona, Barcelona.
Diario Español, Tarragona.
Fe i Vida, l'Arboç.
Foc Nou, Valls.
Imperio: Diario de Zamora de Falange Española y de las JONS, Zamora.
Juventud. Semanario Nacional Sindicalista, Valls.
El Mundo Deportivo, Barcelona.
Nou Diari, Tarragona.
El País, Barcelona.
Panadés, Vilafranca del Penedès.
El Periódico, Barcelona.
Som, Barcelona.
La Vanguardia Española, Barcelona.
Vendrell, Portavoz Católico de la Villa, el Vendrell.
La Veu de la Colla Vella, Valls.

AUTORS DEL VOLUM II

JOSEP BARGALLÓ VALLS

(Torredembarra, 1958). Professor i historiador. Llicenciat en Filologia i màster en Estudis Catalans. Exconseller del Govern de la Generalitat. Autor de diversos assaigs històrics sobre el fet casteller i la cultura popular. Autor del projecte de reformulació del Concurs de Castells de Tarragona.

JOAN BEUMALA CASTELLS

(Vilafranca del Penedès, 1964). Periodista. Llicenciat en Geografia i Història. Postgraduat en Història Econòmica. Màster en Comunicació i Esport. Autor de diversos llibres de temàtica casteller. Ha col·laborat i col·labora en mitjans com *El Punt-Avui*, Catalunya Ràdio, La Xarxa i TV3.

ALEXANDRE CERVELLÓ SALVADÓ

(Gandesa, 1981). Doctor en Història. Autor de diversos articles en publicacions especialitzades en la Guerra Civil i la Batalla de l'Ebre. Autor dels llibres *Els Xiquets de Valls durant el primer franquisme* (2015) i *Els orígens del fet casteller: del ball de valencians als Xiquets de Valls* (2017).

ELOI MIRALLES FIGUERES

(Vilafranca del Penedès, 1945). Apotecari i casteller. Estudiós de la cultura popular, degà dels cronistes castellers i autor de diversos llibres d'aquesta temàtica. Ha format part del consell assessor de Cultura Popular i Tradicional de la Generalitat. Premi Isidre de Rabassó.

JORDI SURINACH PERDIGÓ

(Barcelona, 1983). Periodista. Tècnic del Gabinet de Premsa de l'Ajuntament de Tarragona, des d'on s'encarrega d'aspectes comunicatius del Concurs de Castells de Tarragona. Ha fet informació casteller a mitjans com Catalunya Ràdio, *El Punt*, Tarragona Ràdio i la revista *Castells*.

SANTI TERRAZA DE VALICOURT

(Barcelona, 1968). Periodista. Soci director de l'agència de comunicació Hydra Media, que edita la revista *Castells*. Fa cròniques de castells des de la dècada dels anys noranta. Presideix *L'Eco de Sitges* i ha escrit a *La Vanguardia*, *El País*, *El Temps* i la versió espanyola del *Huffington Post*.

